Plan upravljanja destinacijom Grad Zadar 2026.–2030.

Zadar, 2026.

Plan upravljanja destinacijom Grad Zadar 2026.–2030.

Naručitelj:
Turistička zajednica Grada Zadra

Izrada:
Sveučilište u Zadru

Voditelj projekta:
doc. dr. sc. Gabrijela Vidić, Odjel za ekonomiju

Projektni tim:
prof. dr. sc. Božena Krce Miočić, Odjel za ekonomiju
prof. dr. sc. Anica Čuka, Odjel za geografiju
izv. prof. dr. sc. Tomislav Klarin, Odjel za ekonomiju
izv. prof. dr. sc. Ante Blaće, Odjel za geografiju
doc. dr. sc. Marija Opačak Eror, Odjel za ekonomiju
dr. sc. Borna Buljan, Odjel za ekonomiju
Antonija Ivanov, mag. oec., Odjel za ekonomiju
Nikolina Jukić, mag. oec., Odjel za ekonomiju
Ana Grgica Knežević, mag. oec., Odjel za ekonomiju

Turistička zajednica Grada Zadra:
Iva Bencun, direktorica

Zadar, ožujak 2026. godine

SADRŽAJ

1. UVOD 6
1.1. CILJEVI PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM 6
1.2. METODOLOGIJA IZRADE PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM 7
2. PROFIL GRADA ZADRA KAO TURISTIČKE DESTINACIJE 10
2.1. OPĆI PODATCI O GRADU ZADRU 10
2.2. PROMETNA POVEZANOST 12
2.3. GEOGRAFSKA OBILJEŽJA 13
2.4. KLIMATSKA OBILJEŽJA 13
2.5. STANOVNIŠTVO 13
3. ANALIZA STANJA I RESURSNO ATRAKCIJSKE OSNOVA GRADA ZADRA 14
3.1. TURISTIČKI PROIZVODI I USLUGE 14
3.2. RESURSNA I ATRAKCIJSKA OSNOVA 28
3.2.1. Kultura i baština 28
3.2.2. Kultura života i rada 30
3.2.3. Znamenite osobe i povijesni događaji 32
3.2.4. Manifestacije 34
3.2.5. Kulturne i vjerske ustanove 36
3.2.6. Priroda i okoliš 37
3.3. JAVNA TURISTIČKA INFRASTRUKTURA 38
3.4. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA 54
3.5. PROMETNA INFRASTRUKTURA 56
3.6. ANALIZA STANJA DIGITALIZACIJE 59
3.6.1. Infrastruktura digitalne tehnologije 59
3.6.2. Sigurnost i privatnost 62
3.6.3. Izazovi i preporuke za poboljšanje 63
3.7. ANALIZA STANJA PRISTUPAČNOSTI DESTINACIJE OSOBAMA S INVALIDITETOM 67
3.8. ANALIZA ORGANIZIRANOSTI I DOSTUPNOSTI USLUGA U DESTINACIJI 70
3.9. ANALIZA STANJA I POTREBA LJUDSKIH POTENCIJALA 73
3.10. ANALIZA KOMUNIKACIJSKIH AKTIVNOSTI 78
3.10.1. Pregled korištenja postojećih komunikacijskih kanala 78
3.10.2. Analiza digitalnog prisustva 80
3.10.3. Analiza offline aktivnosti 82

3.10.4. Analiza suradnji s trećim stranama 82
3.10.5. Analiza mogućnosti prikupljanja i distribucije informacija za turiste 84
3.10.6. Analiza mogućnosti marketinškog pozicioniranja u okviru komunikacije na regionalnoj i/ili nacionalnoj razini 84
3.11. ANALIZA KONKURENCIJE 85
3.12. IZRAČUN PRIHVATNOG KAPACITETA DESTINACIJE 90
3.12.1. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta 91
3.12.2. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta 108
3.13. ANALIZA PROSTORNE OPTEREĆENOSTI SMJEŠTAJNIM JEDINICAMA 120
3.14. IZRADA IZVJEŠĆA O ANALIZI STANJA 128
4. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA 130
4.1. KUPALIŠNI TURIZAM – PROIZVOD SUNCA I MORA 130
4.2. KULTURNI TURIZAM 131
4.3. ENO–GASTROTURIZAM 132
4.4. VJERSKI TURIZAM 132
4.5. MANIFESTACIJSKI TURIZAM 133
4.6. WELLNESS TURIZAM 134
4.7. SPORTSKO–REKREACIJSKI TURIZAM 135
4.8. NAUTIČKO-SPORTSKI TURIZAM 135
4.9. KRUZING TURIZAM 139
4.10. MICE TURIZAM 141
4.11. KRAĆA PUTOVANJA (ENG. CITY BREAK) 143
4.12. TURIZAM TREĆE DOBI 144
4.13. POSJETE PRIJATELJIMA I RODBINI 145
5. POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA GRADA ZADRA 146
5.1. OBVEZNI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA 146
5.2. SPECIFIČNI DRUŠTVENI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA 157
5.3. SPECIFIČNI GOSPODARSKI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA 166
5.4. SPECIFIČNI OKOLIŠNI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA 172
5.5. SPECIFIČNI PROSTORNI I UPRAVLJAČKI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA 187
6. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA 196
6.1. SWOT ANALIZA TURIZMA GRADA ZADRA 196
6.2. IDENTIFICIRANJE OPĆIH NAČELA I CILJEVA TURIZMA 200
6.3. OBLIKOVANJE STRATEŠKOG PRAVCA I PRIORITETA 204

6.4. IDENTIFICIRANJE CILJEVA 208
6.5. SCENARIJI RAZVOJA 230
7. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA 238
7.1. SMJERNICE ZA GRAD ZADAR 239
7.2. SMJERNICE ZA TURISTIČKU ZAJEDNICU GRADA ZADRA 240
7.3. SMJERNICE ZA DRUGE DIONIKE 240
8. POPIS PROJEKATA 242
9. MJERENJE NAPRETKA I IZVJEŠĆE O PROVEDBI 298
9.1. PODRŠKA I IMPLEMENTACIJA PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM 298
9.2. IZVJEŠĆE O PROVEDBI 301
10. ZAKLJUČAK 303
BIBLIOGRAFIJA 304
POPIS TABLICA 310
POPIS GRAFIKONA 311
POPIS SLIKA 312

1. UVOD

Grad Zadar glavno je turističko središte i temeljni privlačni resurs Zadarske županije. Turizam grada temelji se na bogatoj kulturno-povijesnoj baštini te ugodnoj klimi i moru. Povoljan geoprometni položaj i dobra prometna povezanost, blizina zaštićene prirodne baštine, pripadajućih otoka i drugih dalmatinskih kulturno-povijesnih gradova dodatno utječu na privlačnost Zadra i svrstavaju ga na kartu poželjnih urbanih turističkih destinacija. Ovakvi uvjeti omogućili su Gradu Zadru kontinuirani turistički razvoj posljednjih desetljeća, na što ukazuju rastući podatci o turističkom prometu. Pri tome turistički razvoj nije uvijek bio praćen odgovarajućim mjerenjem učinaka turizma i ostvarenih rezultata. Iz toga razloga bilo je potrebno pristupiti izradi planskog dokumenta koji Zakon u turizmu (2023) nalaže. Prema tome zakonu, Turistička zajednica Grada Zadra dužna je izraditi plan upravljanja destinacijom za područje na kojemu djeluje. Plan upravljanja destinacijom Grad Zadar 2026.-2030. (u daljnjem tekstu Plan) planski je dokument usklađen s aktima strateškog planiranja, prostornim planovima, planovima upravljanja kulturnom baštinom te drugim važećim planovima i propisima. Plan se donosi na četiri godine i određuje smjer razvoja destinacije s ciljem poboljšanja iskustva turista, očuvanja resursa, zaštite kulturnih dobara i dobrobiti lokalne zajednice. Ujedno predstavlja podlogu za donošenje odluka i mjera za upravljanje razvojem turizma prema načelima održivog razvoja. Dakle, cilj mu je osigurati održivi razvoj turizma Grada Zadra. Područje Grada Zadra obuhvaća grad Zadar kao administrativno središte te naselja i otoke koji mu administrativno pripadaju.

U ovome dokumentu prepoznata je važnost zajedničkoga, koordiniranoga i integriranoga pristupa planiranja razvoja turizma Grada Zadra koji će omogućiti učinkovitije iskorištavanje prednosti i prilika iz okruženja, a sve u cilju postizanja višega stupnja kvalitete doživljaja turista i života lokalne zajednice. Ovim dokumentom definira se strateški i operativni koncept razvoja turizma koji će osigurati institucionalne, organizacijske, proizvodne i ljudske pretpostavke za uspostavljanje trajne privlačnosti Zadra kao turističke destinacije i konkurentske sposobnosti na međunarodnom turističkom tržištu. Također, ovaj plan upravljanja omogućuje kontinuirano praćenje i evaluaciju turističkih aktivnosti, što pomaže u prilagodbi ostvarenju postavljenih ciljeva te pridonosi učinkovitom upravljanju resursima, smanjujući pritisak i negativne utjecaje turizma na okoliš i lokalnu zajednicu.

1.1. CILJEVI PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM

Plan upravljanja destinacijom Grad Zadar 2026.–2030. razvojni je dokument kojim se usmjerava turistički razvitak Grada Zadra u navedenome razdoblju. Ciljevi Plana upravljanja su sljedeći:

- utvrditi stanje turizma, identificirati i popisati resursno-atrakcijsku osnovu, turističku i drugu infrastrukturu potrebnu za razvoj turizma,
- izračunati prihvatni kapacitet destinacije i pokazatelje održivosti turizma potrebne za praćenje razvoja i održivosti turizma,

- definirati razvojni smjer turizma s mjerama i aktivnostima potrebnim za njegovo ostvarenje,
- predložiti smjernice i preporuke za razvoj turizma i unaprjeđenje destinacije,
- identificirati i popisati projekte koji pridonose razvoju turizma i provedbi mjera.

1.2. METODOLOGIJA IZRADE PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM

Prilikom izrade Plana upravljanja destinacijom korišteno je više znanstvenih metoda s ciljem sagledavanja mogućnosti razvoja turizma s različitih aspekata. Izrada Plana temelji se na analizi relevantnih, recentnih i pouzdanih sekundarnih podataka objavljenih u domaćim i inozemnim statističkim i/ili stručnim publikacijama, sekundarnim podatcima dostavljeni od relevantnih institucija i organizacija te na primarnim podatcima koji su prikupljeni i obrađeni tijekom izrade predmetnoga plana. Prikupljeni relevantni sekundarni podatci analizirani su i sintetizirani u cilju utvrđivanja stanja turizma, resursno-atrakcijske osnove i drugih činitelja turizma, pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma sukladno smjernicama i uputama za izradu plana upravljanja destinacijom.
Također, prema smjernicama i uputama za izradu plana upravljanja destinacijom bilo je potrebno definirati pojedine **zone Grada Zadra kao urbane destinacije**, u cilju preciznije analize te razmatranja činitelja, pokazatelja i drugih relevantnih obilježja turizma. Sukladno geografskim i gospodarskim obilježjima prostora, Grad Zadar logično je podijeljen u tri prepoznatljive prostorne i razvojne podcjeline:

1) **Uži grad** – čini naselje Zadar s 22 mjesna odbora: Arbanasi, Bili Brig, Bokanjac, Brodarica, Crvene Kuće, Diklo, Dračevac, Jazine I, Jazine II, Maslina, Novi Bokanjac, Ploča, Plovanija, Poluotok, Puntamika, Ričina, Sinjoretovo, Smiljevac, Stanovi, Vidikovac, Višnjik i Voštarnica.
2) **Prigradska kopnena naselja** – Babindub, Crno, Kožino i Petrčane, s tri mjesna odbora.
3) **Otočka naselja** – Brgulje, Mali Iž, Veli Iž, Ist, Molat, Olib, Premuda, Mala Rava, Vela Rava, Silba i Zapuntel, s 12 mjesnih odbora.

Iako je bilo planirano provesti ukupnu analizu stanja po razvojnim podcjelinama, to nije bilo moguće zbog nedostatka podataka za pojedine mjesne odbore, a time i prostorne podcjeline. Dakle, relevantne sekundarne podatke temeljem tih kriterija i prema tim zonama nije bilo moguće prikupiti, jer dosadašnje evidencije i podatci tome nisu prilagođeni. Stoga zoniranje Grada Zadra kao turističke destinacije nije provedeno, niti su zone razmatrane u kontekstu analize činitelja i drugih relevantnih obilježja turizma, već je Grad Zadar razmatran kao jedinstveno područje.
Nadalje, sukladno definiranim instrumentima istraživanja od strane Ministarstva za turizam i sport Republike Hrvatske, u okviru primarnoga istraživanja provedena su četiri temeljna istraživanja:

- istraživanje stavova lokalnoga stanovništva o stanju i mogućnostima razvoja turizma u Gradu Zadru,
- istraživanje stavova turista o turizmu u Gradu Zadru,
- Istraživanje stavova gospodarskih subjekata u Gradu Zadru
- istraživanje stavova dionika turističke ponude o stanju i mogućnostima razvoja turizma Grada Zadra.

Istraživanje stavova lokalnog stanovništva je provedeno anketiranjem lokalnog stanovništva na području Grada Zadra. Kao instrument korištena je anketa sastavljena od 35 pitanja, podijeljenih u socio-demografski profil te četiri tematska priloga koji se odnose na zadovoljstvo turizmom, prihvatni kapacitet, utjecaj na kvalitetu života i identitet mjesta. Ukupno je u istraživanju sudjelovalo 954 ispitanika. Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2025. godine.

Istraživanje stavova turista je provedeno anketiranjem turista i jednodnevnih posjetitelja. Istraživački instrument je predstavljala anketa koja je sadržavala 27 pitanja o socio-demografskim karakteristikama, obilježjima putovanja, zadovoljstvu cjelokupnim boravkom, percepciji gužve i buke, prometu te detaljnoj ocjeni 29 različitih elemenata turističke ponude. Istraživanje je provedeno od lipnja do rujna 2025. godine te je u njemu sudjelovalo 327 ispitanika. Ovaj uzorak predstavlja slučajan uzorak ukupnoga broja gostiju koji su ostvarili najmanje jedno noćenje, odnosno da su 2 dana boravili na prostoru Grada Zadra u navedenom razdoblju.

Istraživanje stavova gospodarskih subjekata je provedeno anketiranjem predstavnika turističkog smještaja, ugostiteljstva i agencija. Pri tome je korištena anketa koja je sadržavala 36 različitih pitanja postavljenih u nekoliko tema – turistički promet, upravljanje vodnim resursima, gospodarenje otpadom, upravljanje energijom i emisijama, korištenje lokalno proizvedene hrane, piće, dobara i usluga, zaposlenost i pristupačnost. Anketa je trebala pružiti detaljniji uvid u poslovanje gospodarskih subjekata, identificirati njihove konkretne izazove te potencijal za implementaciju i razvoj održivih praksi. Međutim, odaziv na ovo istraživanje na području Grada Zadra bio je jako slab. Tako je prilikom istraživanja prikupljeno samo 4 ankete. Stoga prikupljeni podatci nisu bili nedostatni za obradu i korištenje rezultata u svrhu izračuna prihvatnog kapaciteta i pokazatelja održivosti turizma.

Istraživanje stavova dionika turističke ponude provedeno je kao kvalitativno istraživanje kroz zajedničku radionicu relevantnih dionika održanoj u rujnu 2025. godine. Na radionici je sudjelovalo ukupno 47 sudionika, predstavnika javnog i privatnog sektora te udruga civilnog društva. Radionica je trajala oko 3 sata, a cilj joj je bio zajednički izraditi SWOT analizu destinacije i definirati budući turistički razvoj. Osim toga, provedeno je pet polustrukturiranih intervjua s ključnim dionicima u turističkoj privredi, predstavnicima lokalne uprave i turističke zajednice s ciljem prikupljanja informacija o smjernicama budućega razvoja destinacije, radnoj snazi i drugim izazovima turističkog razvoja.
Cjelokupni proces izrade Plana temeljio se na sljedećim načelima:

- **Partnerski pristup** svih dionika u turističkoj destinaciji – tijekom cjelokupnoga procesa izrade Plana javnost je bila informirana o pojedinim fazama izrade. Pozivi na uključivanje u neki od oblika istraživanja pri izradi Plana bili su upućeni cjelokupnoj zainteresiranoj javnosti, posebice dionicima u javnom sektoru i turističkoj privredi. Na ovaj način se uspješnije provodila analiza problema, definirali su se ciljevi, prioriteti i mjere te razvojni projekti ključni za razvoj turizma Grada Zadra.
- **Multidisciplinarnost** – turizam je izrazito složen, heterogen i multidisciplinaran sustav, stoga su u planiranje turističkoga razvoja Grada Zadra bili uključeni stručnjaci iz različitih područja i djelatnosti kojima je turizam zajedničko područje djelovanja.

2. PROFIL GRADA ZADRA KAO TURISTIČKE DESTINACIJE

Grad Zadar peti je grad i urbana aglomeracija, odnosno urbano-regionalni prostorni sustav po izgrađenosti i broju stanovnika u Republici Hrvatskoj, a treći u Jadranskoj Hrvatskoj. Središte je županije, nadbiskupije, regionalnog kompleksa sjeverne Dalmacije i Like, kao i jake litoralne urbane regije. U povijesno-zemljopisnom slijedu razvoja bio je središte Liburnije, Dalmacije i srednjovjekovne Hrvatske. Područje Grada Zadra, kao upravno-teritorijalne jedinice, zahvaljujući svojim prirodnim, povijesno-zemljopisnim, demografskim, geoprometnim, gospodarskim i drugim čimbenicima ima važan položaj na karti hrvatskoga gospodarstva, posebice turizma.

2.1. OPĆI PODATCI O GRADU ZADRU

Grad Zadar smješten je na priobalju Sjeverne Dalmacije i administrativno obuhvaća pet naselja na kopnu i sedam naseljenih otoka (Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda, Rava, Silba). Kao jedinicu lokalne samouprave (JLS), Grad ukupno čini 10 naselja s 37 mjesnih odbora rasprostranjenih u tri prepoznatljive prostorne i razvojne podcjeline: **1) uži grad, 2) prigradska kopnena naselja i 3) otočka naselja.** *Slika 1.* prikazuje geografski položaj Grada Zadra s pripadajućim naseljima.

1) Uži grad čini naselje Zadar s 22 mjesna odbora: Arbanasi, Bili Brig, Bokanjac, Brodarica, Crvene Kuće, Diklo, Dračevac, Jazine I, Jazine II, Maslina, Novi Bokanjac, Ploča, Plovanija, Poluotok, Puntamika, Ričina, Sinjoretovo, Smiljevac, Stanovi, Vidikovac, Višnjik i Voštarnica.

2) Prigradska kopnena naselja su: Babindub, Crno, Kožino i Petrčane, s tri mjesna odbora.

3) Otočka naselja su: Brgulje, Mali Iž, Veli Iž, Ist, Molat, Olib, Premuda, Mala Rava, Vela Rava, Silba i Zapuntel, s 12 mjesnih odbora.

S obzirom na administrativne funkcije, broj stanovnika i prateću infrastrukturu, jedino je naselje Zadar (67.309 stanovnika prema Popisu 2021. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatskte, 2022)) urbanog karaktera te u njemu živi oko 96% stanovnika jedinice lokalne samouprave. Ostala naselja (Babindub, Brgulje, Crno, Ist, Kožino, Mali Iž, Molat, Olib, Petrčane, Premuda, Rava, Silba, Veli Iž i Zapuntel) imaju manje od 1.000 stanovnika, a među njima demografski je najjače Kožino s 800 žitelja. Većina naselja, izuzev Crnog i Babinduba, nalaze se uz obalu mora, a posebnu vrijednost destinaciji daju pripadajući otoci, zahvaljujući kojima ovaj prostor raspolaže s nekoliko stotina kilometara dugačkom morskom obalom.

Slika 1. Administrativno područja Grada Zadra s pripadajućim naseljima

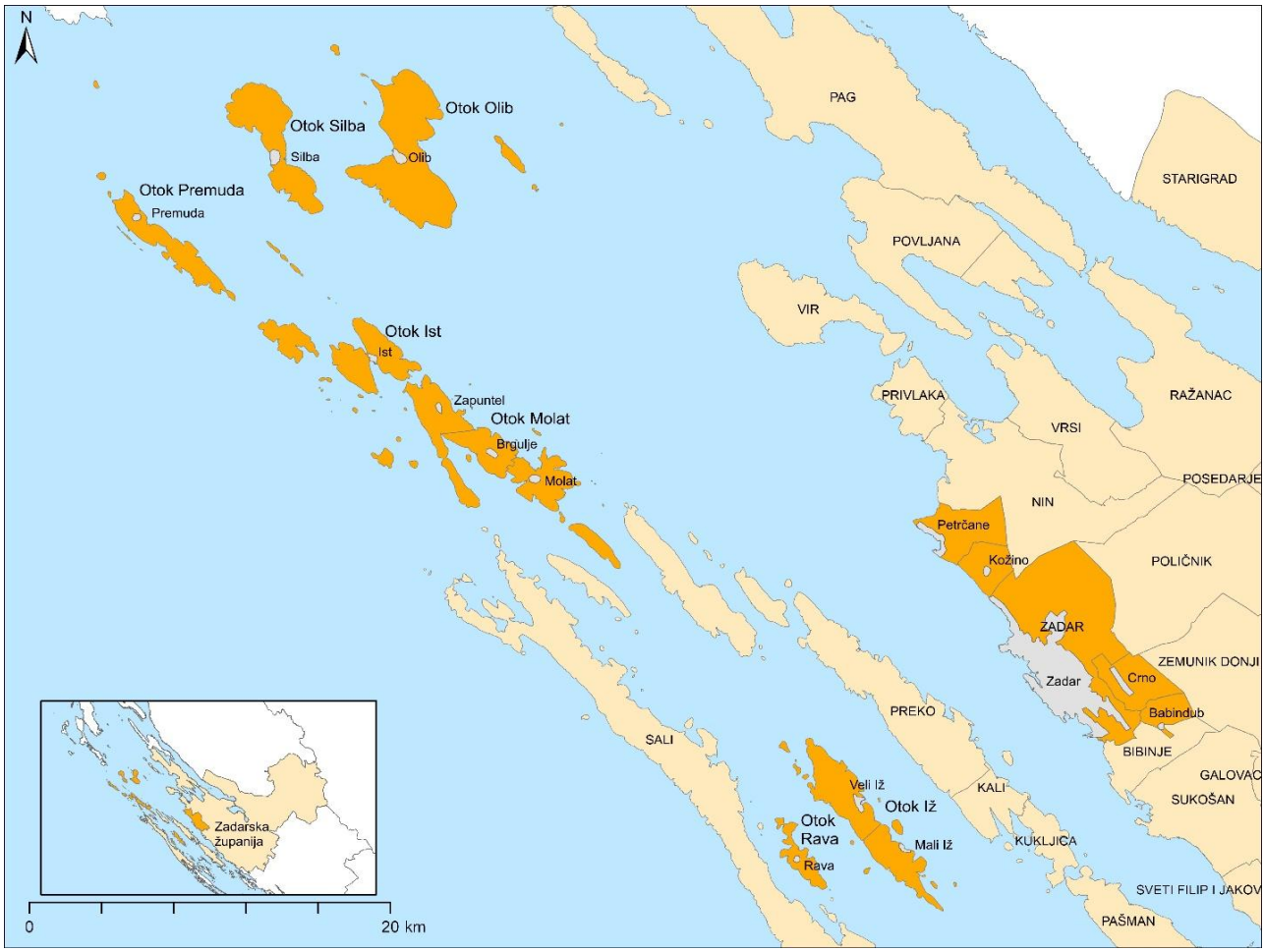

Izvor: obrada autora korištenjem softvera QGIS (verzija 3.34.14)

Površina Grada Zadra iznosi 194,02 km², odnosno 5,26% kopnene površine i oko 300 km², odnosno 9% morske površine Zadarske županije s pripadajućim podmorjem. Ukupna dužina morske obale iznosi 312,54 km (kopno 28,57 km ili 9,1%, otoci 283,97 km ili 90,9%), što povoljno utječe na gospodarski te posebno na turistički razvoj.

Tablica 1. Profil grada Zadra kao turističke destinacije

Lokacija: Grad Zadar	Grad Zadar
Prometna povezanost	
Udaljenost od zračne luke (u km)	12
Povezanost sa međunarodnim zračnim lukama (broj luka 2025.)	70
Povezanost s domaćim zračnim lukama (broj luka 2025.)	4
Broj međunarodnih putničkih trajektnih linija (2025.)	1
Broj brodskih/brzobrodskih linija prema zadarskim otocima (2025.)	6
Broj trajektnih linija prema zadarskim otocima (2025.)	9
Broj međugradskih autobusnih linija (2025.) dnevno zimi	167
Broj međugradskih autobusnih linija (2025.) dnevno u sezoni	196
Broj lokalnih gradskih autobusnih linija (2025.)	13
Broj lokalnih prigradskih autobusnih linija (ljeto 2025.)	27
Broj lokalnih otočnih autobusnih linija u Gradu Zadru (2025.)	1
Cestovna udaljenost od glavnoga grada (u km)	286
Geografska obilježja	

Površina (u km²)	194,02
Duljina morske obale (u km)	312,54
Duljina morske obale otoka (u km)	283,97
Broj kopnenih naselja u JLS	5
Broj naseljenih otoka u JLS	7
Broj mjesnih odbora	37
Prevladavajuća vrsta reljefa Kopno: Otoci:	 Nizinski (blago valovit) Brežuljkasti
Vodeni tokovi (potoci)	Ričina i Vruljica
Klimatska obilježja	
Ukupna godišnja količina oborine (mm) (2024.)	1.007,5
Prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm	87,4
Broj vedrih dana (s dvije ili više desetine neba)	115
Srednja temperatura zraka za lipanj, srpanj i kolovoz (1961.-2024.)	23,5
Srednje trajanje osunčavanja (ukupno sati/godišnje 1961.-2024.)	2.590,8
Stanovništvo	
Broj stalnih stanovnika (2021.)	70.779
Broj stalnih stanovnika (2011.)	75.062

Izvor: obrada autora prema podatcima Državnog zavoda za statistiku, Turističke zajednice Grada Zadra i Upravnih odjela Grada Zadra

2.2. PROMETNA POVEZANOST

Zbog svoga položaja na središnjemu dijelu jadranske obale, Grad Zadar jedan je od primarnih prometnih čvorišta. Posebno je važna uloga geoprometne povezanosti središnjih i južnih dijelova hrvatskog priobalja sa sjevernim, odnosno kontinentalnim prostorima zemlje, ali i s ostalim državama Europske unije i šire. U tom smislu, lučko-tranzitni kompleks Gaženice sa spojem na autocestu, od nacionalnog je i međunarodnog značenja. Međunarodne i državne trajektne i putničke linije, a posebice kruzerske i zračne linije kojima je Zadar povezan s mnogim europskim gradovima, generatori su društveno-gospodarskog razvitka. Zahvaljujući autocesti A1 Zagreb – Zadar – Split – Dubrovnik, kao i dijelu jadransko-jonskog prometnog pravca s poveznicom na Zadar (Gaženica), Grad Zadar prepoznat je kao odredište iz kojega su razmjerno lako dostupni brojni privlačni sadržaji u Zadarskoj i obližnjim županijama, a i šire (brojni kulturno-povijesni gradovi i objekti, zaštićena prirodna područja i dr.). S Autobusnog kolodvora u Zadru polazi u zimskom periodu polaze 53, a dolaze 52 županijske, međugradske i međunarodne linije, te se bilježi i 62 tranzitne linije kojima Zadar nije ishodište niti polazište. Ukupno u zimskom periodu to je 167 županijskih, međugradskih i međunarodnih linija. U ljetnoj sezoni taj se broj značajno uvećava, pa se bilježi 81 polazna linija, 74 dolazne linije i 115 tranzitnih linija, što ukupno čini 270 županijskih, međugradskih i međunarodnih linija. Otočna naselja povezana su sa Zadrom trajektnim i putničkim brodskim vezama, čija plovidba je zbog živopisnog arhipelaga izuzetno privlačna putnicima i turistima. Prometna povezanost svakako bi se unaprijedila rekonstrukcijom i poboljšanjem kvalitete željezničke infrastrukture, kojom bi se Zadar i tom vrstom prometa još učinkovitije povezao s važnim željezničkim pravima Hrvatske i Europe.

2.3. GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

Kopneni dio Grada Zadra, nalazi se na rubnom dijelu Ravnih kotara, te ga obilježava uglavnom nizinski reljef. Otoci su nešto više reljefno raščlanjeni, no naselja se uglavnom nalaze na njihovim nižim, priobalnim dijelovima. Čitav prostor ima prevladavajuću karbonatnu geološku osnovu te s njom povezani krški reljef, a uz to na kopnenom dijelu postoje i zone fliša s nešto dubljim pedološkim pokrovom. Obradiva tla se nalaze uglavnom izvan naselja i slabije su zastupljena (poglavito na otocima), no omogućavala su razvoj poljodjelstva. Prirodni resursi su u znatnoj mjeri korišteni i za razvoj pomorskih aktivnosti (brodarstva, brodogradnje, ribarstva, marikulture i dr.), uslužnih aktivnosti (turizma, ugostiteljstva, trgovine i sl.) te prometa, energetike i industrije.

2.4. KLIMATSKA OBILJEŽJA

Klimatski gledano, Grad Zadar ima značajke Csa klime, odnosno sredozemne klime s vrućim ljetom koja pogoduje razvoju različitih oblika turizma, napose kupališnog. U skladu s klimatskim tipom, na tom prostoru nalaze se i pripadajuće biljne zajednice od kojih je najzastupljenija šuma sredozemne makije koja je dobro razvijena i na otocima. Premda na području Zadra postoje iznimno dragocjene rezerve podzemne vode, ona je na površini rijetka pojava pa izuzev manjih potoka Vruljice i Ričine, tu nema značajnih površinskih tekućica. Posebnu vrijednost čini morski dio destinacije koji je jedan od temeljnih resursa razvoja turizma. Svakako, može se zaključiti kako prostor Grada Zadra s kopnenim i otočnim dijelom ima vrlo ugodnu sredozemnu klimu, zbog čega omogućuje odvijanje turističkih aktivnosti u većem dijelu godine.

2.5. STANOVNIŠTVO

Zadar se ističe i povoljnim prometno-geografskim položajem na sjecištu važnih prometnih pravaca, zbog čega je stoljećima jedno od najznačajnijih urbanih središta na sjeveroistočnoj obali Jadrana. Međutim, unatoč dobroj prometnoj povezanosti (autocesta A1, zračna i morska luka), ravnokotarsko zaobalje i većina otoka već niz godina imaju problem s demografskim gubicima. Urbanizacija se uglavnom koncentrirala na Zadar i ostala priobalna naselja, dok se zaobalje i otočni prostor slabije razvijaju. Zadar ima vrlo snažan gravitacijski utjecaj te privlači značajan broj stanovnika okolnih ruralnih naselja. Prema posljednjem popisu stanovništva Grad Zadar imao je 70.779 stanovnika što je 5,71% manje u odnosu na Popis iz 2011. godine (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, n.d.). Uzrok tome je pad prirodnog nataliteta, demografsko starenje stanovništva i različite migracije.

3. ANALIZA STANJA I RESURSNO ATRAKCIJSKE OSNOVA GRADA ZADRA

Prostor kao temeljni resurs turizma zahtjeva odgovorno te održivo korištenje i upravljanje, stoga iziskuje i posebnu pažnju prilikom planiranja turističkih aktivnosti. S ciljem planiranja daljnjeg razvoja turizma Grada Zadra, potrebno je poznavati stanje i resurse na kojima se razvoj temelji. Sustavna inventarizacija resursa na određenom području osnova je turističkog vrednovanja i stvaranja novih turističkih proizvoda destinacije. Međutim, pretvaranje potencijala resursno atrakcijske osnove u poželjnu primarnu atrakciju u destinaciji dugotrajan je i složen proces na kojemu počiva budući razvoj, atraktivnost i održivost turističke destinacije.

3.1. TURISTIČKI PROIZVODI I USLUGE

Turistički proizvodi i usluge obuhvaćaju sve elemente ponude koji oblikuju iskustvo posjetitelja destinacije, od smještaja i ugostiteljskih sadržaja, preko prirodnih i kulturnih atrakcija, do različitih pratećih usluga koje upotpunjuju boravak turista. U kontekstu Grada Zadra, oni čine temelj konkurentnosti destinacije i predstavljaju ključnu osnovu za privlačenje i zadržavanje različitih tržišnih segmenata. U nastavku je dan sustavan pregled smještajnih kapaciteta, ugostiteljske ponude te najznačajnijih atrakcija, kao i usluga koje Grad nudi posjetiteljima. Dodatno, analizira se turistička potražnja kroz kretanja u noćenjima i dolascima.

a) Smještaj

Prema podatcima iz sustava eVisitor za 2024. godinu, u Gradu Zadru evidentirano je ukupno 8.468 smještajnih objekata s kapacitetom od 42.466 kreveta, pri čemu je ostvareno više od 2,46 milijuna noćenja i oko 680 tisuća dolazaka turista. Najzastupljeniji oblik smještaja čine objekti u domaćinstvu, s više od 4.900 registriranih objekata i gotovo 16 tisuća kreveta, koji generiraju preko milijun noćenja. Unutar ove skupine dominiraju objekti kategorizirani s 3 zvjezdice (3.223 objekta), koji sami ostvaruju više od 692 tisuće noćenja. U *Tablici 2.* prikazan je prosječan broj noćenja po krevetu u 2024. godini za glavne kategorije smještaja.

Tablica 2. Prosječan broj noćenja po krevetu u Gradu Zadru (2024.)

Kategorija	Noćenja po krevetu
Hoteli	207
Kampovi	170
Nekomercijalni smještaj	10
Objekti u domaćinstvu	53
Ostali ugostiteljski objekti	62
Smještaj u OPG-u	0

Izvor: obrada autora prema podatcima iz sustava eVisitor

Hotelski sektor raspolaže s 21 objektom i 3.759 kreveta, a najveći promet ostvaruju hoteli s 4 zvjezdice (397.915 noćenja i 150.246 dolazaka). Kampovi su zastupljeni s tek dva objekta, ali s relativno velikim kapacitetom od 1147 kreveta i više od 194 tisuće noćenja, što ukazuje na značaj ove vrste smještaja u turističkoj ponudi. Nekomercijalni smještaj također ima važnu ulogu, s više od 3.000 objekata i 127 tisuća noćenja, iako s nižom prosječnom iskorištenošću u odnosu na komercijalne oblike. Struktura smještaja Grada Zadra u 2024. pokazuje izrazitu dominaciju privatnog smještaja, dok hoteli i kampovi unatoč manjem broju objekata ostvaruju visoke rezultate u pogledu noćenja po krevetu, što ukazuje na njihovu veću prosječnu iskorištenost i važnost za kvalitetu destinacijske ponude.

Analiza smještaja za razdoblje od 2019. do 2024. godine pokazuje da Grad Zadar ima snažnu dominaciju privatnog smještaja, stabilan i rastući hotelski sektor, specifično važan segment kampova unatoč malom broju objekata, te sve veći značaj hostela i drugih alternativnih oblika smještaja. Uočava se kontinuiran rast broja smještajnih objekata i kapaciteta kreveta u Gradu Zadru. Broj registriranih objekata povećao se s oko 6.700 u 2019. na gotovo 8.500 u 2024., dok je broj kreveta porastao s približno 35 tisuća na više od 42 tisuće. Broj hotela ostao je relativno stabilan (oko 20 objekata), ali se povećao broj kreveta te je došlo do jačanja segmenta hotela s 4 zvjezdice, koji su nositelji većine noćenja i dolazaka. Tijekom pandemije 2020. – 2021. hotelski promet drastično je pao, no od 2022. godine bilježi se snažan oporavak. Do 2024. hoteli su ostvarivali više od 770 tisuća noćenja. Broj kampova u Gradu Zadru ostao je izuzetno nizak (svega dva objekta), no njihov kapacitet je relativno velik (oko 1.100 kreveta). Nakon pada prometa u 2020., kampovi su se već 2021. i 2022. oporavili, a do 2024. godine ostvarivali su gotovo 200 tisuća noćenja, pa unatoč malom broju objekata potvrđuje se stabilna i značajna uloga ove vrste smještaja. Objekti u domaćinstvu čine apsolutnu većinu smještajnih objekata i kapaciteta u Gradu Zadru. Broj objekata kontinuirano raste (preko 4.900 u 2024.), a najveći udio pripada objektima s 3 zvjezdice. Tijekom pandemije privatni smještaj pokazao je veću otpornost u usporedbi s hotelima, a od 2022. bilježi snažan rast noćenja. U 2024. godini domaćinstva su ostvarila više od milijun noćenja, što ih čini ključnim segmentom zadarske turističke ponude. Broj nekomercijalnih objekata (preko 3.000 njih u 2024.) vrlo je visok, no njihova turistička važnost je ograničena. Ostvaruju relativno mali broj noćenja (oko 128 tisuća u 2024.), uz nisku iskorištenost kapaciteta. Ovaj segment ima stabilan trend, ali nije značajniji generator turističkog prometa. Broj i kapaciteti ostalih ugostiteljskih objekata za smještaj (hosteli i slično) rastu (više od 4.500 kreveta u 2024.), a bilježe sve veći promet, s više od 280 tisuća noćenja u 2024. godini. Posebno su značajni objekti s 3 i 4 zvjezdice, koji privlače mlađu populaciju i specifične tržišne segmente.

Pandemija je snažno utjecala na rezultate u 2020. i 2021. godini, kada je zabilježen značajan pad noćenja i dolazaka u odnosu na predkriznu 2019. godinu. Već od 2022. godine bilježi se snažan oporavak, a 2023. i 2024. godina premašile su rezultate iz 2019., kako u noćenjima, tako i u broju dolazaka. Najviše je ostvareno u 2024. godini, oko 2,46 milijuna noćenja i 680 tisuća dolazaka. Ovi pokazatelji potvrđuju da je Grad Zadar u potpunosti nadoknadio gubitke iz pandemijskog razdoblja te da nastavlja trend stabilnog rasta turističkog prometa. U *Tablici 3.* prikazani su podatci o ostvarenim dolascima i noćenjima, te broju turista i njihovoj prosječnoj duljini boravka u Gradu Zadru u razdoblju od 2019. do

2024. godine. Najveći broj turista (681.943), dolazaka (679.729) i noćenja (2.465.904) ostvaren je u 2024. godini, dok je u prosjeku najdulji boravak ostvaren 2020. godine (više od 5 dana).

Tablica 3. Pregled ukupnih dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista, te duljine boravka na području Grada Zadra u promatranom razdoblju

Godina	Dolasci	Noćenja	Turisti	Prosječna duljina boravka
2019.	621.713	2.200.665	623.110	3,54
2020.	184.599	957.610	186.313	5,19
2021.	370.327	1.675.055	370.524	4,52
2022.	524.933	2.154.570	527.115	4,10
2023.	618.985	2.321.047	621.571	3,75
2024.	679.729	2.465.904	681.943	3,63

Izvor: obrada autora prema podatcima iz sustava eVisitor

Prema analizi dolazaka i noćenja po naseljima u 2024. godini (*Tablica 4.*), Grad Zadar bilježi izrazitu koncentraciju turističkog prometa u samome Zadru, koji ostvaruje više od 81% dolazaka i 73,5% noćenja. Uz njega, najznačajnije turističko središte je Petrčane, s udjelom od 15% dolazaka i gotovo 19% noćenja, što ga čini ključnim sekundarnim odredištem na području Grada Zadra. Ostala naselja imaju manji pojedinačni udio, iako se ističu Kožino i Silba, koji generiraju nešto veći broj noćenja u odnosu na dolaske, što ukazuje na dulje prosječno zadržavanje turista. Kopnena naselja Grada Zadra privlače gotovo sav turistički promet, s udjelom od 98,5% dolazaka i 95,5% noćenja. Najveći generatori prometa su Zadar i Petrčane, uz rastuću važnost Kožina. Otočna naselja sudjeluju s tek 1,5% dolazaka, ali s nešto višim udjelom u noćenjima (4,5%), što ukazuje na dulje prosječno zadržavanje turista na otocima u odnosu na kopno. Posebno se ističe Silba, dok ostali otoci imaju skromnije, ali stabilne udjele.

Tablica 4. Udio dolazaka i noćenja po naseljima (2024.)

Naselje	% dolasci	% noćenja
Brgulje	0,05%	0,12%
Crno	0,16%	0,23%
Ist	0,08%	0,24%
Kožino	1,79%	3,15%
Mali Iž	0,24%	0,57%
Molat	0,08%	0,23%
Olib	0,06%	0,16%
Petrčane	15,01%	18,58%
Premuda	0,06%	0,17%
Rava	0,03%	0,07%
Silba	0,54%	2,22%
Veli Iž	0,36%	0,72%
Zadar	81,54%	73,50%
Zapuntel	0,01%	0,03%

Izvor: obrada autora prema podatcima iz sustava eVisitor

U *Tablici 5.* prikazani su podatci za domaće turiste o ostvarenim dolascima i noćenjima, te broju turista i njihovoj prosječnoj duljini boravka u Gradu Zadru u razdoblju od 2019. do 2024. godine (Broj – broj dolazaka/noćenja/turista; Udio – udio u ukupnom broju dolazaka/noćenja/turista, Δ – promjena u odnosu na prethodnu godinu).

Tablica 5. Detaljni pregled dolazaka i noćenja domaćih turista, te duljine njihovog boravka na području Grada Zadra u promatranom razdoblju

Godina	Dolasci			Noćenja			Turisti			Prosječna duljina	
	Broj	Udio	Δ	Broj	Udio	Δ	Broj	Udio	Δ		Δ
2019.	77.058,00	12,39%		294.312,00	13,37%		77.374,00	12,42%		3,82	
2020.	57.528,00	31,16%	-19.530,00	256.388,00	26,77%	-37.924,00	57.870,00	31,06%	-19.504,00	4,46	0,64
2021.	87.143,00	23,53%	29.615,00	327.001,00	19,52%	70.613,00	87.266,00	23,55%	29.396,00	3,75	-0,71
2022.	87.616,00	16,69%	473,00	302.703,00	14,05%	-24.298,00	88.270,00	16,75%	1.004,00	3,45	-0,30
2023.	100.129,00	16,18%	12.513,00	321.233,00	13,84%	18.530,00	100.486,00	16,17%	12.216,00	3,21	-0,24
2024.	108.461,00	15,96%	8.332,00	331.021,00	13,42%	9.788,00	109.032,00	15,99%	8.546,00	3,05	-0,16

Izvor: obrada autora prema podatcima iz sustava eVisitor

Broj domaćih dolazaka kretao se od 57.528 u 2020., kada je udio dosegnuo čak 31,2% svih dolazaka, do 108.461 u 2024., uz stabilizaciju udjela na oko 16% u posljednje tri godine. Noćenja domaćih turista u 2020. bilježe pad u apsolutnim vrijednostima, ali rast u udjelu (26,8%), dok se nakon 2021. stabiliziraju na razini iznad 300.000 turista. Broj domaćih turista u 2024. iznosio je nešto više od 109.000, čime se ovaj segment potvrđuje kao važan i stabilan dio ukupnog turističkog prometa s udjelom od oko 16%. Istodobno, prosječna duljina boravka pokazuje silazni trend. S 3,82 dana u 2019. na 3,05 dana u 2024., uz iznimku 2020. kada je zabilježen skok na 4,46 dana zbog specifičnih okolnosti pandemije. Općenito, domaći gosti predstavljaju stabilnu potražnju za Grad Zadar, s izraženom ulogom u kriznim godinama, no podatci ukazuju na trend kraćih i učestalijih boravaka u novijem razdoblju.

U *Tablici 6.* prikazani su podatci za strane turiste o ostvarenim dolascima i noćenjima, te broju turista i njihovoj prosječnoj duljini boravka u Gradu Zadru u razdoblju od 2019. do 2024. godine (Broj – broj dolazaka/noćenja/turista; Udio – udio u ukupnom broju dolazaka/noćenja/turista, Δ – promjena u odnosu na prethodnu godinu).

Tablica 6. Detaljni pregled dolazaka i noćenja stranih turista, te duljine njihovog boravka na području Grada Zadra u promatranom razdoblju

Godina	Dolasci			Noćenja			Turisti			Prosječna duljina	
	Broj	Udio	Δ	Broj	Udio	Δ	Broj	Udio	Δ		Δ
2019.	544.655,00	0,88		1.906.353,00	0,87		545.736,00	0,88		3,50	
2020.	127.071,00	0,69	-417.584,00	701.222,00	0,73	-1.205.131,00	128.443,00	0,69	-417.293,00	5,52	2,02
2021.	283.184,00	0,76	156.113,00	1.348.054,00	0,80	646.832,00	283.258,00	0,76	154.815,00	4,76	-0,76
2022.	437.317,00	0,83	154.133,00	1.851.867,00	0,86	503.813,00	438.845,00	0,83	155.587,00	4,23	-0,53
2023.	518.856,00	0,84	81.539,00	1.999.814,00	0,86	147.947,00	521.085,00	0,84	82.240,00	3,85	-0,38
2024.	571.268,00	0,84	52.412,00	2.134.883,00	0,87	135.069,00	572.911,00	0,84	51.826,00	3,74	-0,11

Izvor: obrada autora prema podatcima iz sustava eVisitor

Strani turisti predstavljaju ključan segment turizma Grada Zadra, s udjelom većim od 80% u dolascima i noćenjima. Nakon snažnog pandemijskog pada, od 2021. nadalje bilježi se kontinuirani oporavak i rast, pri čemu su 2023. i 2024. nadmašile pretkrizne rezultate. Iako prosječna duljina boravka lagano opada, strani gosti i dalje čine važan segment ukupnog turističkog prometa destinacije.
Što se tiče zemlje podrijetla turista, u 2024. godini Grad Zadar zadržao je Njemačku kao dominantno emitivno tržište (s više od 84.500 dolazaka i 403.000 noćenja odnosno 16% svih noćenja). Hrvatska je na drugom mjestu, s rastom dolazaka od 8% te rastom noćenja od 3%, uz udio od 13% noćenja. Poljska bilježi rast u odnosu na 2023. godinu, s 42.429 na 53.000 dolazaka te sa 195.338 na 233.000 noćenja u 2024. godini. Udio Poljske u ukupnim noćenjima porastao je na gotovo 9,5%, čime postaje jedno od ključnih tržišta u ekspanziji. Austrija i Slovenija bilježe blagi pad, i to Austrija s 42.000 dolazaka i 193.000 noćenja (pad od 5%), dok Slovenija ostaje gotovo stabilna s blagim smanjenjem udjela u ukupnim noćenjima (pad oko 4%). U *Grafikonu 1.* prikazano je 10 najvažnijih emitivnih tržišta za Grad Zadar, prema broju dolazaka u 2024. godini.

Grafikon 1. Najvažnija emitivna tržišta po dolascima u 2024. godini

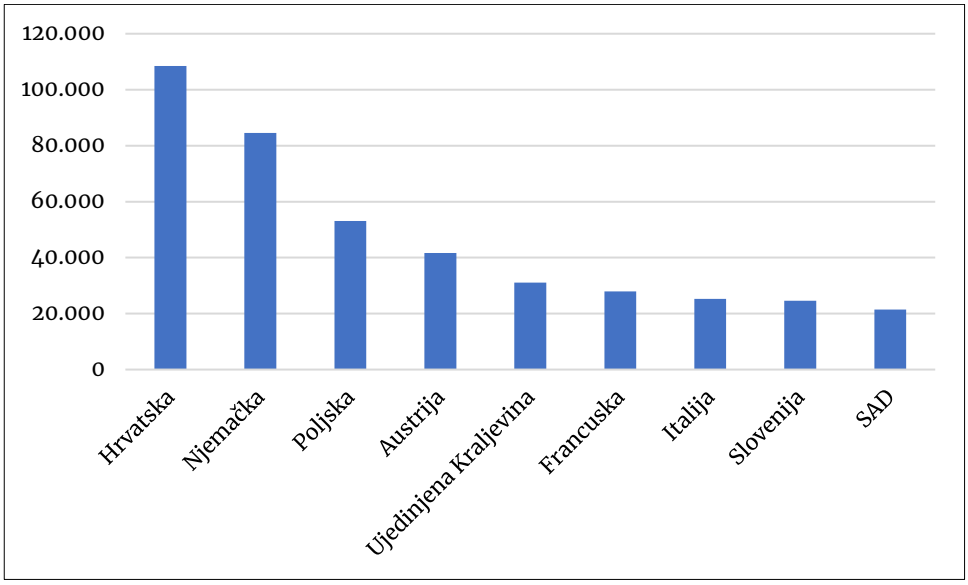

Izvor: obrada autora prema podatcima iz sustava eVisitor

U razdoblju od 2019. do 2024. godine, domaći i strani turisti pokazali su različite obrasce kretanja u Gradu Zadru. Domaći gosti imali su važnu ulogu tijekom pandemije 2020., kada je njihov udio u dolascima dosegnuo 31%, dok je udio stranih gostiju pao na 69%. Nakon toga, strani turisti ponovno preuzimaju dominantnu poziciju, s udjelom iznad 80% u dolascima i noćenjima. Domaći gosti u posljednje tri godine čine oko 16% ukupnog prometa, dok strani gosti generiraju glavninu noćenja (više od 2 milijuna u 2024.). Kod domaćih gostiju može se vidjeti pad prosječne duljine boravka, i to s 3,82 dana (2019.) na 3,05 dana (2024.), a kod stranih se vidi blagi rast prosječne duljine boravka s 3,5 na 3,74 dana. Može se zaključiti kako Grad Zadar snažno ovisi o stranim gostima kao glavnom generatoru turističkog prometa, dok domaći turisti predstavljaju stabilnu, ali sekundarnu potražnju s većim značajem u kriznim razdobljima.

U istom razdoblju, prosječna popunjenost bila je 11,97% (eVisitor) za sve vrste objekata. Također, u promatranom razdoblju hoteli u Gradu Zadru tijekom glavne sezone (lipanj–kolovoz) bilježe iznimno visoku popunjenost, u pravilu iznad 95%. Izuzetak je 2020. godina, kada je zbog pandemije popunjenost pala na svega 51,3%. Već 2021. uslijedio je snažan oporavak, a od 2022. nadalje popunjenost se stabilizirala na razinama usporedivima s pretpandemijskim razdobljem, pri čemu 2023. i 2024. bilježe rekordne vrijednosti, čak iznad 100%. Kampovi u Gradu Zadru tijekom glavne sezone (srpanj–rujan) ostvaruju prosječnu popunjenost od 74,3%, uz izražen pad 2020. godine na svega 33,1% zbog pandemije. Nakon toga uslijedio je snažan oporavak, pa je već 2021. popunjenost bila na razini prije krize. Od 2022. nadalje bilježi se kontinuirani rast, a 2024. kampovi su ostvarili rekordnu popunjenost od 92,2%, čime se potvrđuje snažna sezonalnost i sve veća važnost kamping segmenta u turističkoj ponudi Zadra.
U razdoblju 2019.–2024. nekomercijalni smještaj u Gradu Zadru tijekom glavne sezone (srpanj–rujan) ostvarivao je nisku prosječnu popunjenost od svega 11,6%. Objekti u domaćinstvu u Gradu Zadru tijekom glavne sezone (lipanj–kolovoz) ostvaruju prosječnu popunjenost od 39,7%, što je znatno niže od hotela i kampova. Najviša popunjenost zabilježena je 2022. godine (45,9%), dok je pandemijska 2020. donijela pad na svega 25,1%. U kasnijem razdoblju popunjenost se stabilizirala na 40–44%, s blagim padom u 2024. godini. Ovi rezultati ukazuju na značajnu, ali ne i potpunu iskorištenost kapaciteta privatnog smještaja, dakle na visoku sezonalnost. Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (skupina kampovi) u Gradu Zadru tijekom glavne sezone (lipanj–kolovoz) ostvaruju prosječnu popunjenost od 38,0%. Najviša vrijednost zabilježena je 2019. godine (48,6%), dok je 2020. donijela snažan pad na svega 21,3% uslijed pandemije.

b) Ugostiteljstvo

Ugostiteljski sektor Grada Zadra obilježava raznolika i brojna ponuda koja značajno pridonosi oblikovanju turističkog doživljaja destinacije. Prema podatcima Upravnog odjela za gospodarstvo i turizam Zadarske županije, na području Grada Zadra djeluje više od 760 ugostiteljskih objekata različitih tipova. Najzastupljeniju kategoriju čine caffe barovi s ukupno 327 objekata, a slijede ih objekti brze prehrane (164) i bistroi (74). Posebnu vrijednost u očuvanju lokalne gastronomske tradicije imaju konobe (54) i restorani (46), dok dodatnu raznolikost ponude osiguravaju buffeti, slastičarnice, gostionice te objekti jednostavnih usluga u kiosku. Ovakva struktura ukazuje na prevagu objekata orijentiranih na brzu i svakodnevnu potrošnju, uz prisutnost specijaliziranih sadržaja koji naglašavaju mediteranski karakter i kulturni identitet destinacije. U nastavku je detaljan prikaz objekata po naseljima i kategorijama (*Tablica 7.)*.

Tablica 7. Popis objekata po naseljima i kategorijama

Naselje	Kategorija	Broj objekata
Ist	Buffet	1
Ist	Caffe Bar	1
Ist	Gostionica	2
Ist	Konoba	1
Ist	Objekt brze prehrane	2

Ist	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	1
Ist	Restoran	1
Ukupno		**9 objekata**
Kožino	Buffet	3
Kožino	Caffe Bar	1
Kožino	Gostionica	1
Kožino	Konoba	1
Kožino	Objekt brze prehrane	1
Kožino	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	2
Kožino	Restoran	1
Ukupno		**10 objekata**
Mali Iž	Caffe Bar	1
Mali Iž	Konoba	5
Mali Iž	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	1
Ukupno		**7 objekata**
Molat	Buffet	3
Molat	Caffe Bar	1
Molat	Gostionica	2
Molat	Konoba	1
Molat	Objekt brze prehrane	1
Molat	Restoran	1
Ukupno		**9 objekata**
Olib	Buffet	2
Olib	Gostionica	1
Olib	Konoba	1
Olib	Objekt brze prehrane	1
Olib	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	2
Olib	Restoran	1
Ukupno		**8 objekata**
Petrčane	Bistro	4
Petrčane	Buffet	4
Petrčane	Caffe Bar	6
Petrčane	Gostionica	1
Petrčane	Konoba	7
Petrčane	Objekt brze prehrane	3
Petrčane	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	1
Petrčane	Restoran	3
Petrčane	Slastičarnica	2
Ukupno		**31 objekt**
Premuda	Buffet	2
Ukupno		**2 objekta**
Rava	Buffet	1
Rava	Konoba	1
Rava	Restoran	1
Ukupno		**3 objekta**
Silba	Bistro	2
Silba	Caffe Bar	5

Silba	Gostionica	1
Silba	Konoba	5
Silba	Objekt brze prehrane	3
Silba	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	1
Ukupno		**17 objekata**
Veli Iž	Caffe Bar	3
Veli Iž	Konoba	6
Veli Iž	Objekt brze prehrane	2
Veli Iž	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	1
Veli Iž	Restoran	3
Ukupno		**15 objekata**
Zadar	Bistro	68
Zadar	Buffet	19
Zadar	Caffe Bar	314
Zadar	Gostionica	6
Zadar	Konoba	26
Zadar	Objekt brze prehrane	151
Zadar	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	24
Zadar	Restoran	35
Zadar	Slastičarnica	20
Ukupno		**658 objekata**
Ukupno za kopnena i gradska naselja		**769 objekata**

Izvor: obrada autora prema podatcima Upravnog odjela za gospodarstvo i turizam Zadarske županije

Nadalje, u *Tablici 8.* sumiran je broj objekata prema kategoriji za kopnena naselja grada Zadra.

Tablica 8. Popis objekata za kopnena naselja Grada Zadra

Kategorija	Broj objekata
Bistro	72
Buffet	26
Caffe bar	316
Gostionica	8
Konoba	34
Objekt brze prehrane	155
Objekt jednostavnih usluga u kiosku	27
Restoran	39
Slastičarnica	22
Ukupno	**699**

Izvor: obrada autora prema podatcima Upravnog odjela za gospodarstvo i turizam Zadarske županije

Broj objekata prema kategoriji dan je također za otočna naselja Grada Zadra (Tablica 9.).

Tablica 9. Popis objekata za otoke Grada Zadra

Kategorija	Broj objekata
Bistro	2
Buffet	9
Caffe bar	11
Gostionica	6
Konoba	20
Objekt brze prehrane	9
Objekt jednostavnih usluga u kiosku	6
Restoran	7
Ukupno	**70**

Izvor: obrada autora prema podatcima Upravnog odjela za gospodarstvo i turizam Zadarske županije

Ugostiteljski objekti u Gradu Zadru odlikuju se velikom raznolikošću, od modernih restorana i bistroa u Zadru, preko konoba u manjim priobalnim mjestima, do jednostavnih objekata brze prehrane i kafića. Ta struktura omogućuje zadovoljenje potreba različitih segmenata turista – od onih koji traže autentičan gastronomski doživljaj do onih koji preferiraju brzu i svakodnevnu konzumaciju. Posebnost se očituje i u spoju tradicije i suvremenosti, s obzirom da istovremeno postoje konobe s lokalnim jelima i barovi koji prate globalne trendove. Kopnena naselja (Zadar, Kožino, Petrčane) imaju širu i bogatiju ponudu: caffe barovi, objekti brze prehrane i restorani koncentrirani su na obali i u urbanim zonama. Posebnost je u kvantiteti i raznovrsnosti, što omogućava Zadru da bude gastronomsko i ugostiteljsko središte cijele regije. U turistički razvijenim naseljima poput Petrčana vidljiva je kombinacija tradicionalnih konoba i modernih ugostiteljskih koncepata, što privlači i domaće i strane goste. Na otocima je ponuda objekata manja, ali više prilagođena lokalnom identitetu i tradiciji. Konobe, buffeti i manji obiteljski restorani dominiraju, a oni često nude riblja i otočna jela u autentičnom ambijentu. Time se stvara osjećaj posebnosti i ekskluzivnosti – gosti dobivaju „doživljaj mjesta“, a ne samo uslugu prehrane. Ograničen broj objekata potiče i dužu lojalnost gostiju te jače povezivanje s lokalnom zajednicom.

Prema podatcima Udruženja obrtnika Zadar, na dan 31. srpnja 2025. godine na području Grada Zadra i pripadajućih naselja evidentiran je značajan broj aktivnih obrta u djelatnostima koje su usko povezane s turizmom i uslužnim sektorom. Najveći broj registriranih obrta čine kozmetičari, pedikeri, frizeri i saloni za uljepšavanje (šifra djelatnosti 96.02), kojih je ukupno 260, dok u autotaksi djelatnosti (šifra 49.32) posluje 160 obrta. U području turizma posebno se ističu obrti unutar grupe djelatnosti 79, koja obuhvaća putničke agencije, organizatore putovanja, turističke vodiče i ostale rezervacijske usluge, s ukupno 254 registrirana obrta. Uz to, maloprodajni dućani specijalizirani za trgovinu hranom, pićima i duhanskim proizvodima (grupa 47.2) zastupljeni su sa 64 obrta, dok je u pekarstvu (šifra 10.71) evidentiran 21 obrt. Broj suvenirnica nije moguće precizno utvrditi jer ne postoji jedinstvena klasifikacija djelatnosti za ovu kategoriju. Naime, pretragom naziva obrta identificirano je 15 subjekata s oznakom „suvenir“, no većinom se radi o obrtima koji proizvode, a ne nužno prodaju suvenire. Važno je naglasiti kako jedan obrt može imati registrirane dodatne izdvojene pogone, što znači da je stvarni broj poslovnica veći od navedenog broja aktivnih obrta.

c) Turističke atrakcije

Grad Zadar bogat je kulturno-povijesnim spomenicima, crkvama, muzejima, perivojima i jedinstvenim urbanim prostorima. Popis (*Tablica 10.)* obuhvaća 6 palača, 10 muzeja, te brojne atrakcije, među kojima se ističu znamenitosti poput Gradskih zidina, Morskih orgulja i Pozdrava suncu, Kalelarge, gradskih trgova i brojnih crkava i palača koje svjedoče o bogatoj povijesti i identitetu grada. Posebnu vrijednost čine 4 događanja koji dodatno oživljavaju gradsku jezgru tijekom cijele godine.

Tablica 10. Pregled turističkih atrakcija Grada Zadra

Palače	Grisogono Vovo
	Nassis
	Cedulin
	Petrizio
	Kuća Dragičević Pappafava
	Palača Fozze
	Palača Ghirardini
	Palača Cosmacendi
	Kneževa palača
	Palača Fanfogna
	Palača Borelli
	Providurova palača
	Palača suda
Atrakcije	Obrambeni sustav Grada Zadra: Gradske zidine, Utvrda Forte pod zaštitom UNESCO-a
	Skulpturalni umanjeni prostorni prikaz povijesne jezgre grada na Bedemima zadarskih pobuna
	Trg pet bunara, Trg Petra Zoranića, Narodni trg, Trg tri bunara s pripadajućim atrakcijama
	Riva (Obala Petra Krešimira IV)
	Forum
	Foša
	Morske orgulje i Pozdrav suncu
	Crkva i samostan sv. Mihovila

	Crkva i samostan sv. Marije
	Crkva sv. Donata
	Crkva sv. Ilije proroka
	Katedrala sv. Stošije
	Crkva i samostan sv. Frane
	Crkva sv. Šimuna
	Bivša crkva i samostan sv. Dominika
	Crkva sv. Andrije i sv. Petra starog
	Crkva Gospe od Zdravlja
	Crkva sv. Krševana
	Kompleks sv. Nikole
	Crkva sv. Stošije - Puntamika
	Crkva sv. Klementa
	Ostaci rimskog Akvedukta
	Kapetanova kula i srednjovjekovni gradski zid,
	Ostaci srednjovjekovnih gradskih vrata (trg Petra Zoranića)
	Ostaci antičkih gradskih vrata I antičkog gradskog zida
	Varoš
	Barkajoli
	Kalelarga (Široka ulica)
	Sveučilište u Zadru i kapela sv. Dimitrija
	Mali Arsenal
	Arsenal
	Hrvatsko narodno kazalište
	Kazalište lutaka Zadar
	Ostaci crkve Stomorica
	Bastion Ponton s Perivojem kraljice Jelene Madijevke
	Utvrda Forte s Perivojem Vladimira Nazora

	Perivoj Vrulja
	Perivoj Gospe od zdravlja
	Sfinga
	Tržnica i ribarnica
	ŠC Višnjik
Muzeji	Riznica SPC Sv. Ilije proroka
	Muzej antičkog stakla
	Arheološki muzej Zadar
	Međunarodni centar za podvodnu arheologiju
	Stalna izložba crkvene umjetnosti
	Narodni muzej Zadar i njegovi odjeli
	Dvije palače
	Pomorska zbirka Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a
	Riznica crkve sv. Mihovila
	Riznica crkve sv. Frane
Događanja	Glazbene večeri u Sv. Donatu
	Advent u Zadru
	Tuna, Sushi & Wine Festival
	Kvartart
	Zadar Jazz and Blues
	Monoplay
	Zagrli Zadar
	Mediterraneo
	Noć punog miseca
	Događanja prema: https://zadar.travel/hr/dogadaji

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

d) Turističke usluge

Prema podatcima Hrvatske gospodarske komore, dobivenima pretragom na portalu digitalnakomora.hr, na području Grada Zadra u 2024. godini bilo je registrirano ukupno 253 trgovačka društva koja posluju u djelatnostima relevantnima za turizam, ugostiteljstvo i prateće uslužne sektore. Analiza je provedena prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD 2007 i NKD 2025), pri čemu su obuhvaćene djelatnosti poput proizvodnje pekarskih proizvoda, trgovine na malo hranom, pićima, duhanskim proizvodima i drugim artiklima, prijevoza putnika (taksi službe), frizerskih i kozmetičkih usluga te djelatnosti putničkih agencija, organizatora putovanja i drugih rezervacijskih usluga.

Važno je napomenuti da dostupni podatci omogućuju praćenje isključivo prema sjedištu trgovačkih društava i osnovnoj djelatnosti, što predstavlja metodološko ograničenje. Naime, velik broj poslovnih subjekata koji posluju na području Zadra, poput lanaca trgovina (Studenac, Tommy, Konzum) ili restorana i smještajnih objekata u vlasništvu tvrtki sa sjedištem izvan Zadra, nije obuhvaćen ovom analizom. Stoga stvarni broj poslovnih subjekata aktivnih na području Grada Zadra zasigurno premašuje prikazani broj.

Uz navedene djelatnosti, turističku ponudu Grada Zadra nadopunjuje i širok spektar turističkih i s turizmom povezanih usluga definiranih Zakonom o pružanju usluga u turizmu. One obuhvaćaju usluge organizacije i posredovanja u putovanjima, vođenja i animacije, posebne oblike turizma poput nautičkog, zdravstvenog, kongresnog i aktivnog turizma, kao i usluge iznajmljivanja vozila, opreme za sport i rekreaciju te različite oblike transfera. Važnu ulogu imaju i povezane usluge šireg uslužnog sektora, uključujući ugostiteljstvo, trgovinu, osobne usluge, zdravstvene i kulturne djelatnosti, koje značajno doprinose kvaliteti boravka turista i cjelokupnoj funkcionalnosti destinacije. Zbog nedostatka službenih i objedinjenih statističkih podataka, ove se usluge u analizi mogu promatrati isključivo deskriptivno.

e) Nautika

Prema podatcima dobivenima od Lučke uprave Zadar, na području Grada Zadra djeluju tri luke od osobitog gospodarskog interesa za Republiku Hrvatsku: putnička luka Zadar (Poluotok), putnička i teretna luka Gaženica (u sklopu koje se nalazi i ribarska luka Gaženica) te ribarska luka Vela Lamjana. Kružna putovanja (kruzing) odvijaju se u dvije putničke luke – Gaženica i Poluotok, koje zajedno čine središte kruzing prometa u Zadarskoj regiji. Nakon značajnog pada prometa tijekom pandemijskih godina 2020. i 2021., promet putnika s kruzera u potpunosti se oporavio te je 2024. godine dosegnuo 248.462 putnika, što je najveći broj zabilježen u posljednjem desetljeću. Do 9. rujna 2025. evidentirano je već 199.264 putnika, čime se očekuje da će rezultati te godine biti usporedivi, ako ne i veći, od rekordne 2024. godine. Analiza sezonske distribucije pokazuje da se promet kruzera odvija tijekom gotovo cijele godine, što predstavlja jedan od najznačajnijih doprinosa produljenju turističke sezone u Zadru. Najveći udjeli putnika ostvaruju se u srpnju (prosječno 16–17% godišnjeg prometa) i kolovozu (17%), ali znatan promet ostvaruje se i u svibnju, lipnju, rujnu i listopadu, što potvrđuje rast važnosti

predsezone i posezone. Godine 2024. zabilježeno je čak sedam mjeseci s udjelom većim od 3% godišnjeg prometa, što Zadar pozicionira kao jedno od rijetkih hrvatskih odredišta s kontinuiranim kruzing aktivnostima kroz veći dio godine.
U pogledu organiziranih izleta s kruzera, više od 55% putnika ostaje u Zadru, dok su najposjećenije okolne destinacije Nacionalni park Krka (15,8%) i Nacionalni park Plitvička jezera (5,9%). Manji, ali značajni udjeli bilježe se u Ninu (5,3%), Šibeniku (3,3%) i na Pagu (1,8%). Ovi podatci potvrđuju da Zadar nije samo tranzitna luka, već i centralna polazna točka za razgledavanje šireg zadarskog i dalmatinskog zaleđa, čime se doprinosi disperziji turističke potrošnje i jačanju komplementarnih djelatnosti. Posebno vrijedi istaknuti transparentan sustav planiranja kruzing dolazaka koji provodi Lučka uprava Zadar. Objavom godišnjeg plana dolazaka kruzera prema lukama, datumima i satima pristajanja omogućeno je bolje planiranje poslovanja lokalnih ugostitelja i trgovaca, osobito u predsezoni i posezoni. Takav pristup predstavlja primjer dobre prakse u integriranom upravljanju destinacijom, jer povezuje luke, turističke subjekte i gradsku ekonomiju u jedinstven sustav planiranja.
Prema podatcima o plovnim objektima iz Odjela za ugostiteljstvo i turizam, Službe za gospodarstvo i imovinsko-pravne poslove, dominiraju subjekti sa sjedištem u Zadru (npr. Agram Yachting, Kornati Plovidba, Navika, Forum Tours), ali su poslovni subjekti dobro raspoređeni između otočnog i kopnenog dijela zadarskog područja (Preko, Nevidane/Mrljane - Pašman, Privlaka, Sali, Kali, Zapuntel i dr.), što logistički podupire izletničke rute prema zadarskom arhipelagu, Kornatima/Telašćici i obalnim lokalitetima. Većina upisa odnosi se na „izlete" i „krstarenja", uz manji broj ribarskih plovila i plovila za ribolovni turizam, a u rubrici „kategorija" istaknut je broj kormila (operativna klasifikacija kvalitete/kapaciteta u registru). Uočen je kontinuitet poslovanja s nizom rješenja o „nastavku" (produženju) koncesijskih ili registracijskih odobrenja u 2024. i 2025., ali i odjave pojedinih plovila, što ukazuje na dinamiku tržišta i periodičnu obnovu flote. Portfelj uključuje i veća turistička plovila (npr. Adriatic Queen, San Luca Magno, Anđela Lora, Adriatic Breeze), što potvrđuje kapacitet za cjelodnevna i višesatna krstarenja te prihvat grupnih aranžmana.
Uvidom u luke nautičkog turizma i pripadajuće koncesije (Pododsjek za ugostiteljstvo i turizam, 23.3.2025.) utvrđuje se razgranata mreža sidrišta, privezišta, suhih marina i odlagališta plovnih objekata s naglašenom disperzijom po otocima zadarskog arhipelaga (Ist, Molat - Brgulje/Zapuntel, Dugi otok - Veli Rat/Brbinj/Savar/Soline, Silba, Rava, Premuda, Mali Iž, Kukljica) te na užem gradskom i prigradskom području (Zadar - Obala kneza Trpimira, Kožino, Petrčane). U strukturi prevladavaju sidrišta (npr. Široka, Mljake, Lučina, Pantera, Čuna, Stržna, Zdrelašćica, Šipnate, Sakarun), koja omogućuju fleksibilan prihvat plovila u vršnim ljetnim mjesecima, dok privezišta (npr. Veli Rat, Stari/Novi mul na Istu) nose ulogu stalnijih točaka priveza i opskrbe. Suhe marine i odlagališta (K.W. Nautic servis – Zadar, Mirna Luka – Petrčane, Baotić/Poličnik, OKTOGON - Zadar) upućuju na postojanje cjelogodišnje servisno-logističke infrastrukture važne za zimovanje i održavanje flote. Vidi se i institucionalna dinamika, jer je dio koncesija +odjavljen (npr. Sakarun JU, SM Mercury, pojedina sidrišta na Olibu), dok su druge produžene ili novoodobrene u 2022.–2025., što ukazuje na obnovu pravnih aranžmana i prilagodbu ponude potražnji. Metodološki gledano, valja imati na umu da popis obuhvaća

i lokacije izvan užeg administrativnog područja Grada Zadra (npr. Sukošan, Vir, Starigrad, Poličnik), ali koji funkcionalno pripadaju širem nautičkom području Grada Zadra.

3.2. RESURSNA I ATRAKCIJSKA OSNOVA

Turistička resursna osnova dio je cjelokupne prirodne, gospodarske i društvene resursne osnove određenoga prostora, koja uz turističku atrakcijsku osnovu sadrži ostale izravne i neizravne turističke resurse. Turistička atrakcijska osnova podrazumijeva realne i potencijalne turističke atrakcije zbog kojih turisti posjećuju destinaciju i zbog kojih ne bi bilo turističkog razvoja. To su ujedno najvažniji činitelji turističke ponude, pa se njima posvećuje najveća pažnja pri planiranju turističkog razvoja i stvaranja turističkih proizvoda. Ostali izravni turistički resursi čine ukupnost popratnih turističkih i ugostiteljskih aktivnosti koje osiguravaju uvjete za ugodan boravak turista i odvijanje turizma. Neizravni turistički resursi uključuju organiziranost lokalne zajednice i lokalnog stanovništva u svrhu zadovoljavanja vlastitih životnih i radnih potreba, ali i provedbe turističkih aktivnosti. Iako neki resursi predstavljaju resursnu atrakcijsku osnovu, to ne znači da su zaista turistički valorizirani.

3.2.1. Kultura i baština

Nepokretna i pokretna kulturna baština grada Zadra temelj je postojeće turističke ponude. Moguće je identificirati različite aspekte kulturno-povijesne baštine grada koji predstavljaju osnovu daljnjega razvoja različitih oblika kulturnoga turizma, a to su:

- Urbanistički izgled grada
- Djela majstora – graditelja i umjetnika
- Muzeji grada Zadra
- Zlato i srebro grada Zadra
- Tradicija pisane riječi i glazbe

Jedinstven urbanistički izgled Zadra, odnosno povijesna jezgra poluotoka definirana je rimskim rasporedom ulica (*decumanus/cardo*) i očuvanim fortifikacijskim sustavom (Zadarski bedemi) koji su 2017. godine upisani na Popis svjetske baštine transnacionalnog serijskog kulturnog dobra „Obrambeni sustavi Republike Venecije u razdoblju od 16. do 17. stoljeća“. Komponente serijskog dobra svjetske baštine sastoje se od obrambenih zidina, ali i povijesnog urbanog područja koje se nalazi unutar njihova perimetra. U slučaju zadarskog obrambenog sustava, umjesto toga, tzv. „core“ zonu čine sačuvani dijelovi fortifikacijskog sustava, a povijesno je središte (jezgra) definirano kao kontaktna (buffer) zona. Kontaktna (buffer) zona uključuje cijeli Poluotok i obalno područje na kopnenoj strani grada te je obuhvat zone jednak obuhvatu kulturno-povijesne cjeline grada Zadra. Rješenjem o zaštiti kulturno-povijesne cjeline grada Zadra u gradu uređenje sustav mjere zaštite u povijesnoj jezgri temeljem kojeg je ona podijeljena u dvije zone. U sklopu zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra (reg. br. Z-3409) u Registar kulturnih dobara upisano je 26 pojedinačno zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara (više u dokumentu Lokalni plan upravljanja „Obrambenim sustavom Zadra“).

Zahvaljujući vještini i djelima majstora – graditelja i umjetnika, Zadar danas baštini pokretnu i nepokretnu kulturno-povijesnu baštinu koja predstavlja temeljni resurs razvoja turističke ponude, posebice kulturnog turizma. Neke od najznačajnijih crkava i svjetovnih građevina predmet su turističkih obilazaka. Valja svakako izdvojiti crkvu sv. Donata, katedralu sv. Stošije, Benediktinski samostan sv. Marije, crkvu sv. Krševana, crkvu sv. Šimuna, Samostan sv. Frane, crkvu Gospe od Zdravlja, crkvu sv. Andrije i sv. Petra, Samostan sv. Mihovila, crkvu sv. Dominika, ostatke crkve Stomorica, Narodni trg sa zgradama Gradske straže, Gradsku ložu i Gradsku vijećnicu, kompleks Providurove i Kneževe palače, zgradu Sveučilišta te brojne druge sakralne i svjetovne građevine na širem području grada i na otocima. Detaljan popis nepokretne kulturne baštine naveden je u *Tablici 18*. Kontinuirana kretanja umjetnika između istočne i zapadne jadranske obale bila su uobičajen i intenzivan proces koji je pridonio obogaćivanju kulturne baštine Zadra. Zahvaljujući tim migracijama, u Zadru su sačuvana djela čuvenih kipara i graditelja kao što su Pavao iz Sulmone, Juraj Dalmatinac, Nikola Firentinac, Petar Berčić, Andrija Aleši, Petar Radmilov Pozdančić, Petar Meštričević i brojnih drugih majstora. Slike majstora slikarstva kao što su Paolo Veneziani, Vittore Carpaccio, Menegel Ivanov de Canali, Blaž Jurjev, Ivan Petrov iz Milana, Dujam Vučković i drugih ukrašavale su crkve Zadra, a danas se većina tih slika čuva u crkvenim zbirkama i galerijama muzeja. Detaljan popis zaštićene pokretne i nepokretne kulturne baštine Grada Zadra naveden je u *Tablici* 18. Umjetnički opusi novijega vremena daju braća Brkan – najistaknutiji fotografi 20. stoljeća. Posebna urbana instalacija – Morske orgulje i Pozdrav Suncu, postala je novi simbol Zadra i doslovno oživjela zadarsku rivu. Uz navedeno, obilazak škrinje sv. Šimuna u crkvi Sv. Šimuna u Zadru i stalne izložbe crkvene umjetnosti „Zlato i srebro Zadra“ predstavljaju jedinstven kulturno-turistički resurs zlatarske djelatnosti Zadra. Državni arhiv u Zadru sadrži preko šest stotina arhivskih fondova i zbirki te arhivsku knjižnice s preko pedeset tisuća knjiga, rukopisa, časopisa i novina. Uz to, arhiv posjeduje vrijedne srednjovjekovne rukopise, inkunabule, prvotiske zadarskih i hrvatskih humanista, te drugu raritetnu pisanu građu Znanstvene knjižnice Sveučilištu u Zadru, kao i sa zbirke starih i rijetkih knjiga koje se čuvaju u Samostanu sv. Mihovila i Samostanu sv. Frane. Ovaj ukupan arhivski fundus predstavlja izniman i vrijedan potencijal za razvoj kulturnoga, kongresnoga i znanstvenoga turizma. Grad Zadar ima i bogatu tradiciju glazbene umjetnosti kojoj uvelike doprinose Glazbene večeri u sv. Donatu, brojni glazbeni umjetnici prošlih i današnjih vremena, među kojima valja istaknuti obitelj Dešpalj, te vrijedna pokretna kulturna baština – orgulje, čiji zvukovi i danas ispunjavaju crkve grada Zadra. Osim toga valja istaknuti i Zadarski komorni orkestar, snažnu tradicija zborskog pjevanja koja se njeguje kroz rad niza zborova te Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova Zadar kao primjere njegovanja glazbene kulturne baštine Grada. Vrijedan fundus čuva se u zadarskim muzejima, poput Arheološkog muzeja i Muzeja antičkog stakla. Razvoju kulturne ponude u lokalnoj zajednici i turizmu posljednjih godina svakako doprinosi Kneževa i Providurova palača čiji prostori su postali centar kulturnih zbivanja u gradu. Uz to, novoobnovljena crkva sv. Nikole i Međunarodni centar za podvodnu arheologiju koji nastoji posjetiteljima prikazati bogatu podvodnu baštinu. Upravo oni postaju poprišta različitih zbivanja koja privlače sve više posjetitelja. Intenzivno se provode aktivnosti revitalizacije baštine izvan Poluotoka. Među već realiziranim zahvatima ističu se obnova

skulpture Sfinge, jednog od talijanskih bunkera na gradskoj zaobilaznici, crkve sv. Stošije na Puntamici te crkvice sv. Klementa u Arbanasima. U narednom razdoblju planirana je obnova rimskog akvedukta i francuskih zidina izvan buffer zone, kao i provedba većeg projekta obnove kuće umjetnika Ratka Petrića u MO Brodarica, s ciljem njezine prenamjene u centar likovne umjetnosti s parkom skulptura. Ovi zahvati usmjereni su na prostornu decentralizaciju kulturno-turističke ponude i jačanje atraktivnosti drugih dijelova grada izvan Poluotoka.

Kulturno-povijesna baština otoka i ruralnih cjelina grada Zadra također je vrijedna. Ovdje prije svega valja istaknuti kulturno-povijesnu ruralnu cjelinu prigradskog naselja Diklo i povijesno-memorijalnu cjelinu bivšeg koncentracijskog logora na otoku Molatu, koje su upisane u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (2025). Ukupno je za područje Zadra u Registru upisano 70 različitih materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara. Otočna mjesta u sastavu grada Zadra također posjeduju vrijednu nematerijalnu i materijalnu kulturnu baštinu. Posebno valja istaknuti sakralne primjerke, poput crkve Blažene Gospe od Karmela na Silbi, crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije i sv. Ciriaka na Premudi i crkve sv. Marije u Malom Ižu. Vrijedni su primjerci svjetovne materijalne kulturne baštine, poput Kapetanske kuće Marinić s Toretom na Silbi, Komunjskog magazina (Stara uljara) na Premudi, Kulturno-prosvjetnog doma "Sloga" u Velom Ižu, obrambene kule „Kastel" na Olibu, olupine ratnog broda "Szent Istvan" na Premudi i ostataka niza brodoloma na Silbi. Od nematerijalne kulturne baštine upisane u registar svakako se ističe Tradicijsko lončarstvo otoka Iža i Sibenski tanac. Osim ovih u registar uvrštenih dobara, otoci čuvaju jedinstvenu materijalnu, a posebice nematerijalnu kulturnu baštinu poveznu s kulturnom življenja na otocima, koja je zbog opadanja društveno-gospodarskog razvoja, depopulacije i izoliranosti otoka sve ugroženija.

Mogućnosti turističke valorizacije ogledaju se i kroz organizaciju različitih kulturnih manifestacija i edukativnih radionica, u kojima baština postaje dio interpretacijske scenografije. Navedeno je moguće ostvariti kroz organizirane obilaske sakralne i profane baštine uz interpretaciju stručnih vodiča. Interpretacija baštine (tzv. *storytelling*) te elementi edukativnog i kreativnog turizma (primjerice, prezentacija tradicionalnih zanata i vještina) doprinosi iskustvu i doživljaju turista u destinaciji. Za individualne posjetitelje vrlo je važna promocija i sustav informiranja uspostavljen na jedinstvenoj i/ili različitim mrežnim stranicama, ali i fizički u samome prostoru (smeđa signalizacija, višejezične infotable, infotable prilagođene osobama s invaliditetom, podatci o radnom vremenu i uvjetima posjećivanja i sl.). Sukladno suvremenom okruženju i zahtjevima korisnika, primjena tehnoloških dostignuća i informacijsko-komunikacijsko tehnologije u prezentaciji kulturne baštine je neophodna. Pri tome je potrebno osobito voditi računa o dostupnosti i pristupačnosti baštine osobama s invaliditetom. Osim dostupnosti, valja promišljati o distribuciji turističkih aktivnosti, jer koncentriranost materijalne baštine i atrakcija u užem gradskom prostoru dovodi do opterećenja istoga povećanim brojem posjetitelja, dok drugi dijelovi ostaju turistički izolirani i nevalorizirani.

3.2.2. Kultura života i rada

Turističke atraktivnosti temeljene na kulturi života i rada doprinose prepoznatljivosti destinacije. One također tvore osnovu za brojne aktivnosti koje mogu rezultirati produljenjem turističke sezone. Kultura života i rada objedinjuju posebnosti ambijenta i

načina življenja lokalnog stanovništva, folklora, pjesme i plesa, rukotvorstva, tradicijske gradnje, obrta i poduzetništva, suvremene proizvodnje te druge kulturne posebnosti. Ovi elementi najčešće su tradicionalno ukorijenjeni i prisutni u nekom prostoru i lokalnoj zajednici, zbog čega pružaju jedinstven i specifičan turistički doživljaj.

Tablica 11. Kultura života i rada grada Zadra

Rbr.	Resurs	Opis resursa
1.	Mediteranski stil života	Povoljna klimatska obilježja omogućuju boravak na otvorenome gotovo tijekom cijele godine. Druženje i ispijanje kave s društvom na suncu, „đir“ po kalelargi i po rivi, odlazak na tržnicu, dio su svakodnevnice i kulture života na Mediteranu.
2.	Zelena tržnica i ribarnica (pijaca i peškarija) i mediteranska prehrana	Na zelenoj tržnici može se kupiti svježe i domaće voće i povrće, meso i suhomesnati proizvodi, sirevi, maslinovo ulje i druge mediteranske delicije, dok se na ribarnici nudi svježa jadranska riba, rakovi i školjke. Ovi proizvodi dio su mediteranske prehrane koja ima različita blagotvorna svojstva i upisana je na Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne baštine.
3.	Folklor grada Zadra, njegovih otoka i ruralnih dijelova	Folklor uključuje narodne nošnje koje pripadaju jadranskom kulturnom krugu, plesove poput zadarskog i sibenskog tanca, klapske pjesme, vjerovanja i običaja, legendi i dr. Posebno su važne legende o prijenosu tijela sv. Šime u Zadar, legenda o sv. Krševanu, legenda o sv. Anastaziji (Stošiji), legenda o Gospi od Zdravlja (Gospa Frituleta) i dr.
4.	Maraschino	Zadar je poznat po tradiciji proizvodnje Maraschina – likera od višnje maraške koji se prodaje u opletenim bocama. Uz Maraschino, proizvode se i drugi proizvodi temeljeni na autohtonoj sorti višnje maraške (čokolade, marmelade, kolači i dr.).
5.	Iška keramika	Tradicija izrada keramike otoka Iža ručnim lončarskim kolom dio je zaštićene nematerijalne kulturne baštine, a tipični proizvodi iške keramike su *lopiži* – posude za kućanstvo u kojima se na specifičan način pripremaju riblji i drugi gastronomski specijaliteti.
6.	Gastronomija i enologija	Posljednjih godina obnavljaju se i sade novi vinogradi na priobalju i otocima te se stvara ponuda kvalitetnih vina kojom se upotpunjuju gastronomske delicije ribljih i mesnih tradicionalnih receptura.
5.	Barkajoli	Zadarski su barkajoli jedinstveni na Jadranu i predstavljaju svojevrsni simbol grada. Oni već od 14. stoljeća malim brodicama na vesla po svim vremenskim uvjetima povezuju Poluotok i druga gradska naselja, te tako skraćuju put do gradske jezgre.
6.	Tradicija košarke	Zadar je u sportskim krugovima uvijek bio poznat kao grad košarke. U legendarnoj dvorani Jazine igrane su brojna prvenstva u košarci. Brojna i slavna imena hrvatske košarke svoju karijeru su započela upravo u Zadru.
7.	Lutkarstvo	Kazalište lutaka Zadar čuva dugogodišnju tradiciju izrade lutaka i lutkarskih predstava kojom se obogaćuje umjetnički identitet Zadra. Kvalitetni lutkarski projekti razvijaju se u suradnji s različitim autorima i umjetnicima koristeći raznovrsne tipove lutkarskih tehnika.
8.	Klasična glazba	Tradicija klasične glazbe, koju nose Zadarski komorni orkestar, Glazbene večeri u sv. Donatu i drugi koncertni programi, potvrđuje Zadar kao važno središte klasične glazbe u Hrvatskoj.

		Višedesetljetni kontinuitet koncertne sezone predstavlja vrijednu sastavnicu kulturne održivosti grada te značajno pridonosi razvoju cjelogodišnje kulturne ponude.
9.	Pomorstvo	Pomorska tradicija i bogata maritimna baština važan su dio identiteta Zadra i njegove kulture življenja. Stoljetna povezanost grada s morem, lukom, plovidbom i pomorskim djelatnostima pridonosi očuvanju lokalne autentičnosti, kulturnog kontinuiteta i prepoznatljivosti grada.
10.	Multikulturalni identitet	Multikulturalni identitet grada Zadra važan je dio njegove kulture življenja, a osobito se očituje kroz prisutnost Arbanasa, njihovu baštinu, običaje i lokalne posebnosti. Takva identitetska slojevitost pridonosi kulturnoj raznolikosti, autentičnosti i očuvanju prepoznatljivosti grada.
Mogućnosti turističke valorizacije		• Organizacija manifestacija temeljenih na kulturi življenja u Zadru • Organiziranje edukativnih gastronomskih tura koje uključuju upoznavanje s namirnicama, njihovu nabavu na gradskoj tržnici i ribarnici te pripremu tradicionalnih jela • Razvoj ugostiteljske ponude na tržnici i ribarnici • Razvoj ponude *slow food* turizma • Organiziranje škola kuhanja, kušanja vina, uzgoja začinskog bilja i sl. • Organiziranje edukativnih radionica o plesovima, vezu i ukrašavanju narodnih nošnji i dr. • Organiziranje ponude glazbenih edukacija (radionice klapskoga pjevanja, sviranja tradicionalnih instrumenata i dr.) • Razvoj cjelogodišnje koncertne ponude i kulturno-turističkih programa temeljenih na kontinuiranoj tradiciji klasične glazbe • Razvoj ponude škole fotografije temeljenoj na dugogodišnjoj tradiciji Zadarske fotografske škole • Razvoj ponude kreativnoga turizma (pletenje boca Maraschina, radionice iške keramike, radionice kuhanja u iškim lopižima, kulinarske radionice, radionice izrade lutaka, radionice lutkarskih izvedbi, radionice kušanja vina, radionice kušanja maslinovoga ulja, • Razvijanje gastronomskih ruta višnje maraške • Razvijanje vinskih, gastronomskih ruta i ruta maslinova ulja • Izrade suvenira na temelju najpoznatijih zadarskih lutaka • Valorizacija košarkaške tradicije • Valorizacija veslačke i jedriličarske tradicije

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

3.2.3. Znamenite osobe i povijesni događaji

Područje je današnje zadarske rivijere kroz povijest bilo centar kulturnoga, političkoga i znanstvenoga života u kojemu su djelovali brojni istaknuti umjetnici, znanstvenici, vojskovođe, sportaši, vladarske i plemićke obitelji, dinastije i razne druge istaknute osobe i grupe. Opis osoba i povijesnih događaja naveden u *Tablici 12.*

Tablica 12. Znamenite osobe i povijesni događaji grada Zadra – sažetak

Rbr.	Resurs	Opis resursa
1.	Osobe	**Umjetnici:** • Juraj Baraković – hrvatski renesansni pjesnik • Andrija Medulić Schiavone – renesansni slikar i grafičar • Šime Budinić – hrvatski književnik • Brne Karnarutić – pjesnik • Petar Zoranić – hrvatski renesansni pisac • Lucijan Vranjanin . hrvatski renesansni arhitekt • Franjo Vranjanin – hrvatski renesansi kipar • Felix von Weingartner, pl. Münzberg – austrijski dirigent, neoromantičarski skladatelj, pijanist i književnik • Juraj Matejev Dalmatinac – kipar i graditelj • Braća Brkan -fotografi • Joso Špralja – fotograf • Ratko Petrić – kipar **Znanstvenici:** • Spiridion Brusina – hrvatski biolog i zoolog • Ivan Tanzlinger Zanotti - leksikograf • Federico Grisogono – filozof, astronom i liječnik **Političari:** • Kraljica Jelena Madijevka – hrvatska kraljica i žena kralja Mihajla Krešimira II. • Ante Kuzmanić - publicist • Mihovil Pavlinović . hrvatski političar i publicist • Juraj Biankini . hrvatski političar i publicist **Sveci, blaženici i crkveni poglavari:** • Četiri svetaca zaštitnika Zadra: • sv. Krševan • sv. Stošija (s moćima izloženim u Katedrali) • sv. Zoilo • sv. Šimun (s tijelom izloženim u crkvi Sv. Šime) • sv. Donat (suzaštitnik) (grob u Katedrali) • Vicko Zmajević – zadarski nadbiskup • Šimun Kožičić-Benja – modruški biskup i osnivač glagoljske tiskare u Rijeci • Opatica Čika – utemeljiteljica samostana sv. Marije u Zadru i po majci sestra hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. • Blaženi Jakov Zadranin – blaženik Rimokatoličke crkve, franjevac i zaštitnik grada Bitetta **Vojskovođe:** • Rimski car August – osnivač rimske kolonije Iader (Colonia Iulia Iader) **Sportaši:** • Krešimir Ćosić – najpoznatiji zadarski košarkaš • Josip Skoblar – nogometaš • Luka Modrić – nogometaš • Šime Fantela – jedriličar **Glazbenici, glumci i estradni umjetnici:** • Antun Nalis – hrvatski kazališni, televizijski i filmski glumac • Tomislav Ivčić – pjevač • Barun Georg Ludwig Ritter von Trapp – rođen u Zadru, predvodio je zbor obitelji Trapp (ekranizacija u filmu Moje pjesme moji snovi) • Blagoje Bersa – hrvatski skladatelj

		• Pavle Dešpalj – dirigent i skladatelj • Valter Dešpalj – violončelist
2.	Obitelji vladarske dinastije, plemićke obitelji, ugledne obitelji	• Obitelj Benja • Dinastija Madijevaca • Plemići Bianchini • Plemići Borelli • Plemići Nassi dr.
3.	Društva, udruge i crkveni redovi	Na području Zadra djeluju brojne kulturno umjetničke udruge i druge udruge civilnog društva, kao i klubovi koje svojim radom (organizacijom manifestacija, sajmova, sportskih događanja i dr.) obogaćuju društveni život Zadra. Uz djelovanje udruga, duhovni, humanitarni i kulturni život grada oplemenjuje rad raznih crkvenih redova, poput franjevaca, benediktinaca, salezijanaca i drugih.
4.	Povijesni događaji – bitke i ratovi, krunidbe i sabori, promjene vlasti te drugi događaji	• Zadar osvajaju križari (1202. g.) – Četvrti križarski rat • Zadarski mir (18.2.1358.) kojim se Mletačka Republika morala odreći svojih posjeda u Dalmaciji • Prva električna žarulja u Zadru (Silvestrovo 1894. g.) • Prve novine na hrvatskom jeziku – *Il Regio Dalmata* ili Kraglski Dalmatin (12. srpnja 1806.) • Prvi i Drugi svjetski rat • Domovinski rat
Mogućnosti turističke valorizacije		• Organizacija različitih stručno-znanstvenih edukacija, kongresa, manifestacija i događanja • Organizacija različitih kulturnih, znanstvenih, sportskih, religijskih i drugih tematskih manifestacija i događanja • Organizacija specijaliziranih prikaza povijesno-značajnih događaja • Organizacija različitih tura s kostimiranim sudionicima uz *storytelling*

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

3.2.4. Manifestacije

Najveći se dio turističkih manifestacija organizira tijekom ljetne turističke sezone i obogaćuje turističku ponudu Zadra. Nerijetko dolazi do kolizije više atraktivnih i turistima zanimljivih događanja u istom razdoblju, danu ili satu održavanja. Navedeno zahtjeva jedinstveno i usklađeno koordiniranje organizacijskih i marketinških aktivnosti pojedinih događanja. Važno je naglasiti kako je u ovom području ostvaren vidljiv napredak te se danas više ne može govoriti o nedostatku događanja tijekom cijele godine. Zadar raspolaže razmjerno kontinuiranom ponudom kulturnih i drugih događanja, no i dalje postoji prostor za unaprjeđenje njihove atraktivnije prezentacije, snažnijeg marketinga i učinkovitijih odnosa s javnošću na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Posebnu pozornost pritom treba usmjeriti na projekte razvoja publike i razvoja turističkih posjetitelja kako bi se povećala vidljivost programa i unaprijedila njihova posjećenost.

Tablica 13. Manifestacije na području Grada Zadra

Rbr.	Resurs	Opis resursa
1.	Kulturno-zabavne manifestacije	• Glazbene večeri u crkvi sv. Donata – najstariji glazbeni festival Zadra

		• Noć punog miseca – festival kulture, hrane i običaja zadarskog kraja • Zadarsko kazališno ljeto • Kino Zona – cjelogodišnji filmski programi, nezavisne i autorske projekcije, organizacija festivala i kina na otvorenom • Tuna, Sushi & Wine festival • Zadar street food festival – festival hrane • Meat me festival mesa • Advent u Zadru • Zagrli Zadar - obilježava se i slavi obljetnica upisa zadarskih bedema na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine • Kvartart festival • Mediterraneo • Zadar na idra • Zadarski festival monodrame • Zadar Jazz and Blues Festival • Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova Zadar • Zadarske feštice • Fešte u Zadru, prigradskim mjestima i otocima povodom blagdana svetaca zaštitnika • Noć muzeja • Monoplay – Festival suvremenog plesa • Umjetničke izložbe tijekom cijele godine • Brojni koncerti svjetskih i domaćih glazbenika
2.	Vjerske manifestacije	• Blagdanska slavlja i procesije (Sv. Šime, Sv. Krševan Božić, Veliki tjedan i Uskrs, Tijelovo, blagdani drugih svetaca zaštitnika i dr.)
3.	Sportske manifestacije	• DM Millennium Jump – zajednički skok u more sa zadarske rive • Zadar Night Run • Wings for Life – humanitarna utrka • Plivački maraton Preko – Zadar • Regata Zadarska koka – tradicionalna jedriličarska regata • Zadar Outdoor Festival • Sunset Sports Festival • Zadar Basketball Tournament • Dani Krešimira Ćosića • Razni sportski turniri, prvenstva, regate i utrke
4.	Gospodarske manifestacije, skupovi i konferencije	• Naši mali gušti • Festival vjenčanja • Zadar Wine festival • Dani maslina • Adriatic Gastro show • Brojne gospodarske manifestacije • Brojne znanstvene i stručne konferencije
Mogućnosti turističke valorizacije		• Koordinacija manifestacija i događanja u vremenu, prostoru i u temama • Podizanje kvalitete organizacije manifestacija (posebice itinerara) i jačanje marketinških aktivnosti • Organizacija manifestacija tijekom cijele godine, posebno onih namijenjenih lokalnoj zajednici • Disperzija aktivnosti izvan uske gradske jezgre s događanjima kao što je Kvartart • Re-brendiranje postojećih manifestacija i poticanje njihove međunarodne prepoznatljivosti

	• Razvijanje novih manifestacija temeljenih na znamenitim osobama, sportu, povijesnim događajima, kulturi življenja i zadarskim posebnostima

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

3.2.5. Kulturne i vjerske ustanove

Kulturne i vjerske ustanove važan su dionik turističkoga razvoja i razvoja kulturnog turizma sa svim svojim oblicima na području Zadra. O bogatstvu muzejskih izložaka govori i podatak Državnog zavoda za statistiku (2024), da je u Zadarskoj županiji izloženo 3.877 predmeta, a čak 157.162 njih nije. U Gradu Zadru djeluje 8 muzeja i muzejskih zbirki s bogatim fundusom pokretnih kulturnih dobara.

Tablica 14. Kulturne i vjerske ustanove na području Grada Zadra

Rbr.	Resurs	Opis resursa
1.	Muzeji	Na području Grada Zadra djeluju sljedeći muzeji i zbirke: Arheološki muzej, Narodni muzej, Muzej antičkog stakla, Stalna izložba crkvene umjetnosti, Riznica samostana sv. Frane, Riznica SPC Svetoga Ilije proroka, Edukativno-prezentacijski centar za podvodnu arheologiju sv. Nikola, Područna etnografska zbirka Mali Iž te Područna etnografska zbirka Veli Iž.
2.	Galerije i izložbeni prostori	Uz izložbene galerije pod upravom Narodnog muzeja Zadar, postoje i galerije umjetničkih društava, kao i privatne galerije koje organiziranjem izložbi obogaćuju kulturni život Zadra. Obnovom Kneževe i Providurove palače Zadar je dobio nove muzejske, galerijske, izložbene i druge multimedijalne prostore – Dvije palače.
3.	Kazališta	Kazališna djelatnost zastupljena je djelovanjem i radom Hrvatskoga narodnog kazališta Zadar (kapaciteta 643 sjedala) i Kazališta lutaka Zadar (kapaciteta 165 sjedala).
4.	Koncertne dvorane, glazbena, glazbeno-scenska i plesna umjetnost	Središnji nositelj organiziranog koncertnog života u Gradu Zadru je Koncertni ured Zadar, koji kroz cjelogodišnju koncertnu sezonu, različite programske cikluse te manifestacije poput Glazbenih večeri u sv. Donatu, Međunarodnog natjecanja pjevačkih zborova i festivala KvartArt značajno pridonosi raznolikosti kulturne ponude grada. Koncerti i druga glazbeno-scenska događanja održavaju se u Koncertnoj dvorani Blagoje Bersa i drugim prostorima u sklopu Dvije palače, Hrvatskom narodnom kazalištu Zadar, na otvorenim gradskim prostorima te u Sportskoj dvorani Višnjik, koja je namijenjena većim koncertnim događanjima. Posebnu vrijednost imaju i ambijentalni prostori sakralne baštine, osobito crkva sv. Donata, crkva sv. Krševana te obnovljena crkva sv. Nikole na Poluotoku. Glazbeni i plesni život grada dodatno obogaćuju Zadarski komorni orkestar, Gradska glazba Zadar, HPGD Petar Zoranić, Zadarski plesni ansambl, brojne klape i druge organizacije, dok Centar za mlade Zadar ima važnu ulogu u razvoju suvremene, urbane i nezavisne kulturne scene.
5.	Sveučilište, knjižnice i arhivi	Sveučilište u Zadru tijekom cijele godine organizira različite znanstvene i stručne skupove, kongrese, koncerte klasične glazbe, predavanja, ljetne škole te druge aktivnosti koje su vrlo dobro posjećene, a u okviru Sveučilišta djeluje i Znanstvena knjižnica.

	Zadar Uz osnovnu knjižničarsku djelatnost, Gradska knjižnica postala je važan kulturni centar u kojemu se organiziraju brojna i vrlo posjećena događanja. Državni arhiv u Zadru organizira razne izložbe na kojima prikazuje bogatstvo svog fundusa. Od 2013. godine u Zadru djeluje i Austrijska knjižnica „Dr. Alois Mock“ u prostorima Sveučilišta u Zadru. Na otocima i u prigradskim mjestima također djeluju manje knjižnice i čitaonice. Izrazito važan prostor za različita događanja je Centar za mlade Zadar.
Mogućnosti turističke valorizacije	• Organiziranje konferencija, kongresa, znanstveno-istraživačkih aktivnosti, ljetnih škola i sl. • Organiziranje izložbi te raznih tematskih i kulturnih događanja koje bi privukli segment kulturnih turista • Razvoj cjelogodišnje kulturno-glazbene ponude kroz integraciju koncertnih programa, festivala i kulturnih prostora u prepoznatljive turističke proizvode • Razvoj kazališne i izvedbene ponude kroz organizaciju predstava i festivala kao dijela cjelogodišnjih kulturno-turističkih programa • Organiziranje edukativnih radionica o vještinama glume, izrade lutaka i drugih radionica kreativnoga turizma

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra i drugih izvora

3.2.6. Priroda i okoliš

Obalni dio zadarske rivijere posljednjih godina prostor je intenzivnog razvoja turizma. Glavnina turističkih aktivnosti temelji se na prirodnim obilježjima, posebice na ugodnoj klimi te suncu i moru.

b) Priroda i okoliš

Zadar je smješten na Istočnoj obali Jadranskog mora na rubu Ravnih kotara. Administrativna jedinica Grad Zadar, osim uglavnom nizinskog dijela samoga naselja Zadar, obuhvaća i otočni dio sa sedam naseljenih otoka. Također, u sastavu JLS nalaze se još četiri kopnena naselja: Babindub i Crno u neposrednom zaobalju, te Kožino i Petrčane u priobalju. Grad Zadar obilježava uglavnom nizinski reljef, posebno na prostoru samog naselja Zadar te blago brežuljkasti reljef u zaleđu i na otocima. Obale šireg zadarskog područja su izrazito razvedene s brojnim uvalama i otocima koji predstavljaju važan turistički resurs. Na prostoru Grada nema većih stalnih tekućica, a od važnijih površinskih vodenih pojava treba spomenuti izvor i potok Vruljicu u samom središtu naselja Zadar, te Ričinu koja teče istočnim dijelom naselja Zadar. Najvažniju vodenu površinu čini okolno more koje je važan resurs u pomorskom smislu te za razvoj ribarstva, marikulture i proizvodnje soli, a neizostavna je njegova uloga u razvoju kupališnog i nautičkog turizma. Na području Grad Zadra mogu se izdvojiti dva specifična krajobrazna područja temeljem položaja, prirodno-geografskih značajki i stupnju prisutnosti čovjekovog utjecaja. To su zadarsko primorje (kopneni dio) te zadarski arhipelag (otoci). Ne postoji baza koja sadrži krajobrazne strukture, no cijelo područje Grada odlikuje iznimna krajobrazna raznolikost. Što se tiče posebnih i zaštićenih lokaliteta na području Grada Zadra prepoznat je jedan lokalitet koji se štiti Zakonom o zašiti prirode (2013) u kategoriji spomenika parkovne arhitekture, a to je Perivoj Vladimira Nazora u naselju Zadar. Još su tri lokaliteta osobito

vrijedna područja za koje je predloženo da se uvedu u registar zaštićenih dobara, a to su: grebeni kod Silbe s podmorjem, Perivoj kraljice Jelene i otok Rava. Krajobrazi unutar tih područja smatraju se osobito vrijednima zbog njihovih ekoloških, kulturnih, ambijentalnih i vizualnih kvaliteta. Područja i lokaliteti posebnih bioloških i krajobraznih vrijednosti su krški ekološki sustavi, područja prekrivena autohtonom vegetacijom, more i podmorje, šume (poput šume Musapstan i Kožino) te otočki krajolici svih otoka u sastavu Grada Zadra. Obala je iznimno razvedena te se na području Grada nalaze brojne prirodne uvale s plažama. Međutim, one su već dobrim dijelom privedene razvoju turizma. Iste su detaljnije opisane u poglavlju o primarnoj turističkoj infrastrukturi, pri čemu se ne mogu izdvojiti neke nove koje trenutno nisu u funkciji, a trebale bi biti.

3.3. JAVNA TURISTIČKA INFRASTRUKTURA

Grad Zadar raspolaže raznovrsnom turističkom infrastrukturom koja se tijekom posljednjih desetljeća razvijala u skladu s potrebama turizma i zahtjevima tržišta. Dok su neki elementi primarne i sekundarne infrastrukture sustavno unaprjeđivani i danas se aktivno koriste, dio infrastrukture ostao je nedovoljno razvijen, slabo iskorišten ili u potpunosti zapušten. Takva neujednačenost u kvaliteti i dostupnosti sadržaja utječe na ukupnu atraktivnost destinacije te na mogućnost oblikovanja konkurentne i održive turističke ponude.

Pod **primarnom infrastrukturom** podrazumijevaju se sadržaji koji izravno oblikuju turističku ponudu i određuju kvalitetu boravka posjetitelja. Jedan od važnijih segmenata u toj kategoriji čini biciklistička infrastruktura: biciklističke staze i rute, parkirališta za bicikle, servisne stanice te prateći sadržaji koji omogućuju ugodnu i sigurnu vožnju. U Zadru je ona još uvijek u razmjerno skromnom opsegu. Na području Grada Zadra označene biciklističke staze prisutne su isključivo na kopnenom dijelu i ukupne su duljine oko 15 kilometara, dok ih na otocima, koji su integralni dio te jedinice lokalne samouprave, uopće nema. Time se propušta prilika za razvoj selektivnih oblika turizma poput cikloturizma, koji na Jadranu bilježi sve veću potražnju. Na kopnenom dijelu destinacije najznačajnija biciklistička trasa proteže se na potezu od samog Zadra prema Kožinu i Petrčanima, povezujući tri turistički najznačajnija naselja grada. Staza se zatim nastavlja prema Zatonu, Ninu i Privlaci, čime postaje dio šire regionalne mreže i dobiva dodatnu vrijednost u smislu turističkog povezivanja. Međutim, biciklistička mreža još uvijek nije u potpunosti dovršena te za potpuno povezivanje nedostaje oko četiri kilometra staza. Takav nedostatak povezanosti smanjuje funkcionalnost sustava i obeshrabruje potencijalne korisnike. Kako bi se povećala mobilnost i potaknulo korištenje alternativnih prijevoznih sredstava, Grad Zadar je 2016. godine uveo sustav javnih bicikala. Posljednjih godina bilo je dostupno šest terminala s ukupno 16 klasičnih i 6 električnih bicikala, a u cijelom gradu i okolici instalirano je oko 40 nosača za bicikle. Širenje sustava javnih bicikala predviđen je Strategijom razvoja urbanog područja Zadar 2021. - 2027. (Grad Zadar, 2023), i to projektom BIKE UP!, dok se projektom ARHIPELOGOS širi sustav javnih bicikala i na zadarske otoke.

Od 2019. godine uveden je i sustav javnih električnih romobila, čime su građanima i posjetiteljima ponuđene dodatne opcije za kretanje gradom i njegovom okolicom, kako je potvrđeno Nacrtom plana održive urbane mobilnosti Grada Zadra (Grad Zadar, 2021).

Unatoč vidljivim naporima uvođenja novih usluga, biciklistička infrastruktura u Zadru još uvijek nije adekvatna ni kvalitetom ni obuhvatom. Staze su fragmentirane, nema kontinuiteta prema svim važnijim zonama, a otočni prostor u potpunosti je isključen iz mreže. Zbog toga se biciklizam, iako prepoznat kao potencijalni turistički proizvod i oblik održive urbane mobilnosti, razmjerno slabo koristi. Za daljnji razvoj nužno je osigurati bolje planiranje, ulaganje u povezivanje postojećih dionica, integraciju otoka u sustav te poticanje korištenja kroz promociju i nadogradnju prateće infrastrukture. Tek tada bi biciklistička mreža mogla postati važan element turističke ponude i kvalitetnog života u Zadru.

Kao temelj razvoja kongresnog turizma potrebno je istaknuti važnost izgradnje, ali i sustavnog održavanja kongresnih centara, jer upravo oni čine osnovnu infrastrukturu bez koje se ovaj specifični oblik turizma ne može razvijati. Na području Grada Zadra trenutno ih je ukupno 16, pri čemu je sedam u javnom vlasništvu, dok je ostatak u privatnom sektoru. Takva podjela vlasništva odražava i različite razine korištenja: dok se privatni centri gotovo u cijelosti koriste u funkciji turizma, oni u vlasništvu Grada Zadra često su samo djelomično prilagođeni turističkim potrebama, a neki se uopće ne koriste u tu svrhu, čime se gubi potencijal postojećih kapaciteta. Geografski raspored kongresnih kapaciteta pokazuje jasnu koncentraciju u samom Zadru, s iznimkom dva centra smještena u Petrčanima. Takva prostorna distribucija znači da je razvoj kongresnog turizma na području županije snažno vezan uz veća urbana središta, dok otoci uopće ne raspolažu infrastrukturom koja bi omogućila organizaciju kongresnih događanja. Time se stvara prostorna neravnoteža: dok je kopneni dio, osobito Zadar, razmjerno dobro opremljen, otočna područja ostaju izvan tokova kongresnog turizma, iako bi upravo diversifikacija ponude mogla pridonijeti ravnomjernijem razvoju. Po kapacitetima se posebno ističu dva objekta. Najveći kongresni centar jest novootvoreni hotel Hyatt Regency Zadar, čija infrastruktura omogućava primanje do 1.068 sudionika, što ga svrstava među najznačajnije kongresne lokacije u široj regiji. Uz njega, više od 1.000 sudionika može primiti i hotel Kolovare, što osigurava Zadru konkurentnu poziciju u privlačenju većih kongresa i poslovnih događanja. Takvi kapaciteti nisu samo prostorni, već i strateški resurs jer omogućuju gradu da sudjeluje u međunarodnim tokovima kongresne industrije, privlače posjetitelje više platežne moći i produžuju turističku sezonu izvan ljetnih mjeseci. Zaključno, iako postojeća infrastruktura u Zadru i Petrčanima pruža solidne temelje za razvoj kongresnog turizma, nedovoljno korištenje javnih prostora, prostorna koncentracija kapaciteta te potpuni izostanak adekvatnih sadržaja na otocima pokazuju da je prostor za unaprjeđenje i daljnje planiranje itekako velik. Dugoročno, kombinacija ulaganja u modernizaciju postojećih javnih kapaciteta te promišljeno širenje ponude prema širem području mogla bi pridonijeti ravnomjernijem i održivijem razvoju kongresnog turizma u destinaciji (*Tablica 15*).

Tablica 15. Popis kongresnih centara i njihovih kapaciteta u destinaciji

Rbr.	Naziv centra	Naziv vlasnika	Naziv upravitelja	Trenutno u funkciji turizma	Lokacija / naselje	Ukupni kapacitet
1.	Polivalentna dvorana Providurove Palače	Grad Zadar	Koncertni ured Zadar	djelomično	Zadar	180
2.	Koncertna dvorana braće Bersa	Grad Zadar	Koncertni ured Zadar	djelomično	Zadar	120
3.	Multimedijska dvorana	Grad Zadar	Koncertni ured Zadar	djelomično	Zadar	60
4.	Multifunkcionalna dvorana	Grad Zadar	Centar za kreativne industrije - Inovacija	ne	Zadar	140
5.	Dvorana Kazališta lutaka Zadar	Grad Zadar	Kazalište lutaka Zadar	ne	Zadar	204
6.	Dvorana HNK Zadar	Grad Zadar	Hrvatsko narodno kazalište Zadar	ne	Zadar	643
7.	Code Hub Zadar	Grad Zadar	Zadra Nova	ne	Zadar	
8.	Falkensteiner Hotel & Spa Iadera i Fortis Club	Falkensteiner Hotels & Residences Punta Skala d.o.o.	Falkensteiner Hotels & Residences Punta Skala d.o.o.	da	Zadar	500
9.	Falkensteiner Club Funimation Borik	Borik d.o.o.	Borik d.o.o.	da	Zadar	480
10.	Falkensteiner Hotel Donat	Borik d.o.o.	Borik d.o.o.	da	Zadar	417
11.	Hotel Kolovare	Hoteli Zadar d.d.	Hoteli Zadar d.d.	da	Zadar	1030
12.	Hotel Pinija Congres & Event Centre	Pinija d.d.	Pinija d.d.	da	Zadar	866
13.	Hotel Bastion	Boutiqe hoteli Zadar d.o.o.	Boutiqe hoteli Zadar d.o.o.	da	Zadar	20

14.	Hotel Miramare	M.V. d.o.o.	M.V. d.o.o.	da	Zadar	110
15.	Hotel A'mare			da	Zadar	40
16.	Hyatt Regency Zadar	Zadar resort d.o.o.	Zadar resort d.o.o.	da	Zadar	1068

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

Na prostoru Grada Zadra evidentirano je svega jedno uređeno odmaralište s funkcijom vidikovca, smješteno uz Ulicu Hrvatskog sabora u samom naselju Zadar. S toga se mjesta pruža panoramski pogled na cijeli grad i okolne otoke, što mu daje značajan potencijal kao atraktivnoj turističkoj točki. Međutim, nedostatak adekvatne signalizacije, uređenja i turističke interpretacije znatno umanjuje njegovu prepoznatljivost i posjećenost. U ostalim naseljima koja pripadaju administrativnom području Grada Zadra ne nalaze se uređena odmarališta s funkcijom vidikovca, što stvara prazninu u turističkoj ponudi i ograničava mogućnost ravnomjernijeg prostornog razvoja. Na otocima u sastavu Grada situacija je donekle drukčija: iako formalno nedostaju uređeni vidikovci, postoje brojne pješačke staze koje vode prema uzvisinama i prirodnim točkama s kojih se otvara pogled na širi otočni arhipelag. Takvi lokaliteti spontano poprimaju ulogu vidikovaca, iako nisu infrastrukturno oblikovani niti turistički interpretirani. Primjeri se mogu pronaći na više otoka. Na otoku Istu posebno se izdvaja vidikovac Straža, s kojeg se pruža širok pogled na otočno naselje i okolni morski krajolik. Na otoku Molatu, u naselju Brgulje, nalazi se vidikovac poznat kao Voždov grumen, koji posjetiteljima omogućuje jedinstveni vizualni doživljaj arhipelaga. Na otoku Premudi uređena staza vodi prema mjestu označenom jednostavno kao Vidikovac, s kojeg se otvara pogled na jedino naselje na otoku i okolno more. Iako ovi lokaliteti nisu sustavno razvijeni kao turistička infrastruktura, oni nesumnjivo posjeduju potencijal da postanu prepoznatljive točke otočne ponude. Ono što je zajedničko svim navedenim primjerima jest činjenica da se turistički potencijal vidikovaca u administrativnom području Grada Zadra još uvijek ne koristi na zadovoljavajućoj razini. Sustavno uređenje, signalizacija, izgradnja odmorišnih sadržaja i interpretacijskih ploča moglo bi znatno povećati njihovu atraktivnost i uključiti ih u organizirane turističke programe poput pješačkih i cikloturističkih ruta. Na taj bi se način vidikovci afirmirali ne samo kao prostorne točke uživanja u krajoliku, nego i kao elementi identiteta destinacije, doprinoseći raznolikosti i održivosti turističke ponude.

S obzirom na to da Grad Zadar privlači velik broj turista čija je glavna motivacija boravka kupališni turizam, jedan od najvažnijih elemenata primarne turističke infrastrukture čine kupališta i plaže. One predstavljaju temeljni resurs turističke ponude, budući da prirodni okoliš i mogućnost korištenja obale izravno određuju privlačnost destinacije. Plaže su raspoređene u svim priobalnim naseljima koja pripadaju administrativnom području Grada Zadra, a njihovo stanje i razina opremljenosti uvelike određuju i ukupno iskustvo boravka posjetitelja. Na kopnenom dijelu Grada Zadra evidentirano je ukupno 16 plaža (*Tablica 16.*). Od toga četiri imaju prirodan karakter, dok su ostale kategorizirane kao uređene plaže, i sve su trenutačno u funkciji turizma. Samo se na jednoj od njih, plaži Borik, provodi naplata korištenja zbog izdane koncesije, dok su sve ostale javno dostupne i bez naknade. Gledano prostorno, tri se plaže nalaze u Kožinu, tri u Petrčanima, dok se

preostale nalaze u samom Zadru. Najbolje opremljena i najprepoznatljivija gradska plaža jest Kolovare, koja ujedno nosi status gradske kupališne zone i posjeduje razvijeniju infrastrukturu u odnosu na ostale. Analiza popratne infrastrukture pokazuje znatne nedostatke. Tek manji broj plaža ima osnovne sadržaje poput tuševa (pet plaža), sanitarnih objekata (također pet), izvora pitke vode (tri) ili spasioca (samo jedna plaža). Time se razotkriva ozbiljan infrastrukturni jaz između rastućih zahtjeva turista i stvarne ponude. Što se tiče ugostiteljskih sadržaja, uz sedam plaža nalaze se barovi, dok samo jedna plaža raspolaže i restoranom. Iako do većine plaža postoji pristup vozilima zahvaljujući prilaznim cestama i uređenim ulazima, tek polovica njih raspolaže parkiralištima, što u vrhuncu sezone stvara probleme dostupnosti i dodatno opterećuje prometnu infrastrukturu. Na otocima koji su administrativno dio Grada Zadra evidentirano je čak 20 plaža, koje su sve u funkciji turizma. Gotovo sve spadaju u kategoriju prirodnih plaža, dok je samo jedna, na otoku Silbi, uređena betoniranjem. Zanimljivo je da se polovica ukupnog broja otočnih plaža također nalazi upravo na Silbi, što ukazuje na prostornu koncentraciju resursa unutar jednog naselja. Ni na jednoj otočnoj plaži ne postoji naplata korištenja, no istovremeno gotovo u potpunosti nedostaje prateća infrastruktura poput tuševa, sanitarnih objekata ili izvora pitke vode. U pravilu, svako otočno naselje raspolaže barem jednom plažom koja predstavlja temeljnu infrastrukturu lokalnog turizma, ali ponuda ostaje ograničena uglavnom na kupališni i djelomično nautički turizam, dok drugi oblici turizma izostaju zbog nedostatka investicija i infrastrukture. Sve navedeno upućuje na zaključak da su plaže, iako ključni element turističke ponude Zadra i njegovih otoka, infrastrukturno nedovoljno opremljene i nedovoljno razvijene u skladu s potrebama tržišta i očekivanjima suvremenih turista. Njihovo unapređenje, kroz uvođenje osnovnih sadržaja, osiguravanje održavanja i održive regulacije korištenja, predstavlja preduvjet za jačanje kvalitete kupališnog turizma te diversifikaciju ukupne turističke ponude.

Tablica 16. Popis plaža u Gradu Zadru i njihov tip

Naziv plaže	Trenutno u funkciji turizma	Naplata korištenja (da/ne)	Naselje	Tip plaže
Plaža Kolovare	da	ne	Zadar	uređena plaža
Plaža Vitrenjak (Uskok)	da	ne	Zadar	uređena plaža
Plaža Puntamika jug	da	ne	Puntamika	uređena plaža
Plaža Puntamika zapad	da	ne	Puntamika	prirodna plaža
Plaža Borik	da	da	Borik	uređena plaža
Plaža Punta Bajlo	da	ne	Arbanasi	uređena plaža
Plaža Porthos	da	ne	Zadar	uređena plaža
Plaža Marex (Jadran)	da	ne	Zadar	uređena plaža
Plaža Diklovac	da	ne	Diklo	uređena plaža
Plaža Diklo	da	ne	Diklo	uređena plaža
Plaža Peruštine	da	ne	Kožino	prirodna plaža
Plaža sv. Bartol	da	ne	Kožino	prirodna plaža

Plaža Kožino primorje	da	ne	Kožino	-
Plaža Pinija	da	ne	Petrčane	uređena plaža
Plaža rt Radman	da	ne	Petrčane	uređena plaža
Plaža Punta Skala	da	ne	Petrčane	prirodna plaža
Plaže u uvali Slatina, Slatinica i južna Slatina	da	ne	Olib	prirodna plaža
Plaže u uvali Drivena, Loza, Krijal i Premuda	da	ne	Premuda	prirodna plaža
Plaže u uvali Trate i Griparica	da	ne	Škarda	prirodna plaža
Plaže u uvali Kosirača i Široka	da	ne	Ist	prirodna plaža
Plaže u uvali Jakinska, Lučina i Jazi	da	ne	Molat	prirodna plaža
Plaže Porat i Šibinjski rt	da	ne	Zapuntel	prirodna plaža
Plaža u Brguljskom zaljevu	da	ne	Brgulje	prirodna plaža
Plaže u uvali Maslinčica, na Rtu Korinjak i na otočiću Rutnjak	da	ne	Veli Iž	prirodna plaža
Plaže Dolinje, Uvala Knež, Komoševa, Bršanj, Vodenjak	da	ne	Mali Iž	prirodna plaža
Plaže Uvala Lokvina, Tanko, Paladinica, Marnica, Ivaniševica, Grbavac, Pavajsko	da	ne	Rava	prirodna plaža
Plaža Žalić	da	ne	Silba	uređena plaža
Plaža Porat sv. Ante I	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Mul	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Pocukmarak	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Dobre Vode	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Nozdre	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Sotorišće	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Pernastica	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Papranica	da	ne	Silba	prirodna plaža
Plaža Carpusina i Tratica	Da	Ne	Silba	prirodna plaža

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

Sva priobalna naselja Grada Zadra raspolažu betoniranim i više ili manje uređenim šetnicama koje se u pravilu protežu kroz samo naselje i neposredno uz morsku obalu. Te šetnice predstavljaju važan prostorni, društveni i rekreacijski element urbanog prostora

te uvelike doprinose prepoznatljivosti i identitetu pojedinih naselja. Osim što omogućuju svakodnevno korištenje od strane lokalnog stanovništva, šetnice imaju i značajnu turističku i gospodarsku funkciju, jer povezuju plaže, ugostiteljske i smještajne objekte te stvaraju atraktivne zone boravka i odmora uz more. Na području samog grada Zadra ističu se tri najznačajnije i najposjećenije šetnice koje lokalno stanovništvo i turisti koriste tijekom cijele godine. Najpoznatija među njima je Gradska riva, duga 905,82 metara, smještena u srcu stare gradske jezgre na Poluotoku. Riva se nalazi pod upravom Lučke uprave Zadar, a osim što predstavlja jedno od najupečatljivijih obilježja grada, ona je i centralno mjesto društvenog života te najpoznatiji gradski prostor za okupljanje, šetnju i uživanje u pogledu na more, otoke i zalaske sunca. Opremljena je informativnim pločama, a u njezinoj neposrednoj blizini nalaze se brojni dodatni sadržaji poput dječjeg igrališta, barova, restorana i caffe barova, što Rivu čini dinamičnim i živim javnim prostorom tijekom cijele godine. Druga istaknuta šetnica nalazi se također unutar stare gradske jezgre, na njezinoj sjeveroistočnoj strani — Gradske zidine, koje su uvrštene na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, n.d.a). Ukupna duljina šetnice iznosi 785 metara. Uzduž zidina postavljene su informativne ploče koje posjetiteljima približavaju povijesni razvoj, značaj i ulogu fortifikacijskog sustava kroz stoljeća. Ova šetnica, osim povijesne i kulturne vrijednosti, pruža i izniman panoramski pogled na luku Foša, gradsku marinu i noviji dio Zadra, dok se u njezinoj neposrednoj blizini nalaze brojni ugostiteljski sadržaji koji dodatno obogaćuju doživljaj prostora. Treća značajna i često posjećena šetnica je Karma, smještena na području gradske četvrti Arbanasi, istočno od stare gradske jezgre. Karma je popularno mjesto za šetnju, rekreaciju i boravak uz more, osobito tijekom ljetnih mjeseci. Iako šetnica nije opremljena informativnim pločama, u njezinoj blizini nalaze se brojni ugostiteljski objekti koji doprinose njezinoj turističkoj funkciji. Zahvaljujući svojoj povoljnoj poziciji i otvorenom pogledu na zadarski kanal te otoke Ugljan i Pašman, Karma je jedno od omiljenih mjesta za opuštanje i druženje uz more. Osim navedenih, i ostalih priobalna naselja na području Grada Zadra raspolažu šetnicama koje prate obalni pojas. Premda nisu sve jednako uređene niti infrastrukturno opremljene, većina ih sadrži ugostiteljske objekte poput kafića, restorana i barova, čime se potiče njihovo korištenje u turističke i rekreacijske svrhe. Te šetnice, iako često jednostavnije izvedbe, predstavljaju važan segment lokalne infrastrukture te doprinose očuvanju vizualnog i ambijentalnog identiteta obalnog prostora. One povezuju plaže, pristaništa i naselja te stvaraju kontinuirani obalni pojas koji ima i značajnu ulogu u razvoju turizma, ali i u svakodnevnom životu lokalne zajednice.

Osim šetnica uz obalu, na području Grada Zadra evidentirano je ukupno 13 pješačkih staza ukupne duljine 106,2 kilometra (*Tablica 17.*). Sve se te staze nalaze na zadarskim otocima i čine sastavni dio javne infrastrukture izgrađene na općem dobru. Njihova primarna funkcija jest omogućiti sigurno kretanje pješaka kroz prirodna i ruralna područja, povezati naselja s obalnim zonama, vidikovcima, arheološkim lokalitetima i drugim točkama od kulturnog ili krajobraznog značaja. Time staze imaju važnu ulogu ne samo u rekreacijskom i turističkom smislu, već i u očuvanju i prezentaciji otočnog prostora kao jedinstvenog dijela prirodne i kulturne baštine Grada Zadra. Prema stupnju zahtjevnosti, otprilike polovica staza svrstava se u kategoriju lakih, koje prolaze blažim terenima i

pogodnije su za rekreativce, obitelji i starije korisnike. Druga polovica čini zahtjevnije staze koje prolaze brdovitim, kamenitim ili nepristupačnijim područjima, često s većim visinskim razlikama i iznimnim panoramskim vidicima. Ova raznolikost omogućuje širok spektar doživljaja, od laganih šetnji uz obalu do ozbiljnijih pješačkih ruta kroz prirodne i kulturne krajolike. Staze se koriste tijekom cijele godine, iako je intenzitet korištenja sezonski izražen. Tijekom zimskih mjeseci posjećenost je slabija, dok su u proljetnim, ljetnim i jesenskim razdobljima vrlo aktivne te predstavljaju značajan element turističke ponude otoka. Osim domaćih posjetitelja, sve veći broj stranih turista koristi ove rute za rekreativne šetnje, planinarenje i razgledavanje otočne prirode. Zahvaljujući tome, staze doprinose razvoju selektivnih oblika turizma, osobito aktivnog, ekološkog i kulturnog turizma, što pridonosi produljenju turističke sezone i održivom razvoju otoka. Krajolici kroz koje prolaze pješačke staze izuzetno su raznoliki, od obalnih zona s borovim šumama i makijom, preko maslinika i suhozidima omeđenih polja, do kamenitih uzvisina s vidikovcima koji nude panoramske poglede na zadarski arhipelag i obalu. Na pojedinim dionicama staze prolaze uz arheološke lokalitete, crkvice i suhozide, što dodatno povećava njihovu kulturnu i ambijentalnu vrijednost. Unatoč tome, nijedna od staza nema veći značaj od lokalnog, budući da su prostorno izolirane te ne čine dio šire mreže pješačkih ili planinarskih ruta na regionalnoj ili nacionalnoj razini. Njihova povezanost i dostupnost ograničene su granicama pojedinog otoka, što umanjuje mogućnost integriranja u veće sustave aktivne infrastrukture. Ipak, one predstavljaju vrijedan resurs za lokalnu zajednicu i važan element očuvanja kulturnog krajolika, doprinose razvoju održivog turizma te potiču boravak na otvorenom prostoru, što je osobito važno u kontekstu zaštite prirodnih vrijednosti i kvalitete života stanovništva.

Tablica 17. Pješačke staze Grada Zadra

Naziv/oznaka staze	Trenutno u funkciji turizma?	Korištenje	Naselje	Duljina [km]	Visinska razlika [m]	Karakter staze	Zahtjevnost staze
T281 Vapojni	da	Cjelogodišnje	Molat	10	104,44	lokalna	zahtjevna
T282 Vodomarka	da	cjelogodišnje	Molat	12,3	147,56	lokalna	zahtjevna
T283 Vranač	da	cjelogodišnje	Molat	7,4	35,09	lokalna	lagana
T285 Vališina	da	cjelogodišnje	Rava	7,8	71,76	lokalna	zahtjevna
T286 Marnica	da	cjelogodišnje	Rava	10	91, 94	lokalna	zahtjevna
T288 Svežina	da	cjelogodišnje	Iž	7,3	107,71	lokalna	lagana
T289 Vodnjak	da	cjelogodišnje	Iž	5	107,39	lokalna	lagana
T291 Mavrela	da	cjelogodišnje	Ist	7	159,12	lokalna	zahtjevna
T292 Mljake	da	cjelogodišnje	Ist	7,8	171,84	lokalna	zahtjevna
T294 Garbica	da	cjelogodišnje	Premuda	7,3	72,72	lokalna	lagana

T296 Kovčica	da	cjelogodišnje	Olib	7,4	50,83	lokalna	lagana
T297 Slatinica	da	cjelogodišnje	Olib	7,2	41,23	lokalna	lagana
T290 Korinjak	da	cjelogodišnje	Iž	9,7	167,1	lokalna	zahtjevna

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

Na području Grada Zadra nalazi se jedan edukativno-interpretacijski centar, i to Edukativno-prezentacijski centar za podvodnu arheologiju sv. Nikola. Kako i sam naziv centra sugerira, njegova je osnovna tema podvodna arheologija – istraživanje, zaštita i prezentacija arheoloških nalazišta koja se nalaze pod morskom površinom. Centar ima važnu ulogu u promicanju znanstvenih spoznaja o bogatoj kulturnoj baštini Jadranskog mora, te u edukaciji javnosti o potrebi očuvanja i održivog korištenja podmorskih kulturnih resursa. Osnivač je Republika Hrvatska, dok njime upravlja Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru (MCPA), institucija koja djeluje pod okriljem UNESCO-a i ima međunarodno priznatu stručnu i znanstvenu ulogu u području zaštite podvodne baštine. Centar se nalazi na Poluotoku, u samoj staroj gradskoj jezgri, što mu daje dodatnu povijesnu i simboličku vrijednost te omogućuje visoku dostupnost posjetiteljima i turistima. Objekt je multimedijski opremljen, što omogućuje suvremenu i interaktivnu prezentaciju podvodnih arheoloških nalaza, rekonstrukcija i istraživanja. U sklopu centra uređeni su sanitarni čvorovi, a u njegovoj se neposrednoj blizini nalaze parkirališne površine i drugi javni sadržaji, što doprinosi njegovoj pristupačnosti i funkcionalnosti. Iako je centar samo djelomično u funkciji turizma, prepoznaje se njegov značajan potencijal za daljnji razvoj i integraciju u kulturno-turističku ponudu grada. Zahvaljujući svojoj temi, koja objedinjuje znanost, obrazovanje i baštinu, centar može postati važna točka kulturnog, znanstvenog i edukativnog turizma. On nudi mogućnost organiziranja radionica, stručnih vođenja, privremenih izložbi i međunarodnih suradnji, čime bi dodatno pridonio raznolikosti turističke i kulturne ponude Zadra. Centar je u funkciji tijekom cijele godine, što ga izdvaja od brojnih sezonskih sadržaja i čini važnim dijelom cjelogodišnje kulturne infrastrukture grada. Njegova uloga nije samo prezentacijska, već i edukativna i istraživačka, jer povezuje stručnjake, studente i javnost u zajedničkom nastojanju očuvanja i valorizacije podvodne arheološke baštine.

Na kopnenom dijelu Grada Zadra postavljeno je ukupno 24 informativne ploče, od čega četiri imaju funkciju ploča dobrodošlice, dok preostale služe informativnoj i edukativnoj svrsi. Ploče dobrodošlice postavljene su na glavnim prilazima gradu te imaju promotivnu i orijentacijsku funkciju, predstavljajući svojevrsne ulazne točke u gradsko područje. Ostale ploče pružaju posjetiteljima različite vrste informacija, od kulturno-povijesnih podataka i opisa znamenitosti, do osnovnih orijentacijskih informacija o javnim sadržajima i turističkim atrakcijama. Od ukupnog broja, samo se jedna informativna ploča nalazi u naselju Kožino, dok su sve ostale smještene na području naselja Zadar, većinom unutar stare gradske jezgre na Poluotoku. Koncentracija informativne infrastrukture na užem urbanom području ukazuje na usmjerenost interpretacijskih aktivnosti prema prostoru s najvećom gustoćom kulturno-povijesnih spomenika, turističkih sadržaja i posjetitelja. Ploče su uglavnom postavljene na frekventnim lokacijama: uz šetnice, kulturne ustanove, arheološke lokalitete i javne prostore, gdje doprinose boljoj orijentaciji

posjetitelja te povećanju razumijevanja lokalne baštine. Na otočnom području Grada Zadra trenutačno nema evidentiranih info ploča, odnosno, ako one i postoje, nisu obuhvaćene dostupnim evidencijama. Odsutnost informativne i interpretacijske infrastrukture na otocima može predstavljati ograničenje u turističkoj i edukativnoj valorizaciji otočnih prostora, posebice imajući u vidu njihovu bogatu prirodnu i kulturnu baštinu. Uvođenje standardiziranih info ploča na otocima doprinijelo bi boljoj informiranosti posjetitelja, usmjeravanju turističkih tokova te očuvanju lokalnih identiteta kroz interpretaciju tradicijskih vrijednosti, krajolika i kulturnih lokaliteta. Sustavno planiranje i umrežavanje info ploča na području Grada Zadra, kako na kopnu tako i na otocima, imalo bi višestruke koristi, od unapređenja turističke infrastrukture i promicanja kulturne baštine, do jačanja prepoznatljivosti prostora i edukacije javnosti o lokalnim vrijednostima. Takav pristup doprinio bi stvaranju jedinstvenog interpretacijskog sustava kojim bi se povezao kopneni i otočni dio grada u koherentnu cjelinu turističke i kulturne ponude.

Služba za gospodarstvo i imovinsko-pravne poslove Zadarske županije nadležna je za vođenje evidencije o plovilima koja se koriste u turističke svrhe. Ova evidencija predstavlja važan instrument praćenja razvoja i opsega turističke ponude vezane uz pomorski promet, izletnički i nautički turizam. Na čitavom području Zadarske županije, u razdoblju od 2008. do 2025. godine, prijavljeno je ukupno oko 120 brodica koje su registrirane za obavljanje turističke djelatnosti, a prema podatcima iz svibnja 2025. godine još je uvijek aktivno 90 plovila (prema podacima od 28. svibnja 2025. iz Upisnika plovnih objekata koji je pod nadležnošću Službe za gospodarstvo i imovinsko-pravne poslove Zadarske županije, Odjela za turizam i ugostiteljstvo). Glavna namjena ovih plovila odnosi se na prijevoz izletnika i organizaciju kraćih krstarenja, što ukazuje na značaj ovog segmenta kao dopune osnovnoj turističkoj ponudi. Manji broj plovila registriran je za potrebe ribolovnog turizma, koji i dalje zauzima skromniji udio u ukupnom broju turističkih plovila, iako ima potencijal za dodatni razvoj, osobito u manjim otočnim i priobalnim naseljima. Izleti i krstarenja organizirani brodicama obično se odvijaju na širem području zadarskog akvatorija i okolnog arhipelaga, a ne isključivo na prostoru Grada Zadra. Unatoč tome, u postojećoj evidenciji ne postoje detaljniji podatci o mjestima polaska ili destinacijama najčešćih ruta, pa stoga nije moguće sa sigurnošću utvrditi koliki se dio tih aktivnosti izravno odnosi na turističku ponudu samog Zadra. Nedostatak takvih informacija otežava precizniju analizu gospodarskog doprinosa ove vrste turističkih usluga lokalnom tržištu te planiranje budućih ulaganja u lučku i prateću infrastrukturu. S obzirom na izrazitu pomorsku orijentaciju Zadarske županije i bogatstvo otočnog krajolika, turistička plovila predstavljaju važan segment selektivnog turizma koji povezuje priobalna i otočna naselja te omogućava disperziju turističkog prometa izvan glavnih središta. Sustavnije praćenje i valorizacija ove djelatnosti mogla bi pridonijeti boljem prostornom planiranju i održivijem upravljanju turističkim tokovima u obalnom području.

Sekundarna infrastruktura, koja ne utječe izravno na razvoj turizma, ali svojim sporednim funkcijama pridonosi njegovu odvijanju, značajnije je zastupljena na kopnenom dijelu Grada Zadra. Iako nije primarno namijenjena turističkim potrebama, ova infrastruktura ima važnu potpornu ulogu u stvaranju funkcionalnog i pristupačnog prostora za

posjetitelje. Od posebno važnih popratnih infrastrukturnih elemenata potrebno je istaknuti parkirališta, koja predstavljaju neizostavan segment turističke destinacije, osobito u urbanim i priobalnim područjima gdje turisti u velikom broju pristižu vlastitim automobilima. Dostupnost i kapacitet parkirališnih površina izravno utječu na doživljaj destinacije, prometnu protočnost i kvalitetu boravka posjetitelja, stoga su njihovo planiranje i održavanje važan aspekt turističkog razvoja. U većim naseljima Grada Zadra koja su dostupna automobilom (napose Zadar i Petrčane) nalaze se uređena parkirališta, čime je osigurana osnovna prometna i turistička funkcionalnost. Ta su parkirališta uglavnom smještena u blizini središta naselja, plaža, kulturnih sadržaja i drugih važnih točaka interesa. Najveća koncentracija parkirališnih površina prisutna je u samom gradu Zadru i većim kopnenim naseljima, gdje je turistički i prometni pritisak tijekom ljetnih mjeseci najveći i gdje u trenutnim uvjetima turističkog razvoja parkirališnih mjesta u ljetnom dijelu godine nedostaje. To se posebno odnosi na naselje Zadar. Gradska tvrtka Obala i lučice 2025. godine upravlja s ukupno 1.822 parkirna mjesta raspoređena u četiri zone. U prvoj zoni, koja obuhvaća Obalu kralja Tomislava i Liburnsku obalu, nalazi se 320 parkirnih mjesta. Druga zona obuhvaća sve površine unutar povijesne jezgre, osim dviju obalnih, te Branimirovu obalu s obje strane mosta, gdje je osigurano 1.030 mjesta. U trećoj zoni, koja obuhvaća dio Branimirove obale ispred zgrade „Ljepotice“ i parkiralište Relja, nalazi se 252 mjesta, dok četvrtu zonu čini parkiralište Ravnice uz dvoranu Jazine, s ukupno 220 mjesta. U širem središtu grada dostupne su i dvije javne garaže: PJ Garaža Centar sa 630 parkirnih mjesta raspoređenih na pet etaža, od čega je 34 prilagođeno osobama s invaliditetom, te garaža u sklopu City Gallerije, koja raspolaže s više od 400 parkirnih mjesta na dvije etaže. S obzirom na to da samo je u gradu Zadru 2024. godine bilo oko 39 tisuća registriranih osobnih automobila, a s dolaskom turističke sezone taj je broj i mnogostruko veći, jasno je da takva infrastruktura ne zadovoljava potrebe i ne omogućuje adekvatan prihvat posjetitelja grada. Na otocima, situacija je bitno drukčija. Pojedini otoci, poput Silbe, u potpunosti su bez automobilskog prometa, dok je na drugima, primjerice Istu, Ižu, Molatu ili Olibu, promet automobilima znatno ograničen i sveden na minimum. U takvim sredinama potreba za većim parkirališnim kapacitetima gotovo da ne postoji, a prometna infrastruktura prilagođena je pješačkom kretanju, biciklima i manjim vozilima za opskrbu. Ovakva prostorna raznolikost pokazuje različite pristupe organizaciji prometa i infrastrukture u kopnenim i otočnim dijelovima Grada Zadra, pri čemu kopnena naselja teže većem stupnju prometne dostupnosti i kapaciteta, dok otočna zadržavaju tradicionalni, mirniji karakter prostora, što ujedno predstavlja i dio njihovog turističkog identiteta i privlačnosti.

Javni sanitarni čvorovi na području Grada Zadra dostupni su na nekoliko lokacija. Međutim, oni koji se nalaze na turistički frekventnijim mjestima, a nisu dio druge javne infrastrukture (poput autobusnog kolodvora, pomorske luke ili sportskih objekata), uglavnom su smješteni unutar stare gradske jezgre, dok se jedan nalazi u Petrčanima. Na Poluotoku se nalaze tri takva objekta: jedan na tržnici, jedan na Obali Petra Krešimira IV. te jedan u blizini Trga Petra Zoranića.

Od sportskih objekata i ostale sportske infrastrukture posebno treba spomenuti Športski centar Višnjik u Zadru koji predstavlja najvažniji i najkompletniji sportski kompleks u gradu, prostirući se na površini od oko 20 hektara. Namijenjen je širokom spektru

aktivnosti, od natjecateljskog i rekreativnog sporta do kulturnih i zabavnih događanja te sportskog turizma. Središnji dio kompleksa čini višenamjenska dvorana „Krešimir Ćosić“, koja u osnovnoj konfiguraciji raspolaže s oko 6.500 sjedećih mjesta, uz mogućnost proširenja pomoću teleskopskih tribina za više od 7.000 gledatelja. Dvorana se koristi za košarku, rukomet, koncerte i druge događaje, a u sklopu nje nalaze se i četiri pomoćne dvorane za različite sportove. U sklopu kompleksa nalazi se i teniski centar s nekoliko terena (zemljani i betonirani), kao i vanjski sportski sadržaji, uključujući veliko nogometno igralište dimenzija 100 × 60 m s tribinom za oko 1.000 gledatelja, tartansku atletsku stazu od 400 m sa šest staza, skakališta i bacališta za atletiku, trim staze, sprave za vježbanje na otvorenom te otvorene terene za mali nogomet, košarku, odbojku i badminton opremljene rasvjetom. Višnjik je u posljednje vrijeme dodatno obogaćen novim sadržajima, uključujući padel centar i otvorena igrališta za košarku 3×3. Kompleks također uključuje zatvoreni plivački bazenski kompleks s bazenom za natjecanja (33 × 25 m), manjim bazenima, skakaonicama i dječjim bazenom, s pratećim prostorima kao što su garderobe i sanitarni čvorovi. Svi ovi sadržaji čine Športski centar Višnjik ključnom infrastrukturom za sport, rekreaciju i kulturna događanja u Zadru.

U Zadru se nalazi još nekoliko ključnih, većih sportskih objekata, no oni su slabije korišteni za turističke svrhe. To je dvorana Jazine u Zadru, primarno namijenjena košarkaškim i dvoranskim sportovima te domaćin raznih sportskih natjecanja. Kapacitet dvorane iznosi približno 3.500 sjedećih mjesta, s mogućnošću dodavanja oko 1.000 stajaćih mjesta, a dodatnih 30 mjesta namijenjeno je za press tribine. Potom Stadion Stanovi koji predstavlja glavni nogometni stadion u gradu. Ukupni kapacitet stadiona je minimalno 3.858, ovisno o konfiguraciji sjedećih i stajaćih mjesta. Športsko-rekreacijski centar Mocire ima dvoranu dimenzija 50 × 23 m pogodnu za rukomet, košarku, mali nogomet i odbojku, uz prateće objekte poput kuglane i streljane. Tribine u dvorani primaju oko 700 gledatelja. ŠRC Ravnice sastoji se od velike i male dvorane te vanjskih sportskih terena. Velika dvorana dimenzija 23,7 × 14 m ima tribinu za oko 160 sjedećih mjesta, dok mala dvorana mjeri približno 9,10 × 12 m. Vanjski tereni omogućuju rekreaciju u malom nogometu, košarci i drugim sportovima, uz mogućnost korištenja reflektora za večernje termine. Otvoreno plivalište Kolovare predstavlja glavni vanjski plivački kompleks u Zadru, s bazenom dimenzija 25 × 50 m, manjim pratećim bazenima, skakaonicama i dječjim bazenom. Tribine omogućuju smještaj oko 660 gledatelja. Teniski tereni Zadar sastoje se od četiri terena koji se koriste za klupske aktivnosti, školu tenisa i rekreaciju. Terene je moguće koristiti i u večernjim satima zahvaljujući reflektorima. Veslački dom Jadran nudi infrastrukturu za veslanje i klupske aktivnosti, uključujući hangare za čamce, veslaonicu, teretanu, sanitarne čvorove i svlačionice, iako nema javno objavljenih podataka o kapacitetu gledatelja ili tribina.

Petrčane i Kožino nude raznovrsne sportske i rekreacijske sadržaje, iako nisu usporedivi s infrastrukturom Športskog centra Višnjik ili ostalim sadržajima u Zadru. U Petrčanima, većina sportskih objekata nalazi se unutar turističkih kompleksa. Primjerice, Hotel Pinija nudi teniske terene, mini golf, boćalište, stolni tenis i bicikle za iznajmljivanje, dok Falkensteiner Resort Punta Skala raspolaže sa sedam zemljanih teniskih terena, padel terenima, nogometnim terenima i mini golfom. Ovi objekti omogućuju rekreaciju i profesionalne treninge, ali su prvenstveno namijenjeni gostima turističkih objekata. U

Kožinu, sportska infrastruktura temelji se na lokalnim inicijativama i manjim objektima. Uređeno igralište, obnovljeno od strane mještana, te street workout parkovi pružaju mogućnosti za rekreaciju i vježbanje na otvorenom. Također, u blizini se nalazi avanturistički park s poligonima, ziplineom i paintball terenima, namijenjen obitelji i grupama. U naselju Crno nalazi se jedan nogometni teren, dok otoci u znatno manjoj mjeri sadrže sportske ili rekreativne infrastrukturne sadržaje. Tamo se uglavnom može pronaći boćališta i košarkaška igrališta.

Kao važan element sekundarne infrastrukture izdvajaju se povijesni spomenici te arheološka nalazišta. Grad Zadar obiluje tim sadržajima, a pojedini se nalaze i na listi zaštićenih ili privremeno zaštićenih kulturnih dobara (*Tablica 18*). Značajan dio te infrastrukture već se koristi u turističke svrhe. Dakle, kako je i prethodno navedeno, na području Grada Zadra evidentirano je ukupno 70 kulturnih dobara koja se nalaze u nacionalnom registru, od čega je 68 stalno zaštićenih, dok su 2 dobra privremeno zaštićena (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, n.d.b). Riječ je o raznolikim oblicima kulturne baštine koji uključuju nepokretna pojedinačna dobra, povijesne urbane cjeline, sakralne objekte, fortifikacijske sustave i arheološka nalazišta. Njihova koncentracija, prostorna raspodjela i razina zaštite jasno upućuju na izrazitu povijesnu i kulturnu slojevitost područja, ali i na njegovu ulogu kao središta kulturnog identiteta šire regije. Prostorno gledano, najveći broj kulturnih dobara nalazi se u naselju Zadar, gdje su evidentirana 54 dobra, što čini više od tri četvrtine ukupnog broja. Ta dominacija rezultat je dugotrajnog kontinuiteta urbanog razvoja, povijesne uloge Zadra kao administrativnog, vjerskog i trgovačkog središta te bogate materijalne baštine koja seže od antike do novog vijeka. Manji broj kulturnih dobara nalazi se na otocima zadarskog arhipelaga i to po četiri na Premudi i Silbi, te pojedinačno u naseljima Crno, Veli Iž, Mali Iž, Molat, Olib i Petrčane. Prostorna distribucija jasno pokazuje koncentraciju baštine i turističkih atrakcija u središnjem urbanom prostoru, uz manju zastupljenost na otočnim područjima. Među kulturnim dobrima na području grada posebno se ističu ona koja imaju ključnu ulogu u turističkoj ponudi i predstavljaju prepoznatljive simbole destinacije. To su prije svega:

- Crkva sv. Donata, jedan od najpoznatijih spomenika ranosrednjovjekovne arhitekture na Jadranu i središnja točka kulturnog identiteta grada;
- Katedrala sv. Stošije i crkva sv. Šime, važni sakralni objekti s kontinuiranom vjerskom i turističkom funkcijom;
- Rimski forum i ostaci rimskih građevina, koji svjedoče o antičkom razvoju Zadra;
- Zidine i bastioni, uključujući Muraj, Citadelu i Vrata sv. Krševana, upisani na UNESCO-ov Popis svjetske baštine u sklopu sustava obrambenih utvrda Republike Venecije;
- Povijesna urbana cjelina Poluotoka, kao prostorno najvrjedniji i turistički najposjećeniji segment grada.

Ova najistaknutija kulturna dobra čine temelj kulturno-turističkog identiteta Zadra i integrirana su u brojne oblike ponude: razgledavanja, kulturne rute, manifestacije i tematske ture. Na otočnim područjima, iako u manjoj mjeri, kulturna dobra imaju značajnu identitetsku i potencijalnu turističku ulogu. Sakralni objekti i tradicijska

arhitektura na Silbi, Premudi i Ižu doprinose očuvanju autentičnosti prostora i predstavljaju resurs za razvoj kulturno-edukativnih ruta te održivih oblika turizma.

Tablica 18. Popis zaštićenih i privremeno zaštićenih kulturnih dobara u Gradu Zadru

	Naziv kulturnog dobra	Naselje	Vrsta	Pravni status
1.	Citadela	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
2.	Cjelina arhivskih fondova i zbirki u posjedu Državnog arhiva u Zadru	Zadar	Pokretna zbirka	Zaštićeno kulturno dobro
3.	Crkva Gospe Loretske	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
4.	Crkva Gospe od Kaštela (Gospe od Zdravlja)	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
5.	Crkva Gospe od Ružarija	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
6.	Crkva sv. Andrije i sv. Petra Starog	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
7.	Crkva sv. Dominika i ostaci samostana	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
8.	Crkva sv. Frane i samostan franjevaca	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
9.	Crkva sv. Ilije i zgrada uz nju	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
10.	Crkva sv. Ivana Krstitelja	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
11.	Crkva sv. Krševana	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
12.	Crkva sv. Marije i samostan benediktinki	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
13.	Crkva sv. Martina	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
14.	Crkva sv. Mihovila i samostan franjevaca	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
15.	Crkva sv. Petra	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
16.	Crkva sv. Šimuna	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
17.	Crkva sv. Šimuna i Jude Tadeja	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
18.	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije (Gospa Maslinska)	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
19.	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i groblje	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
20.	Episkopalni kompleks	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
21.	Fontana "Carska fontana"	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
22.	Govor zadarskih Arbanasa (Arbanaški govor)	Zadar	Nematerijalna	Zaštićeno kulturno dobro
23.	Gradska loža	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro

24.	Gradska straža	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
25.	Gradsko groblje	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
26.	Inkunabule	Zadar	Pokretna zbirka	Zaštićeno kulturno dobro
27.	Kompleks Namjesništva (bivše Providurove i Kneževe palače)	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
28.	Kompleks stare bolnice	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
29.	Kompleks ženskog odgajališta sv. Dimitrija	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
30.	Kula	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
31.	Kulturno-povijesna cjelina Diklo	Zadar	Kulturnopovijesna cjelina	Zaštićeno kulturno dobro
32.	Kulturno-povijesna cjelina grada Zadra	Zadar	Kulturnopovijesna cjelina	Zaštićeno kulturno dobro
33.	Mali arsenal	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
34.	Ostaci crkve Stomorica (S. Maria de Pusterla)	Zadar	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
35.	Ostaci crkve sv. Klimenta	Zadar	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
36.	Ostaci crkve sv. Lovre	Zadar	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
37.	Ostaci crkve sv. Stošije	Zadar	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
38.	Ostaci crkve sv. Tome	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
39.	Ostaci samostana sv. Nikole sa crkvom i zvonikom	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
40.	Ostatci crkve sv. Marine	Zadar	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
41.	Palača Borelli	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
42.	Palača Fozze	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
43.	Palača Ghirardini	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
44.	Palača Grisogono	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
45.	Palača Nassis	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
46.	Palača Petrizio	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
47.	Pergamene	Zadar	Pokretna zbirka	Zaštićeno kulturno dobro
48	Periodika	Zadar	Pokretna zbirka	Zaštićeno kulturno dobro
49.	Rukopisi u Znanstvenoj knjižnici u Zadru	Zadar	Pokretna zbirka	Zaštićeno kulturno dobro
50.	Sklop zgrada nekadašnje Preparandije i Tvornice duhana	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro

51.	Spomenik palim borcima	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
52.	Veliki Arsenal	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
53.	Pet rijetkih knjiga (16. - 18. st.) iz fonda Znanstvene knjižnice Zadar	Zadar	Pokretna pojedinačna	Privremeno zaštićeno kulturno dobro
54.	Upravna zgrada Opće bolnice Zadar	Zadar	Nepokretna pojedinačna	Privremeno zaštićeno kulturno dobro
55.	Crkva sv. Nikole	Crno	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
56.	Ostaci srednjovjekovne crkve na položaju Musapstan	Crno	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
57.	Ostaci crkve sv. Bartula	Petrčane	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
58.	Obrambena kula „Kastel”	Olib	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
59.	Crkva Rođenje Blažene Djevice Marije (sv. Jakov)	Premuda	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
60.	Crkva sv. Ciriaka (Kiriak, Krial, Kriaka)	Premuda	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
61.	Komunjski magazin (Stara uljara)	Premuda	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
62.	Olupina ratnog broda "Szent Istvan"	Premuda	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
63.	Crkva Blažene Gospe od Karmela	Silba	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
64.	Kapetanska kuća Marinić s Toretom	Silba	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
65.	Ostaci niza brodoloma	Silba	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
66.	Sibenski tanac	Silba	Nematerijalna	Zaštićeno kulturno dobro
67.	Crkva sv. Marije	Mali Iž	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
68.	Povijesno-memorijalna cjelina bivšeg koncentracijskog logora	Molat	Kulturnopovijesna cjelina	Zaštićeno kulturno dobro
69.	Kulturno-prosvjetni dom "Sloga"	Veli Iž	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
70.	Tradicijsko lončarstvo otoka Iža	Veli Iž	Nematerijalna	Zaštićeno kulturno dobro

Izvor: obrada autora prema Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, n.d.)

Kulturna dobra, osobito ona stalno zaštićena, imaju višestruku važnost. Naime, osim što su svjedočanstvo povijesnog kontinuiteta i identiteta prostora, ona predstavljaju ključni resurs za razvoj kulturnog i urbanog turizma. Njihovo očuvanje, adekvatno upravljanje i interpretacija doprinose stvaranju prepoznatljive slike destinacije, produljenju turističke sezone te uravnoteženom prostornom razvoju između kopnenog i otočnog dijela Grada Zadra.

3.4. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Grad Zadar neprekidno ulaže u unaprjeđenje svoje komunalne infrastrukture koja je u naselju Zadar ipak kvalitetnija nego u prigradskim i otočnim dijelovima grada. Po pitanju vodoopskrbe, treba spomenuti da ju izvodila komunalna tvrtka Vodovod d.o.o. Zadar od 2006. godine, koja je provodila i održavala sustav upravljanja sigurnošću vode za ljudsku potrošnju (HACCP), u skladu sa zahtjevima norme ISO 22000. Vodovodu d.o.o. su u travnju 2025. godine pripojeni: Odvodnja Zadar, Odvodnja Bibinje–Sukošan, Zemunik odvodnja, Odvodnja Kali, Odvodnja Novigrad, Odvodnja Poličnik, sustavi odvodnje za Dugi otok i Zverinac, Otok Ugljan, Gračac – vodovod i odvodnja, te trgovačko društvo Sabuša d.o.o. Time je Vodovod d.o.o. preuzeo objedinjeno upravljanje vodoopskrbom i odvodnjom na navedenim područjima. Prednost pripajanja je u tome što Vodovod d.o.o. kao jedinstveni sustav može učinkovitije upravljati vodoopskrbom i odvodnjom na širem području. Time se smanjuju administrativni i operativni troškovi, lakše se planiraju i financiraju investicije te se osigurava ujednačena razina usluge za sve korisnike. Dugoročno, ovakvo objedinjavanje doprinosi većoj pouzdanosti sustava i bržem razvoju infrastrukture.

Sektor za nadzor i kontrolu kvalitete vode svakodnevno prati stanje vode u svim fazama opskrbe – od izvorišta i bunara, prije i nakon procesa dezinfekcije, preko magistralnih cjevovoda i spremnika pitke vode, pa sve do razvodne mreže, uključujući krajnje točke potrošnje poput hidranata i slavina. Kontrola se provodi i tijekom svih radova na vodoopskrbnom sustavu, kao i po njihovom završetku. Što se tiče vodovodne mreže, na kopnenom dijelu Grada Zadra sva su naselja integrirana u županijski vodoopskrbni sustav s osiguranom stalnom vodoopskrbom. No, otoci koji pripadaju Gradu, nisu uključeni u taj sustav. Stanovništvo otoka u sastavu Grada Zadra opskrbljuje se vodom iz betonskih vodospremnika – cisterni (gusterni) – bilo seoskih, bilo privatnih, u koje se prikuplja kišnica. Tijekom ljetnih mjeseci, kada su oborine rijetke, a potražnja za vodom najveća, vodu u cisterne dopremaju brodovi vodonosi. Na otocima Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda i Silba seoske cisterne povezane su na sustav hidrantskih mreža. U tom slučaju vodonosci dopremaju vodu u glavne vodospremnike, iz kojih se zatim opskrbljuju kućanstva. Nasuprot tome, na otocima Rava, Sestrunj i Rivanj ne postoji hidrantska mreža, već se voda dostavlja izravno u privatne cisterne. Zbog sezonskih oscilacija u količini isporučene i potrošene vode, u posljednjih nekoliko godina bilježi se trend porasta ukupne potrošnje. Iznimka je bila pandemijska 2020. godina, kada je zbog manjeg broja turista potrošnja bila smanjena. S obzirom na trend povećanja turističkog prometa očekuje se daljnji rast potrošnje vode, a time i potreba za unaprijeđenjem vodoopskrbnog sustava. Vodovod d.o.o. Zadar aplicirao je prema EU-fondovima projekt za razvoj sustava vodoopskrbe u vrijednosti od 1,7 milijardi kuna. U sklopu tog projekta planirano je vodoopskrbom obuhvatiti otočni i kopneni dio sustava, izgraditi uređaje za desalinizaciju na otocima Silba, Olib i Premuda. Također, u realizaciji je projekt Aglomeracije Zadar – Petrčane, koji obuhvaća naselja Zadar, Crno, Kožino i Petrčane, a u sklopu kojeg je sufinancirana izgradnja sustava vodoopskrbe i odvodnje. Posebno je kritična bila mreža sustava odvodnje budući da ni prigradska naselja ni sve gradske četvrti Zadra nisu imale riješeno pitanje odvodnje.

Sustav javne odvodnje na području Grada Zadra predstavlja infrastrukturno razvijenu i funkcionalno povezanu cjelinu koja obuhvaća uređaje za pročišćavanje otpadnih voda,

dvadeset crpnih postaja, retencijske bazene, kišne preljeve, podmorske ispuste te mrežu lokalnih cjevovoda povezanih s uređajima za obradu otpadnih voda. Uz navedeno, komunalna ustanova pruža i uslugu odvoza fekalija specijaliziranim vozilima, čime se omogućuje zbrinjavanje otpadnih voda s objekata koji nisu priključeni na sustav javne odvodnje. Od 2009. godine, sve otpadne vode koje se prikupe na području grada prolaze kroz odgovarajući postupak pročišćavanja prije ispuštanja u more. Ispuštanje se vrši putem dva podmorska ispusta: ispusta Centar, duljine 2.000 metara, i ispusta Borik, duljine 1.503 metra, koji osiguravaju kontrolirano i sigurno zbrinjavanje pročišćenih otpadnih voda u morski okoliš. Većinu sustava odvodnje čini crpni sustav Centar, koji pokriva približno devedeset posto ukupnog kapaciteta. U okviru tog sustava nalazi se uređaj za pročišćavanje otpadnih voda drugog stupnja, temeljen na biološkom tretmanu, zatim podmorski ispust Centar, kišni preljev Kolovare, retencijski bazen u blizini gradskog kolodvora, kao i niz crpnih postaja koje osiguravaju transport otpadnih voda unutar sustava. Preostalih deset posto sustava obuhvaća crpni sustav Borik, koji uključuje uređaj za pročišćavanje otpadnih voda prvog stupnja, temeljen na flotaciji, te podmorski ispust Borik, uz pripadajuće crpne postaje koje osiguravaju funkcionalnost sustava na tom području. Takvom organizacijom i infrastrukturom Grad Zadar osigurava učinkovito prikupljanje, obradu i kontrolirano ispuštanje otpadnih voda, u skladu s propisima o zaštiti okoliša i javnom zdravlju te s ciljem očuvanja kvalitete morskog i urbanog okoliša. Godine 2025. započeo je projekt izgradnje 8. faze glavnog kolektora visoke zone grada Zadra kojim će se riješiti oborinske vode u zapadnom dijelu grada. Planirano je da će radovi trajati tri godine.

Glavna komunalna tvrtka zadužena za prikupljanje miješanog i biorazgradivog komunalnog otpada na području Zadra je Čistoća d.o.o. iz Zadra. Otpad se do kraja 2025. godine odvozio na odlagalište Diklo, koje je u funkciji još od 1963. godine. Odlagalište je sanirano i opremljeno reciklažnim dvorištem. No, unatoč tome, zbog nedovoljne prakse odvajanja otpada, gospodarenje otpadom i dalje predstavlja značajan izazov, velike količine otpada često su se nelegalno odlagale na brojnim "divljim" odlagalištima, što je bilo posebno izraženo kod krupnog i građevinskog otpada, čak i u zaštićenim područjima poput park-šume Musapstan i na otocima. U studenom 2025. godine otvoren je novi Centra za gospodarenje otpadom u Biljanama Donjim. Taj centar postaje regionalno postrojenje za obradu miješanog komunalnog otpada koje će preuzeti ulogu dosadašnjih odlagališta, uključujući Diklo. U njemu se otpad mehanički i biološki obrađuje kako bi se smanjila količina otpada koji završava na odlagalištu i izdvojile korisne frakcije. Za Zadar to znači moderniji i centraliziraniji sustav gospodarenja otpadom, manje dugoročno opterećenje prostora uz grad te veći naglasak na odvajanje otpada u kućanstvima. Promijenit će se i logistika prijevoza otpada, jer se on sada odvozi prema Biljanama Donjim. Na taj način se dugoročno rasterećuje prostor uz grad i umanjuju negativni utjecaji na okoliš. Sustav gospodarenja otpadom postaje centraliziraniji, uz promjene u logistici i prijevozu otpada prema Biljanama Donjim. Uvođenje novog sustava naglašava se važnost odvajanja otpada u kućanstvima. Za Zadar, kao izrazito turistički orijentiran grad, ovaj projekt doprinosi stvaranju imidža čišćeg i održivijeg urbanog prostora, uz nužnost stalne kontrole mogućih utjecaja postrojenja na okoliš, osobito u pogledu mirisa i emisija.

Sva naselja na području Grada Zadra priključena su na elektroenergetsku mrežu. U strukturi ukupne potrošnje energije dominira potrošnja električne energije, dok slijede dizelska goriva, motorni benzin te ogrjevno drvo i biomasa. Evidentan je trend rasta potrošnje, osobito električne energije, što je usko povezano s povećanjem turističkog prometa i sezonskim opterećenjima. Analiza potrošnje energije po sektorima pokazuje da kućanstva i promet zauzimaju najveći udio, dok sektor usluga i industrije bilježe relativno manju potrošnju. Iako je elektroenergetska infrastruktura općenito dobro razvijena i adekvatna za potrebe većine područja, tijekom toplijih mjeseci godine, zbog znatnog povećanja opterećenja, često dolazi do prekida i nestabilnosti u opskrbi električnom energijom uzrokovanih preopterećenjem mreže. Otočna naselja, koja su infrastrukturno manje razvijena i povezana podmorskim kabelima (često dotrajalim), bilježe učestalije probleme u opskrbi električnom energijom, što dodatno ukazuje na potrebu za infrastrukturnim ulaganjima i unapređenjem sustava na tim područjima. Godine 2011. započela je plinofikacija na prostoru Zadarske županije te su već 2012. godine na plinsku distributivnu i opskrbnu mrežu spojeni prvi korisnici. Najveći broj korisnika nalazi se u naselju Zadar, no unatoč planovima, postoji vrlo slab interes za priključivanjem stambenih objekata na tu mrežu.

Osim toga, u siječnju 2023. godine prihvaćena je Agenda za prelazak na čiste oblike energije otoka Grada Zadra (Grad Zadar i Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA, 2023). Radi se o strateškom dokumentu koji je usmjeren na energetsku samodostatnost i dekarbonizaciju 8 zadarskih otoka (Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda, Rava, Silba, Škarda). Inicijativu provode Grad Zadar i agencija ZADRA NOVA u suradnji s udrugom Pokret otoka i otočnim stanovništvom te uz podršku Tajništva za EU otoka pri Europskoj komisiji, s ciljem prelaska na obnovljive izvore i održivi razvoj.

3.5. PROMETNA INFRASTRUKTURA

Grad Zadar s brzom cestom (Zadar 2 – Gaženica – D424) ima osiguran pristup na autocestu, a s drugim dijelovima Hrvatske i Zadarske županije povezan je cestama D8 Rijeka – Zadar – Split, D306 Vir – Nin – Zadar (D8), D407 Zadar (trajektna luka) – Zadar (D8), D422 čvor Babindub (D424) – Zračna luka Zadar. Gradski, prigradski i otočki autobusni promet organiziran je djelovanjem gradske prijevozničke tvrtke Liburnija d.o.o., a na području Grada djeluju i taxi službe. Grad Zadar dobro je prometno povezan s inozemnim destinacijama zračnim prijevozom, s drugim hrvatskim gradovima autobusnim prijevozom, a unutar Grada prometna se povezanost odvija cestovnim putem na kopnu i na otocima te pomorskim putem između kopna i otoka. Jedina vrsta putničkog prometa koja nije razvijena je željeznički promet.

a) Zračni prijevoz

U neposrednoj blizini Zadra nalazi se međunarodna zračna luka koja je od naselja Zadar udaljena svega 12 km, a kojom upravlja Zračna luka Zadar d.o.o. Zračna luka ima dva terminala za međunarodni promet, a sa naseljem Zadar je povezana izravnom autobusnom linijom koja redovito prometuje iz zračne luke prema autobusnom kolodvoru u Zadru. Zadar je zračnim putem povezan s čak 70 europskih međunarodnih destinacija te

s četiri hrvatske. Sve zračne linije nisu aktivne kroz cijelu godinu, posebice one međunarodne, već ih se dobar dio održava u razdoblju od travnja do studenog s time da se neke linije aktiviraju samo u srcu turističke sezone. Dobar dio linija održavaju niskobuđetne aviokompanije, a Zadar je i glavna baza kompanije Ryanair na hrvatskoj obali Jadrana. Najveći broj zračnih linija odvijaju se prema Njemačkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Poljskoj. U 2024. godini zračna luka Zadar ostvarila je rekordni promet od oko 1,59 mil. putnika od čega ih je najviše zabilježeno u srpnju (oko 326.100) i kolovozu (oko 335.600). Promet putnika ima značajan trend porasta posljednje desetljeće zbog čega se krenulo u proširenje postojećih kapaciteta izgradnjom nove zgrade odlaznog terminala.

b) Pomorski prijevoz

Na prostoru Zadra javni pomorski promet redovito se odvija u obliku trajektnog, brodskog i brzobrodskog prijevoza. Trajektni i teretni promet ostvaruju se kroz luku Gaženica dok se promet putnika brzobrodskim (katamaranskim) i brodskim linijama ostvaruje iz stare gradske jezgre, iz luke na Poluotoku. U sastavu Grada Zadra nalazi se 7 naseljenih otoka (Iž, Rava, Ist, Molat, Premuda, Silba i Olib) s kojima se održavaju svakodnevne linije. Svi naseljeni otoci u sastavu Grada Zadra povezani su s gradom brodskim/brzobrodskim i trajektnim vezama. Također, Zadar je glavna putnička luka povezana i s većinom ostalih nepremoštenih naseljenih otoka Zadarske županije, a ostvaruju se i pojedine linije s drugim županijama. Ukupno je prema zadarskim otocima organizirano 6 brodskih/brzobrodskih i 9 trajektnih linija. Zadar je trajektom povezan s Malim Lošinjem (uz stajanja na Istu, Olibu, Silbi i Premudi) te katamaranom s Pulom (uz stajanja na Silbi, Iloviku, Malom Lošinju, Susku i Unijama). Od međunarodnih pomorskih putničkih linija, ljeti prometuje katamaran koji povezuje Zadar s talijanskom Anconom, i to tri puta tjedno tijekom lipnja i pet puta tjedno tijekom srpnja i kolovoza. Što se tiče frekventnosti linija, one se u turističkoj sezoni povećavaju na pojedinim lokalnim linijama, no postoje problemi s kapacitetom brodova, napose katamarana koji povezuju otoke s kopnom. Naime, u jeku sezone, zbog povećanja broja turista i korisnika kuća/stanova za odmor, zna se dogoditi da katamaran koji povezuje Silbu i Olib (koji su administrativno dio Grada Zadra) ne može prevesti sve putnike na liniji prema Zadru jer nema dovoljno kapaciteta. Ukupni godišnji promet iz putničke luke Poluotok i luke Gaženica je oko 2,5 milijuna putnika i oko 600.000 vozila. U posljednjem desetljeću, uz iznimku razdoblja obilježenog pandemijom, bilježi se kontinuirani porast putničkog prometa u pomorskom prijevozu. Ovaj trend posebno je izražen u ljetnim mjesecima, kada se na većini linija koje povezuju otoke u sastavu Grada Zadra bilježi znatan rast broja putnika, ali i vozila u trajektnom prometu. Povećani promet tijekom turističke sezone dovodi do vrlo visoke iskorištenosti kapaciteta, a na pojedinim linijama u središnjem dijelu sezone bilježe se i vrijednosti veće od 100%, što ukazuje na preopterećenost postojećih kapaciteta. Najizraženiji primjer takvog sezonskog pritiska odnosi se na katamaransku liniju koja povezuje Pulu i Zadar preko Silbe i nekoliko kvarnerskih otoka. Tijekom srpnja i kolovoza 2024. godine iskorištenost putničkih kapaciteta na toj liniji prelazila je 100%, dok je u siječnju iste godine iznosila svega 14,4%. Ovakvi podatci jasno ilustriraju izraženu sezonalnost prometa i snažan utjecaj turističke potražnje na dinamiku pomorskih linija. S druge strane, linije koje povezuju otoke slabije razvijene u turističkom smislu, poput Iža i Rave,

bilježe znatno nižu razinu prometne opterećenosti. Primjerice, u kolovozu 2024. godine iskorištenost kapaciteta katamarana na tim linijama iznosila je tek oko 50,1%, što ukazuje na neravnomjernu prostornu distribuciju turističkog prometa i neujednačen razvoj otočnih destinacija. Ovi pokazatelji upućuju na potrebu za uravnoteženijim planiranjem i prilagodbom pomorskih linija stvarnim potrebama stanovništva i turističkog tržišta. Dok se pojedine linije suočavaju s infrastrukturnim i operativnim ograničenjima uslijed prevelikog opterećenja, druge ostaju djelomično neiskorištene. Sustavno praćenje i prilagodba broja polazaka, kapaciteta i sezonskih frekvencija predstavljaju ključne korake za povećanje učinkovitosti i održivosti pomorskog prijevoza na području Grada Zadra i njegove otočne regije. Uz redoviti putnički promet, Zadar je i važno središte kruzing turizma. Za pristajanje kruzera koriste se dvije luke, luka Gaženica s uređenim terminalom za kruzere i luka Poluotok. U 2024. godini zabilježen je rekordni broj dolazaka kruzera (221) i broj putnika s kruzera (248,462). Oko 53% kruzera dolazi u luku Gaženica, no radi se o brodovima većeg kapaciteta pa preko te luke stigne glavnina, tj. oko 86% putnika s kruzera. Na području Grada Zadra djeluju tri marine za nautički turizam: D-Marina Borik s 177 vezova u moru i 50 na suhom vezu, Marina Zadar koja raspolaže s 500 vezova u moru i 200 na kopnu, te Marina Veli Iž s kapacitetom od 45 vezova u moru i 150 na suhom vezu. Na otocima pod administrativnom nadležnošću Grada Zadra nalaze se brojna uređena sidrišta opremljena plutačama, o kojima brinu koncesionari.

c) Cestovni prijevoz

Zadar je glavno prometno čvorište Zadarske županije te je cestovnim javnim prometom povezan s drugim naseljima unutar županije, ali i većim urbanim središtima drugih županija. Na zadarskom području nalaze se ceste različitih važnosti, a bitno je spomenuti da u neposrednoj blizini Zadra prolazi autocesta (A1) s kojom je Zadar izravno povezan brzom cestom. Unutar naselja Zadar organiziran je javni autobusni promet (13 linija) kojim su povezane gradske četvrti, no, nažalost, on se ne koristi dovoljno. Razlog je frekventnost pojedinih linija, a u ljetnim mjesecima zbog velikog dodatnog pritiska na lokalnu infrastrukturu od strane turista, dolazi do povremenih zastoja u prometu pa time i kašnjenja autobusa. Najveći problem zadarskih gradskih prometnica je sezonski pritisak, a veliki problem predstavlja i manjak parkirnih mjesta za sve veći broj vozila. U ljetnom dijelu godine održava se 27 prigradskih linija kojima se Zadar povezuje s drugim obližnjim naseljima. Izvan sezone, za vrijeme školskih aktivnosti, broj tih linija se povećava na 30. Iskorištenost kapaciteta javnog prijevoza varira po mjesecima, ali u prosjeku iznosi oko 30% u školskim mjesecima te isto toliko tijekom ljetnih mjeseci kad nema školaraca, ali se povećava broj turista i to posebno na linijama između luke Gaženica i Poluotoka, te na linijama Puntamika i Diklo dok se smanjuje promet na ostalim linijama. Na naseljenim otocima zadarskog područja održava se sedam otočnih autobusnih linija, od čega samo jedna na teritoriju Grada Zadra i to na otoku Ižu. Iskorištenost kapaciteta autobusa na toj liniji je zimi oko 5 do 10%, a ljeti do 20%. Svi autobusi u gradskom prometu, u naselju Zadar, imaju mehaničku preklopnu rampu koja omogućuje ulazak osobama sa invaliditetom.

Što se tiče biciklističkog prometa, najveću prepreku njegovom razvoju predstavlja nedostatak uređenih biciklističkih staza. One se tek mjestimično nalaze na teritoriju

naselja Zadar, no biciklističke staze su samo dijelom označene i međusobno nepovezane. Posebnu atrakciju predstavljaju zadarski barkajoli, koji već gotovo osam stoljeća, bez obzira na vremenske uvjete, prevoze putnike malim veslačkim brodicama od Đige – lukobrana sa svjetionikom – do Poluotoka. Usluge parkiranja u zatvorenom prostoru pružaju privatne tvrtke, a u blizini gradskog središta nalaze se dvije javne garaže: PJ GARAŽA CENTAR s kapacitetom od 630 parkirnih mjesta i garaža u sklopu City Gallerije s 400 mjesta. Tijekom ljetne turističke sezone promet u mirovanju, odnosno problem parkiranja, postaje izražen. Grad trenutno raspolaže s 1.822 parkirna mjesta na otvorenom. Za autokampere nisu predviđena registrirana parkirališta, a dodatni izazov predstavlja i organizirano parkiranje turističkih autobusa koji posjećuju Zadar.

d) Telekomunikacijska infrastruktura

Područje Zadra pokriveno je osnovnom telekomunikacijskom infrastrukturom putem koje se ostvaruje prijem radijskih i televizijskih kanala te se ostvaruju žične i bežične veze s pomoću telefonskih fiksnih i mobilnih uređaja i drugih informacijskih sustava i uređaja. Veliki infrastrukturni iskorak napravljen je puštanjem u pogon novog odašiljača na vrhu Mala Glava na otoku Ugljanu 2019. godine što je unaprijedilo telekomunikacijske usluge, a pojedini teleoperateri ulažu u infrastrukturu pa je na zadarskom prostoru dobra pokrivenost signalom mobilnih mreža (4G, a ponegdje i 5G). No, u pojedinim otočnim naseljima, uključujući i otoke koji pripadaju Gradu Zadru, nije dobra pokrivenost kvalitetnim signalom i ne postoji širokopojasni internet. Više informacije o ovome u idućem podpoglavlju.

3.6. ANALIZA STANJA DIGITALIZACIJE

Analiza stanja digitalizacije ključna je za procjenu na koji način digitalne tehnologije i alati podržavaju razvoj i održivost turizma u određenoj destinaciji. Stoga će se ovim dijelom obuhvatiti nekoliko tema vezanih za digitalizaciju Grada Zadra kao turističke destinacije.

3.6.1. Infrastruktura digitalne tehnologije

U infrastrukturu digitalne tehnologije ubrajaju se digitalna povezanost, obilježja grada Zadra kao pametnog grada i destinacije, sustavi za upravljanje odnosima s turistima, online rezervacijski sustavi te digitalne vještine dionika u destinaciji. U tome će biti riječi u nastavku.

a) Digitalna povezanost

Prema dostupnim podatcima gradskog poduzeća Inovativni Zadar d.o.o. „okosnicu gradske IKT infrastrukture čini preko 72 km vlastite optičke mreže grada koja povezuje 115 gradskih lokacija (gradske institucije, komunalna društva, ustanove, škole, gradske server sale odnosno gradske „cluster“ servere, WiFi i IoT pristupne točke, kamere...)“ (Inovativni Zadar, n.d.). Javna gradska WiFi mreža dostupna je na užem dijelu stare gradske jezgre Grada Zadra (Poluotok) te u naselju Petrčane (ured TZGZ) što se tiče kopnenog dijela Grada Zadra, dok je u svih 11 otočnih naselja koja se nalaze na 7 gradskih

otoka također dostupna ista. Pristupna brzina po korisniku Javne Gradske WiFi mreže i na kopnenom i na otočnom dijelu Grada Zadra ograničena je na 5/5 Mbps. Grad Zadar je u okviru projekta WiFi4EU u Poliklinici postavio 16 pristupnih točaka te tako omogućio besplatno spajanje na bežičnu mrežu.

Povezanost ureda Turističke zajednice Grada Zadra na lokaciji-TIC, Jurja Barakovića putem stalnog dijeljenog pristupa internetu pristupne brzine 100/100 Mbps za korporativnu mrežu, te 100/100 za WiFi (korisnikovu) mrežu na predmetnoj lokaciji. Povezanost ureda TZGZ, I. Smiljanića omogućena je putem stalnog dijeljenog pristupa internetu pristupne brzine 100/100 Mbps za korporativnu mrežu.

b) Pametni grad i destinacija

U Gradu Zadru postoji javno dostupni portal eZadrani.hr koji predstavlja jedinstvenu točku pristupa elektroničkim uslugama Grada Zadra. Platforma je osmišljena s ciljem pojednostavljenja i ubrzavanja komunikacije građana s gradskom upravom i njezinim povezanim društvima. Na usluzi građanima trenutno je 26 digitaliziranih usluga, čime je pokriveno preko 90% svih zahtjeva koje su korisnici do sada upućivali prema gradskoj upravi. Neke od usluga su: Autotaksi dozvola, Financijska kartica Grada Zadra, Participativno budžetiranje, Pomoć za novorođenče, Produženje radnog vremena, Promjena obveznika komunalne naknade, Stipendiranje učenika i studenata i sl. Kao što je slučaj s razvojem vlastite optičke, WiFi i serverske mreže, posjedovanje vlastite IoT mreže i ekspertiza kojom raspolaže Inovativni Zadar, ključni su preduvjeti za uspješno i kvalitetno upravljanje svim aspektima razvoja IoT sustava te predstavljaju temeljnu stratešku komponentu u razvoju IKT sektora grada Zadra. Time se značajno reduciraju direktni i indirektni troškovi mnogih usluga koje bi Grad Zadar i njegova trgovačka društva i ustanove morali kupiti od komercijalnih pružatelja usluga.
Na području Grada uspostavljana je jezgra mreže koja se sastoji od IoT baznih stanica, mrežnog servera i demonstracijska web platforme iot.inzad.hr na kojoj je moguće pratiti testne podatke dobivene od IoT senzora za razne namjene postavljenih u realne uvijete. Također, Inovativni Zadar usmjerio se na testiranje IoT uređaja koji imaju najveći potencijal korištenja u pružanju komunalnih usluga i to za slijedeće namjene:

- Daljinsko očitavanja vodomjera
- Detekcija zauzetosti parkirnih mjesta
- Upravljanje javnom rasvjetom
- Inteligentno upravljanje otpadom (popunjenost kontejnera za otpad i sl.)
- Okolišni senzori

Prva praktična primjena IoT gradske mreže dogodila se kroz implementaciju EU projekta ZUM 4.0, kroz sustav "Pametnog parkiranja". U ovom trenutku preko 1.100 senzora za detekciju zauzetosti parkirnog mjesta, putem ove mreže, javlja svoj status korisničkim aplikacijama za pametne telefone. Projekt se sastoji nekoliko pod projekata iz područja inteligentnog prometnog sustava na području Grada Zadra koji međusobno koreliraju, te koriste zajedničku bazičnu ICT infrastrukturu, koju je Grad Zadar u prethodnom razdoblju u dobroj mjeri razvio (npr. vlastita optička mreža, WiFi mreža, serverski kapaciteti i sl.), i

koju namjerava kroz ovaj projekt dodatno razvijati. Projektom su uspostavljeni sljedeći elementi:

- Web portal i mobilna aplikacija za pametne telefone (Zadar Smart City Aplikacija) za pristup objedinjenim uslugama - informiranje, javni prijevoz, parkiranje, mogućnosti plaćanja raznih usluga različitim platnim metodama, sl.;
- Sustav elektroničke naplate u javnom prijevozu - najmanje 50 autobusa Liburnije d.o.o. opremljeno sustavom elektroničke naplate;
- Sustav pametnog parkiranja – najmanje 1000 parkirnih mjesta pokrivenih sustavom pametnog parkiranja;
- Sustav informiranja u prometu i javnom prijevozu – „pametne“ autobusne stanice i zasloni uz prometnice - najmanje 20 autobusnih stanica opremljeno zaslonima za informiranje korisnika u javnom prijevozu i 3 autobusne stanice opremljene dodatnim sadržajima poput velikih zaslona za informiranje putnika, punjača za mobilne uređaje, WiFi-a i sl.;
- Centralni Informacijski Sustav (CIS) – središnji sustav za nadzor i upravljanje ostalim elementima projekta.

Projekt je izrazito skalabilan, pa omogućuje da se pojedini sustavi razviju do te mjere da ih je kasnije lako nadograđivati kao samostalne projekte sukladno potrebama i mogućnostima financiranja. Nastavak projekta previđen je kroz Strategiju razvoja urbanog područja Zadar 2021. - 2027. godine (Grad Zadar, 2023). Na web portalu zadarcity.hr nalaze se poveznice koje vode prema mobilnim aplikacijama koje su javno dostupne (pametno parkiranje i javni gradski prijevoz). Ovo se odnosi na kopneni dio grada.

c) Sustavi za upravljanje odnosima s turistima

Na mrežnoj stranici Turističke zajednice Grada Zadra za poslovne korisnike nalazi se sustav primarno namijenjen iznajmljivačima, ali i drugim pružateljima usluga u turizmu. Tu su dostupne različite informacije vezane za prijavu turista, kao što su online obrazac za prijavu smještaja na web stranicu Turističke zajednice grada Zadra, informacije za iznajmljivače vezane za eVisitor, informacije vezane za turističku pristojbu za nautičare, priručnik za iznajmljivače. Na istoj stranici se mogu putem online obrasca prijaviti događanja u destinaciji, a to je ujedno i jedna od najposjećenijih podstranica na web stranici TZ. Pod Aktualnostima dionici u destinaciji mogu vidjeti različite korisne informacije vezano za natječaje za financiranje događanja ili projekta. Digitalni kanali Turističke zajednice grada Zadra u funkciji su upravljanja odnosima s turistima. Uz njih, povremeno se angažiraju vanjske tvrtke za provođenje istraživanja stavova i percepcija posjetitelja na događanjima na kojima je Turistička zajednica Grada Zadra organizator (npr. Advent).

d) Online rezervacijski sustavi

Različite aplikacije omogućuje rezervacije različitih usluga u destinaciji, a prijava turista omogućena je preko sustava eVisitor. Turistička zajednica zakonski nije u mogućnosti

integrirati komercijalne online rezervacijske sustave u bilo koji segment poslovanja. Bilo je pokušaja takve integracije u sustav bivše mobilne aplikacije Zadar Travel za rezervaciju smještaja, ali upravo zbog zakonskih ograničenja to nije realizirano.

e) Edukacija i digitalne vještine

Turistička zajednica prepoznaje važnost edukacije svojih djelatnika i drugih dionika u destinacije, stoga se kontinuirano ulaže se u edukaciju iznajmljivača jednom godišnje te u edukaciju zaposlenika ureda TZG Zadar na teme koje su specifične za njihov djelokrug rada unutar ureda.

f) Digitalna integracija lokalnih pružatelja usluga

Lokalni pružatelji usluga u destinaciji integrirani su u brojim dostupnim aplikacijama kao što su (Turistička zajednica Grada Zadra, n.d.a): Authland - Authentic things to do Zadar, Smart City Zadar, Go!ng places, E-dječja kartica Mudrica, Boataround, Bikademy - Cycle Your Exams, KAYAK Flights, Hotels & Cars, Zadar Tours & Excursions, Zadar Bike Magic, Rentlio, Agroturizam Zadar i dr..

3.6.2. Sigurnost i privatnost

U ovom podpoglavlju riječ je kibernetičkoj sigurnosti Zadra kao turističke destinacije, kao i pitanjima zaštite privatnosti svih uključenih dionika na digitalnim platformama.

a) Kibernetička sigurnost

Inovativni Zadar d.o.o. u svojim sustavima primjenjuje osnovnu kibernetičku higijenu koja uključuje niz praksi i mjera kako bi se zaštitili od cyber prijetnji tipa korištenje jakih lozinki, redovno ažuriranje softvera, pažljivo rukovanje osjetljivim podatcima te korištenje dvofaktorske autentifikacije. U 2025. godini u tijeku su izrada Analize kibernetičke sigurnosti za Inovativni Zadar i Grad Zadar, a sve sukladno NIS -2 direktivi. Ovom stručnom analizom dobit će se sve potrebne informacije o trenutačnom stanju informacijskih sigurnosnih praksi, identificirati će se postojeći nedostaci u odnosu na zahtjeve NIS 2 i Zakon o kibernetičkoj sigurnosti te će se izraditi potrebne smjernice za izradu sigurnosnih politika i implementaciju kontrola sigurnosti.

b) Usklađenost s regulativama

Digitalizacija se provodi te je usklađena sa sljedećim regulativama: Opći uvjeti korištenja usluge besplatnog WiFi-a, Opći uvjeti korištenja Zadar City aplikacije, Pravila privatnosti Zadar City aplikacije (Inovativni Zadar, n.d.). U okviru ovoga treba spomenuti kako Turistička zajednica grada Zadra u svom poslovanju mora prikupljati i koristiti određene podatke o pojedincima te isto regulira politikom zaštite osobnih podataka. Svrha ove politike je osigurati da TZG Zadar u potpunosti postupa u skladu s pravnim, organizacijskim i tehničkim obvezama u odnosu na zaštitu osobnih podataka te su svi zaposlenici TZG Zadar u potpunosti upoznati sa sadržajem ove politike i osiguravaju njezinu primjenu prilikom rukovanja osobnim podatcima ili obrade osobnih podataka.

3.6.3. Izazovi i preporuke za poboljšanje

Temeljem prikazanih analiza može se donijeti nekoliko važnih zaključaka koji će biti prikazani u nastavku, a koji se odnose na izazove i preporuke za unaprjeđenje digitalizacije grada Zadra.

a) Digitalna povezanost

Izazovi: Digitalna povezanost u okviru Grada Zadra pokazuje jasnu razliku između urbanog dijela, prigradskih naselja i otočnih zajednica. U gradu Zadru infrastruktura je vrlo razvijena zahvaljujući širokoj optičkoj mreži i dostupnosti javnog WiFi-a u središtu grada, što osigurava stabilan i brz pristup internetu za stanovnike i turiste. Prigradska naselja poput Petrčana, Kožina, Crnog i Babinduba imaju zadovoljavajuću razinu povezanosti, uz stabilan mobilni signal i dostupnost osnovnih mrežnih usluga, iako s ponešto nižim brzinama u odnosu na urbano područje. Na otocima je slika neujednačena. Iako je javna WiFi mreža dostupna u svim otočnim naseljima, njezina je brzina ograničena na 5/5 Mbps, što ne zadovoljava potrebe suvremenih korisnika tijekom turističke sezone. Mobilni signal na udaljenijim otocima-poput Premude, Molata, Oliba i Rave-često je nestabilan, a 5G pokrivenost vrlo slaba ili potpuno izostaje. Osim toga, otoci nemaju alternativne kanale povezivosti, što povećava rizik od potpune nedostupnosti interneta pri prekidima. Zaključno, digitalna povezanost kopnenog dijela Zadra može se ocijeniti kao vrlo dobra, dok je na otocima zadovoljavajuća, ali s jasno izraženim kritičnim točkama koje zahtijevaju daljnja ulaganja.
Preporuke: Digitalnu povezanost na području Grada Zadra potrebno je ojačati sustavnim unaprjeđenjem infrastrukture, posebno na otocima Premuda, Olib, Molat i Rava gdje je signal najslabiji. Potrebno je proširiti 5G pokrivenost, stabilizirati 4G mrežu te modernizirati javni WiFi na najmanje 20/20 Mbps, uz postavljanje dodatnih pristupnih točaka na ključnim turističkim lokacijama poput pristaništa, plaža i središta mjesta. Budući da su otočne zajednice posebno osjetljive na prekide veze, preporučuje se uvođenje redundantnih komunikacijskih rješenja, poput mikrovalnih linkova ili drugih backup sustava, kako bi se osigurala pouzdana i kontinuirana internetska povezanost tijekom cijele godine.

b) Pametni grad i destinacija

Izazovi: Zadar je u urbanom dijelu postigao visoku razinu razvoja Smart City rješenja. Grad već koristi modernu IoT infrastrukturu, aplikacije i digitalne platforme koje poboljšavaju svakodnevni život građana i iskustvo posjetitelja. Primjeri uključuju Zadar Smart City aplikaciju, opsežnu IoT mrežu za pametno parkiranje, upravljanje rasvjetom i okolišne senzore, te eZadrani platformu s velikim brojem digitaliziranih javnih usluga. Međutim, primjena pametnih rješenja izvan užeg urbanog područja zasad je minimalna. Iako bi upravo otočna naselja mogla značajno profitirati od IoT sustava, primjerice u upravljanju otpadom, vodoopskrbom, energetikom ili sigurnošću, takva rješenja još nisu implementirana. Također, Smart City aplikacija trenutačno nedovoljno uključuje informacije i funkcionalnosti relevantne za otočni turizam, poput trajektnih linija, opskrbnih mogućnosti, dostupnosti zdravstvenih usluga i hitnih službi. Zaključno,

pametna rješenja u kopnenom dijelu Zadra mogu se ocijeniti kao napredna, dok su otoci tek u početnoj fazi razvoja, s velikim neiskorištenim potencijalom. Također, digitalni alati za upravljanje destinacijom u Zadru postoje, ali nisu potpuno objedinjeni. TZ koristi online sustave za prijavu događanja, različite digitalne kanale i povremeno provodi istraživanja posjetitelja. Međutim, nedostaje centralni sustav koji bi integrirao podatke iz IoT-a, WiFi-a, posjetiteljske statistike i CRM-a, analitika korištenja digitalnih servisa na otocima je ograničena, a ne postoji integrirani sustav za upravljanje turističkim tokovima. Sveukupno, sustavi su umjereno razvijeni, s prostorom za bolju integraciju i naprednu analitiku.
Preporuke: Razvoj pametnog grada i pametne destinacije u Zadru trebao bi uključivati snažnije širenje Smart City rješenja na otočna naselja, gdje bi IoT sustavi mogli donijeti značajne koristi kroz praćenje potrošnje vode i energije, upravljanje otpadom, unapređenje sigurnosnih protokola te praćenje okolišnih uvjeta poput vjetra, valova ili požarnih rizika. Paralelno, preporučuje se izrada unaprijeđene jedinstvene aplikacije Smart Destinacija koja bi turistima i stanovnicima nudila ažurne informacije o trajektnim i autobusnim linijama, dostupnosti zdravstvenih i hitnih službi, digitalne karte svih naselja te pregled pružatelja usluga na kopnu i otocima. Sve to trebalo bi biti podržano jedinstvenom data-platformom koja bi integrirala podatke iz IoT sustava, javnih WiFi mreža, mobilnih operatera i CRM alata, čineći ih dostupnima Gradu i Turističkoj zajednici za naprednije upravljanje i donošenje odluka.
Za unaprjeđenje digitalnih alata destinacije preporučuje se izrada Destinacijske digitalne platforme s ključnim pokazateljima kao što su na primjer broj posjetitelja po lokaciji i satu, korištenje javnih usluga, promet po otocima, potrošnja i zadovoljstvo turista. Također, preporučuje se izrada interaktivne karte destinacije koja obuhvaća sva naselja, atrakcije i usluge, dostupne putem weba i aplikacije, s prijevodima i prilagodbom za različite korisničke skupine, kao što su osobe s invaliditetom, ali i druge specifične skupine korisnika.

c) Sustavi za upravljanje odnosima s turistima

Izazovi: Sustavi za upravljanje odnosima s turistima u Zadru postoje, ali su fragmentirani i slabije primijenjeni na otočnim naseljima. TZ koristi aktivne digitalne kanale, digitalne forme za komunikaciju s pružateljima usluga te povremeno provodi istraživanja zadovoljstva posjetitelja, no ne postoji jedinstveni CRM sustav za cijelu destinaciju. Podatci o turistima na otocima često se ne prikupljaju sustavno, što ograničava personalizaciju ponude. Sveukupno, sustavi su razvijeni na osnovnoj razini, uz potrebu za profesionalizacijom, integracijom i proširenjem na otočne zajednice.
Preporuke: Za unaprjeđenje sustava odnosa s turistima preporuča se uvođenje jedinstvenog destinacijskog CRM-a koji bi omogućio praćenje upita, pohvala i pritužbi, korištenje digitalnih servisa, segmente turista te trendove interesa kroz godinu. Na temelju prikupljenih podataka moguće je kreirati personalizirane komunikacije i newslettere prilagođene različitim profilima posjetitelja, uključujući obitelji, aktivne turiste, posjetitelje otoka i ljubitelje kulturnog turizma. Sustavna evaluacija iskustva posjetitelja provodila bi se kontinuirano putem QR kodova postavljenih u svim naseljima,

kratkih digitalnih anketa i anketiranja trajektnih putnika, čime bi se osigurala ažurna i relevantna analiza zadovoljstva i potreba turista.

d) Online rezervacijski sustavi

Izazovi: Online rezervacijski sustavi u Zadru uglavnom se oslanjaju na komercijalne platforme poput Booking.com, Airbnb-a i Rentlio-a, dok Turistička zajednica zbog zakonskih ograničenja ne može integrirati vlastitu prodaju. Privatni smještaj dobro je zastupljen, a dostupne su i brojne aplikacije i platforme za aktivnosti i izlete (npr. Authland, Boataround, Bikademy, Zadar Tours & Excursions), dok eVisitor sustav funkcionira pouzdano. Ipak, otočni pružatelji usluga često zaostaju u digitalnoj prisutnosti, a njihova ponuda aktivnosti rijetko je vidljiva na globalnim platformama. Nedostaje i lokalni katalog koji bi objedinio sve usluge destinacije i olakšao turistima pronalazak ponude. Sveukupno, kopneni dio ima dobro razvijene sustave, dok je na otocima digitalna vidljivost i integracija djelomična.
Preporuke: Za unaprjeđenje online rezervacijskih sustava preporuča se jačanje digitalne vidljivosti otočnih pružatelja usluga kroz radionice za iznajmljivače i obrtnike o korištenju platformi poput Booking-a, Airbnb-a i lokalnih servisa, te podršku u kreiranju i održavanju njihovih profila. Paralelno, trebalo bi izraditi centralni web katalog svih aktivnosti i usluga — smještaja, tura, gastronomije, prijevoza i servisnih informacija — bez izravne prodaje, koji bi se povezao s postojećim privatnim platformama poput Authlanda, omogućujući turistima prikaz aktualnih ponuda u realnom vremenu.

e) Edukacija i digitalne vještine

Izazovi: Edukacija i razvoj digitalnih vještina u Zadru postoje, ali nisu dovoljno česte niti dostupne svim dijelovima destinacije, osobito na otocima. TZ održava godišnje edukacije za iznajmljivače, a zaposlenici prolaze stručna usavršavanja, no otočni sudionici često imaju otežan pristup zbog logistike. Nedostaju online resursi dostupni tijekom cijele godine, a mnogi otočni iznajmljivači i mali pružatelji usluga imaju nižu razinu digitalnih kompetencija. Sveukupno, stanje je zadovoljavajuće, ali nedovoljno za potpunu digitalnu transformaciju destinacije, osobito na otocima.
Preporuke: Za unaprjeđenje digitalnih vještina lokalne zajednice preporuča se kreiranje digitalne akademije dostupne tijekom cijele godine s tematskim modulima poput digitalnog marketinga, korištenja rezervacijskih platformi, izrade kvalitetnog sadržaja, sigurnosti na internetu i upravljanja recenzijama. Poseban program trebao bi obuhvatiti edukacije na izmjeničnim otočnim lokacijama te online „live“ radionice kako bi svi sudionici mogli pristupiti, dok bi obrtnici i poljoprivrednici dobili edukaciju o e-commerce platformama i mogućnostima digitalne prodaje svojih proizvoda.

f) Digitalna integracija lokalnih pružatelja usluga

Izazovi: Digitalna integracija lokalnih pružatelja usluga u Zadru postupno napreduje, ali nije ujednačena. U urbanom dijelu pružatelji su dobro zastupljeni u brojnim aplikacijama i digitalnim rješenjima, dok su otočni pružatelji često nedovoljno vidljivi ili uključeni. Nedostaje jedinstvena platforma koja bi objedinila sve usluge iz svih naselja, a

fragmentiranost postojećih platformi smanjuje kvalitetu korisničkog iskustva. Sveukupno, kopneni dio je dobro integriran, dok je na otocima integracija djelomična i postoji značajan prostor za napredak.
Preporuke: Za jačanje digitalne integracije pružatelja usluga preporuča se osigurati podjednaku vidljivost svih naselja na digitalnim kartama, vodičima i aplikacijama. TZ bi mogao podržati digitalno brendiranje kroz pakete s profesionalnim fotografijama, kratkim opisima i standardiziranim informacijama o uslugama i kontaktima. Također, predlaže se uvođenje digitalne signalizacije putem solarnih info-punktova na svakom otoku, opremljenih QR kodovima koji vode do karata mjesta, rasporeda trajekata, najbližih usluga i hitnih službi.

g) Kibernetička sigurnost

Izazovi: Kibernetička sigurnost u Zadru pokazuje srednju razinu zaštite, s dobro organiziranom IT infrastrukturom u urbanom dijelu, centraliziranim serverskim sustavima i profesionalnim rješenjima za ključne gradske servise. Analize i modernizacija sigurnosnih politika provode se u skladu s NIS2 direktivom. Međutim, otočna područja i mali pružatelji turističkih usluga suočavaju se s većim rizicima zbog slabije i nestabilne internetske infrastrukture, ograničene enkripcije javnih WiFi mreža, nezaštićenih lozinki i nedostatka jedinstvenog protokola za odgovore na sigurnosne incidente. Sustavi i procedure za upravljanje sigurnošću još nisu objedinjeni na razini cijele destinacije, nedostaje sveobuhvatan incident response plan i jedinstvena edukacija za pružatelje usluga, a IoT sustavi nisu u potpunosti centralizirani. Otoci su posebno osjetljivi na prekide interneta, zastarjelu opremu, ograničenu tehničku podršku i varijabilni mobilni signal, što povećava izloženost sigurnosnim prijetnjama, uključujući phishing. Sveukupno, urbana područja imaju solidnu zaštitu, dok su otočna naselja ranjivija prvenstveno zbog infrastrukture i manjka edukacije.
Preporuke: Za poboljšanje kibernetičke sigurnosti u Zadru preporuča se jačanje internetske infrastrukture i modernizacija mrežne opreme na otocima, centralizacija i standardizacija IoT sustava, uvođenje jedinstvenog plana odgovora na sigurnosne incidente te edukacija pružatelja turističkih usluga o zaštiti podataka i sigurnosti na internetu. Također, potrebno je unaprijediti sigurnost javnih WiFi mreža i uspostaviti kontinuirani nadzor sustava radi ranog otkrivanja i ublažavanja rizika.

h) Usklađenost s regulativama

Izazovi: U Zadru je usklađenost s GDPR-om i NIS2 direktivom na umjerenoj razini. Grad i gradske institucije imaju definirane politike privatnosti, a postojeći sustavi uglavnom poštuju GDPR, no nedostaje jedinstvena i transparentna politika koja bi turistima jasno objašnjavala što se prikuplja, kako se čuva i tko je voditelj obrade. Što se tiče NIS2, analiza usklađenosti je u tijeku, ali klasifikacija kritičnih servisa i jedinstveni izvještaji o usklađenosti još nisu dovršeni, što posebno vrijedi za otočne komunalne sustave.
Preporuke: Preporuča se uvođenje centralizirane i višejezične politike privatnosti koja bi bila dostupna putem WiFi mreža, web stranica, aplikacija i QR kodova na info-

punktovima, čime bi se turistima osigurala jasna i transparentna informacija o zaštiti njihovih podataka.

3.7. ANALIZA STANJA PRISTUPAČNOSTI DESTINACIJE OSOBAMA S INVALIDITETOM

U Gradu Zadru brojne gradske atrakcije uspješno su prilagođene osobama s invaliditetom, pri čemu muzej Dvije palače, katedrala svete Stošije, Muzej antičkog stakla i Park Vladimira Nazora u potpunosti zadovoljavaju sve standarde pristupačnosti. Moderne instalacije poput Morskih orgulja i Pozdrava Suncu također su lako dostupne, dok je crkva svetoga Šime djelomično prilagođena, ali ipak omogućuje pristup u određenoj mjeri. Također, u vidu posebne signalizacije i interpretacije prilagođene osobama s invaliditetom, na Bedemima je postavljen umanjeni povijesni prikaz jezgre grada. Nekolicina javnih ustanova također je prilagođena osobama s invaliditetom, čime se osigurava pristupačnost i jednakost u korištenju usluga. Zgrada Sveučilišta, Gimnazija Vladimira Nazora te Osnovna škola Zadarski otoci ispunjavaju sve potrebne uvjete. Edukativno - prezentacijski centar za podvodnu arheologiju sv. Nikola u potpunosti je prilagođen osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću. Navedeni objekt raspolaže pristupačnim parkirališnim mjestima povezanim s površinom za kretanje, osigurava nesmetan pristupačni prilaz i ulaz, a unutar centra se nalazi i pristupačna površina za kretanje te sanitarni čvor. Nadalje, Športski centar Višnjik, uključujući i zatvoreni bazen, u potpunosti zadovoljava sve standarde pristupačnosti. Nadalje, važno je naglasiti i Znanstvenu knjižnicu, koja osim prilagođenosti prostoru nudi i Odjel za osobe s invaliditetom u prizemlju, te je pristupačna slijepim i slabovidnim osobama. Gradska knjižnica Zadar, kao i svi uredi Hrvatskih pošta, također su potpuno prilagođeni. Osim navedenog, pogodniji pristup je osiguran u ljekarnama na Poluotoku, dežurnoj ljekarni, Općoj bolnici Zadar te u službi Hitne pomoći. Sva parkirališta u gradu imaju označena i dostupna parkirna mjesta rezervirana za osobe s invaliditetom. Gradski autobusni prijevoz u Zadru također je prilagođen, osiguravajući nesmetano korištenje svih linija. Na trajektnim linijama omogućeno je kretanje osobama s invaliditetom u donjem putničkom dijelu broda.

Što se tiče procjene pristupačnosti kongresnih centara u administrativnom području grada Zadra, obuhvaćeni su objekti različite namjene, od kulturnih i javnih dvorana do hotelskih kongresnih centara. Procjena je provedena prema pet osnovnih kriterija: dostupnost parkirališnih mjesta povezanih s pristupačnom površinom za kretanje, unutarnja pristupačna površina za kretanje, pristupačni prilaz, pristupačni ulaz te pristupačni sanitarni čvor. Rezultati su prikazani u donjoj tablici.

Tablica 19. Kongresni centri u Gradu Zadru

Naziv centra	Parkirališna mjesta povezana s pristupačnom površinom za kretanje	Pristupačna površina za kretanje	Pristupačni prilaz	Pristupačni ulaz	Pristupačni sanitarni čvor
Polivalentna dvorana Providurove Palače	ne	da	da	da	da
Koncertna dvorana braće Bersa	ne	da	da	da	da
Multimedijska dvorana	ne	da	da	da	da
Multifunkcionalna dvorana	da	da	da	da	da
Dvorana Kazališta lutaka Zadar	da	da	da	da	da
Dvorana HNK Zadar	da	da	da	da	da
Code Hub Zadar	da	da	da	da	da
Falkensteiner Hotel & Spa Iadera i Fortis Club	da	da	da	da	da
Falkensteiner Club Funimation Borik	da	da	da	da	da
Falkensteiner Hotel Donat	da	da	da	da	da
Hotel Kolovare	da	da	da	da	da
Hotel Pinija Congres & Event Centre	da	da	da	da	da
Hotel Bastion	da	da	da	da	da

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednica Grada Zadra

Grad Zadar nudi nekolicinu smještajnih kapaciteta prilagođenih osobama s invaliditetom. Među njima se izdvaja hotel Bastion, koji je u potpunosti prilagođen standardima pristupačnosti i može smjestiti do 50 gostiju. Uz njega, pristupačne uvjete nude i drugi objekti poput Zaton Holiday Resorta, hotela Porto, Falkensteiner Premium Campa Borik

(na Puntamici), hotela Kolovare, hotela Pinija, hotela ZaDar, Falkensteiner Hotela & Spa Iadera, Family Hotela Diadora, Club Funimation - a Borik, hotela Petrčane, Windward Hostela, HI Hostela 4 te Hostela 4you, koji djelomično ispunjava standarde pristupačnosti. Dodatno, potrebno je spomenuti kako hotel Teatro Verdi, smješten u staroj gradskoj jezgri (na Poluotoku), te hotel Niko raspolažu posebno označenim i pristupačnim parkirališnim mjestima.

Nadalje, važno je istaknuti i razvoj senzoričkih parkova u Zadru kao primjer dobre prakse u području društvene uključenosti. U parku Vruljica realiziran je senzorički park u okviru projekta usmjerenog na promicanje socijalne inkluzije djece, razvijenog u sklopu programa *Inclusive Play* te sufinanciran sredstvima Europske unije (Hina, 2023).

U samom gradu Zadru posjetiteljima se nudi i nekolicina plaža koje su u potpunosti prilagođene osobama s invaliditetom. Naprimjer, plaža Vitrenjak, smještena uz Jedriličarski klub Uskok, opremljena je pristupnom rampom i sunčalištem, a tijekom ljetnih mjeseci dostupna je i stručna asistencija, čime se dodatno olakšava boravak osobama s invaliditetom. Jednako tako, plaža Kolovare pruža pristupačnost zahvaljujući montažnom sanitarnom čvoru i aqualiftu koji omogućuje lakši i sigurniji ulazak u more. Ostatak plaža i procjena njihove pristupačnosti navedena je u idućoj tablici.

Tablica 20. Pristupačnost plaža u Gradu Zadar

Naziv plaže	Pristupačni prilaz vozilom	Povezanost parkirališnih mjesta s pristupačnom površinom za kretanje	Pristupačna površina za kretanje	Pristupačni prilaz	Pristupačni ulaz	Pristupačni sanitarni čvor	Pristupačni ulaz u vodu
Plaža Kolovare	da	da	da	da	da	da	da
Plaža Vitrenjak (Uskok)	da	da	da	da	da	da	da
Plaža Puntamika jug	da	da	da	da	da	ne	da
Plaža Puntamika zapad	da	da	da	da	da	ne	da
Plaža Borik	ne	ne	da	da	da	da	da
Plaža Punta Bajlo	da	da	da	da	da	ne	da
Plaža Porthos	da	da	da	da	da	ne	da
Plaža Marex (Jadran)	da	da	da	da	da	ne	da

Plaža Diklovac	/	/	/	/	/	/	/
Plaža Diklo	da	/	da	da	da		da
Plaža Peruštine	/	/	/	/	/	/	/
Plaža sv. Bartol	da	/	da	da	da	ne	da
Plaža Kožino primorje	/	/	/	/	/	/	/
Plaža Pinija	da	da	da	da	da	da	da
Plaža rt Radman	da	da	da	da	da	da	da
Plaža Punta Skala	/	/	/	/	/	/	/
Plaže u uvali Jakinska, Lučina i Jazi	da	da	da	da	da	da	da
Plaža u Brguljskom zaljevu	/	/	da	da	da	da	da

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednica Grada Zadra

Osim navedeno, na mrežnoj stranici TZ Grada Zadra navedena je preporučena ruta razgledavanja starog grada za osobe s invaliditetom (Turistička zajednica Grada Zadra, n.d.b), kao i druge potrebne informacije vezane za boravak ove specifične skupine turističke potražnje u Zadru. Iz svega se može zaključiti kako Grad Zadar radi po pitanju pristupačnosti osobama s invaliditetom te su u pripremi i drugi projekti u suradnji s drugim partnerima s kojima će se unaprijediti turistička infrastruktura i usluge za ovaj segment turističke potražnje.

3.8. ANALIZA ORGANIZIRANOSTI I DOSTUPNOSTI USLUGA U DESTINACIJI

Uređenje javnih prostora, uključujući izradu prostornih planova, izgradnju komunalnih objekata, prostorno uređenje te pripremu i realizaciju različitih infrastrukturnih projekata u kojima je Grad Zadar investitor, nalazi se u nadležnosti Upravnog odjela za prostorno uređenje i graditeljstvo Grada Zadra. Također, briga o komunalnom gospodarstvu, redovito održavanje komunalnih objekata, pružanje komunalnih usluga u skladu s načelima održivog razvoja te provedba različitih aktivnosti usmjerenih na

očuvanje i zaštitu okoliša povjereni su Upravnom odjelu za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša.
Grad Zadar je osnivač devet osnovnih škola na svom području, dok dodatne tri osnovne škole djeluju pod okriljem Zadarske nadbiskupije, glazbene škole te jedne u privatnom vlasništvu (Grad Zadar, n.d.). Na otočnom području grada Zadra organizirane su podružnice škole Zadarski otoci, no zbog malog broja učenika nastava se trenutno održava samo u dvjema školama, na otocima Silbi i Velom Ižu (Grad Zadar & Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, 2020). U okviru predškolskih ustanova, grad Zadar je osnivač tri ustanove pod nazivom Dječji vrtić Radost, Dječji vrtić Latica te Dječji vrtić Sunce. Također, postoje još privatna i vjerska predškolska ustanova te 23 ustanove drugih osnivača. U srednjoškolskom obrazovanju na području Zadra djeluje 13 srednjih škola, uz jednu glazbenu školu te privatnu i klasičnu gimnaziju. U kontekstu visokog obrazovanja, značajno mjesto zauzima Sveučilište u Zadru, koje kao najveće integrirano sveučilište u Hrvatskoj obuhvaća 27 odjela. Unutar njegove strukture turizam ima dugu tradiciju koja započinje 1972. godine pokretanjem dvogodišnjeg turističkog studija humanističke orijentacije u sklopu tadašnje Pedagoške akademije. Tijekom godina turizam je prolazio kroz različite organizacijske faze, od Odsjeka za kulturu i turizam 1994., preko Odjela za informatologiju i komunikologiju 2002., do Odjela za turizam i komunikacijske znanosti 2009. godine (Odjel za primijenjene komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, n.d.). Danas, u okviru restrukturiranja Sveučilišta, turizam je zastupljen kroz studij Kulture i turizma na Odjelu za primijenjene komunikacijske znanosti te studij Održivog razvoja turizma unutar Odsjeka za turizam pri Odjelu za ekonomiju, čime se nastavlja dugogodišnja akademska tradicija u Zadru. Grad je ujedno i vlasnik Pučkog otvorenog učilišta, ustanove namijenjene djeci i odraslima, koja osim osnovnog obrazovanja nudi široku lepezu programa, od stranih jezika i krojačkih tečajeva do edukacija iz aranžiranja cvijeća (Grad Zadar & Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, 2020).
Ustanove u kulturi u vlasništvu grada su Hrvatsko narodno kazalište, Gradska knjižnica te Koncertni ured Zadar. Važno je napomenuti da je od 1. siječnja 2024. godine Znanstvena knjižnica Zadar pripojena Sveučilištu u Zadru, koje je time preuzelo osnivačka prava nad njom. Nadalje, krajem 2025. godine započeo je s radom Centar za mlade, koji trenutačno djeluje u okviru Grada Zadra. Za njegovo funkcioniranje angažirani su koordinatori koji posreduju između korisnika i Grada te obavljaju poslove prema uputama Upravnog odjela za kulturu i šport. Osim javnih ustanova, kulturnu ponudu Zadra nadopunjuju i brojne udruge, među kojima se prepoznaju Zadarski plesni ansambl, Plesna udruga Gesta i Baletna udruga Pirueta. Također, na području grada Zadra djeluju i tri važne muzejske institucije, Narodni muzej, Muzej antičkoga stakla i Arheološki muzej. Posebno se izdvaja Arheološki muzej Zadar, koji je 2017. i 2018. uvršten među deset najposjećenijih muzeja u Hrvatskoj, s turistima kao značajnim dijelom posjetitelja. Što se tiče zadarskog otočnog područja, mnogi su Domovi kulture izgubili svoju izvornu svrhu te danas služe kao ambulante, prodavaonice ili drugi funkcionalni prostori. Sakralne građevine s otoka upisane su u registar prirodne i kulturno - povijesne baštine, a zbirka u Velom Ižu s 781 predmetom svjedoči o bogatoj tradiciji i načinu života otočana. U turističkoj sezoni kulturni život otoka postaje bogatiji, jer lokalne udruge i inicijative organiziraju različite programe, od predstava i koncerata do sportskih i društvenih događanja. Danas na

otocima djeluje 13 udruga posvećenih očuvanju tradicije i otočnog identiteta (Grad Zadar & Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, 2020).
Grad Zadar je utemeljio ustanovu Zadarski sport s ciljem održavanja i upravljanja gradskim sportskim objektima. Objekti kojima ustanova upravlja su: Otvoreno plivalište Kolovare, Teniski tereni Zadar, Športsko-rekreacijski centar Mocire, Kuglana Mocire, Streljana Mocire te Športsko-rekreacijski centar Ravnice (Zadarski sport, n.d.). Također, važno je naglasiti da je Zadar grad bogate sportske tradicije, posebno poznat kao „grad košarke". Dvorana Jazine izgrađena je 1968. te predstavlja povijesno važno mjesto za sve ljubitelje toga sporta, gdje su mnoge generacije Zadrana stasale uz košarkaške utakmice. Osim košarke, u Zadru je razvijena infrastruktura za brojne druge sportove, čime se omogućuje kvalitetno bavljenje sportom lokalnom stanovništvu, sportskim klubovima, rekreativcima i turistima. Posebno važan sportski kompleks je Sportski centar Višnjik, unutar kojeg se nalazi Dvorana Krešimira Ćosića, otvorena 2008. godine. Dvorana je prvenstveno namijenjena za košarkaške utakmice, ali se redovito koristi i za druge sportske događaje te za razna kulturna i društvena događanja, poput koncerata, sajmova i manifestacija. Ukupan kapacitet dvorane iznosi oko 8.500 sjedećih mjesta, a oko same arene nalaze se otvoreni prostori i tereni, kao i zatvoreno bazensko plivalište namijenjeno bavljenju različitim sportskim aktivnostima. Uz dvoranu Jazine i ŠC Višnjik, nalaze se još 11 sportskih objekata.
Na području grada Zadra, zajedno s pripadajućim kopnenim i otočnim dijelom, djeluje i sustav službi spašavanja i zaštite koje imaju važnu ulogu u očuvanju sigurnosti stanovništva i posjetitelja. Glavne službe spašavanja na ovom području su Zavod za hitnu medicinu Zadarske županije - Ispostava Zadar, Policijska uprava Zadarska, Hrvatska gorska služba spašavanja - Ispostava Zadar, Spasilačka služba Crvenog križa Zadar te Služba civilne zaštite Zadar. Unutar okvira Policijske uprave Zadarske organizirano djeluje više postaja koje pokrivaju različita područja policijskog rada, a to su Policijska postaja Zadar, Policijska postaja Zadar - Područni ured Poluotok, Postaja prometne policije Zadar te Postaja pomorske i aerodromske policije Zadar (Policijska uprava Zadarska, n.d.). Također, Javna vatrogasna postrojba Grada Zadra, osim gašenja i sprječavanja širenja požara, odgovorna je i za pružanje tehničke pomoći te intervencije u različitim vrstama opasnih i izvanrednih situacija. JVP zapošljava ukupno 107 djelatnika raspoređenih u dvije postaje, Centar, s 80 zaposlenih, i Gaženicu, gdje djeluje 27 pripadnika postrojbe. Od ukupnog broja zaposlenih, njih 100 čine operativni vatrogasci, dok preostali dio JVP-a obavlja ključne administrativne, financijske i logističke poslove, neophodne za nesmetano funkcioniranje službe. Vatrogasna služba organizirana je kroz četiri smjene koje se izmjenjuju svaka 12 sata, svih sedam dana u tjednu. Na godišnjoj razini, izvršeno je prosječno 900 intervencija (Javna vatrogasna postrojba Zadar, n.d.). Također, osim JVP-a, na području koje administrativno pripada Gradu Zadru djeluju i dobrovoljna vatrogasna društva (DVD) s otoka, uključujući: DVD Zadar, DVD Ist, DVD Olib, DVD Otoka Molata, DVD Rutnjak - Veli Iž, DVD Silba i DVD Rava (Vatrogasna zajednica Grada Zadra, n.d.). Kao dio sustava spašavanja Hrvatska gorska služba spašavanja - Stanica Zadar, osnovana je 1979. godine na inicijativu zadarskih planinara i speleologa zbog potrebe za organiziranim spašavanjem na planinskim i nepristupačnim terenima. Danas Stanica okuplja 44 člana i raspolaže s 4 potražna psa, što joj omogućava učinkovito djelovanje u

različitim akcijama spašavanja (Hrvatska gorska služba spašavanja, n.d.). Nadalje, Gradsko društvo Crvenog križa Zadar, najstarija organizacija Crvenog križa u Hrvatskoj, osnovana je 1878. godine. Kao humanitarna i neprofitna udruga, društvo djeluje na području grada Zadra te provodi različite aktivnosti u skladu s načelima međunarodnog pokreta Crvenog križa i zakonskim odredbama Hrvatskog Crvenog križa (Gradsko društvo Crvenog križa Zadar, n.d.).

Na administrativnom području grada Zadra djeluje i više zdravstvenih ustanova od šireg značaja, poput Doma zdravlja Zadarske županije, Zavoda za javno zdravstvo Zadar, Opće bolnice Zadar, Zavoda za hitnu medicinu Zadarske županije te Ljekarne Zadar (Zadarska županija, n.d.a). Opća bolnica Zadar uz pružanje zdravstvenih i bolničkih usluga, ima važnu obrazovnu ulogu kao nastavna baza Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Osijeku i Splitu te Odjela za zdravstvene studije Sveučilišta u Zadru. U bolnici je zaposleno 1.497 djelatnika, među kojima 303 liječnika, 593 medicinske sestre, 243 zdravstvena i 358 nezdravstvenih radnika (Opća bolnica Zadar, n.d.). Također, Zavod za javno zdravstvo Zadar odgovoran je za pružanje primarne i specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite te provedbu različitih preventivnih mjera s ciljem unapređenja zdravlja građana. U okviru svojih djelatnosti, Zavod nudi usluge iz područja javnog zdravstva, epidemiologije, mikrobiologije, zdravstvene ekologije, školske medicine, psihološku podršku te preventivne aktivnosti usmjerene protiv ovisnosti. U Zavodu je zaposleno ukupno 123 djelatnika (Zavod za javno zdravstvo Zadar, n.d.).

U okviru vjerskih zajednica, na zadarskom području najbrojnija i najzastupljenija je Rimokatolička crkva. Zadarska nadbiskupija ima osamnaest župa, a u gradu djeluje i više redovničkih zajednica poput Franjevačke kustodije sv. Jeronima, franjevaca trećoredaca glagoljaša, benediktinki Svete Marije, Školskih sestara franjevki Provincije Presvetog Srca Isusova, sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog te Klanjateljica Krvi Kristove. Uz katoličku većinu, na zadarskom području prisutna je i pravoslavna zajednica okupljena u Eparhiji dalmatinskoj koja ima dvije pravoslavne crkvene zajednice. Također, u Zadru djeluje Medžlis Islamske zajednice Zadar, što indicira na dugotrajan suživot različitih monoteističkih tradicija u ovome kraju. Od drugih kršćanskih zajednica tu su: Baptistička crkva Zadar, Adventistička crkva, Mormoni Zadar, Nedenominacijska kršćanska organizacija, Kršćanski centar - karizmatsko - pentekostna misija te Hrvatska za Krista. Na otocima zadarskog područja nalaze se brojne crkve: na otoku Istu Crkva sv. Nikole, na Malom Ižu Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, na Velom Ižu Crkva sv. Petra i Pavla, u Zapuntelu Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije, na Molatu Crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije, u Brguljama Crkva sv. Andrije apostola, na Premudi Crkva sv. Jakova apostola, na Olibu Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, na Ravi također Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije te na Silbi Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije (Zadarska županija, n.d.b).

3.9. ANALIZA STANJA I POTREBA LJUDSKIH POTENCIJALA

Prema podatcima iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO), u razdoblju 2020.–2024. u Gradu Zadru broj zaposlenih u svim djelatnostima porastao je s oko 430 tisuća godišnje u 2020. na gotovo 479 tisuća u 2024., što pokazuje stabilan rast zaposlenosti. Posebno je značajan sektor smještaja te pripreme i usluživanja hrane, u

kojem je broj zaposlenih povećan s 32 tisuće u 2020. na preko 45 tisuća u 2024., što odražava rastuću važnost turizma u lokalnoj ekonomiji. Jasno je izražena sezonalnost – u zimskim mjesecima broj zaposlenih u ovom sektoru kreće se između 2,4 i 3 tisuće, dok u ljetnim mjesecima doseže 4,5 tisuća zaposlenih, s vrhuncem u srpnju i kolovozu. Pandemijska 2020. godina donijela je niže razine zaposlenosti u turizmu, no već od 2021. bilježi se postupni oporavak. Najveći skok dogodio se 2022. i 2023., dok je 2024. donijela najviše vrijednosti u promatranom razdoblju. Ovi trendovi pokazuju da se Zadar suočava s izraženim sezonskim oscilacijama, ali i s rastućim udjelom turističkog zapošljavanja u ukupnoj zaposlenosti. U idućem grafikonu prikazane su promjene udjela zaposlenih u području smještaja te pripreme i usluživanja hrane u ukupnom broju zaposlenih u Gradu Zadru, za promatrano razdoblje.

Grafikon 2. Broj zaposlenih i udio zaposlenih u području smještaja te pripreme i usluživanja hrane

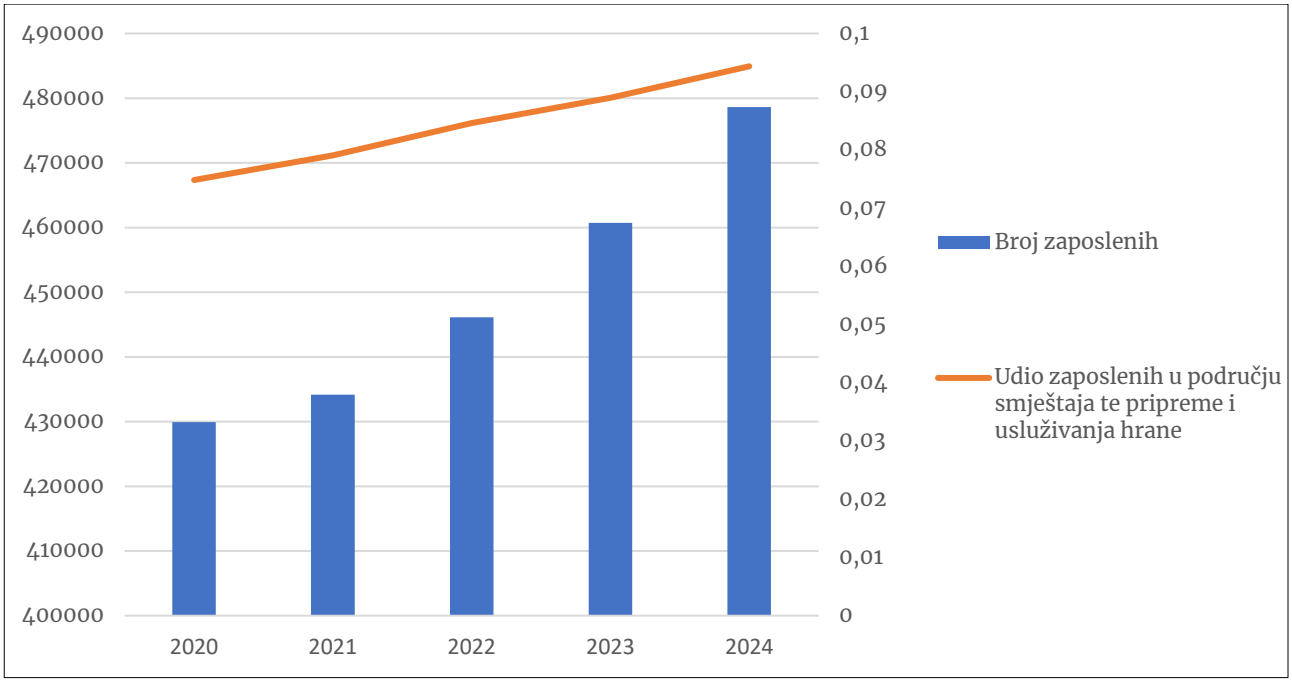

Izvor: obrada autora prema podatcima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

U okviru istraživanja trenutačnih potreba poslodavaca u turizmu i ugostiteljstvu, kroz intervjue s poslodavcima u rujnu 2025. godine, identificirani su ključni izazovi s kojima se Grad Zadar suočava. Najveće potrebe odnose se na kvalificirani kadar u turizmu i ugostiteljstvu, znanje stranih jezika, praktične operativne vještine (okviru ugostiteljskih i hotelskih potreba, poslodavci navode specifične kvalifikacije poput wellness terapeuta, kuhara specifičnih kuhinja, sommeliera i voditelja odjela) te kadrove za održavanje komunalne infrastrukture kao podršku destinaciji, a postoje i određene razlike s obzirom na sektor u kojem djeluju poslodavci.

a) Privatni sektor

- Problemi s radnom snagom: teškoće u pronalasku kvalificiranih radnika, zapošljavanje nestručnog kadra, manjak praktičnih vještina i iskustva, nedostatak osposobljenog kadra iz strukovnih škola.
- Strana radna snaga: jezična barijera, kulturne razlike, slaba integracija u lokalnu zajednicu, dodatni troškovi (smještaj, prehrana), dugotrajne procedure izdavanja radnih dozvola, niska kontrola kvalitete radnika.
- Sezonalnost: nemogućnost zadržavanja radnika kroz cijelu godinu, gubitak radne snage usred sezone, odlazak radnika u druge zemlje EU.
- Uvjeti rada i plaće: neatraktivnost pojedinih poslova (sobarice, čistači, pomoćno osoblje), niska primanja koja ne prate inflaciju, konkurencija među poslodavcima dovodi do nestabilnosti radne snage.
- Dodatne potrebe: nedostatak prilika za usavršavanje (jezici, stručne vještine) i manjak motivacije kod mladih.

b) Javni sektor

- Organizacijski problemi: nekonkurentne plaće, nemogućnost napredovanja, negativna selekcija i nedostatak sustava vrednovanja.
- Motivacija i radni odnosi: niska motivacija zaposlenih, nenagrađivanje uspješnih pojedinaca, loši međuljudski odnosi.
- Operativni problemi: manjak radnika u komunalnim društvima (održavanje zelenih površina, čistoća), što je izravno povezano s turističkom privlačnošću grada.

Kako bi Grad Zadar odgovorio na ove izazove, preporuka je aktivno raditi na privlačenju i zadržavanju stručnog kadra kroz:

- suradnju sa strukovnim školama i fakultetima radi osposobljavanja mladih u turističkim zanimanjima, organizaciju programa dodatnog obrazovanja (jezici, interkulturalne vještine, uslužno ponašanje),
- olakšavanje integracije strane radne snage (tečajevi jezika, upoznavanje s lokalnom kulturom i pravilima rada),
- zalaganje za poboljšanje uvjeta rada i plaća te mjera koje bi potaknule domaću radnu snagu na dulji ostanak u sektoru,
- jačanje sustava motivacije i nagrađivanja u javnom sektoru, posebno u komunalnim službama, koje su ključne za kvalitetu boravka turista.

Razvoj ljudskih potencijala jedan je od ključnih izazova u destinacijskom menadžmentu, a Grad Zadar, kao mediteranska destinacija snažno oslonjena na turizam, mora uspostaviti sustavan pristup privlačenju, zadržavanju i obrazovanju kadrova. U tom kontekstu Turistička zajednica Grada Zadra ima važnu ulogu koordinatora i poveznice između privatnog i javnog sektora. Putem koordinacija, radionica, radnih sastanaka i okruglih stolova, zajednica može okupiti dionike iz obrazovnog sustava, poslodavce te druge relevantne institucije kako bi se dobile pravodobne i relevantne informacije o

potrebama za zapošljavanjem stručnog kadra u turizmu i ugostiteljstvu. Na temelju takve suradnje moguće je kreirati programe promocije zanimanja, uključujući stipendiranje učenika i studenata kroz nacionalne i lokalne programe, poput stipendija Ministarstva turizma i sporta. Jedna od preporučenih aktivnosti jest uključivanje osnovnih i srednjih škola u projektne inicijative koje promoviraju turističke, kulturne i prirodne potencijale destinacije. Takvi programi jačaju povezanost mladih s lokalnom zajednicom i povećavaju vjerojatnost da će odabrati obrazovanje i karijeru vezanu uz turizam i ugostiteljstvo. U završnim razredima osnovnih škola Turistička zajednica može biti posrednik u predstavljanju strukovnih zanimanja, čime se doprinosi ranom informiranju i usmjeravanju učenika. Dugoročno gledano, ovakav pristup doprinosi stvaranju održive baze kadrova koji poznaju lokalni identitet i imaju motivaciju za rad u sektoru.
Važno je istaknuti da analiza ljudskih potencijala obuhvaća i stanje kadrova unutar same Turističke zajednice. U TZ-u je trenutno zaposleno 12 zaposlenika na neodređeno, 1 na određeno, te 14 studenata (*Tablica 21.*), a obzirom na buduće projekte (npr. veći naglasak na održivom turizmu), mogu se identificirati potrebe za novim kadrovima poput projektnih menadžera za EU projekte, stručnjaka iz održivog razvoja turizma, kao i dodatnog osoblja u informativnim centrima tijekom vrhunca sezone.

Tablica 21. Struktura radnih mjesta u Turističkoj zajednici Grada Zadra

	Naziv radnog mjesta	**Stručna sprema**
1.	**Direktor**	VSS
2.	**Koordinator planiranja i rukovođenja projektima**	VSS
3.	**Voditelj Ureda**	VSS
4.	**Stručni suradnik za promidžbu i odnose s javnošću**	VSS
5.	**Stručni suradnik za marketing i internetske stranice**	VSS
6.	**Voditelj financijsko računovodstvenih poslova**	VSS
7.	**Samostalni referent u računovodstvu**	SSS
8.	**Stručni suradnik za turističku organizaciju**	VSS
9.	**Stručni suradnik za statistiku i analizu**	VŠS
10.	**Administrator**	SSS
11.	**Turistički informator**	VSS
12.	**Turistički informator**	VSS
13.	**Turistički informator**	SSS
	Studenti - sezonski uredi	**Broj studenata**
1.	**TIC**	4
2.	**Puntamika**	1
3.	**Diklo**	2
4.	**Kožino**	1

5.	**Petrčane**	2
6.	**Veli Iž**	1
7.	**Mali Iž**	1
8.	**Ist**	1
9.	**Olib**	1

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Grada Zadra

Rad TZ-a temelji se na godišnjem programu rada i financijskom planu, a koordinira se kroz redovite sastanke direktora i odjela. Svaki odjel ima jasno definirane zadatke i ciljeve, uz suradnju s Gradom Zadrom, lokalnim ugostiteljima, hotelijerima, kulturnim ustanovama i partnerima javnog i privatnog sektora u turizmu kao i sustavom turističkim zajednica na svim razinama. Direktor TZ-a koordinira sve odjele i definira strateške pravce razvoja turizma u Gradu, dok su pojedini odjeli i timovi zaduženi za sljedeće aktivnosti:

1. Odjel direktora – odnosi se na opće poslove i nabavu, administrativno pravne poslove i primjene propisa unutar turističke zajednice, pripremu izvješća i dokumenata te organizacija svakodnevnih aktivnosti
2. Odjel za promociju i marketing – provedba marketinških kampanja, odnosi s medijima i javnošću te promocija destinacije na domaćem i inozemnom tržištu. Potrebne kvalifikacije iz područja marketinga, komunikologije ili turizma te iskustvo u radu s kampanjama, digitalnim kanalima i PR-om.
3. Odjel za turističke manifestacije – koordinira turističke proizvode, kulturne i gastronomske manifestacije uz organizacijske sposobnosti i iskustvo u vođenju projekata.
4. Odjel za informiranje – TIC: Upravlja turističkim informativnim centrima, pruža informacije posjetiteljima te održava komunikaciju s lokalnim pružateljima usluga. Za ovo radno mjesto traži se aktivno znanje stranih jezika (osobito engleskog, njemačkog i talijanskog) te vještine u radu s ljudima.
5. Odjel za informacijske tehnologije – odjel za eVisitor, ICT infrastruktura i podrška iznajmljivačima i ostalim obveznicima turističke pristojbe.
6. Administrativno-financijski odjel – obavlja računovodstvene poslove, financijsko planiranje i administrativnu podršku.

Institucionalna razmjena kadrova nije primjenjiva, no suradnja na raznim projektima je kontinuirana, svakodnevna, a vezana je uz studijske i novinarske posjete, suradnje s domaćim i stranim novinarima, sajmovi i prezentacije te provedbi udruženih kampanja na stranim emitivnim tržištima. Uz privlačenje novih zaposlenika, jednako je važno kontinuirano ulagati u razvoj postojećih kadrova. Potrebno je razviti strategiju razvoja kompetencija zaposlenika koja uključuje procjenu potencijala, identificiranje talenata, savjetovanje i mentorstvo, kao i kreiranje individualiziranih planova razvoja. Kroz sustavne edukacije, radionice i programe cjeloživotnog učenja zaposlenici jačaju svoje stručne i interpersonalne vještine, što izravno doprinosi kvaliteti rada i profesionalizaciji destinacijskog menadžmenta.

U konačnici, Grad Zadar može učiti iz međunarodnih primjera dobre prakse, poput Barcelone i Ljubljane, gdje su razvijeni specijalizirani edukacijski centri i programi povezivanja održivog turizma s razvojem kadrova. Suradnja s partnerima na europskoj razini (Erasmus+, Interreg) omogućila bi razmjenu znanja, pripravništva i stručnjaka, dok bi lokalne inicijative osigurale prilagodbu programa specifičnim potrebama destinacije. Time bi se stvorio integrirani sustav koji objedinjuje obrazovanje, praksu i tržište rada, a Turistička zajednica Grada Zadra bila bi središnji akter u privlačenju, razvoju i zadržavanju potrebnog stručnog kadra.

3.10. ANALIZA KOMUNIKACIJSKIH AKTIVNOSTI

Turistička zajednica Grada Zadra provodi komunikacijske aktivnosti putem različitih offline i online kanala. Cilj ovih aktivnosti je jačanje prepoznatljivosti destinacije, povećanje broja dolazaka i razvoj cjelogodišnjeg turizma, ali isto tako i pružanje informacija različitim dionicima u destinaciji.

3.10.1. Pregled korištenja postojećih komunikacijskih kanala

Komunikacijske aktivnosti obuhvaćaju promociju destinacijskog brenda, turističke ponude i proizvoda putem različitih kanala, uključujući digitalne i tradicionalne medije, odnose s javnošću, marketinške suradnje te sudjelovanje na sajmovima i poslovnim događanjima. Ključne aktivnosti uključuju suradnju s organizatorima putovanja, izradu promotivnih materijala, upravljanje internetskim stranicama i bazama turističkih podataka te pružanje turističkih informacija.
U 2024. godini Turistička zajednica Grada Zadra sudjelovala je u marketinškoj kampanji Hrvatske turističke zajednice na platformi Expedia, koja je jedna od ključnih na američkom tržištu. Kampanja se odvijala od ožujka do rujna 2024. godine u SAD-u te je postigla izvrsne rezultate povećavajući broj posjetitelja i rezervacija kako za Hrvatsku, tako i za grad Zadar i Zadarsku županiju. Cilj kampanje bio je nadahnuti posjetitelje ljepotama Hrvatske, informirati i educirati ih te podići svijest o raznolikoj i bogatoj ponudi Hrvatske, s krajnjim ciljem poticanja i povećanja broja dolazaka i rezervacija iz SAD-a. Nastavak kampanje temeljio se na bannerima različitih formata koji su na atraktivan način predstavili ljepote grada Zadra i Zadarske županije. Banner oglasi su prikazani više od 380.000 puta. Istovremeno, promocija je obuhvaćala i native oglase koji su dočarali poznate lokacije grada Zadra i Zadarske županije. Native oglasi su bili prikazani više od 160.000 puta, a osim display formata, promocija grada Zadra i Zadarske županije uključivala je i promociju na društvenim mrežama.
Pod imenom snažnog i moćnog brenda Expedia, objavljena su dva posta na društvenim medijima. Jedan post je predstavljao grad Zadar, a drugi Zadarsku županiju – zajedno su bili prikazani više od 200.000 puta. Kampanja je rezultirala značajnim povećanjem ključnih pokazatelja uspješnosti tijekom 2023. i 2024. godine, a u razdoblju trajanja kampanje Hrvatska je zabilježila primjetan rast u broju rezervacija, premašivši rezultate iz 2023. godine. Tijekom trajanja kampanje, u gradu Zadru i Zadarskoj županiji ostvareno je više od tisuću rezervacija noćenja na Expedia US platformi što je rezultiralo s gotovo

milijun dolara vrijednosti bookinga. U predsezoni je napravljena i promocija na austrijskom tržištu, točnije oglašavalo se putem TV reklama na austrijskoj državnoj televiziji ORF. Kampanja je ostvarila bruto doseg gledanosti od 1,439 milijuna ljudi i neto doseg gledanosti od 905.00 ljudi. Turistička zajednica grada Zadra je sudjelovala i u TV serijalu „Wind Masters Croatia 2024“ na Nautical Channelu. U posezoni je odrađena promotivna kampanja na važnim europskim emitivnim tržištima. Kampanja je trajala od 18. kolovoza do 15. rujna 2024. godine, a bila je aktivna na četiri tržišta: Italija, Austrija, Španjolska i Poljska. Cilj kampanje je bio predstaviti grad Zadar kao idealnu destinaciju za posjetu tijekom cijele godine. S kampanjom se željelo educirati i inspirirati publiku za posjet Zadru, a cijela vizija kampanje je dodatno osnažena porukom Zadar is always in season. Fokus kampanje bio je na storytelling formatima, display oglasima te oglasima na društvenim mrežama.

Na svim tržištima, objavljeni su inspirirajući članci o atrakcijama i ljepotama grada Zadra pozivajući čitatelje da posjete grad Zadar u bilo kojem periodu godine. Tekstovi članaka popraćeni su odgovarajućim fotografijama, a poveznica unutar članaka vodila je na službene stranice TZ grada Zadra. Sveukupno, članci su pročitani gotovo 56.000 puta, a čitatelji su proveli više od 1.000 sati konzumirajući sadržaj članaka. Članak na španjolskom elmundo.es pročitan je više od 19.000 puta, a korisnici su u prosjeku članak čitali više od minutu. Također se ističe i članak u obliku vizualno primamljive infografike na poljskom portalu onet.pl, koji je bio čitan više od 20.000 puta. Na austrijskom mediju krone.at te španjolskom elmundo.es članci su bili promovirani uz pomoć oglasa koji su čitatelje vodili na članke. Oglasi su bili prikazani više od 4 milijuna puta.

Istovremeno, na talijanskom, austrijskom i poljskom tržištu prikazani su i display oglasi različitih formata koji su se sastojali od atraktivnih bannera koji su prikazivali poznate lokacije grada Zadra s porukom *Zadar is always in season* koja je jezično bila prilagođena tržištu na kojem su banneri bili objavljeni. Display oglasi su bili prikazani više od milijun puta ostvarujući više od 7.300 posjeta službenim web stranicama TZ Grada Zadra na kojima su se korisnici mogli više informirati o samom gradu i njegovoj ponudi.

Kampanja je uključivala i promociju na društvenim medijima na talijanskom, austrijskom i španjolskom tržištu. Oglasi na društvenim medijima podrazumijevali su tri verzije oglasa koje su se sastojale od tri dojmljive fotografije s odgovarajućim opisima koji su sadržavali ključnu poruku – *Zadar is always in season*. Uzevši u obzir geo-lokaciju, ciljna skupina korisnika društvenih mreža bili su ljudi koji žive u gradovima i okolici gradova s kojima grad Zadar ima direktnu zračnu povezanost. Oglasi na društvenim medijima dosegnuli su gotovo milijun i pol korisnika, ostvarujući više od 42.000 posjeta službenim web stranicama Turističke zajednice grada Zadra. Oglasi su bili prikazani više od 3.600.000 puta. Kroz ciljane poruke, privlačan sadržaj i korištenje modernih formata oglašavanja, grad Zadar je uspio privući značajnu pozornost na ključnim tržištima i postaviti temelje za daljnje turističke uspjehe. Na talijanskom tržištu, TZ Grada Zadra oglašavala se i u magazinu Turismo Itinerante. Od tiskanih izdanja, zakupljen je oglasni prostor publikacije UHPA Directory za 2024./2025. godinu.

3.10.2. Analiza digitalnog prisustva

Turistička zajednica Grada Zadra kontinuirano prati online analitiku kako bi analizirala učestalost i sadržaj objava o Zadru na ključnim emitivnim tržištima putem medija i društvenih mreža. Ovaj pristup omogućuje detaljno praćenje ciljanih skupina, uz korištenje specijaliziranih alata za analizu rezultata. Među ključnim alatima je Determ, koji pruža precizne podatke o objavama vezanima za Zadar, događanjima u gradu, popularnosti na društvenim mrežama te učincima vlastitih medijskih kampanja. Tijekom 2024. godine sustav je pratio 25 odabranih tema, a osim praćenja u realnom vremenu, omogućuje i izradu korisnih izvještaja. Prema Determ izvještaju, Zadar je na svim online platformama bio spomenut gotovo 19 tisuća puta s čitavih 66 milijuna impresija.

Slika 2. Spominjanja Zadra prema izvoru

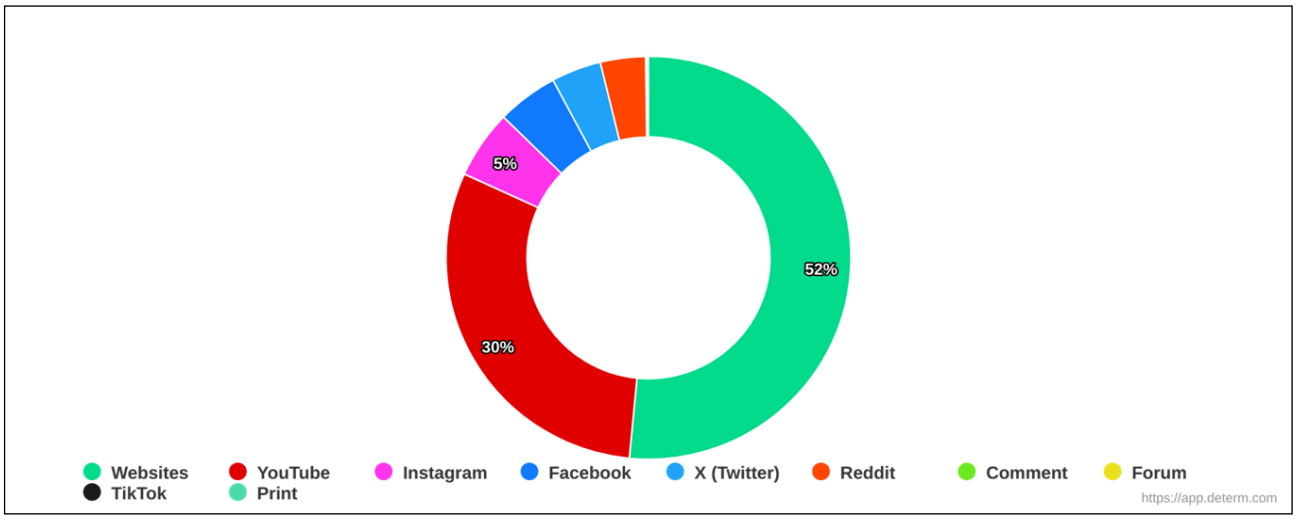

Izvor: Turistička zajednica Grada Zadra

Web (52%) i YouTube (30%) su online izvori na kojima se Zadar najviše spominjao, nakon čega slijede društvene mreže Instagram, Facebook te X.

Slika 3. Prikaz prema vremenu i izvoru

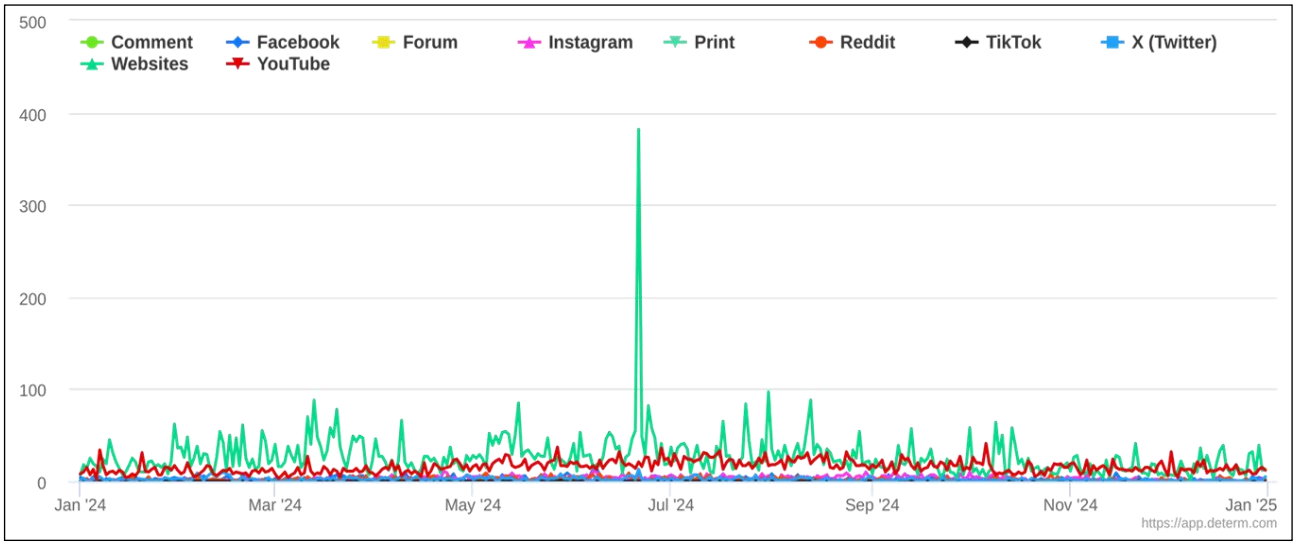

Izvor: Turistička zajednica Grada Zadra

Vidljivo je kako se Zadar na online platformama gotovo podjednako pojavljivao, a istaknuta je pojava u tiskanim medijima tijekom lipnja i srpnja. Sveukupan pozitivan sentiment spominjanja Zadra na svim online platformama iznosio je 82%, a negativan tek 18%, što je 5% manje u odnosu na 2023. godinu. Najveći broj spominjanja kada se promatraju države je bio u SAD-u, Njemačkoj, Poljskoj, Španjolskoj, Sloveniji, Argentini, Meksiku, Švicarskoj i Austriji. Pored engleskog jezika, Zadar se dosta spominjao u medijima sa njemačkog, poljskog i španjolskog govornog područja.

a) **Analitika mrežne stranice *zadar.travel***

Tijekom 2024. godine web stranicu Turističke zajednice grada Zadra posjetilo je ukupno 552 tisuće korisnika, od čega je 520 tisuća novih korisnika. Unatoč implementaciji sustava za kolačiće koji su u skladu s europskim regulativama, došlo je do porasta broja korisnika u odnosu na 2023. godinu (487.295 korisnika, od čega je novih korisnika bilo 463.997).

Slika 4. Korisnici po zemljama

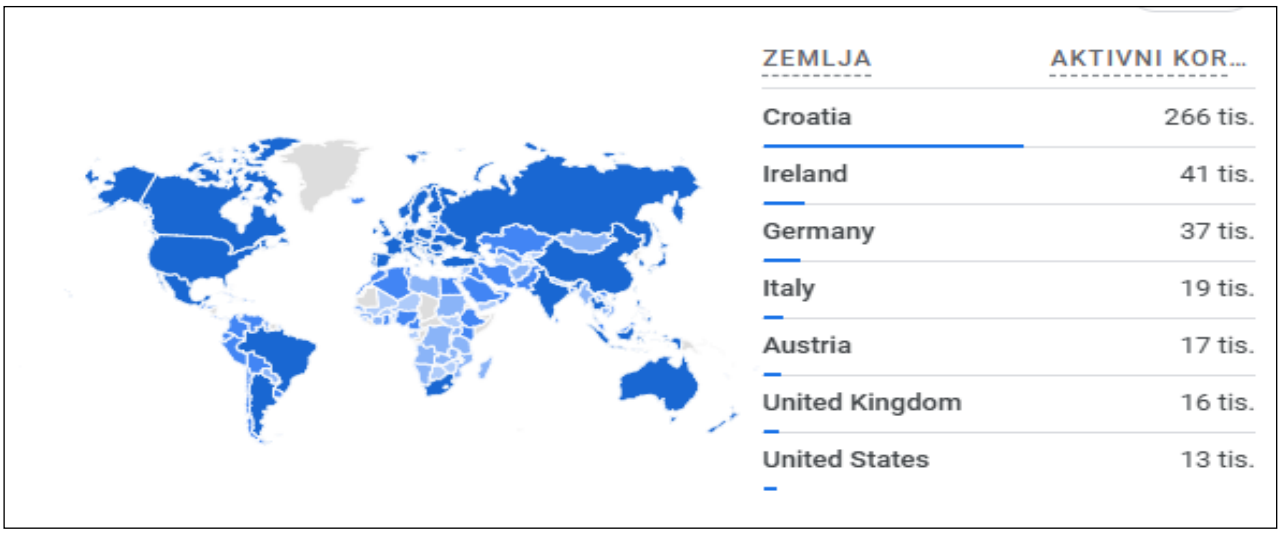

Izvor: Turistička zajednica Grada Zadra

Podatci iz *Slike 4.* pokazuju da najviše posjetitelja dolazi iz Hrvatske (266 tisuća), nakon čega slijede Irska (41 tisuća), Njemačka (37 tisuća) i Italija (19 tisuća) te Austrija (17 tisuća tisuća) te SAD (13 tisuća). U odnosu na prošlu godinu, u 2024. se bilježi značajan broj korisnika iz Ujedinjenog Kraljevstva, i to čak 16 tisuća. Najveći broj posjetitelja je bio u dobi od 45 do 54 godine, slijede ih korisnici u dobi od 55 do 64 godine te u dobi od 25 do 34 godine. Najmanji broj korisnika je u dobi od 18 do 24 godine s obzirom da oni informacije najviše dobivaju putem društvenih mreža kao što je TikTok. Žene čine 69,3% ukupnih korisnika, a muškarci 30,7% korisnika. Najveći broj pregleda ima naslovna stranica na engleskom jeziku, nakon čega slijedi adventska stranica te događaji na hrvatskom jeziku.

b) Analitika društvenih medija

U 2024. godini Turistička zajednica Grada Zadra dostigla je zadivljujuću brojku od pola milijuna lajkova te 8 tisuća pratitelja. S obzirom da se radi o sadržaju koji nije plaćena promocija, radi se o zaista impresivnim brojkama. Na kraju 2024. godine Turistička zajednica Grada Zadra imala je 116 tisuća pratitelja na Facebooku, 39300 na Instagramu. LinkedIn profil Turističke zajednice grada Zadra ima preko 650 aktivnih pratitelja. Videozapisi objavljeni na službenom YouTube profilu tijekom 2024. godine ostvarili su 127 tisuća pregleda, čak 27% više u odnosu na 2023. Doseg Facebook objava u 2024. godini je iznosio 5.520.995, a Instagram profila 3.300.225 osoba. Na Facebooku je došlo do porasta od 42,4% u posjetima profila u odnosu na prethodnu godinu, dok se na Instagramu dogodio porast od 46,5% posjetitelja. Osim glavnog profila na Facebooku, TZG Zadra upravlja s adventskim Facebook profilom koji služi za promociju manifestacije u organizaciji, a na kraju 2024. godine brojio je 13.100 pratitelja. Društvene mreže su imale velik doseg zahvaljujući video materijalima koji su prvenstveno kreirani za TikTok, a zatim plasirani i na ostale platforme.

3.10.3. Analiza offline aktivnosti

U 2024. godini tiskane su tri tematske pod-brošure: Meet. Feel. Explore namijenjene distribuciji na lokalnom nivou u Turističko informativnim centrima, gradu, okolici, turističkim agencijama, hotelima i privatnom smještaju, Zračnoj luci i kruzing luci Gaženica (Turistička zajednica Grada Zadar, n.d.c). Plan grada tiskan je u 160.050 primjeraka u 2024. godini, a opća Image brošura namijenjena za distribuciju po sajmovima, prezentacijama te predstavništvima HTZ-a u 29.000 primjeraka. Brošure s ljetnim programima su tiskane za 7. i 8. mjesec te za TSW i Meat me 5.0 festival. Također, sve jezične verzije brošura dostupne su i u digitalnom obliku na internetskim stranicama TZG Zadra. Od novih promotivnih materijala/suvenira izrađeni su jedinstveni magnetski suveniri s motivima grada. Ovi magneti uključuju QR kod koji vodi na službenu web stranicu Turističke zajednice. Kroz ovu interaktivnu funkcionalnost, gosti mogu jednostavno pristupiti informacijama o aktualnim događanjima, atrakcijama i sadržajima u Zadru, čime se njihov boravak čini personaliziranim i informativnim. U skladu s trendovima održivosti i praktičnosti, TZG Zadra odlučila se za izradu platnenih vrećica i kišobrana kao suvremenih suvenira koji ne samo da predstavljaju Zadar, već i odražavaju ekološki osviješten pristup. Dodatno su personalizirane i majice, kao i razni promotivni poklon program (kemijske, olovke u pakiranju sa sjemenkama, svijeće, blokići za pisanje, luggage tag). Važno je također naglasiti da je TZ izradila Priručnik za iznajmljivače sa svim zakonskim i potpunim informacijama o obvezama privatnih iznajmljivača sukladno zakonskim odredbama.

3.10.4. Analiza suradnji s trećim stranama

Turistička zajednica Grada Zadra sudjeluje u razvoju događanja u destinaciji i razvoju drugih motiva dolaska i elemenata turističke ponude s fokusom na cjelogodišnju ponudu destinacije. TZ grada Zadra uključena je u regionalne projekte poput razvoja TOP

doživljaja, razvoja proizvoda ciklo i pješačkog turizma i projekte eno-gastro turizma. Osim navedenog, TZ grada Zadra dio je neformalno uključenih turističkih zajednica Zadarskog arhipelaga s ciljem provođenja aktivnosti zajedničkog koordiniranja i kreiranja novih turističkih outdoor proizvoda i unapređenje postojećih turističkih proizvoda na otocima Zadarskog arhipelaga. Vezano uz aktivnosti neformalno udruženih turističkih zajednica Zadarski arhipelag, tijekom 2024. godine realizirane su brojne aktivnosti. Objavljen je destinacijski film za bicikliste te su snimani filmovi na temu pješačenja/trail i kajaka. Bili su prisutni na sajmu u Bolzanu, specijaliziranom za aktivni turizam. Izrađene su karte sa pješačkim/biciklističkim stazama svih pripadajućih otoka, uključujući Silbu. Organiziran je Archipelago Trail Run u listopadu koji je obuhvatio Ugljan, Pašman i Dugi otok s više od 500 sudionika, prvenstveno iz Slovenije, Hrvatske i Italije. Trail film je ušao u finale japanskog turističkog filma. U sklopu marketinške i poslovne suradnje realizirana su dva važna projekta, i to Strateški projekti i Udruženo oglašavanje s hotelijerima. Dakle, Turistička zajednica grada Zadra preko sustava turističkih zajednica, sukladno kandidaturama na natječaj HTZ-a te dostavi i prihvaćanju medija planova, ugovorila je sufinanciranje Strateških projekata u 2024. godini, a odnosi se na potporu avioprijevoznika Ryanair kao jednu od značajnijih aktivnosti sukladno kandidiranim medija planovima avio prijevoznika. U sklopu Javnog poziva za udruženo oglašavanje javnog i privatnog sektora, dodijeljena su sredstva kandidiranim subjektima (Punta Skala, Borik, Pinija i Hostel Forum) sukladno dostavljenim medija planovima.

Vezano uz stavku sajmovi, prezentacije i poslovne radionice, TZ grada Zadra u 2024. godini nazočila je na dva najveća i najpoznatija sajma turističke industrije ITB u Berlinu u ožujku, kao i na WTM u Londonu 03.-06.11.2024. Predstavnici Turističke zajednice također su sudjelovali na specijaliziranom sajmu za aktivan odmor u travnju u Bolzanu, Italija, kao predstavnik Zadarskog Arhipelaga. Sajam je jako interesantan upravo iz razloga jer zastupa ponudu destinacija koje promoviraju aktivan/sportski turizam. Radi sve bolje promocije MICE segmenta sudjelovali smo i na sajmu ITB u Barceloni od 18.-22.11, skupa sa predstavnicima iz Hotela Pinija. Prezentacije su održane u Ljubljani (Taste Zadar Region), u Budimpešti u sklopu projekta "A TOUCH OF CROATIA", u Tolminu u okviru SOČA OUTDOOR FESTIVALU kao predstavnik projekta aktivnog turizma otoka zadarskog arhipelaga, ArhipelaGO, u Oslu povodom uspostave novih zračnih linija Norwegiana na relaciji Zadar - Oslo i Zadar – Kopenhagen itd.

Turistička zajednica grada Zadra nastavila je s ovim vidom marketinških aktivnosti širokog spektra, koje se odnosi na potpore subjektima u svrhu razvoja programa povezanih neposredno s turističkim proizvodom, partnerskim odnosima s raznim dionicima turističkog razvoja destinacije s ciljem postizanja sinergije u definiranju i realizaciji raznih projekata i aktivnosti. TZ grada Zadra podržala je razne promocije, turistička vođenja raznih grupa (npr. kongresne, seminarske, natjecateljske), press konferencije, ugošćavanje organizatora manifestacija, dogovore s predstavnicima komunalnih i javnih tvrtki, predstavnicima lokalne i županijske uprave te ostale manje potpore. Jedna od važnijih aktivnosti je bila odlazak na Weekend Media Festival, najveću regionalnu poslovnu konferenciju, koja je postala centralno mjesto okupljanja vodećih ljudi i stručnjaka iz sfere medijskih i tehnoloških trendova. TZ grada Zadra podržala je razne aktivnosti dionika u destinaciji poput pomoći u obilježavanju obljetnice Zadarskog

mira, regionalnog natjecanja barmena, Lige protiv raka, Udruge Down sindrom, Inspire Her - međunarodne mreže poslovnih žena, Festivala tolerancije i dr.

3.10.5. Analiza mogućnosti prikupljanja i distribucije informacija za turiste

Turistička zajednica Grada Zadra ima Turistički informativni centar u Zadru. No, radi realizacije zadaća Turističke zajednice grada Zadra, te poboljšanja turističke usluge, osim cjelogodišnjeg poslovanja Turističko informativnog centra, organiziran je rad turističkih ureda u Puntamici, Diklu, Kožinu, Petrčanima, Velom Ižu, Malom Ižu, Istu, Molatu i Olibu gdje se vrši prijava i odjava turista, statistika, informiranje turista i domaćina te se vodi računa o uređenosti i čistoći turističkih mjesta. Jedna od važnijih aktivnosti unutar ove stavke odnosi se na suradnju s lukom Gaženica vezano uz osiguranje informativnog pulta gdje su prilikom dolaska svakog kruzera u suradnji s TZ Zadarske županije osigurali informatora i promidžbene materijale kako bi kruzing gostima uljepšali dobrodošlicu i što bolje prezentirali lokalnu kulturu, povijest, delicije i sve ono što Zadar i Zadarska županija nude.
Prikupljanje informacija o turistima, kao i distribucija informacija obavlja se tako putem Turističkog informativnog centra u Zadru, zatim putem sustava eVisitor, ali i putem mrežne stranice i profila na društvenim medijima. Jedan vid pružanja detaljnijih informacija o destinaciji je i putem dvojezičnih blog postova u kojima se putem teksta, foto i video materijala predstavljala destinacija, s naglaskom na aktualna događanja poput izložbi i festivala, novih atrakcija i slično. Tijekom cijele godine koriste se usluge lokalnih fotografa za kreiranje baze podataka, praćenje blog objava ili recentnih evenata, što se redovito objavljuje na profilima društvenih mreža ili se koristi za plaćene PR kampanje. Veliki naglasak stavljen je na TikTok profil gdje se turisti i pratitelji redovito upoznaju s događanjima u Zadru, zanimljivostima te destinacijom općenito. Mnoga videa su postala viralna te su ih prenijeli i hrvatski mediji poput Večernjeg lista i Indexa.

3.10.6. Analiza mogućnosti marketinškog pozicioniranja u okviru komunikacije na regionalnoj i/ili nacionalnoj razini

Osim ranije navedenih kampanji u suradnji s Hrvatskom turističkom zajednicom i drugim turističkim zajednicama, Turistička zajednica grada Zadra ostvaruje uspješnu suradnju s Glavnim uredom Hrvatske turističke zajednice i Turističkom zajednicom Zadarske županije u organizaciji posjeta stranih novinara. U suvremenom turističkom tržištu, odnosi s medijima igraju ključnu ulogu u promociji destinacije, oblikujući percepciju potencijalnih posjetitelja i potičući interes za Zadar. Stoga je cilj i dalje jačati suradnju s domaćim i stranim novinarima, s posebnim naglaskom na organizaciju studijskih putovanja koja će predstaviti bogatu i raznoliku ponudu grada. Iskustva pokazuju kako medijska pokrivenost Zadra donosi iznimne rezultate, nadmašujući uložena sredstva i generirajući značajnu promocijsku vrijednost. Objavljeni članci i reportaže u vodećim svjetskim medijima pridonose rastu broja posjetitelja te pozicioniranju Zadra kao nezaobilazne destinacije na globalnoj turističkoj karti.

U skladu s dinamičnim razvojem medijskog prostora, Turistička zajednica grada Zadra kontinuirano prilagođava svoje strategije, osiguravajući relevantnost i vidljivost destinacije. Kroz modernu i inovativnu suradnju s medijima i digitalnim kreatorima, Zadar se pozicionira kao grad koji ne samo da privlači posjetitelje, već ih i potiče na ponovno otkrivanje njegovih jedinstvenih ljepota. Posebno se ističe projekt Break the Ice u suradnji s HTZ-om i TZ-om Zadarske županije. Riječ je o MICE radionici za britanske i europske kupce kongresne industrije za 100-injak sudionika što je bila idealna prilika za predstaviti mogućnosti destinacije, ljepote, baštinu i atrakcije. Uz to, održano je preko četrdeset posjeta novinara i studijskih grupa samo tijekom 2024. godine.

3.11. ANALIZA KONKURENCIJE

Analiza konkurencije omogućuje razumijevanje tržišne pozicije turističke destinacije u odnosu na druge slične destinacije. Analiza obuhvaća identifikaciju konkurentskih destinacija, usporedbu ključnih pokazatelja (benchmarking) te analizu komunikacijskih i promotivnih strategija tih destinacija.

Izravna konkurencija

U okviru izravne konkurencije Zadra mogu se navesti neki od priobalnih gradova, poput Pule, Šibenika, Splita i Dubrovnika, s kojima dijeli kulturnu atrakcijsku osnovu temeljenu na zajedničkoj povijesti. Ipak, od svih se u prvom redu izdvaja Šibenik. Zadar i Šibenik su dvije dalmatinske destinacije koje dijele brojne zajedničke karakteristike – bogatu kulturno-povijesnu baštinu, blizinu nacionalnih parkova i razvijenu obalnu turističku ponudu. **Zadar i Šibenik** su međusobno izravni konkurenti jer nude slične turističke proizvode i privlače gotovo iste tržišne segmente, primjerice obiteljske turiste, ljubitelje kulturnog i povijesnog nasljeđa, nautičare te posjetitelje zainteresirane za aktivni i izletnički turizam. Osim toga, obje destinacije razvijaju segment kraćih gradskih odmora (city break) te pokušavaju produžiti sezonu putem manifestacija i kulturnih događanja.

Tablica 22. Usporedna analiza Zadra i Šibenika

Kategorija usporedbe	Zadar	Šibenik
Broj dolazaka 2024.	679.682	305.679
Broj noćenja 2024.	2.465.904	1.355.746
Prosječna dužina boravka	3,62	4,44
Nautika (ostvarena noćenja)	116.513	207.810
Broj kategoriziranih hotela	21	11
Broj smještajnih jedinica (u krevetima)	3.759	4.525 (isključeni su studentski domovi, hosteli i moteli)

Broj smještajnih jedinica ukupno (u krevetima)	42.466	*20.901*
Prometna povezanost	Izvrsna prometna povezanost - autocesta A1, Zračna luke Zadar. Putnička luka Gaženica za prijem kruzeing-plovila, međunarodni i domaći trajektni promet. Nekvalitetna željezničke povezanosti	Dobra prometna povezanost – autocesta A1, nema vlastitu zračnu luku (relativno blizu je ZL Zadar), slabije opremljena Putnička luka Šibenik. Nekvalitetna željeznička povezanost

Izvor: obrada autora prema podatcima sustava e-Visitor, Turističke zajednice Grada Zadra, Turističke zajednice Grada Šibenika

Iz navedenog je vidljivo kako grad Zadar bilježi veći broj dolazaka i noćenja, što je i očekivano s obzirom na broj smještajnih jedinica koje posjeduje, ali istovremeno grad Šibenik posjeduje veći broj jedinica hotelskog smještaja. Grad Zadar je bolje prometno povezan u odnosu na grad Šibenik, te mu blizina zračne luke, kao i kvaliteta i kapacitet Luke Gaženica, osiguravaju veći broj turista koji zrakoplovom stižu u destinaciju, kao i izletnika s kružnih putovanja. Nadalje, kada se pogleda prosječna dužina boravka, Šibenik je u prednosti, što se dijelom može pripisati višem udjelu hotelskog smještaja. Iako oba grada posjeduju UNESCO-ovu baštinu, šibenska baština, Katedrala sv. Jakova i tvrđava Sv. Nikole više su prepoznate i uklopljene u turističku ponudu grada nego što su to Bedemi u gradu Zadru. Razlog tome djelomično leži u dužoj UNESCO tradiciji Šibenika.
Šibenik svoje brendiranje posljednjih desetljeća razvija na ponudi vezanoj uz kulturu i organizaciju različitih urbanih kulturnih manifestacija, dok Zadar tek u posljednjim godinama pomiče svoj fokus prema ponudi kulturnog turizma i veže ga uz svoju UNESCO baštinu.

Izravna konkurencija izvan Republike Hrvatske

Kao izravna konkurencija Zadru izvan RH prepoznat je Kotor u Crnoj Gori, dok se na talijanskoj strani Jadranske obale, nakon višestruke analize, izdvaja Ancona. **Kotor** je mali povijesni grad smješten u Boki Kotorskoj, okružen strmim planinama, sa značajnim UNESCO-ovim identitetom i vrlo jakim utjecajem krstarenja u svome turističkome modelu poslovanja. Zadar, s druge strane, ima širu teritorijalnu osnovu, razvijenu infrastrukturu i diversificiranu turističku ponudu: kulturnu baštinu, obalni turizam, arhipelag, prirodne parkove te veću logističku fleksibilnost. Kotor obiluje srednjovjekovnim utvrdama, starim zidinama, uskim ulicama i vizualnim identitetom zaljeva koji ga čini vrlo slikovitom destinacijom. Njegova UNESCO-ova pozicija i vizualna impresivnost pridonose percepciji „must-see“ točke u regiji. Kada se radi usporedba Kotora i Zadra u dijelu nautičkog i kruzing-turizma, može se zaključiti kako je značajno manja luka Kotor privukla veći broj kruzera u jednoj godini u odnosu na Zadar.

Tablica 23. Usporedna analiza nautičkog turizma Zadra i Kotora

Kategorija	Zadar	Kotor
Broj stanovnika	70.779	22.601 (općina Kotor)
Broj dolazaka 2024	679.682	277 063
Broj noćenja 2024.	2.465.904	1 364 785
Broj ticanja	221	476
Broj kruzing-turista 2024.	248.462	583.939

Izvor: obrada autora prema podatcima sustava e-Visitor, Turističke zajednice Grada Zadra, Lučke uprave Zadar, Feral Bar

Iako je značajno opremljenija i veća, Luka Gaženica nije ostvarila svoj puni potencijal, ako se to promatra u usporedbi sa značajno manjom Lukom Kotor. Iz podataka je vidljivo kako Kotor ima znatno veću privlačnu snagu nego što je ima Zadar. Oba grada imaju UNESCO-ovu baštinu i bogate prirodne resurse u svom zaleđu, no Kotor pokazuje izraženiji identitet kulturnog UNESCO grada. Ipak, ovako velik pritisak kruzera s kojim se suočava Kotor ekološki je neprihvatljiv i iznimno rizičan, posebice u zatvorenom zaljevu kao što je Bokokotorski. Velik broj turista koji stižu u kratkim intervalima stvara još veći pritisak na komunalnu infrastrukturu i okoliš. Lokalno stanovništvo Kotora suočeno je s pritiskom prekomjernog turizma na ovom malom prostoru.

Neizravna konkurencija

Na današnjem globalnom tržištu gotovo svaka destinacija predstavlja neizravnu konkurenciju drugoj. Za potrebe ove analize mogu se predložiti nekoliko gradova koji bi predstavljali primjere dobre prakse od kojih bi, kroz benchmark analizu, Zadar mogao učiti. Od talijanskih gradova koji bi mogli poslužiti kao model za ovu analizu, ističe se Taormina. S obzirom na veličinu i pomorsku orijentaciju, za benchmarking analizu pogodan je La Rochelle u Francuskoj. Kao primjer destinacije koja je svoju UNESCO baštinu stavila u punu turističku funkciju, ističe se **Rodos** u Grčkoj, koji je usporediv sa Zadrom u tom kontekstu, ali je prometno značajno teže dostupan. Prema podatcima Hellenic Statistical Authority i SETE, Rodos je jedna od triju vodećih grčkih destinacija po broju dolazaka, s oko 2,8 milijuna turista i više od 16 milijuna noćenja godišnje (2023./2024.). Sezona na Rodosu traje od ožujka do studenoga, što osigurava dug period visoke popunjenosti, odnosno ukupnu popunjenost kreveta od 57,2%. I jedan i drugi grad imaju UNESCO baštinu, ali i drugu atraktivnu kulturnu baštinu te prirodnu baštinu u svojoj blizini. Rodos ima snažniji UNESCO status i monumentalniji urbani kompleks, dok Zadar ima širu kombinaciju kulturne i prirodne atraktivnosti u relativno malom geografskom području. Rodos je razvio turizam temeljen na resortima i *all inclusive* ponudi s velikim brojem hotela. Obje destinacije iznimno su sezonski orijentirane na ljetni kupališni turizam. Ako se promotre kampanje koje ove dvije destinacije provode, može se zaključiti da Rodos ima širi doseg i jaču globalnu prepoznatljivost, ali Zadar pokazuje moderniji, digitalno orijentiran pristup marketingu i veću fleksibilnost u pozicioniranju. Rodos je

upravo zbog svoje masovnosti s 2.293,698 turističkih dolazaka i 13.788.491 ostvarenih noćenja u 2023. godini uveo snažne ekološke mjere za očuvanje baštine (Hellenic Statistical Authority, n.d.). Rodos sudjeluje u UNESCO programu *Sustainable Tourism for World Heritage*, koji se fokusira na balans očuvanja baštine i turističkog rasta. Istovremeno, ima razvijene ekološke protokole za upravljanje otpadom i kruzing prometom, te planira uključenje u program *Smart Green Island Initiative*. Stoga se može reći da Rodos ima teži integriranom upravljanju i održivosti UNESCO destinacije.

Zadar i Taormina predstavljaju dvije istaknute mediteranske destinacije koje, iako se nalaze u različitim državama, dijele brojne zajedničke karakteristike u turističkom smislu. Oba grada spajaju povijesnu baštinu, kulturni identitet i prirodne ljepote s izrazitim mediteranskim ambijentom. Dok je Zadar urbano i gospodarsko središte sjeverne Dalmacije, Taormina je simbol luksuznog i kulturnog turizma Sicilije, poznata po spektakularnom pogledu na more i vulkan Etnu. Upravo to usmjerenje na „premium turizam" čini Taorminu dobrim primjerom za usporedbu, te bi Zadar od nje mogao učiti o razvoju premium kulturnih sadržaja i brendiranju kroz emociju i estetiku. Zadar, sa svojim posebnostima poput promocije grada s najljepšim zalaskom sunca i Morskih orgulja, može stvarati brend romantičnog i ekskluzivnog grada, poput onoga koji je stvorila Taormina.

Tablica 24. Usporedna analiza nautičkog turizma Zadra i Taormina

Kategorije	Zadar	Taormina
Broj stanovnika	70.779	10.471
Broj noćenja 2024	2.465.904	*1.367.708*
Prosječno ostvarenih noćenja po turistu	3,62	2,97
Struktura turista	84% stranih gostiju, Nijemci dominiraju	88% stranih gostiju, englesko govorno područje dominira (SAD, UK)
Broj hotela s 5 zvjezdica	3	11+2 (u unaprjeđenju)
Broj restorana u Michelin catalogu	2	18

Izvor: obrada autora prema podatcima sustava e-Visitor, Turističke zajednice Grada Zadra, Taormina

Zadar nudi širok spektar smještaja od hotela s 3 do 5 zvjezdica, privatnog smještaja, kampova do marina, te je financijski pristupačniji široj publici. Taormina, s druge strane, njeguje ekskluzivnost i visoku kvalitetu – većina hotela ima 4 ili 5 zvjezdica, a grad je prepoznat po vrhunskoj gastronomiji i luksuznim sadržajima. Jednako tako, gastronomska ponuda Zadra iznimno je bogata, no, nažalost, još uvijek nije prepoznata po svojoj kvaliteti. U Zadru i okolici nalaze se samo dva restorana s Michelinovom preporukom. U Taormini su dva restorana s dvije Michelinove zvjezdice, šest s jednom, te

još njih deset u drugim kategorijama koji su uvršteni u Michelinov katalog. Taormina ima globalnu prepoznatljivost i snažniji luksuzni imidž, no Zadar ima širi potencijal rasta, bolju dostupnost i prostor za razvoj održivih oblika turizma. Sukladno tome, u narednom razdoblju može snažno poraditi na podizanju kvalitete usluga u destinaciji, slijedeći primjer ove luksuzne destinacije.

Iako ne postoji usporedivost u turističkoj ponudi, ovdje se želi prikazati i primjer grada Mdine na Malti, koji se naziva Gradom tišine. Ovaj primjer uzet je jer Malta, kao i Hrvatska, ima snažan udio turizma u BDP-u, no unatoč tome, u određenim dijelovima zemlje-otoka, poput grada Mdine, snažno se radi na unaprjeđenju života lokalnog stanovništva kroz jednostavne aktivnosti. Postavljanjem oznaka na objekte kojima se turiste poziva na poštivanje lokalnog stanovništva postignuto je očuvanje mira u destinaciji i ograničeno zadržavanje na pojedinim mjestima.

Slika 5. Poziv na poštivanje lokalnog stanovništva

Izvor: osobna galerija autora

Zadar i La Rochelle (Francuska) zapravo su međusobno usporedive destinacije jer su obje srednje veliki obalni gradovi s bogatom poviješću, kulturnim identitetom, jakom pomorskom tradicijom i razvijenim kruzing/nautičkim turizmom, ali se nalaze u različitim turističkim sustavima (Mediteran – Atlantik). Istovremeno, sveučilišta ova dva grada nalaze se u mreži sveučilišta EU-CONEXUS, tvoreći europsko sveučilište. Za razliku od Zadra, čiji se turistički razvoj temelji na kulturno-povijesnim i prirodnim resursima, La Rochelle razvija model „turizma znanja“, utemeljen na suradnji s istraživačkim institucijama poput Université de La Rochelle i Aquarium La Rochelle, što gradu daje dodatnu edukativnu i znanstvenu dimenziju turizma. Upravo je to smjer kojem Zadar u budućnosti treba težiti.

Tablica 25. Usporedna analiza nautičkog turizma Zadra i La Rochelle

Kategorije	Zadar	La Rochelle
Broj stanovnika	70.779	74.704
Broj noćenja_2024	2.465.904	2.940.000
Kulturne atrakcije	UNESCO baština, Povijesna jezgra s rimskim ostacima	Povijesna luka iz 12. st., s tornjevima "Tour Saint-Nicolas" i "Tour de la Chaîne"
Posebne atrakcije	Morske orgulje i pozdrav Suncu	Jak znanstveno-edukativni segment (Akvarij La Rochelle, Espace Encan, Pomorski muzej)
Otoci	Razvedena obala, brojni otoci i blizina NP Kornati	Île de Ré i Île d'Oléron
Nautički turizam	Marina Zadar i Marina Borik – 700 vezova	Port des Minime – 4.500 vezova

Izvor: obrada autora prema podatcima sustava e-visitor, Turističke zajednice Grada Zadra, Berthier & Associés (n.d.)

Sezona u La Rochellu traje od svibnja do rujna, s izraženim vikend-turizmom i urbanim city-break posjetima tijekom cijele godine. Upravo u tom segmentu Zadar bi u narednom razdoblju mogao ostvariti povećanje i smanjiti snažnu sezonalnost koja se trenutno nameće. Nadalje, La Rochelle je europski lider u provedbi integriranih zelenih politika. Član je mreže *Ville et Territoires Durables* i ima razvijenu *strategiju La Rochelle Zéro Carbone 2040*, s fokusom na smanjenje emisija, pametnu mobilnost i zelene prostore. Upravo je to segment u kojem se Zadar može voditi njegovim primjerom i aktivno raditi na smanjenju onečišćenja te se uključiti u pojedine europske zelene inicijative sukladno svojim razvojnim ciljevima.

3.12. IZRAČUN PRIHVATNOG KAPACITETA DESTINACIJE

Izračun prihvatnog kapaciteta izrađuje se na razini Grada Zadra kao destinacije u svrhu upravljanja turističkim tokovima u suradnji s drugim dionicima u sustavu turizma, a osobito u svrhu podrške lokalnoj samoupravi za upravljanje destinacijom. Prihvatni kapacitet destinacije predstavlja broj turista koji mogu posjetiti turističku destinaciju u isto vrijeme, ne uzrokujući pritom neprihvatljive negativne učinke, odnosno neželjene poremećaje okolišnog, prostornog, fizičkog, gospodarskog i društveno-kulturnog okruženja te smanjenja zadovoljstva turista i posjetitelja. Osim toga, referentna vrijednost pokazatelja prihvatnog kapaciteta je zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom i njihovim učincima u destinaciji. Izračun prihvatnog kapaciteta destinacije također predstavlja stručnu podlogu pri prostornom planiranju jedinice lokalne samouprave za koju se izrađuje. Iako je prema prostorno-razvojnom kriteriju planirano zoniranje Grada

Zadar na tri zone – **uži grad, prigradska kopnena naselja i otočka naselja Grada Zadra**, to nije bilo moguće zbog nedostataka relevantnih podataka za izračun pokazatelja prihvatnog kapaciteta. Stoga je Grad Zadar razmatran kao jedinstveno područje, što predstavlja jedno od temeljnih ograničenja, s obzirom da turistički razvoj i pritisak nije ravnomjerno raspoređen.

Grad Zadar je kao destinacija razvrstan u I. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR), sukladno čemu je dužan izraditi prihvatni kapacitet destinacije. Prihvatni kapacitet turizma Grada Zadra izrađen je prema propisanoj metodologiji izračuna. Prilikom izračuna pokazatelja korišteni su dostupni podatci relevantnih dionika u destinaciji i drugih izvora na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, kao i rezultati provedenog anketnog istraživanja nad turistima i posjetiteljima, lokalnom stanovništvu i turističkim gospodarskim subjektima u destinaciji. Temeljno ograničenje prilikom izračuna pokazatelja prihvatnog kapaciteta bio je izostanak podataka potrebnih za izračun, zbog čega određeni pokazatelji nisu dostupni. Sukladno navedenome, u nastavku su dane sažete tablice osnovnih i dodatnih pokazatelja za 2024. godinu s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, pripremljenim prema važećoj metodologiji i smjernicama za izračun pokazatelja prihvatnog kapaciteta destinacije.

3.12.1. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta

Kao što je prethodno pojašnjeno, u ovome dijelu su prije svega prikazani obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Grada Zadra za 2024. godinu.

Tablica 26. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Grada Zadra za 2024. godinu

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	Procjena udjela (%) lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na percepciju cjelokupnih učinaka turizma na život u destinaciji, što predstavlja osnovicu za održivo planiranje i upravljanje turizmom	Anketa lokalnog stanovništva	**41,19% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji**
Smještajni kapaciteti	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ukupnog broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u destinaciji/zoni, u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone (mjerene mjesecom s najvećim ostvarenim brojem noćenja u godini) stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku (2025b), baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca	**71**
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju (kućama i stanovima za odmor) u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku (2025b), baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca	**21**

	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	Odnos broja smještajnih objekata za iznajmljivanje u domaćinstvu te kuća/stanova za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam prema broju stanova za stalno stanovanje u destinaciji	Pokazatelj pomaže u prepoznavanju problema kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) JLS Zadar	**0,21**
	Broj kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor na 100 m2 građevinskog područja naselja	Ukupan broj registriranih stalnih kreveta u komercijalnom smještaju i kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam po izgrađenih 100 m2 građevinskog područja naselja	Pokazatelj daje uvid u kojoj mjeri se komercijalna i nekomercijalna turistička aktivnost može odvijati u zonama stanovanja i zonama mješovite namjene, odnosno koliki je pritisak turizma na građevinsko područje	1) eVisitor 2) JLS Zadar	**Podatci o m2 građevinskog područja naselja nisu dostupni**
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Postotni udjeli stalnih kreveta po vrstama komercijalnih smještajnih objekata iz eVisitora (hoteli, kampovi, objekti u domaćinstvu i ostalo) te kuće i stanovi za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u ukupnoj brojci raspoloživih stalnih kreveta u destinaciji	Pokazatelj pokazuje stanje strukture ukupnog smještajnog kapaciteta u destinaciji što ustvari ukazuje na stupanj razvijenosti smještajne ponude, ali i tendencije u razvoju turizma na području destinacije	1) eVisitor 2) JLS Zadar	**Hoteli – 11,30%** **Kampovi – 2,29%** **Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu) – 0,01%** **Objekti u domaćinstvu – 45,40%** **Ostali ugostiteljski objekti za smještaj – 10,73%** **Nekomercijalni smještaj – 30,27%**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Turistička potražnja	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	Prosječan dnevni broj turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na ukupan broj stalnih stanovnika i to u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se procjenjuje objektivno opterećenje koju stacionarni turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku (2025b), baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca	**0,27**
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima i atrakcijama (javnim prostorima) u mjestu u kojem borave	Pokazateljem se prati udio posjetitelja koje je zasmetala gužva na javnim prostorima u destinaciji i tako negativno utjecala na njihov boravak, odnosno eventualni negativni utjecaji na doživljaj boravka gostiju u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**11,01% ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije	Veća koncentracija atrakcija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, no može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite atrakcija	TZ Grada Zadra	**50 atrakcija na 0,5 km2 poluotoka**
	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije iskazana dnevnim brojem usluženih osoba po sjedalu u vrijeme vršnih dana turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na koncentraciju ugostiteljskih sadržaja u destinaciji, što doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, ali i generiranju brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, buku i sanitarne uvjete, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, zaštite spomenika kulture, resursne osnove i dr.	Zadarska županija	**4**

	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Ocjena kakvoće kopnene, odnosno morske vode za kupanje	Pokazatelj daje informacije o stanju voda/mora za kupanje i rekreaciju unutar vremenskog razdoblja trajanja sezone kupanja na lokacijama uzorkovanja	Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije	**Izvrsno-plavo**
	Raspoloživa površina plaže po kupaču u danima vršne turističke sezone (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Procjena raspoloživog ukupnog kupališnog prostora u danima vršne turističke sezone po potencijalnom kupaču	Pokazatelj daje informaciju o kupališnim prostorima i plaža koji su nezaobilazan dio kvalitete ponude kupališnih destinacija, stoga je potrebno voditi računa o raspoloživosti plaža i ostalih pogodnih kupališnih prostora	1) Grad Zadar 2) Zadarska županija	**Podatci nisu dostupni**
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Ocjena kvalitete zraka koja, odnosno onečišćenosti zraka na području destinacije	Pokazatelj daje informaciju o razini onečišćenosti zraka na području jedinica lokalne (regionalne) samouprave (zone/aglomeracije) u cilju zaštite zdravlja ljudi, održivosti destinacije te informiranja javnosti	1) Grad Zadar 2) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije, Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske (n.d.a), „Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na teritoriju Republike Hrvatske“ i/ili DHMZ	**Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak**

	Utjecaj turizma na izgled destinacije	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na izgled destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u izgledu destinacije uslijed turističkog razvoja koje utječu na blagostanje lokalnog stanovništva, ali ukazuje i na atraktivnost destinacije iz perspektive njenih posjetitelja	Anketa lokalnog stanovništva	**25,89% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije**
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	Procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na korištenje javnog prostora u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u korištenju javnog prostora uslijed turističkog razvoja koje mogu utjecati na život lokalnog stanovništva, signalizirajući ujedno na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva	**11,03% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora**
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta	Pokazateljem se procjenjuje zadovoljstvo posjetitelja ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija, čime se mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**82,87% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 58,72% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 62,69% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Okoliš	Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	Razinu buke u vanjskom prostoru u danima vršne sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene koje su od interesa za turizam	Pokazatelj prati razinu buke u vanjskom prostoru i čini podlogu pri izradi akcijskih planova, učinkovitije prostorno planiranje, planiranje zaštite postojećih prostora od izvora buke te provedbu akustičkog planiranja, kao i ocjenjivanja izloženosti stanovništva prekomjernim razinama buke	Grad Zadar	**Podatci nisu dostupni**
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih bukom tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na blagostanje lokalnog stanovništva, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva	**Za 38,99% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Utjecaj buke na kvalitetu boravka	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni utjecajem buke na kvalitetu boravka u mjestu	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**12,23% ispitanih turista je nezadovoljno radi buke tijekom boravka u destinaciji**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Prostor	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	Udio kuća i stanova za odmor u ukupnom broju stambenih objekata u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na razinu korištenja nekretnina u funkciji kuća i stanova za odmor, te moguće probleme kada njihov broj preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Grad Zadar	**27**
	Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim dijelovima građevinskog područja naselja mješovite namjene	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskog područja destinacije, uključujući gradnju na neizgrađenim dijelovima te rekonstrukciju i prenamjenu	Grad Zadar	**Podatci nisu dostupni**
	Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području neizgrađenih dijelova građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području planiranih neizgrađenih građevinskih područja destinacije, a temeljem uvjeta koji su propisani u prostornim planovima	Grad Zadar	**Podatci nisu dostupni**

	Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u destinaciji	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika s negativnom percepcijom apartmanizacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj pokazuje razinu pretvaranja stanova u turističke apartmane, što utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz ekonomske nejednakosti, nepristupačnost stanovanja za lokalno stanovništvo, gentrifikaciju i gubitak kulturnog identiteta	Anketa lokalnog stanovništva	**74,53% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	Omjer ukupne količine vode po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju vode stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji vode u turizmu i destinaciji, jer su vodni resursi važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	Vodovod d.o.o. Zadar	**0,53 m3 noćenju turista** **0,19 m3 po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika: 281,47**
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji električne energije u turizmu i destinaciji, jer je opskrba električnom energijom važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	HEP, ODS Zadar	**0,24 KWh po noćenju turista** **9,59 KWh po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika: 2,49**

	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	Broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2) javnih površina u destinaciji	Pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2), što je jedna od pretpostavki za održavanje čistoće, sigurnosti i estetske privlačnosti destinacije	Nasadi d.o.o. Zadar	**0,000043**
	Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	Broj zaposlenih radnika i tehnološki kapacitet za odvoz otpada u destinaciji	Pokazatelj mjeri kapacitet radne snage i tehničkih resursa za održiv i efikasan odvoz otpada, odnosno za očuvanje čistoće, sigurnosti i zdravlja destinacije	Čistoća d.o.o. Zadar	**397 djelatnika** **121 vozilo za prikupljanje otpada** **64 vozila ostale namjene**
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje ne probleme s gospodarenjem otpadom, posebice što turizam stvara znatne količine otpada zbog čega može doći do vizualne degradacije prostora, problema u adekvatnom zbrinjavanju otpada i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva	**68,45% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Prometna infrastruktura	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Opterećenje glavne cestovne mreže u destinaciji/zoni i opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane) važnih za turističke tokove	Pokazatelj ukazuje na prometno opterećenje na glavnoj cestovnoj mreži u destinaciji i prometno opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji, koje je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja destinacije	Grad Zadar	**Povećanje prometa za +22,42% na križanju Nikole Šubića Zrinskog/Marka Marulića/Ravnice (R16) i 20,43% na križanju Marka Marulića/Zrinsko Frankopanska/Trg kneza Višeslava/ O. kralja Tomislava (R17)**
	Procjena kapaciteta i iskorištenosti parkirališta u razdoblju vršne turističke sezone	Odnos kapacitetne ponude parkirališne infrastrukture prema prometnoj potražnji za parkiranjem	Pokazatelj pokazuje usklađenost prometne ponude i potražnje na odabranim parkiralištima važnim za turističke tokove u danima vršne turističke sezone, koju je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja parkirališnih prostora i budućeg turističkog razvoja destinacije	Grad Zadar	**Podatci nisu dostupni**
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih gužvom u prometu tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pritisak turizma na prometnu infrastrukturu i nastajanje gužve, što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva	**81,55% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**

	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni prometom u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u destinaciji, što se u konačnici odražava na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**39,45% ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)**
Stanovništvo i kvaliteta života	Kretanje broja stanovnika u (posljednjem) desetogodišnjem razdoblju	Promjena broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Pokazatelj omogućuje praćenje kretanja broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Državni zavod za statistiku – Popis stanovništva, kućanstva i stanova; prirodno kretanje stanovništva; migracije stanovništva; procjena stanovništva na razini jedinice lokalne samouprave	**2011. godine: 75.062** **2021. godine: 70.779** **Pad za 5,71%**
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni gužvom na ulicama/javnim površinama u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na probleme gužvi u destinaciji, nastalih zbog prevelikog broja turističkih kapaciteta, dolazaka i noćenja te jednodnevnih posjetitelja, što u konačnici utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva te zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije	Anketa lokalnog stanovništva	**58,91% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Indeks priuštivosti stana (na razini destinacije)	Omjer medijalne cijene stana/apartmana po m2 u	Pokazatelj omogućava lokalnim vlastima i turističkim upravama	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i	**22**

		JLS-u i prosječnog godišnjeg prijavljenog ostvarenog neto dohotka po zaposlenom	da procijene koliko turizam utječe na dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na društveno-ekonomske uvjete u destinaciji	državne imovine Republike Hrvatske (2023) – „Pregled tržišta nekretnina Republike Hrvatske 2023“	
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Raspoloživost dodatne radne snage (stopa nezaposlenosti; broj izdanih radnih dozvola po mjesecima)	Raspoloživa dodatna radna snaga kao broj nezaposlenih u mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja turista	Pokazatelj osigurava informacije o potencijalno raspoloživoj dodatnoj radnoj snazi koja uključuje nezaposlene osobe	Hrvatski zavod za zapošljavanje	**1.089 nezaposlenih osoba ili 3,84%; 14.037 dozvola za boravak i rad na području PU Zadarske**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Na temelju izračunatih pokazatelja može se zamijetiti kako u Gradu Zadru postoji pritisak turizma na okoliš. Iako neki podatci za izračun pokazatelja resursno atrakcijske osnove izostaju ili nisu cjeloviti, pokazatelji stanja kakvoće mora i zraka u Gradu Zadru su povoljni. Međutim, pokazatelji zadovoljstva lokalnog stanovništva ukazuju na probleme. Naime, samo 25,89% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije, a 11,03% njih ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora. S druge strane, turisti iskazuju višu razinu zadovoljstva - 82,87% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom destinacije, 58,72% je zadovoljno uređenošću, a 62,69% njih je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija. Iako se razina buke u gradu ne mjeri, za 38,99% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem, dok je samo 12,23% ispitanih turista nezadovoljno radi buke tijekom boravka u destinaciji.

U destinaciji je relativno nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta, s obzirom da u gradu prevladava smještaj u domaćinstvu (45,40%) i nekomercijalni smještaj (30,27%). Sukladno tome, relativno je nepovoljan omjer broja kreveta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na lokalno stanovništvo – 71 krevet u komercijalnom i 21 krevet u nekomercijalnom smještaju na 100 stanovnika. Pri tome valja istaknuti kako postoji čak 21% smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje, dakle gotovo četvrtina. Šire gledajući, stambene jedinice turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) čine 27% u ukupnom broju stambenih jedinica.
Također, po pitanju turističkog intenziteta, u vršnom opterećenju (kolovoz) prosječan dnevni broj turističkih noćenja čini čak 27% ukupnog broja stanovnika Grada Zadra. Ovi pokazatelji ukazuju na svojevrsni pritisak turizma na prostor, infrastrukturu i lokalno stanovništvo. Navedeno dodatno potvrđuje pokazatelji zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom jer čak 74,53% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji, dok samo 41,19% njih ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji. U kontekstu izgradnje i fokusiranja ne turističku namjenu stambenih prostora, visoki indeks stanovanja (22) pokazuje da turizam znatno utječe na dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na društveno-ekonomske uvjete u destinaciji.
Sukladno navedenome pritisku, komunalna infrastruktura također trpi određene pritiske. Najveći pritisak vidljiv je na vodovodnoj infrastrukturi. Primjerice, tijekom vršne sezone potroši se 0,53 m^3 vode po noćenju turista, a samo 0,19 m^3 vode po noćenju stanovnika. Ovaj podatak ne čudi je turisti u destinaciji troše prosječno više vode, što je u ovome slučaju još izraženije zbog obilježja Grada Zadra kao destinacije (kupanje u moru, visoke temperature i sl.) Kod potrošnje električne energije je obrnuto, jer je potrošnja 0,24 KWh po noćenju turista, a čak 9,59 KWh po noćenju stanovnika. Ovo je uvjetovano pretežitim korištenjem električne energije za grijanje tijekom zimskih mjeseci.
Iako je broj djelatnika koji rade na održavanju javnih površina u odnosu na površinu koji pokrivaju malen, čistoća, sigurnost i estetska privlačnost destinacije je vrlo zadovoljavajuća. Tome pridonose ljudski i tehnološki kapaciteti za odvoz otpada u destinaciji. Ipak, lokalno stanovništvo iskazuje određeno nezadovoljstvo, posebice

tijekom sezone. Primjerice, za čak 68,45% ispitanih lokalnih stanovnika neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. Međutim, najveći problem u destinaciji odnosi se promet i gužvu. Tako gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem za 81,55% ispitanih lokalnih stanovnika, kao i gužva na ulicama/javnim površinama (za 58,91% njih). Turisti također iskazuju nezadovoljstvo – samo 39,45% ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta).

Usprkos velikom broju pokazatelja prihvatnog kapaciteta, većina podataka za njihov izračun je prikupljena. Može se uočiti kako određeni podatci kojima bi trebao raspolagati Grad Zadar kao jedinica lokalne samouprave nisu dostupni. Ti podatci su bitni jer se odnose na prostor, okoliš i prometnu infrastrukturu koji predstavljaju značajnu komponentu prihvatnog kapaciteta destinacije poput Grada Zadra. Stoga se kroz naredno razdoblje **preporuča uspostava jedinstvene baze za sustavno prikupljanje podataka koji nedostaju**. Dakle, s obzirom da se radi o obveznim pokazateljima prihvatnog kapaciteta destinacije, svi podatci potrebni za njihov izračun moraju biti dostupni.

Zaključak

Analiza pokazatelja prihvatnog kapaciteta Grada Zadra upućuje na to da se destinacija u pojedinim segmentima približava, a djelomično i premašuje granice održivog razvoja turizma. Posebno su izraženi pritisci na društvenu i prostornu dimenziju prihvatnog kapaciteta. Ovdje valja naglasiti da nažalost kod prostorne komponente nedostaju neki od ključnih pokazatelja. Iako nedostaju ključni okolišni pokazatelji, prema postojećima trenutačno još uvijek relativno povoljna situacija u okolišu, ali uz jasne naznake potencijalnih budućih opterećenja. U skladu s konceptom održivog turizma, koji podrazumijeva uravnotežen razvoj ekonomskih koristi uz očuvanje okolišnih resursa i kvalitete života lokalnog stanovništva, nužno je upravljanje razvojem turizma temeljiti na stvarnim granicama prihvatnog kapaciteta destinacije. Visok udio turističkih smještajnih jedinica u ukupnim stambenim jedinicama, nepovoljni omjeri broja kreveta u odnosu na broj stanovnika te negativni stavovi lokalnog stanovništva jasno ukazuju na prekoračenje društvenog i prostornog prihvatnog kapaciteta destinacije. Ovakvi pokazatelji potvrđuju da budući nekontrolirani rast smještajnih kapaciteta, osobito u domaćinstvu, može dodatno narušiti dostupnost stanovanja, društvenu koheziju i identitet prostora. Stoga je u skladu s načelima održivog turizma nužno ograničiti umanjiti apartmanizaciju i usmjeriti razvoj prema kvalitetnijim, prostorno i društveno prihvatljivijim oblicima smještaja.

Iako pokazatelji kakvoće mora i zraka upućuju na povoljno stanje okoliša, povećana potrošnja vode po turističkom noćenju i problemi s neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone signaliziraju rastući pritisak na okolišni prihvatni kapacitet. U kontekstu održivog turizma, to zahtijeva uvođenje mjera racionalnog korištenja resursa, unapređenje sustava gospodarenja otpadom te kontinuirano praćenje ključnih okolišnih pokazatelja kako bi se spriječilo njihovo pogoršanje u budućnosti. Izrazito negativni stavovi lokalnog stanovništva i turista u vezi s prometnim gužvama ukazuju na prekoračenje prometnog i infrastrukturnog prihvatnog kapaciteta destinacije tijekom vršnog opterećenja. Takvo stanje nije u skladu s načelima održivog turizma jer narušava

funkcionalnost prostora i kvalitetu boravka stanovnika i posjetitelja. Stoga je nužno primijeniti mjere održive mobilnosti, smanjenja prometnih opterećenja u najfrekventnijim zonama te bolju prostornu i vremensku disperziju turističkih tokova.
Nedostatak pojedinih podataka potrebnih za izračun obveznih, a posebice dodatnih pokazatelja prihvatnog kapaciteta ukazuje na slabosti u upravljačkom sustavu destinacije. U skladu s konceptom održivog turizma, učinkovito upravljanje zahtijeva sustavno, kontinuirano i transparentno prikupljanje podataka o prostoru, okolišu i infrastrukturi. Samo na temelju cjelovitih podataka i pokazatelja moguće je donositi kvalitetne odluke o daljnjem razvoju turizma i spriječiti prelazak granica prihvatnog kapaciteta.
Dakle, rezultati analize potvrđuju da se Grad Zadar nalazi u fazi u kojoj je daljnji razvoj turizma nužno usmjeriti s kvantitativnog rasta prema kvalitativnom, uz strogo poštivanje granica prihvatnog kapaciteta destinacije. Primjena načela održivog turizma, uz aktivno upravljanje svim komponentama prihvatnog kapaciteta, predstavlja ključan preduvjet za dugoročno očuvanje konkurentnosti destinacije i kvalitete života lokalnog stanovništva. Sukladno svemu, preporuča se sljedeće:

1. **Urediti strukturu smještajnih kapaciteta**
   - Uspostaviti sustav zoniranja destinacije kojim će se usmjeravati razvoj smještajnih kapaciteta u domaćinstvu kroz definiranje područja različitog stupnja dopuštenosti razvoja, u skladu s utvrđenim granicama prihvatnog kapaciteta. Upravljati daljnjim razvojem smještaja u domaćinstvu, osobito u užem gradskom području, kroz prostorno-planske mjere i strože uvjete prenamjene stambenih jedinica u turističke. Poticati razvoj kvalitetnijih, održivih oblika smještaja (npr. manji hoteli, boutique hoteli, difuzni hoteli) koji ostvaruju veći prihod uz manji prostorni i društveni pritisak.
   - Razmotriti fiskalne mjere (npr. diferencirane poreze ili naknade) koje bi destimulirale prekomjernu turističku prenamjenu stanova.

2. **Zaštititi dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo**
   - Uvesti mjere za očuvanje stambenog fonda za stalno stanovanje, poput kvota ili zona u kojima je turistički najam ograničen.
   - Razvijati politike priuštivog stanovanja za lokalno stanovništvo, posebno mlade i deficitarne kadrove.
   - Sustavno pratiti indeks stanovanja kao ključni pokazatelj društvene održivosti turizma.

3. **Upravljati turističkim intenzitetom i sezonalnošću**
   - Smanjiti koncentraciju turističkih aktivnosti u vršnim mjesecima, kroz razvoj posebnih oblika turizma izvan glavne sezone (kulturni, kongresni, gastronomski, sportski turizam i dr.).
   - Usmjeravati turiste prema manje opterećenim dijelovima grada i šireg područja, čime se rasterećuje povijesna jezgra i javni prostori.

4. **Poboljšati odnos lokalnog stanovništva prema turizmu**
   - Uključiti lokalno stanovništvo u proces planiranja i donošenja odluka vezanih uz razvoj turizma.
   - Razviti komunikacijsku strategiju koja jasno pokazuje koristi, ali i mjere ublažavanja negativnih učinaka turizma.
   - Posvetiti pozornost upravljanju javnim prostorom, budući da stanovnici upravo tu percipiraju najveće negativne učinke.

5. **Održivo upravljati infrastrukturom i resursima**
   - Uvesti mjere racionalizacije potrošnje vode u turističkom sektoru (npr. štedne instalacije, edukacija turista i iznajmljivača).
   - Nastaviti ulaganja u održavanje čistoće i sustav gospodarenja otpadom, uz pojačane kapacitete tijekom turističke sezone.
   - Razmotriti uvođenje pametnih rješenja (smart city) za praćenje potrošnje resursa i opterećenja infrastrukture.

6. **Kontinuirano unaprjeđivati prometni sustav i rješavati prometne probleme**
   - Razvijati održiva prometna rješenja (npr. javni prijevoz, biciklistička infrastruktura, park-and-ride sustavi i sl.).
   - Upravljati prometnim opterećenjem u najopterećenijim zonama tijekom sezone, osobito u povijesnoj jezgri. Poboljšati informiranost turista o alternativnim načinima kretanja po destinaciji.

7. **Sustavno prikupljati i omogućiti dostupnost podataka**
   - Uspostaviti integrirani sustav prikupljanja podataka potrebnih za izračun obveznih i dodatnih pokazatelji, kako bi se isti kroz buduće razdoblje mogli revidirati, izmijeniti i nadopuniti.
   - Uspostaviti integrirani sustav praćenja pokazatelja prihvatnog kapaciteta, osobito onih vezanih uz prostor, promet i okoliš.
   - Osigurati da svi obvezni pokazatelji budu redovito ažurirani i javno dostupni, kako bi se omogućilo kvalitetno planiranje i donošenje odluka.
   - Poticati suradnju između gradske uprave, turističke zajednice i drugih relevantnih institucija.

3.12.2. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta

Osim obveznih, u nastavku su prikazani dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Grada Zadra, koji bi trebali dodatno ukazati na pritisak turizma u specifičnim segmentima.

Tablica 27. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Grada Zadra za 2024. godinu

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o smjeru razvoja gospodarstva	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da je usmjerenost na turizam poželjan pravac daljnjeg gospodarskog razvoja destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje u kojoj mjeri je turizam važan čimbenik gospodarstva i koliko utječe na blagostanje lokalnog stanovništva	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da je usmjerenost na turizam poželjan pravac daljnjeg gospodarskog razvoja destinacije**
	Stav o smjeru razvoja turizma	Procjena poželjnog smjera daljnjeg razvoja turizma u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivne i negativne učinka turizma u destinaciji te planiranje budućeg turističkog razvoja u skladu s preferencijama i potrebama lokalne zajednice, njihovom blagostanju i održivosti turizma u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) stanovnika koji smatraju da je određeni smjer daljnjeg razvoja turizma visoki prioritet**

Turistička potražnja	Intenzitet jednodnevnog turizma kao prosječan broj jednodnevnih posjetitelja po m2 izgrađene površine naselja, odnosno središnje/najvažnije turističke zone ukoliko je jedinica lokalne/regionalne samouprave zonirana, u vršnim danima turističke sezone	Prosječan broj jednodnevnih posjetitelja po m2 izgrađene površine naselja, odnosno središnje/najvažnije turističke zone, ukoliko je jedinica lokalne/regionalne samouprave zonirana u više zona, u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se mjeri intenzitet jednodnevnog turizma (putnici na kruzerima, tranzitni gosti, posjetitelji koji u destinaciju dolaze zbog nekih specifičnih razloga kao što su boravak na plaži, sudjelovanje u događanjima i zabavnim sadržajima i dr.) uz turističke dolaske stvaraju dodatan izvor pritiska na sve destinacijske resurse i javnu turističku infrastrukturu	TZ Grada Zadra	**Prosječan broj jednodnevnih posjetitelja po m2 izgrađene površine naselja**
	Zadovoljstvo turista kvalitetom smještaja	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima koji su zadovoljni kvalitetom smještaja	Pokazatelj mjeri kvalitetu smještaja u destinaciji, kao jedan od važnih elemenata ukupnog turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista u komercijalnim smještajnim objektima	**Udio (%) zadovoljnih turista**
	Nedostajući i neprimjereni sadržaji	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima, nekomercijalnom smještaju i jednodnevnih posjetitelja koji smatraju da destinaciji nedostaju određeni sadržaji i/ili su neprimjereni	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja kvalitetom, raznovrsnošću i bogatstvom turističkih proizvoda destinacije, kao dijela turističke ponude koja kroz potrošnju stvara nova radna mjesta i generira prihode u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**Udio (%) turista koji smatraju da destinaciji nedostaju određeni sadržaji i/ili su neprimjereni**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija događanja i večernjih zabavnih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Ekspertna ocjena koncentracije događanja i večernjih zabavnih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama iz perspektive utjecaja na kvalitetu života lokalnih stanovnika i boravka turista	Pokazateljem se mjeri koncentracija događanja i večernji zabavni sadržaji koji su važan aspekt ukupne turističke ponude destinacije, ali i potencijalni generator brojnih negativnih eksternalija i narušavanja kvalitete života lokalnih stanovnika te kvalitete boravka turista	TZ Grada Zadra	**Visoka, srednja i niska razina koncentracije**
	Oštećenja/degradacija baštine uslijed turističke aktivnosti	Ekspertna ocjena oštećenja/ degradacije baštine na područjima destinacije/definiranim zonama nastalih kao posljedica turističke aktivnosti	Pokazatelj ukazuje na fizička oštećenja prirodne ili kulturne baštine nastala zbog kontinuiranog i intenzivnog korištenja i valorizacije	Grad Zadar	**Razina oštećenja (visoka, srednja, nema oštećenja)**
	Turizam kao razlog istiskivanja sadržaja važnih stanovnicima	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da su uslijed turističkog razvoja javni sadržaji za lokalno stanovništvo postali manje dostupni, u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo stanovnika javnim sadržajima koji su se uslijed turističkog razvoja intenzivnije prilagodili turističkim sadržajama koji često istiskuju javne sadržaje potrebne lokalnom stanovništvu	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da su uslijed turističkog razvoja javni sadržaji za lokalno stanovništvo postali manje dostupni**

	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja događanjima i manifestacijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim i nekomercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni događanjima i manifestacijama u destinaciji	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja kvalitetom, raznovrsnošću i bogatstvom događanjima i manifestacijama, kao dijela turističke ponude koja kroz potrošnju stvara nova radna mjesta i generira prihode u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**Udio (%) zadovoljnih turista i jednodnevnih posjetitelja**
Okoliš	Kvaliteta zraka na lokalnoj(im) mjernoj(im) stanici(ama) u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine	Broj dana s Europskim indeksom kvalitete zraka loše, vrlo loše i izuzetno loše kvalitete, odnosno I ili II kategorija prema Zakonu o zaštiti zraka.	Pokazatelj pokazuje kvalitetu zraka u destinaciji koja je jedan od pokazatelja kvalitete okoliša u destinaciji čije je svrha planiranje i primjena mjere za smanjenje utjecaja onečišćenja zraka na stanovnike i turiste	Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske (n.d.b) – „Državna mreža za trajno praćenje kvalitete zraka“	**Razina indeksa (na osnovi koncentracija u µg/m3)**
	Kvaliteta vode u lukama	Prostorna i vremenska raspodjela onečišćenja u pomorskim lukama	Pokazatelj omogućuje praćenje ekološkog stanja, odnosno kvalitete vode u lukama s ciljem zaštite zdravlja ljudi i okoliša	Institut za oceanografiju i ribarstvo Split: ODMS postaje monitoringa, informacijski sustav MORE, baza pokazatelja, IOR GeoPortal	**Koncentracije i prisutnost opasnih tvari te otpada u vodnom okolišu**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Prostor	Potencijal povećanja građevinskih područja	Površina mogućeg povećanja građevinskih područja	Pokazatelj ukazuje na dodatne mogućnosti proširenja građevinskih područja, ovisno o namjeni, pri čemu je potrebno razmatrati površine građevinskih područja po namjenama (npr. ugostiteljsko-turistička, sportsko-rekreacijska područja, tematski parkovi i sl.)	1) Grad Zadar 2) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**m2, ha**
	Mogućnost stambene izgradnje kroz rekonstrukciju i prenamjenu postojećih građevina	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području izgrađenih dijelova građevinskih područja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području izgrađenih dijelova građevinskih područja, pri čemu se uzima u obzir mogućnost rekonstrukcije i prenamjene postojećih građevina sukladno uvjetima iz prostornih planova	1) Grad Zadar 2) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj stambenih jedinica**
	Potencijal izgradnje u neizgrađenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene	Najveći mogući broj ležajeva u neizgrađenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj ležajeva koji se može ostvariti u neizgrađenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene	1) Grad Zadar 2) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj ležajeva**

	Mogućnosti proširivanja plažnog prostora (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Površina i/ili duljina obalne linije na kojoj je moguće realizirati dodatne plažne prostore	Pokazatelj ukazuje na dodatne mogućnosti povećanja plažnih kapaciteta, a u odnosu na zauzetost obalnog prostora postojećim i planiranim sadržajima te na reljefne i prostorne karakteristike	1) Grad Zadar 2) Zadarska županija 3) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**km, m2, površina plažnog prostora po kupaču**
	Veličina i struktura kapaciteta (vezovi) u nautici	Broj vezova u lukama nautičkog turizma i drugim objektima za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata te lukama otvorenim za javni promet namijenjenim za nautički turizam na području destinacije	Pokazateljem se procjenjuje veličina prihvatnog kapaciteta destinacije za nautički turizam	1) Grad Zadar 2) Zadarska županija 3) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj vezova**
	Potencijalno povećanje kapaciteta u nautičkom turizmu	Broj planiranih, a nerealiziranih vezova u lukama nautičkog turizma i drugim objektima za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata te lukama otvorenim za javni promet namijenjenim za nautički turizam na području destinacije	Procjena povećanja veličine prihvatnog kapaciteta destinacije za nautički turizam	1) Grad Zadar 2) Zadarska županija 3) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj vezova**

	Percepcija stanovnika o postojećem stanju izgrađenosti prostora	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da je turizam uzrokovao negativne promjene u prostoru u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivne i negativne učinke turizma, jer intenzivan turistički razvoj uzrokuje značajne pozitivne prostorne promjene (npr. uređenije mjesto) i one negativne (npr. preizgrađenost prostora)	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da je turizam uzrokovao negativne promjene u prostoru**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje vodovodne mreže (Udio ukupne potrošnje vode u odnosu na raspoloživi kapacitet u danima vršne turističke sezone)	Ocjena razine opterećenja vodovodne mreže u razdoblju vršne turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na opterećenje vodovodne mreže, jer dostupnost vode može biti ograničavajući čimbenik razvoja turizma, ali i zadovoljstva kvalitetom života lokalnog stanovništva i zadovoljstva turista destinacijom	Vodovod d.o.o. Zadar	**Udio (%)**
	Udio ukupne dnevne proizvodnje mješovitog komunalnog otpada (u kućanstvima i kolektivnim turističkim smještajnim kapacitetima) u odnosu na kapacitet prihvata i odvoza otpada u vršnim danima turističke sezone	Udio opterećenja kapaciteta prihvata i odvoza mješovitog komunalnog otpada s mješovitim komunalnim otpadom iz kućanstava i kolektivnih turističkih smještajnih objekata u razdoblju vršne turističke sezone	Pokazateljem se prati ostvarenje razdvajanja veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji, ali ujedno i na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može	Čistoća d.o.o. Zadar	**Udio (%) (zasebno za kapacitet odlagališta, zasebno za odvoz)**

			ugroziti konkurentnost turističke destinacije.		
	Iritacija neugodnim mirisima (iz kontejnera, kanalizacije, ventilacije) tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neugodnim mirisima (iz kontejnera, kanalizacije, ventilacije) tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, odnosno na kvalitetu zbrinjavanja otpada, otpadnih voda i dr., jer navedeno može dovesti do degradacije iskustva posjetitelja i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika kojima neugodni mirisi (iz kontejnera, kanalizacije, ventilacije) tijekom turističke sezone predstavljaju veliki problem**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Prometna infrastruktura	Iritacija pronalaženjem parkirnog mjesta tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni nemogućnošću pronalaska slobodnog parkirnog mjesta tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u mirovanju u destinaciji, jer turizam stvara izniman pritisak na prometnu infrastrukturu, doprinosi nastajanju gužve i smanjuje dostupnost slobodnih parkirališnih mjesta što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika kojima nedostatnost parkirnih mjesta tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
Stanovništvo i kvaliteta života	Percepcija utjecaja turizma na rast troškova života	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turizam znatno povećava pojedine stavke troškova života u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, odnosno ukazuje na blagostanje lokalnog stanovništva, jer turizam uzrokuje rast cijena nekretnina i povećanje drugih troškova života što može narušiti životni standard lokalnog stanovništva	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da turizam znatno povećava cijene**

	Zadovoljstvo dostupnošću odabranih javnih sadržaja	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni dostupnošću odabranih javnih sadržaja u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo stanovnika javnim sadržajima koji su se uslijed turističkog razvoja intenzivnije prilagodili turističkim sadržajima koji često istiskuju javne sadržaje potrebne lokalnom stanovništvu	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji su zadovoljni dostupnošću javnih sadržaja**
	Preseljenje stanovnika unutar destinacije uslijed iritacija uzrokovanih turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su se preselili unutar destinacije uslijed iritacija uzrokovanih turizmom (buka, gužva i slično zbog turista, prodaja nekretnina ili najam nekretnina turistima, povećani troškovi života zbog turizma)u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri kretanje stanovnika i preseljenje nastalo uslijed turističkog razvoja, jer turizam stvara pritisak na stanovništvo koje živi na području glavnih atrakcija u destinaciji pri čemu može doći do negativnih posljedica poput gentrifikacije	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) stanovnika koji su se preselili**
	Nezadovoljstvo s raspoloživosti stambenog prostora po prihvatljivoj cijeni uzrokovane turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su nezadovoljni s raspoloživosti stambenog prostora po prihvatljivoj cijeni u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, odnosno ukazuje na blagostanje lokalnog stanovništva, jer turizam uzrokuje rast cijena nekretnina i povećanje najma stanova što	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji su nezadovoljni mogućnostima pronalaska odgovarajućeg stambenog prostora po prihvatljivoj cijeni**

			može narušiti životni standard lokalnog stanovništva		
Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Udio turizma u gospodarskoj strukturi destinacije	Udio (%) novostvorene vrijednosti obveznika poreza na dobit u NKD 2007 području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u ukupno ostvarenosti gospodarskih subjekata u destinaciji	Pokazateljem se iskazuje stupanj uravnoteženja važnosti pojedinih djelatnosti odnosno ukazuje na moguće opasnosti koje proizlaze iz ovisnosti gospodarstva destinacija o jednoj gospodarskoj aktivnosti	FINA – Registar godišnjih financijskih izvještaja poduzetnika - obveznika poreza na dobit	**11%**
	Ovisnost stanovnika grada/mjesta o prihodima od turizma kao udio stanovnika za koje je turizam glavni i dodatni izvor prihoda u ukupnom broju stanovnika	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika starijih od 18 godina kojima je turizam glavni ili dodatni izvor prihoda u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na ovisnost stanovnika destinacije o prihodima od turizma, a time i na moguće opasnosti kvalitete života lokalnih stanovnika koje proizlaze iz ovisnosti raspoloživog dohotka o jednoj gospodarskoj aktivnosti	Anketa lokalnog stanovništva	**6,39%**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Iz tablice je moguće uočiti kako niti jedan dodatni pokazatelj prihvatnog kapaciteta nije izračunat. Razlog tome je nedostatak sekundarnih podataka kojima relevantne institucije, organizacije i nadležne službe ne raspolažu. Naime, ovdje se radi o vrlo specifičnim podatcima koje bi trebale voditi navedene organizacije i službe, no kako se ovakva metodologija prvi puta primjenjuje i do sada nije bila poznata, ne čudi da potrebnih podataka nema. Isto tako, do sada nije postojala ni zakonska obveza za njihovim prikupljanjem. Što se tiče podataka prikupljenih primarnim istraživanjem, Ministarstvo turizma i sporta je mijenjalo i prilagođavalo istraživački instrument (anketu), a u trenutku kada je provedeno istraživanje nad lokalnim stanovništvo i turistima, pitanja obuhvaćena dodatnim pokazateljima nisu bila uključena u anketu. Iz toga razloga se pripadajući pokazatelji nisu ni mogli izračunati. Sukladno tome, kroz naredno razdoblje **preporuča se sustavno prikupljanje podataka za izračun dodatnih pokazatelja prihvatnog kapaciteta.**

3.13. ANALIZA PROSTORNE OPTEREĆENOSTI SMJEŠTAJNIM JEDINICAMA

Iako je bilo planirano provesti ukupnu analizu stanja po razvojnim podcjelinama, to nije bilo moguće zbog nedostatka podataka za izračun pokazatelja i održivosti turizma za pojedine mjesne odbore, a time i prostorne podcjeline. Kako bi se prikazala prostorna opterećenost smještajnim jedinicama na području Grada Zadra, one su mapirane korištenjem GIS alata. Ova analiza se temelji na dostupnim podatcima iz sustava e-visitor u promatranom razdoblju te ne obuhvaća neformalni ili neprijavljeni smještaj. Opterećenost prostora smještajnim jedinicama za prijem turista (apartmanima) predstavlja jedan od ključnih elemenata prihvatnog kapaciteta i održivosti. Povećani udio stambenih jedinica namijenjenih kratkoročnom najmu turistima dovodi do smanjenja dostupnog stambenog fonda za lokalno stanovništvo. Najčešće dolazi i do povećanja cijena nekretnina, čime se smanjuje njihova priuštivost za lokalno stanovništvo. Javlja se i pitanje zadovoljstva lokalnog stanovništva takvim razvojem turizma na tom području zbog povećanja buke, gužvi te dodatnog opterećenja prometa i prometa u mirovanju. Na donjoj karti prikazana je koncentracija smještajnih jedinica na području Grada Zadra. Karta služi kao vizualna podloga za uočavanje prostorne distribucije i koncentracije smještajnih jedinica. Jasno je vidljivo da su smještajne jedinice koncentrirane u priobalnom dijelu Grada Zadra, posebice u njegovu užem dijelu. Otočne zajednice, osim Silbe, ne bilježe veću koncentraciju smještajnih jedinica, a istodobno se uočava i manja koncentracija na prostoru koji nije smješten u uskom priobalnom području.

Slika 6. Prostorna distribucija smještajnih jedinica u Gradu Zadru

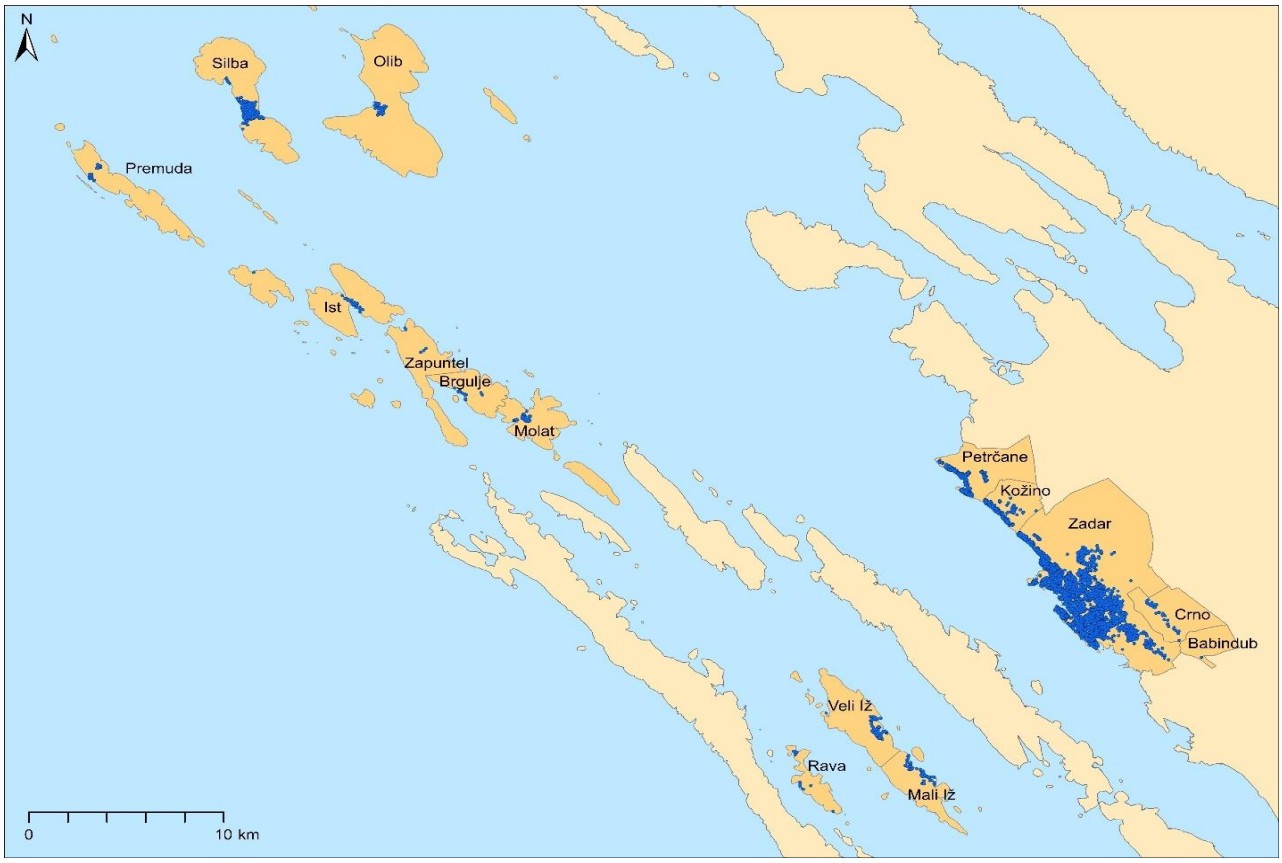

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Osim toga, izračunata je gustoća smještajnih objekata po km² prostora MO Grada Zadra. Ovdje valja navesti kako je od 8.468 objekata registriranih u sustavu e-visitor, njih 8.250 smješteno u prostor, dok ostatak (samo 218 objekata ili 2,58%) zbog manjkavih adresa nije prikazano na kartama niti je uzeto u daljnje razmatranje.

Tablica 28. Gustoća smještajnih objekata po km² površine mjesnih odbora

Naselje / mjesni odbor	Broj objekata	Površina km²	Objekti po km²
Poluotok	852	0,5	1.704,0
Voštarnica	361	0,4	902,5
Jazine I	348	0,5	696,0
Maslina	344	0,6	573,3
Višnjik	285	0,5	570,0
Puntamika	853	2,0	426,5
Jazine II	189	0,5	378,0
Brodarica	536	1,5	357,3
Stanovi	257	0,8	321,3
Smiljevac	200	0,7	285,7
Plovanija	229	1,3	176,2
Crvene kuće	121	0,9	134,4
Vidikovac	147	1,1	133,6
Arbanasi	269	2,1	128,1

Gaženica	154	1,6	96,3
Ričina	172	1,8	95,6
Petrčane	602	10,6	56,8
Kožino	326	5,9	55,3
Diklo	499	9,5	52,5
Bili Brig	270	5,3	50,9
Ploča	72	1,7	42,4
Silba	524	14,7	35,6
Novi Bokanjac	113	7,8	14,5
Mali Iž	76	7,3	10,4
Bokanjac	87	8,9	9,8
Veli Iž	87	10,4	8,4
Dračevac	20	2,5	8,0
Molat	51	9,6	5,3
Rava	16	3,7	4,3
Premuda	36	9	4,0
Crno	34	8,8	3,9
Brgulje	22	5,9	3,7
Ist	41	13,9	2,9
Olib	50	27,6	1,8
Zapuntel	5	10,3	0,5
Babindub	2	4,2	0,5
Ukupno naselje Zadar	6.378	52,5	121,5
Sveukupno Grad Zadar	**8.250**	**194,4**	**42,4**

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Iz tablice je jasno vidljivo kako je stara gradska jezgra Poluotok najopterećenija smještajnim jedinicama. Ovako visoka opterećenost, posebice u kontekstu zaštitne (tamponske) zone UNESCO-a kojoj ovo područje pripada, iznimno je zabrinjavajuća te predstavlja ozbiljnu ugrozu prostoru i lokalnom stanovništvu. Visoka opterećenost, osim u MO Poluotok, vidljiva je i na područjima mjesnih odbora Voštarnica, Jazine I, Maslina, Višnjik, Puntamika, Jazine II, Brodarica, Stanovi i Smiljevac. Prosjek u naselju Zadar iznosi 121,5 smještajnih jedinica po km², a ako se promatra područje cijelog Grada Zadra, opterećenost je relativno niža i iznosi 42,4 smještajne jedinice po km². Ovi ukupni pokazatelji dodatno potvrđuju prostornu neujednačenost.

U nastavku su prikazane karte opterećenosti smještajnim jedinicama prema prostornim podcjelinama. Donji prikaz prikazuje prostornu distribuciju smještajnih jedinica u užem području Grada Zadra. U pregledu užeg dijela grada jasno je vidljiva snažna opterećenost prostora MO Poluotok, na kojem se nalazi UNESCO-om zaštićeno područje, te je time posebno osjetljivo na turistički pritisak.

Slika 7. Prostorna distribucija smještajnih jedinica u užem gradu

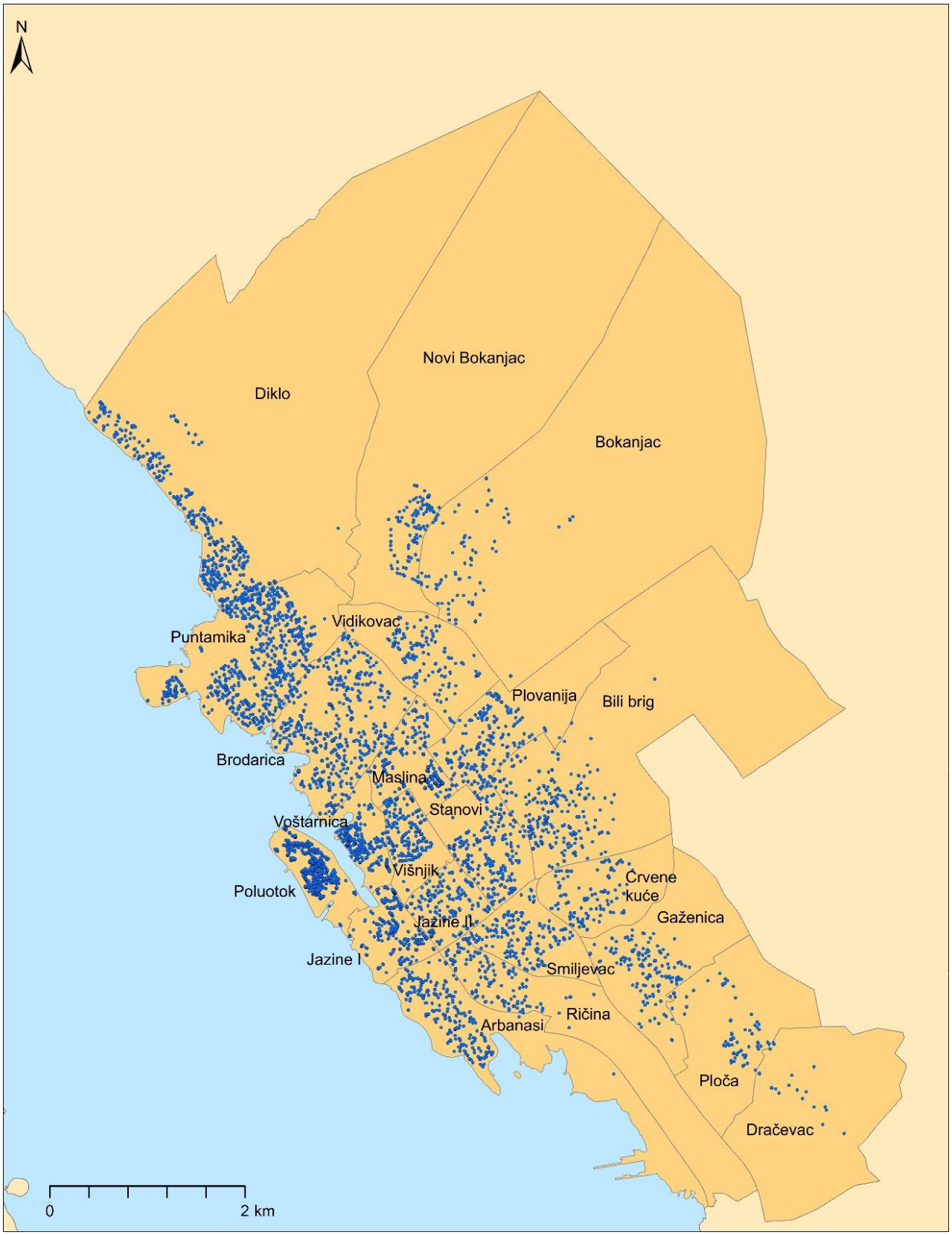

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Dok prosječna gustoća smještajnih jedinica na razini naselja Zadar znatno premašuje prosjek za cijelo administrativno područje Grada Zadra, na razini ukupnog gradskog

prostora vidljivo je razrjeđivanje opterećenja uslijed uključivanja prostranijih i slabije izgrađenih područja. Takvi rezultati upućuju na potrebu diferenciranog pristupa upravljanju turističkim razvojem, uz posebno razmatranje prostornih ograničenja i osjetljivosti pojedinih gradskih zona. U idućem prikazu moguće je uvidjeti navedenu distribuciju smještajnih jedinica na prigradskim kopnenim naseljima i užem gradu Zadru.

Slika 8. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na prigradskim kopnenim naseljima i užem gradu

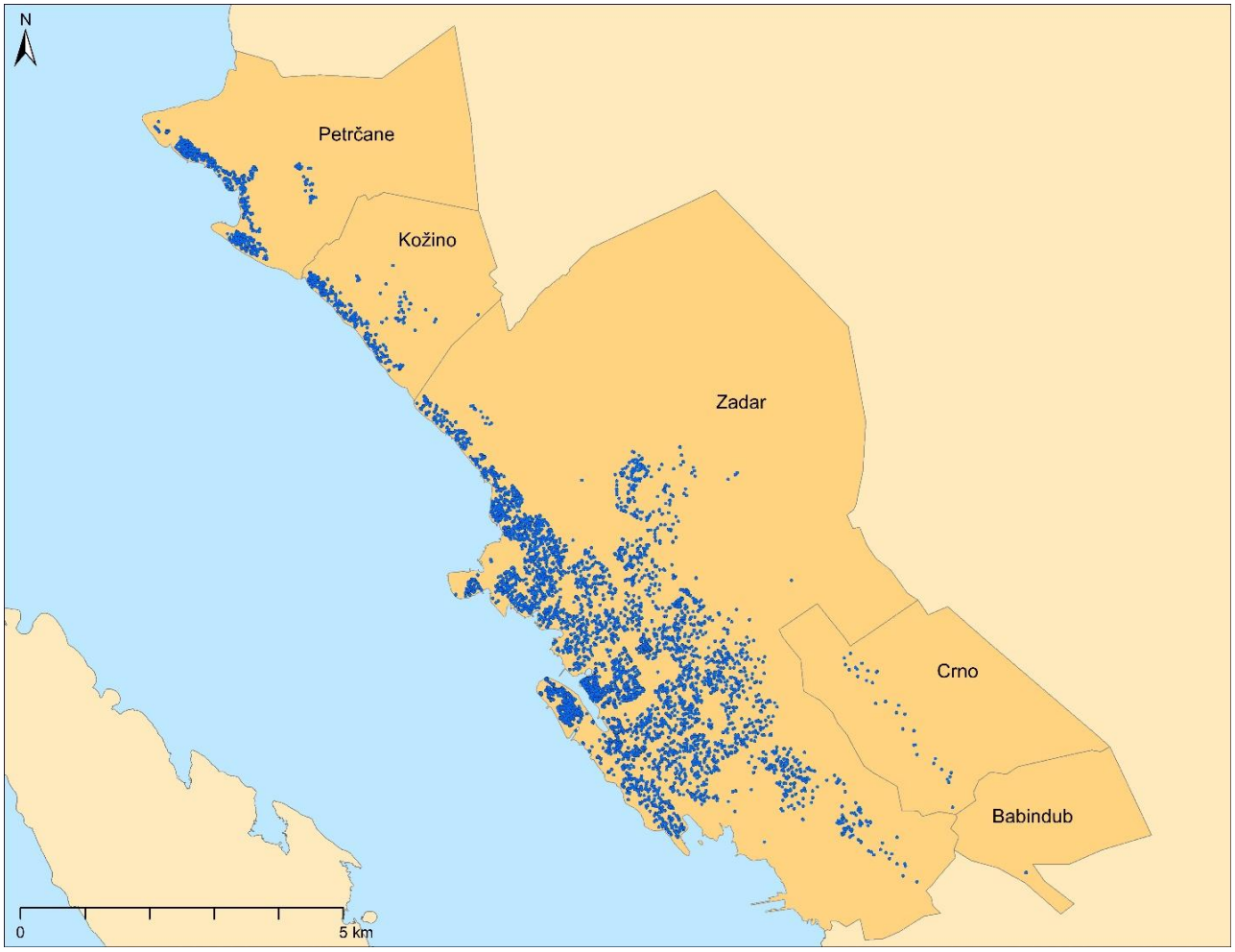

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Kako je prethodno navedeno, najniža opterećenost prostora smještajnim jedinicama uočena je na području otoka. Ovdje je potrebno isključiti Silbu, koja prema izračunu opterećenosti bilježi visoku razinu opterećenosti. U idućim prikazima može se uočiti distribucija smještajnih jedinica na otočnim naseljima.

Slika 9. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na otocima Olibu, Premudi i Silbi

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Dakle, prema podatcima je vidljivo da se po broju smještajnih jedinica otok Silba nalazi na izrazito visokom petom mjestu među mjesnim odborima Grada Zadra. Uvidom u kartu smještajnih jedinica, vidljivo je da su one isključivo koncentrirane na uskom području naselja te kao takve predstavljaju opterećenje prostoru i lokalnoj zajednici koja živi na Silbi. Pučinski otoci Premuda i Olib na taj način nisu opterećeni.
Druge zajednice pučinskih otoka Ista i Molata također ne bilježe veću koncentraciju smještajnih jedinica. Također, istovremeno se uočava mala koncentracija na prostoru koji nije smješten u uskom priobalnom području. Donji prikaz ukazuje na navedeno.

Slika 10. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na otocima Istu i Molatu

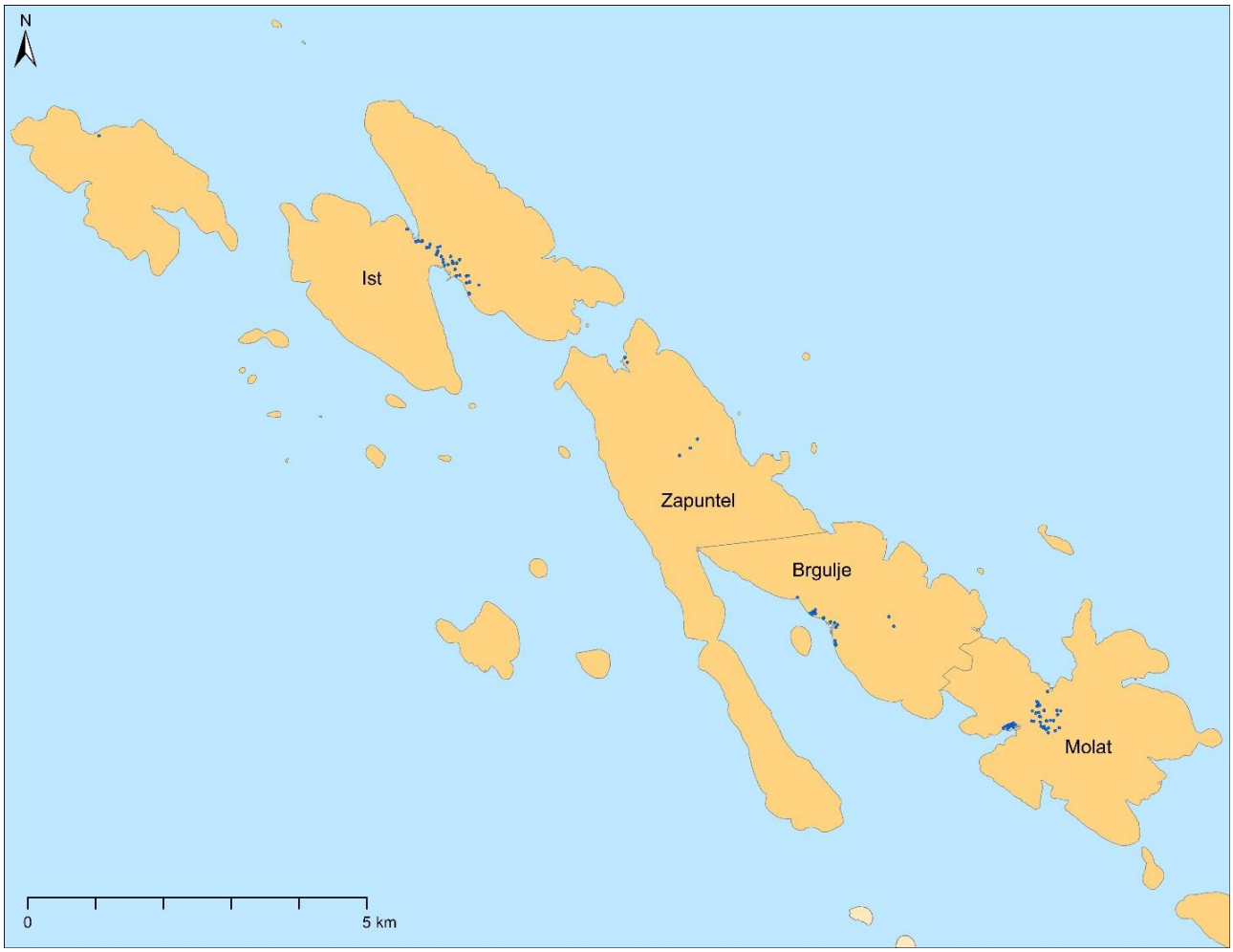

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Druge zajednice Gradu Zadru bližih otoka Iža i Rave također ne bilježe veću koncentraciju smještajnih jedinica. Istovremeno se uočava mala koncentracija na prostoru koji nije smješten u uskom priobalnom području. Donji prikaz prikazuje prostornu distribuciju smještajnih jedinica na otocima Ižu i Ravi.

Slika 11. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na otocima Ižu i Ravi

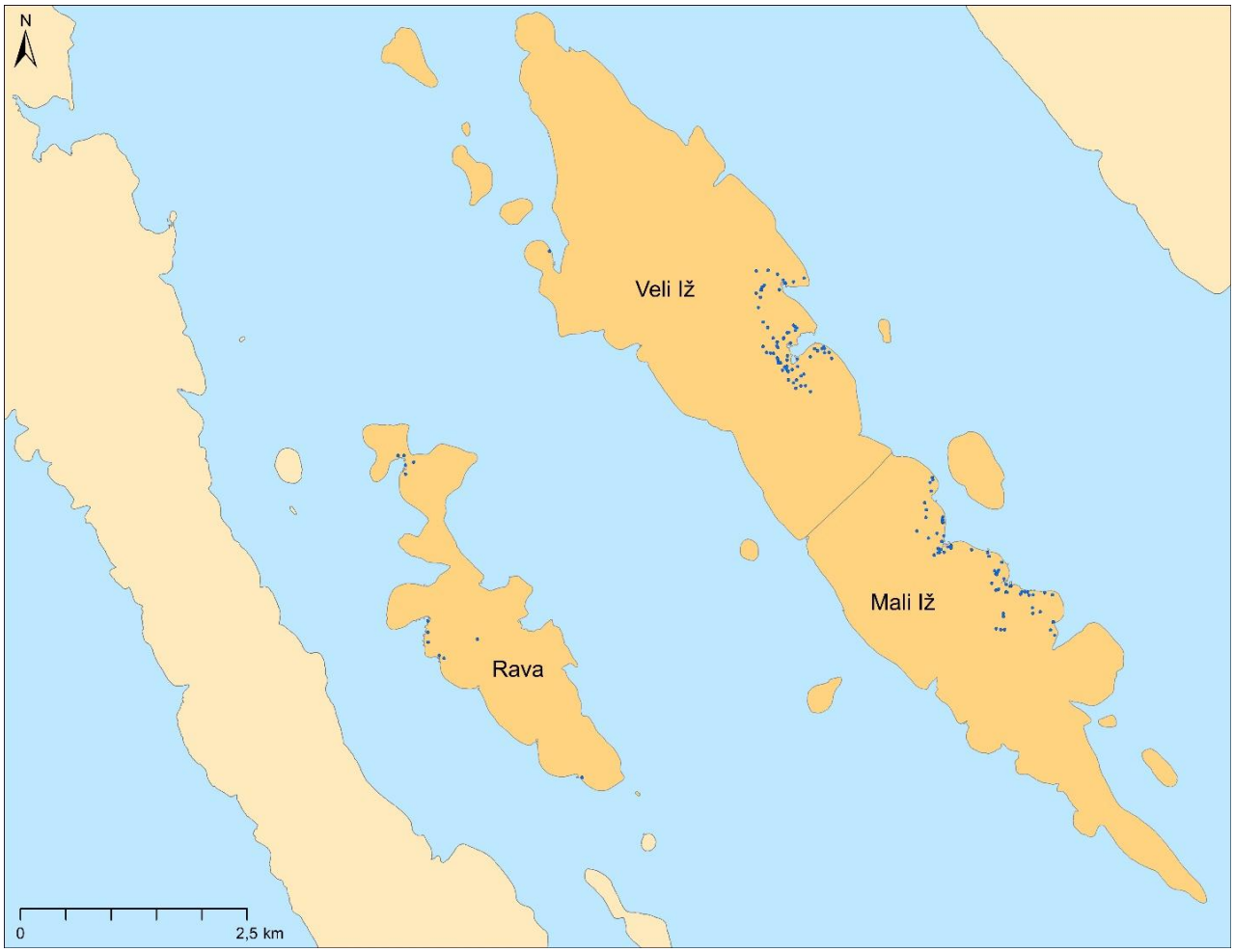

Izvor: Ante Blaće prema Državna geodetska uprava (n.d.); Turistička zajednica Grada Zadra, 2025

Iz prikazanih podataka vidljive su izrazite razlike u prostornoj opterećenosti smještajnim jedinicama među pojedinim mjesnim odborima na području Zadar. Izražene razlike u prostornoj opterećenosti smještajnim jedinicama potvrđuju važnost prostorno diferenciranog pristupa planiranju turističkog razvoja, osobito u najopterećenijim dijelovima urbanog područja. Stoga je u budućnosti potrebno upravljati prostorom na način da se smanji pritisak turizma na pretjerano opterećene prostore mjesnih odbora u središnjem i užem urbanom dijelu grada, dok se umjereni razvoj može dozvoliti na relativno manje opterećenim prostorima pojedinih otoka. Zbog nemogućnosti trenutačnog zonskog promatranja destinacije, u budućnosti se preporučuje uvesti razradu podataka potrebnih za izračun pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivosti sukladno gore predloženim podcjelinama. Jednako tako, preporučuje se stvorenu digitalnu bazu s lokacijama smještajnih kapaciteta ažurirati najmanje jednom godišnje te ju proširivati dodatnim elementima turističke ponude, kao što su ugostiteljski objekti, turističke atrakcije (muzeji, sakralne i povijesno važne građevine i sl.), plaže i dr. Ova digitalna baza može služiti kao podloga za donošenje prostornih i razvojnih odluka. Na taj se način osigurava sustavno praćenje prostornih i turističkih pritisaka te stvaraju kvalitetne podloge za dugoročno održivo upravljanje razvojem turizma.

3.14. IZRADA IZVJEŠĆA O ANALIZI STANJA

Temeljem provedene analize stanja može se zaključiti kako Grad Zadar, kao turistička destinacija, posjeduje vrijednu atrakcijsku osnovu za razvoj različitih oblika turističkih aktivnosti. Grad Zadar smješten je na priobalju Sjeverne Dalmacije, a njegova specifičnost i jedinstvenost u odnosu na druge priobalne destinacije ogleda se u činjenici da administrativno obuhvaća pet naselja na kopnu i dodatnih sedam naseljenih otoka (Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda, Rava, Silba). Klimatski ga obilježava sredozemna klima s vrućim ljetima i ukupno 2.590,8 sati prosječnog osunčavanja godišnje. Prometno je Grad Zadar iznimno dobro povezan, i to autocestom A1 s ostatkom Hrvatske i Europom, posjeduje međunarodnu zračnu luku, trajektnu i putničku luku s vezama prema otocima i Italiji te razvijenu mrežu lokalnih cesta. Takva dostupnost dodatno jača njegovu turističku privlačnost.

Grad Zadar je 2024. godine imao 8.468 smještajnih objekata. Ukupno gledano, struktura smještaja pokazuje dominaciju privatnog smještaja po broju objekata, dok hoteli i kampovi, unatoč manjem broju, ostvaruju visoku iskorištenost i imaju važnu ulogu u kvaliteti turističke ponude. Na području Grada Zadra djeluje više od 760 ugostiteljskih objekata različitih tipova. Najzastupljeniju kategoriju čine caffe barovi s ukupno 327 objekata, a slijede ih objekti brze prehrane i bistroi. U Zadru se također nalaze brojni obrti i druge turističke usluge.

Posebno treba istaknuti bogatu resursno-atrakcijsku osnovu Grada Zadra kao turističke destinacije. Uz vrijednu i očuvanu prirodnu baštinu, u destinaciji se nalazi izrazito vrijedna kulturno-povijesna baština koja čini temelj turističke ponude. Posebno treba istaknuti očuvani fortifikacijski sustav (Zadarski bedemi), koji su 2017. godine upisani na Popis svjetske baštine transnacionalnog serijskog kulturnog dobra „Obrambeni sustavi Republike Venecije u razdoblju od 15. do 17. stoljeća“. Uz njih, postoje brojni drugi spomenici i kulturna dobra pod različitom razinom i vrstom zaštite. Neki od resursa već su dovoljno valorizirani i koriste se u turističkoj ponudi destinacije, no i dalje postoje oni koji se mogu unaprijediti i dodatno valorizirati u svrhu razvoja autentičnih turističkih proizvoda destinacije. U poglavlju 4 dani su prijedlozi za razvoj turističkih proizvoda temeljenih na prepoznatim resursima destinacije, ali i na prepoznatim trendovima na tržištu globalne turističke potražnje.

Analiza stanja dala je detaljan uvid u različita obilježja destinacije, no treba istaknuti kako je potrebno dodatno unaprijediti registre, baze i druge informacije o destinaciji, posebice o otočnom dijelu destinacije, kako bi se moglo još kvalitetnije upravljati resursima i unaprijediti iskustvo različitih posjetitelja. Isto tako, potrebno je kontinuirano i sustavno prikupljati informacije obuhvaćene analizom stanja kako bi se moglo održivo upravljati destinacijom i planirati razvoj turizma u njoj.

Grad Zadar svrstan je u I. kategoriju indeksa turističke razvijenosti te je izrađen izračun prihvatnog kapaciteta. Analiza prihvatnog kapaciteta pokazuje da se Grad Zadar u pojedinim segmentima približava, a dijelom i prelazi granice održivog razvoja turizma, osobito u društvenoj, prostornoj te prometnoj i infrastrukturnoj dimenziji. Visok udio turističkog smještaja, nepovoljni omjeri kreveta i stanovnika te negativni stavovi lokalnog stanovništva upućuju na potrebu ograničavanja daljnje apartmanizacije te usmjeravanja razvoja prema kvalitetnijim oblicima turizma. Iako je stanje okoliša još uvijek relativno

povoljno, rast potrošnje resursa, problemi s otpadom i nedostatak ključnih podataka naglašavaju potrebu za jačim upravljanjem, sustavnim praćenjem pokazatelja i prijelazom s kvantitativnog na kvalitativni razvoj turizma. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta nisu izračunati zbog nedostatka relevantnih sekundarnih i primarnih podataka, što je posljedica nepostojanja zakonske obveze i dosadašnje primjene ove metodologije. Stoga se u narednom razdoblju preporučuje uspostava sustava prikupljanja podataka kako bi se omogućio njihov budući izračun.

Zaključno, analiza stanja pokazuje da je Zadar turistički snažna i konkurentna destinacija s bogatom kulturnom i prirodnom resursnom osnovom, ali i s izraženim pritiscima na prostor, infrastrukturu i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Kao ključni izazov za razdoblje 2026.–2030. identificira se potreba prijelaza s kvantitativnog rasta na upravljani, kvalitativni i održivi razvoj, uz strogo poštivanje granica prihvatnog kapaciteta destinacije.

4. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA

Temeljem dobivenih rezultata istraživanja i analizom stanja definirani su temeljni oblici turizma na kojima bi trebao počivati budući razvoj turizma Grada Zadra. Ovi oblici turizma ne predstavljaju jedni drugima konkurenciju, već komplemente koji se međusobno isprepliću i nadopunjuju tvoreći mrežu ponude sa sinergijskim učinkom povećanja ukupnih rezultata turizma, i to prije svega financijskih rezultata.

4.1. KUPALIŠNI TURIZAM – PROIZVOD SUNCA I MORA

Obalni turizam uključuje one rekreacijske aktivnosti koje uključuju putovanja izvan mjesta prebivališta i koje imaju za domaćina ili fokus obalni okoliš (i litoral i obalna područja), koji je spoj između kopnenog i morskog okoliša. Takvi okoliši mogu uključivati plaže, estuarije i obalne linije (Lück i Orams, 2023). Pritom turizam na plažama uključuje raznolik raspon praksi u slobodno vrijeme povezanih s obalom koje doprinose gospodarstvu (Metusela, 2016). U tom kontekstu, proizvod sunca, pijeska i mora označava vrstu turističkog iskustva gdje su toplo vrijeme, senzorni podražaji sunca, pijeska i mora važniji turistima od, na primjer, identiteta mjesta, kulture ili baštine (Marques, 2024). Globalno je 2024. godine ukupno činio 51,6% svih dolazaka ostvarenih u Europi, a od toga je Južnu/Mediteransku Europu posjetilo 330,6 milijuna turista, što je ukupno 22,5% svih turističkih dolazaka u svijetu (UN Tourism, n.d.a). Ovdje treba istaknuti kako je preko 50% svih turista motivirano odmorom, rekreacijom i praznicima (World Tourism Organization, 2024), a među deset najpoželjnijih destinacija navodi se i Hrvatska (European Travel Comission, 2025). Nadalje, rezultati istraživanja u Jadranskoj Hrvatskoj pokazuju da 83,2% turista dolazi zbog mora, a 72,8% kao glavnu aktivnosti navodi plivanje/kupanje (Marušić i sur., 2023b). Dakle, ovaj oblik turizma predstavlja jedan od najvažnijih oblika turizma za Europu i Hrvatsku, ali i za Zadar, i to primarno zbog prirodnih resursa i klimatskih uvjeta.

Međutim, zbog prirodnih, klimatskih i institucionalnih ograničenja ovaj je oblik turizma uglavnom sezonski, budući da se najveći postotak dolazaka motiviranih suncem i morem događa u ljetnim mjesecima, zbog čega je potrebno kontinuirano pratiti sve potencijalno negativne posljedice masovnosti. Uz to, važno je provoditi metode stalne prevencije te biti spreman brzo reagirati ako se takvi učinci pojave. Najdjelotvorniji način sprječavanja negativnih posljedica jest diverzifikacija turističke ponude, uključivanje dodatnih oblika turizma i daljnje širenje te unapređenje kvalitete postojećih sadržaja u destinaciji. Plaže predstavljaju jedan od ključnih nedostataka za razvoj ovoga oblika turizma na području Grada Zadra. Iako Zadar kao urbano središte raspolaže s relativno malo uređenih plaža, njegovi rubni dijelovi i osobito otoci nude važan potencijal za širenje ove turističke djelatnosti. Kako bi se taj potencijal u potpunosti iskoristio, potrebno je ulagati u dodatne sadržaje i kvalitetniju ponudu. Prije svega, nužno je urediti postojeće plažne prostore, jasno ih označiti turističkom signalizacijom, omogućiti lakše snalaženje posjetitelja te ih obogatiti raznovrsnim sadržajima na kopnu i na moru. Izradom studija nosivosti pojedinih kupališta te primjenom odgovarajuće cjenovne ili kvotne politike može se

osigurati optimalna razina posjećenosti i izbjeći prekomjerna gužva. Također, potrebno je uspostaviti učinkovit model upravljanja plažama kako bi se one koje trenutačno imaju nisku razinu iskorištenosti, zbog neuređenosti, slabije dostupnosti ili nedovoljno kvalitetne promocije, dodatno aktivirale i privukle posjetitelje. Istovremeno, plaže koje su izložene prevelikom opterećenju trebalo bi rasteretiti uvođenjem određenih mjera, osobito u razdobljima najvećih gužvi. Nadalje, sadržaje na plažama potrebno je prilagoditi njihovoj namjeni i ciljanim skupinama posjetitelja, a već u fazi sklapanja koncesijskih ugovora važno je jasno definirati uvjete koje koncesionari moraju poštovati.
U kontekstu ovog oblika turizma treba napomenuti kako zbog klimatskih promjena turisti sve više počinju mijenjati svoje navike pa tako 16% Europljana bira destinacije s umjerenijim temperaturama, 15% izbjegava destinacije s ekstremnim temperaturama, a 9% njih već mijenja razdoblje svog putovanja, tj. mjesec kada odlaze na putovanje. To potvrđuje i WTM globalni izvještaj iz 2025. godine, u kojemu se navodi da čak jedna četvrtina (25%) globalnih putnika ističe kako ekstremne vrućine i degradiranje prirodnog okoliša predstavljaju odvraćajući faktor pri odabiru destinacije putovanja (WTM, 2025). Ukupno 30,1% Europljana putuje zbog sunca i mora, ali je sve njih preferira ljetne praznike u kolovozu (25%) ili rujnu (22%) u odnosu na putovanja u lipnju (14%) ili srpnju (25%) (European Travel Commission, 2025). Upravo zbog toga, Zadar kao kupališna destinacija i dalje može biti konkurentna, posebice u predsezoni i posezoni, kada nije toliko vruće, ali kada se i dalje može uživati u ovom obliku turizma i drugim komplementarnim oblicima ovisno o drugim motivima i preferencijama.

4.2. KULTURNI TURIZAM

Kulturni turizam obuhvaća putovanja čiji je primarni motiv upoznavanje, doživljavanje i sudjelovanje u kulturnim sadržajima, uključujući umjetnost, arhitekturu, povijesnu i kulturnu baštinu, gastronomiju, književnost, glazbu, kreativne industrije te lokalne običaje i tradiciju (UN Tourism, n.d.b). Iako postoji rizik od komercijalizacije i narušavanja lokalne kulture, pažljivo upravljanje resursima može te izazove pretvoriti u prednost, primjerice, kroz revitalizaciju tradicijskih zanata, razvoj lokalnih suvenira ili prenamjenu povijesnih objekata u tzv. *heritage hotele*, čime se baština čuva i postaje ekonomski održiva (Yamashita, 2024). Među ključnim trendovima kulturnog turizma ističe se rast interesa za nematerijalnu baštinu, uključujući festivale, glazbu, kazalište, lokalne zanate i gastronomiju, što omogućuje autentično i iskustveno sudjelovanje. Velik broj turista (40-50%) sudjeluje u kulturnim aktivnostima tijekom putovanja, a kulturni turizam na globalnoj razini raste 4,5% godišnje, brže od ukupnog turističkog sektora. Turisti sve više traže participativna iskustva, dok digitalne tehnologije, poput QR kodova, virtualne stvarnosti i digitalnih vodiča, omogućuju interaktivnu interpretaciju tradicije i kulturne baštine (Espeso-Molinero, 2022). Zadar kao grad s bogatom povijesnom i arhitektonskom baštinom, raznovrsnom gastronomskom i kreativnom ponudom ima značajan potencijal za razvoj održivog kulturnog turizma. Sve veća demografska i kulturna raznolikost posjetitelja, uključujući mlađe generacije i digitalne nomade, zahtijeva fleksibilan pristup kulturne ponude koja kombinira povijest, tradiciju i suvremenu kulturu.
Zadar je u velikoj mjeri ublažio sezonalnost kulturnih sadržaja i razvio stabilnu cjelogodišnju ponudu. Daljnji razvoj kulturnog turizma zahtijeva snažniju suradnju

kulturnog, gospodarskog i turističkog sektora, veće uključivanje gospodarstva kroz partnerstva i sponzorstva te jačanje promocije i međunarodne vidljivosti kulturnih programa. Time bi se omogućila bolja valorizacija postojećih sadržaja, razvoj novih kulturno-turističkih proizvoda i daljnje jačanje Zadra kao cjelogodišnje kulturne destinacije.

4.3. ENO–GASTROTURIZAM

Eno-gastroturizam obuhvaća putovanja motivirana doživljajem lokalne hrane i pića kroz restorane, vinske i maslinarske ceste, posjete proizvođačima i gastronomske manifestacije (Belošević i sur., 2018; Boranić Živoder i Tomljenović, 2022; UNWTO, n.d.a). Turisti na hranu i piće troše oko trećinu ukupnog proračuna putovanja (Praesri i sur., 2022), a više od 80% njih navodi da im gastronomska iskustva povećavaju zadovoljstvo boravkom i vjerojatnost povratka u turističko odredište (Boranić Živoder i Tomljenović, 2022). U Europi, koja je najveće svjetsko emitivno tržište, 3–5% putnika čine izraziti gastroturisti (CBI Ministry of Foreign Affairs, 2021). Rastuća svijest o klimatskim promjenama dodatno potiče potražnju za ekološki prihvatljivim, sezonskim i autentičnim proizvodima te interes za priče o porijeklu namirnica, tradiciji pripreme i lokalnim kuharima (The European Consumer Organisation, 2020; World Food Travel Association, 2024). U Hrvatskoj je eno-gastroturizam prepoznat kao strateški važan specifični oblik turizma koji nadograđuje model „sunca i mora“, doprinosi produljenju sezone i jača ulogu lokalnih proizvođača. *Strategija razvoja održivog turizma do 2030.* posebno naglašava potencijal eno-gastroturizma u podizanju kvalitete ponude i promociji regionalnih kulinarskih identiteta (Hrvatska turistička zajednica, 2023). Grad Zadar i Zadarska županija imaju snažnu eno-gastro osnovu zahvaljujući spoju plodnog zaleđa s vinogradima, maslinicima i agrumima te bogatog morskog područja s raznolikim ribljim fondom (Hrvatska turistička zajednica, 2021).

4.4. VJERSKI TURIZAM

Vjerski turizam predstavlja nišu kulturnog turizma, jer obuhvaća svjetovne i vjerske elemente putovanja (Raj i Griffin, 2015; Collins-Kreiner, 2020). Uključuje posjete svetim mjestima i crkvama, razna hodočašća, sudjelovanje u vjerskim događajima, obredima, konferencijama i dr. (Stausberg, 2011; Griffin i Raj, 2018). Religijski turisti prvenstveno su motivirani vjerskim razlozima, poput ispunjavanja vjerskih obveza, duhovnog rasta ili ponovnog potvrđivanja osobnih uvjerenja. Međutim, religijski turizam često je isprepleten s kulturnim i baštinskim turizmom, uključujući svjetovne motive poput kulturnog obogaćivanja, iskustva svetih mjesta i arhitekture (Klarin, 2014). Kao rezultat toga, turističke destinacije često valoriziraju svoju sakralnu baštinu, koristeći je kao resurs za promicanje svoje kulturne posebnosti i diverzifikaciju ponude, u cilju privlačenja turista i produljenja turističke sezone. U tom procesu vjerska mjesta mogu postati komercijalizirana i komodificirana, jer se turistima nude proizvodi orijentirani na profit, što rezultira gubitkom tradicionalnih i jedinstvenih vrijednosti svetih mjesta (Olsen, 2003; Shepherd, 2018). Sukladno tome, sveta mjesta prolaze kroz heritizaciju, s obzirom da se povijesni vjerski artefakti i mjesta pretvaraju u objekte izlaganja i prezentacije sa

suvremenim utjecajem (Thouki, 2022). Upravljanje vjerskim turizmom iz toga je razloga izazovno jer religija i dalje zauzima značajno mjesto unutar globalnih društveno-političkih zbivanja, dok ju istovremeno prožimaju intenzivne turističke aktivnosti (Raj i Griffin, 2015, 2017).

Zadar je grad izrazito bogate sakralne baštine, nastale na temeljima katoličke tradicije koja je oblikovala njegov povijesni i kulturni razvoj. U razdoblju srednjovjekovnog procvata na području od svega 2 km² djelovalo je približno trideset crkava, što svjedoči o važnosti religije u svakodnevnom životu grada. Sačuvane crkvene građevine, pokretna sakralna baština, relikvije te vjerske manifestacije, poput hodočašća, procesija i proslave blagdana, ukazuju na snažnu povezanost Zadra s kršćanstvom. Zadar posjeduje iznimne sakralne vrijednosti svjetskog značaja. Primjerice, u gradu se čuva neraspadnuto tijelo svetog Šimuna, smješteno u jednoj od najznačajnijih škrinja europskog srednjovjekovnog zlatarstva, koja pripada vrijednoj zbirci crkvene umjetnosti Zlato i srebro grada Zadra. Uz to, Zadar je dva puta pohodio papa, 1177. i 2003. godine, što naglašava njegov povijesni i religijski ugled.

Arhitektura crkava, vrijedni zlatarski radovi, jedinstvene relikvije te brojna vjerska slavlja upućuju na potrebu snažnijeg uključivanja sakralne baštine u turističku ponudu grada, osobito u segmentu kulturnog turizma. Naime, mnogi crkveni prostori danas se doživljavaju poput muzeja, no uz ograničenja, jer u pojedinim crkvama nije dopušteno dulje zadržavanje grupa niti detaljna interpretacija baštine, a pojedine povijesne činjenice ostaju nedovoljno naglašene. Također, vjerske manifestacije važan su dio života lokalne zajednice te često obogaćuju predsezonu i posezonu. Navedeno zahtijeva suradnju Crkve, lokalne uprave i svih dionika kako bi se omogućila primjerena valorizacija i interpretacija ove baštine. Dakle, unatoč bogatstvu sakralnih sadržaja, ovi elementi još uvijek nisu stvorili čvrstu osnovu za razvoj vjerskog turizma. Stoga je nužno osmisliti kvalitetnu prezentaciju bogate zadarske povijesti povezane s kršćanstvom kako bi privukla turiste motivirane kulturom i religijom te one koji tijekom boravka žele upoznati kulturne i religijske posebnosti grada. Mogućnosti valorizacije i razvoja turističkih proizvoda ogledaju se kroz organizaciju različitih vjerskih manifestacija, događanja, procesija i proslava blagdana, organizaciju vođenih turističkih tura s različitom vjerskom tematikom, uz mogućnost kostimiranog vođenja i storytelling, organizaciju različitih znanstvenih i stručnih konferencija, kongresa, seminara i edukacija vjerske tematike, organizaciju specijaliziranih prikaza povijesno-značajnih događaja, te revitalizaciju hodočašća važnim gradskim svetcima.

4.5. MANIFESTACIJSKI TURIZAM

Manifestacijski turizam predstavlja specifično turističko tržište. Manifestacije, odnosno događaji imaju važnu ulogu u razvoju i marketingu turizma. Mogu djelovati kao turističke atrakcije koje stvaraju ekonomske koristi kroz potrošnju, animiraju prostor i destinaciju, potiču druge oblike razvoja i marketinških aktivnosti te sudjeluju u izgradnji imidža destinacije. Osim toga, planirani događaji svih vrsta predstavljaju snažne motive za posjet i sudjelovanje (Getz, 2024). Prema istom autoru, postoje četiri temeljne kategorije događanja, i to poslovna, sportska, zabavna i kulturna i druga događanja. Događanja se također razlikuju prema veličini, ali i prema prepoznatljivosti, tj. značaju kojeg imaju za

destinaciju. Događanja predstavljaju iznimno važan dio turističke ponude destinacije, budući da doprinose obogaćivanju iskustva i doživljaja turističke potražnje. Prema istraživanju Mastercarda o ekonomiji doživljaja provedenom u veljači 2025. godine, gotovo 90% europskih potrošača u 2025. godini aktivno je tražilo više turističkih iskustava nego u 2024. godinu (WTM, 2025). Očekuje se da će industrija događanja uživo rasti prosječno 5,9% godišnje do 2032. godine. Glavni pokretač tog rasta bit će publika u dobi od 21 do 40 godina (WTM, 2025 prema Allied Market Research, 2023). Dakle, rekreacijski događaji smatraju se najvećom prilikom za rast turizma, a tako ih vidi 54% turističkih stručnjaka (WTM, 2025 prema Tourism Economics' Q3 2025 Travel Industry Monitor).

Rezultati istraživanja na tržištu Europe također pokazuju da cca. 7% Europljana putuje zbog različitih događanja (European Travel Comission, 2025). Slični podatci su dobiveni u Jadranskoj Hrvatskoj, gdje je 8,4% turista istaknulo kako je došlo zbog manifestacija i događanja (Marušić i sur., 2023b). U ljetnoj sezoni u Zadarskoj županiji čak 21,1% turista kao motiv dolaska navodi manifestacije i događanja, pritom navodeći zabavna događanja (26,9%), sportska događanja 3,5% i kulturna događanja (5,0%) (Marušić i sur., 2023b). Dakle, pružanje iskustava turistima kroz organizaciju različitih manifestacija i događanja predstavljaju važan resurs u produženju turističke sezone i generiranje različitih ekonomskih koristi za destinaciju, posebice kroz povećanu potrošnju, zapošljavanje, povećanje kvalitete života lokalne zajednice i sl.

4.6. WELLNESS TURIZAM

Wellness turizam dio je zdravstvenog turizma koji podrazumijeva „one vrste turizma čija je primarna motivacija doprinos fizičkom, mentalnom i/ili duhovnom zdravlju kroz medicinske i wellness aktivnosti koje povećavaju sposobnost pojedinaca da zadovolje vlastite potrebe i bolje funkcioniraju kao pojedinci u svom okruženju i društvu" (ETC i UNWTO, 2018: 9). Global Wellness Institute (2025) navodi da je vrijednost globalnog tržišta wellness turizma već 2024. godine bila 893,9 milijarde američkih dolara, a procijenjena godišnja stopa rasta je 9,1%. Predviđaju također da će ukupno globalno tržište wellnessa (to su, osim wellness turizma, osobna njega i ljepota, mentalni wellness, zdrava prehrana i gubitak težine, fizička aktivnost itd.) rasti 7,6% godišnje od 2024. do 2029. godine, što je stopa rasta znatno veća od projiciranog globalnog rasta BDP-a od 4,5% (prema trenutnim prognozama MMF-a). Prema tome, očekuje se da će dosegnuti gotovo 9,8 bilijuna dolara u 2029. godini. Pritom, Sjeverna Amerika, Bliski istok i sjeverna Afrika te Europa predstavljaju najbrže rastuća tržišta u području wellnessa u posljednjih pet godina te su pokazala najjaču otpornost i oporavak u razdoblju nakon pandemije. Rast tržišta wellness turizma potaknut je povećanom brigom za zdravlje i dobrobit, rastućim prihodima te željom za jedinstvenim, personaliziranim putovanjima. Posebno milenijalci i generacija Z traže iskustva koja poboljšavaju fizičko i mentalno blagostanje. No, razvoj digitalnih wellness platformi i aplikacija također olakšavaju dostupnost takvih sadržaja, a omogućuje i personalizaciju putovanja vlastitim potrebama (npr. detoksikacije, mršavljenje i sl.), dok širenje wellness infrastrukture i održivih praksi dodatno povećavaju privlačnost destinacija koje nude opuštanje i odgovorna putovanja (npr. terapije u prirodi, organska prehrana itd.) (Market Research, 2025).

Istraživanjem pod nazivom *Future of Wellness survey* Mckinsey & Company (2025) identificira nekoliko trendova povezanih sa zdravljem i wellnessom. Uz već postojeće trendove, kao što su fokus na zdravlje žena, zdravlje kod kuće i *biomonitoring*, mogu se istaknuti trendovi povezani s funkcionalnom prehranom, ljepotom i estetikom, zdravim starenjem (dugovječnošću), osobnim iskustvima i wellness putovanjima, upravljanjem težinom i mentalnim zdravljem. Upravo zbog toga pojavljuju brojne prilike za stvaranje turističke ponude temeljene na *wellnessu*, kao što su wellness treneri koji angažiraju potrošače prije i poslije putovanja, integracije digitalnih tehnologija poput praćenja sna i „edutainment“ u smještanjim objektima, odnosno edukativni i angažirajući programi, poput seminara usmjerenih na menopauzu koji žene uče o hormonalnom zdravlju uz tretmane. Grad Zadar kao turistička destinacija posjeduje resurse koji bi omogućili snažniji razvoj ovog oblika turizma. Pritom se još snažniji razvoj može ostvariti na zadarskim otocima, na kojima uz povoljnu klimu, turiste očekuje mir i ugodno prirodno okruženje. Treba također istaknuti kako je ovaj oblik turizma manje sezonski ovisan i omogućuje privlačenje turističke potražnje tijekom cijele godine.

4.7. SPORTSKO–REKREACIJSKI TURIZAM

Sportsko-rekreacijski turizam obuhvaća putovanja motivirana sudjelovanjem u sportskim i rekreacijskim aktivnostima ili praćenjem sportskih događaja, pri čemu turisti aktivno sudjeluju u sportu, treninzima, natjecanjima ili sudjeluju kao publika na organiziranim manifestacijama (UNWTO, n.d.b). Sportsko-rekreacijski turizam predstavlja snažan globalni tržišni segment čija se vrijednost procjenjuje na više od 500 milijardi funti, odnosno oko 10% ukupnog turističkog prometa u svijetu. Prognoze ukazuju da bi vrijednost sektora do 2033. mogla narasti i do približno 2,25 bilijuna funti (Craig, 2025). U hrvatskom turizmu ovaj specifični oblik turizma ima važnu ulogu u produljenju sezone i smanjenju prostorne koncentracije potražnje. *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* ističe ulaganja u sportsku i rekreacijsku infrastrukturu, razvoj sportskih manifestacija i povezivanje sporta s drugim specifičnim oblicima turizma kao ključne smjerove diversifikacije ponude.

Zadarska županija i grad Zadar razvijaju sportsko-rekreacijski turizam kroz niz događanja i korištenje prirodnih resursa, osobito mora i obale. Zadar je domaćin globalno poznate utrke *Wings for Life World Run* te drugih manifestacija poput *Sunset Sports Festivala* i *Zadar Night Run-a*, čime stvara snažan promotivni učinak i dodatne turističke dolaske izvan vršne ljetne sezone (Turistička zajednica grada Zadra, 2024; Hrvatska turistička zajednica, n.d.). Bogati prirodni resursi, razvedena obala, otoci, blizina nacionalnih parkova te postojeća sportska infrastruktura (dvorane, tereni, marine, šetnice i biciklističke rute) čine snažan temelj za daljnji razvoj ovog specifičnog oblika turizma u Zadru (Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA, 2022).

4.8. NAUTIČKO-SPORTSKI TURIZAM

U znanstvenoj literaturi još uvijek ne postoji jasna definicija nautičkog turizma, ali može se definirati kao odmor koji omogućuje razne vodene aktivnosti, kombinirajući praksu nautičkih aktivnosti s uživanjem u prirodi omogućenom turističkom ponudom obalnih

regija (Jacob i Florido, 2025). Prema Zakonu o pružanju usluga u turizmu (Narodne novine, br. 130/17., 25/19., 98/19., 42/20. i 70/21.): „nautički turizam je plovidba i boravak turista (nautičar ili putnik) na plovnim objektima (jahta, brodica ili brod) za osobne potrebe ili gospodarsku djelatnost, kao i boravak u lukama nautičkog turizma i nautičkom dijelu luka otvorenim za javni promet, radi odmora, rekreacije i krstarenja“. Često se u literaturi nailazi na podjelu ovog oblika turizma na dvije glavne kategorije: krstarenja (kruzing-turizam) i nautičko-sportski turizam, pa se stoga u ovom dokumentu obrađuje kao dva odvojena turistička proizvoda. Nautički turizam svrstava se među turističke proizvode visoke dodane vrijednosti, čiji je ekonomski učinak osjetno veći od prosjeka međunarodnog turizma. Prema Alcoveru i sur. (2011), dnevna potrošnja nautičkih turista značajno nadmašuje potrošnju turista u drugim oblicima turizma, ponajprije zato što uključuje sljedeće troškove: najma ili posjedovanja vlastitog plovila, vezova, goriva, servisa, specijalizirane opreme te restoranskih i drugih usluga visoke kategorije. Prosječni izdaci nautičara na plovidbi u 2022. godini, prema istraživanju TOMAS NAUTIKA 2022 (Marušić i sur., 2023a), koji uključuju izdatke vezane uz plovilo, izdatke za početnu opskrbu plovila i ostale izdatke tijekom boravka u marinama/lukama i destinacijama, iznosili su 1.491 euro po osobi (pri čemu se 61% odnosilo na izdatke za plovilo, 6% na izdatke za početnu opskrbu, a 33% na ostale izdatke). Prosječni izdaci nautičara u hrvatskom čarteru iznosili su 1.856 eura po osobi, a kod onih na vlastitim plovilima, plovilima prijatelja/rođaka ili u inozemnom čarteru 940 eura po osobi. Osim toga, dužina boravka nautičkih turista u prosjeku je dulja od prosječnog turista, a plovidba omogućuje obilazak niza destinacija u jednoj posjeti, što izravno produljuje njihov boravak u zemlji i multiplicira potrošnju u lokalnoj ekonomiji. Prema spomenutom istraživanju TOMAS Nautika 2022. prosječno su nautičari ostvarili 8,22 noćenja. Takva struktura potražnje pokazuje da manji broj nautičkih gostiju može generirati vrlo snažan prihod, uz relativno manje pritiske na prostor i okoliš u usporedbi s masovnim oblicima turizma. Zbog toga se nautički turizam često ističe kao strateški poželjan za destinacije s obalnim područjima pogodnim za razvoj ovog oblika i razvijenom maritimnom tradicijom.

Upravo takav prostor predstavlja Grad Zadar sa svojom razvedenom obalom, otocima u svom administrativnom obuhvatu te blizinom NP Kornati kao najpoželjnijeg plovnog područja u Republici Hrvatskoj, što predstavlja prostor iznimno pogodan za daljnji razvoj nautičkog turizma. U Zadarskoj županiji, prema navodima iz istraživanja TOMAS NAUTIKA 2022., ostvareno je 19% noćenja svih nautičara u Republici Hrvatskoj. Prema podatcima DZS-a (2025a) dužina obale namijenjena privezu plovila narasla je sa 75.118 m na 76.181 m, dok se istovremeno broj vezova smanjio s 19.131 na 19.073. Do ovog smanjenja dolazi zbog povećanja duljine vezova u lukama nautičkog turizma, čime se prati svjetski trend povećanja prosječne dužine plovila, a time i potrebnih dimenzija vezova. Istovremeno dolazi do širenje funkcija marine, koja više nije samo vez i osnovna opskrba, nego kompleks koji uključuje hotelijerstvo, gastronomiju, shopping, wellness, kongresne sadržaje i niza događanja.

Grafikon 3. Broj vezova s obzirom na duljinu veza u Republici Hrvatskoj u 2023. i 2024. godini

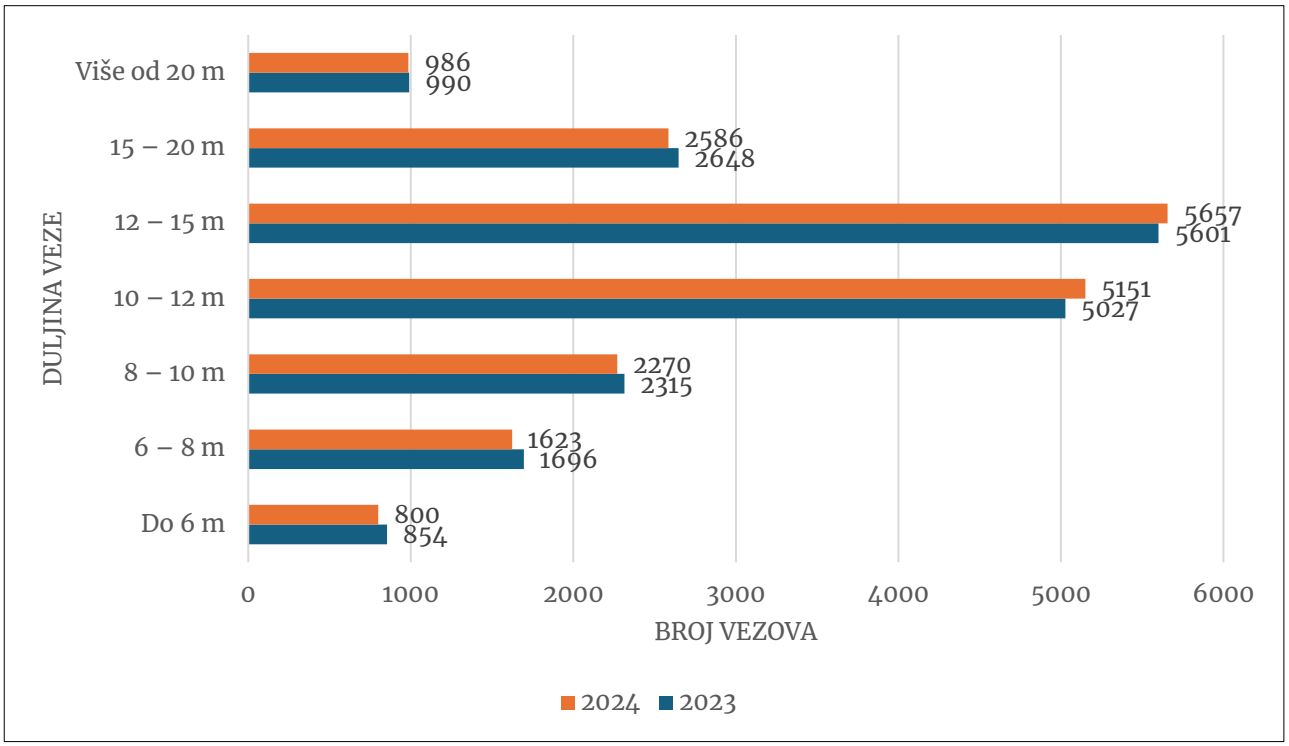

Izvor: obrada autora prema Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske (2025a)

Prema podatcima Ministarstva turizma i sporta o kategorizaciji luka nautičkog turizma (n.d.), u Gradu Zadru postoje tri marine, od toga dvije II kategorije i jedna III kategorije. Budući da nautički turisti predstavljaju skupinu veće platežne moći, ali i viših zahtijeva za kvalitetom, potrebno je u narednom periodu snažno raditi na unaprjeđenju kvalitete marina te podizanju njihove kategorije. Važno je naglasiti kako i u nautičkom turizmu jača trend prema brendiranju marina, te je sve više međunarodnih lanaca marina (npr. D-Marin) koji upravljaju mrežama marina u više država i uvode standardizirane usluge.

Na području Grada Zadra postoji veći broj sidrišta i privezišta, koji su nužni za razvoj nautičkog turizma, ali predstavljaju luke niže razine usluga. U budućnosti bi bilo potrebno unaprijediti infrastrukturu ovih luka nautičkog turizma kako bi se ne samo unaprijedila kvaliteta, nego i održivost istih, kroz kvalitetnije zbrinjavanje otpada nastalog na plovilima, unaprjeđenje zaštite morskog i obalnog okoliša, poticanje ekološke svijesti kod turista, smanjenje zagađenja fosilnim gorivima kroz povećanje plovila na vodikov pogon i sl. Održivost je ključni okvir budućeg razvoja nautičkog turizma. U mnogim nacionalnim strategijama i studijama o marinama poziva se na smanjenje negativnih utjecaja na okoliš kroz sustavno gospodarenje otpadom, obradu otpadnih voda, strožu kontrolu sidrenja te zaštitu morskih ekosustava. Stoga se sve više potiče uvođenje ekoloških certifikata te unaprjeđenje ekološke učinkovitosti u nautičkom turizmu kroz ugradnju solarnih panela, punionica za električna plovila i sustava za štednju vode i energije. Istodobno, segment superjahti bilježi sve veću potražnju za ekološki prihvatljivim plovilima s nižom potrošnjom goriva, alternativnim pogonima i tehnologijama koje smanjuju emisije.

Prihodi luka nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj kontinuirano rastu. Prema posljednjem izvješću DZS-a za 2024., ukupni prihodi luka nautičkog turizma u Hrvatskoj iznosili su 180 milijuna eura (bez PDV-a), što je za 12,1% više u odnosu na 2023. godinu

(Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2025a), dok su u Zadarskoj županiji prihodi od luka nautičkog turizma rasli za 13,3%. Od ukupno ostvarenog prihoda, čak 71,2% odnosi se na iznajmljivanje vezova, što je za 11,6% više u odnosu na 2023. godinu.
Globalno tržište rekreativnih brodova procjenjuje se da će dosegnuti oko 26,4 milijardi USD do 2030., uz prosječnu godišnju stopu rasta oko 6,2% u razdoblju 2024.–2030 (Lucintel, n.d.). Ovaj rast je uvjetovan rastom raspoloživog dohotka stanovništva, porastom globalnog turističkog tržišta i popularnošću nautičkog turizma. U okviru ovog tržišta, osim samog rasta broja plovila, raste i tržište iznajmljivanja plovila, čime se širi segment ovog tržišta prema onima niže platežne moći, ali i dalje visoko platežno snažnom tržištu nautičara koji plaćaju uslugu čartera, a ne vlasništva (Grand View Research, n.d.). Uz to raste segment većih jahti i superjahti, osobito u Europi. Turisti sve više traže visoko personalizirane aranžmane: privatne rute, concierge usluge, autohtonu gastronomiju, wellness i avanturu. Fokus se pomiče s puke posjedničke razine jahte na jedinstveno iskustvo. Taj pomak stvara pritisak na marine i destinacije da nude sofisticiranu infrastrukturu i personaliziranu, visokokvalitetnu uslugu.
Hrvatska čarter flota je prema broju plovila čini gotovo 40% svjetske čarter flote (Sail Croatia, 2024). Tako je prema podatcima Ministarstva mora, prometa i infrastrukture u Hrvatskoj bilo aktivno 4.870 plovila, što je povećanje od 7,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj rast sa sobom nosi i niz ozbiljnih problema. S ovim povećanjem broja dolazi do pada iskorištenosti, ali i pritiska na cijenu. Iza rekordne 2022. slijedile su sezone 2023. i 2024. u kojima se bilježe sve češće situacije da flota ostaje djelomično neiskorištena, a cijena najma pada. Jasno je vidljivo kako u ovom segmentu nautičkog turizma postoji neravnoteža u razvoju: kvantiteta je narasla, ali ne i kvaliteta. Povećanje broja plovila bez adekvatnog ulaganja u kvalitetu usluga, održavanje, infrastrukturu i diferencijaciju ponude dovodi do prezasićenosti tržišta. Stoga se u budućnosti čarter-sektor mora preusmjeriti s pukog povećanja kapaciteta na višu kvalitetu usluge, veću fleksibilnost, inovacije i održive poslovne modele.
Nautički turizam prolazi kroz brzu tehnološku transformaciju: razvijaju se energetski učinkovitiji motori, električni i hibridni pogoni za plovila, a u plovila se ugrađuju pametni sustavi za nadzor potrošnje goriva, sigurnost, automatizaciju i daljinsko upravljanje. Istovremeno, digitalne platforme za rezervaciju plovila, vezova u marinama i *boat-sharing* značajno su snizile ulaznu barijeru za korisnike. U marinama se uvode sustavi digitalnog upravljanja, online prijava i odjava turista, pametna naplata vezova i digitalno praćenje zauzetosti, što podiže razinu usluge i učinkovitost. Digitalizacija time povećava pristupačnost i transparentnost ponude, ali istovremeno pojačava i konkurenciju među destinacijama, jer korisnici brzo i lako uspoređuju cijene i usluge.
U konačnici, važno je naglasiti kako tradicionalne regije za nautički turizam, poput Mediterana ili Kariba, u posljednje vrijeme dobivaju konkurenciju u novim područjima na Bliskom istoku te u nekim azijskim i pacifičkim zemljama, gdje se ulažu značajna sredstva u izgradnju marina i razvoj nautičke infrastrukture, s jasnom ambicijom da se pozicioniraju na svjetskoj karti nautičkih destinacija. Širenje ponude i povećana dostupnost čine konkurenciju sve izraženijom: uspjeh jedne destinacije danas ne ovisi samo o geografskom položaju, nego i o kvaliteti infrastrukture, usluga, regulaciji i sposobnosti pozicioniranja na globalnom turističkom tržištu.

4.9. KRUZING TURIZAM

Kruzing-turizam definira se kao plaćeno kružno putovanje u svrhu razonode na putničkom brodu s ciljem posjeta više različitih odredišta. Predstavlja oblik turizma u kojem kruzing-brod istovremeno služi kao smještajni objekt, destinacija i prometno sredstvo koje povezuje različite luke pristajanja. Kruzing-turizam je dinamičan i globalno rastući oblik putovanja, čiji je razvoj potaknut modernizacijom brodova, globalizacijom turističkog tržišta te sve snažnijom potražnjom za iskustvenim putovanjima. Turisti tijekom kruzing-putovanja imaju mogućnost obilaziti atrakcije na obali kroz organizirane izlete ili samostalno razgledavanje, dok je itinerar jedan od ključnih motiva odabira putovanja. Duljina putovanja može varirati od nekoliko dana do nekoliko mjeseci, no najčešći su itinerari u trajanju od sedam dana, tijekom kojih brod posjeti tri do pet luka. Mediteran se ističe kao izrazito atraktivan prostor za kružna putovanja, ponajviše zbog koncentracije kulturne baštine i urbanih atrakcija u obalnim i otočnim destinacijama, što privlači velik broj putnika koji žele u kratkom vremenu iskusiti više destinacija. Stoga uz Karibe, Mediteran predstavlja najznačajnije tržište kruzing-turizma u svijetu, koje se izrazito brzo razvija. Takva pozicija Mediterana kao drugog svjetskog centra kruzing-industrije daje snažnu razvojnu priliku lukama koje se nalaze na njegovim plovidbenim rutama, među kojima je i Luka Gaženica u Zadru, koja se sve snažnije uključuje u međunarodne kruzing-itinerare i konkurira etabliranim mediteranskim lukama.
Prema izvještaju Cruise Lines International Associationa (2025), u 2024. godini globalna kruzing-industrija prevezla je oko 34,6 milijuna putnika, što je porast od oko 9,3% u odnosu na 2023. godinu. U budućnosti se predviđa daljnji rast kruzing-turizma, te bi do 2028. godine broj putnika trebao dosegnuti oko 42 milijuna (Cruise Retail Academy, 2025). Ovakav kontinuirani rast globalnog broja kruzing-putnika opravdava očekivanje povećanja broja ticanja kruzing-brodova u lukama kojima upravlja Lučka uprava Zadar: Putnička luka Zadar (Poluotok) i Luka Gaženica. Posljedično, očekuje se daljnji rast važnosti kruzing-turizma u ukupnoj turističkoj slici grada Zadra i Zadarske županije.

Grafikon 4. Broj kruzing-putnika u Luci Zadar i Luci Gaženica od 2018.-2024.

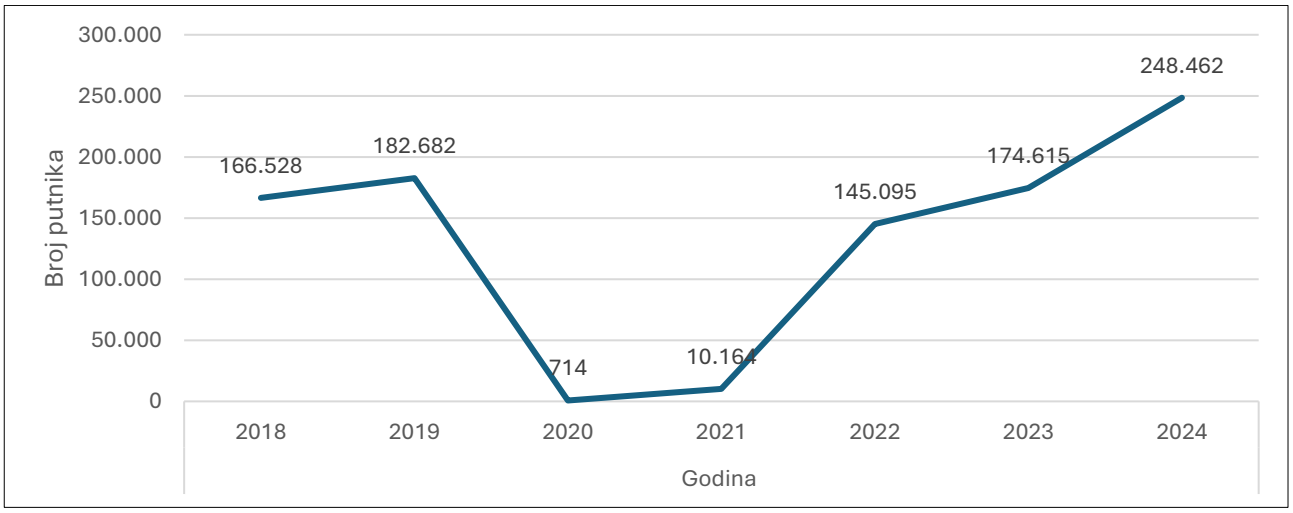

Izvor: obrada autora prema podatcima Lučke uprave Zadar

Ovaj oblik turizma bilježi izražen sezonski karakter. Iako globalni trendovi upućuju na postupno produljenje turističke sezone, razdoblje od studenog do ožujka na Mediteranu i dalje se smatra gotovo „mrtvom sezonom“ za kruzing-turizam. To potvrđuje da je ovo tržište i dalje izrazito ovisno o ljetnom periodu i povoljnim klimatskim uvjetima. Slična se situacija bilježi i u zadarskim lukama, gdje je najveća koncentracija dolazaka kruzing-brodova tijekom srpnja i kolovoza, dok je u zimskim mjesecima promet osjetno slabiji.

Grafikon 5. Udio dolazaka kruzing-turista po mjesecima u 2024. godini

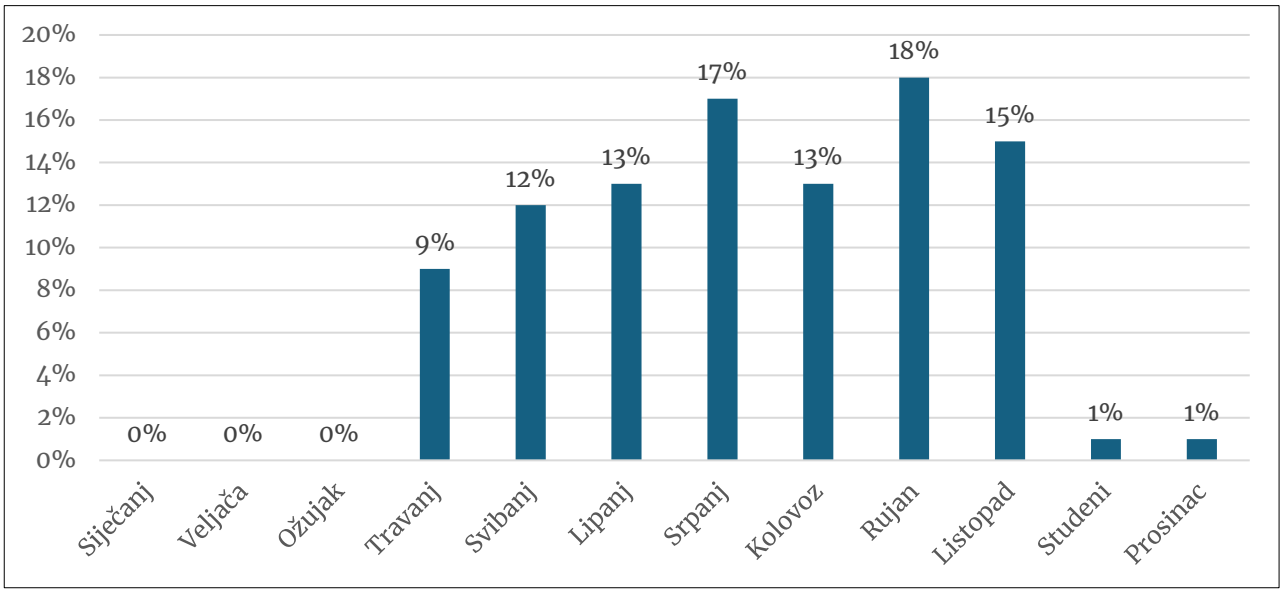

Izvor: obrada autora prema podatcima Lučke uprave Zadar

Većina kruzing-turista, njih 55,85%, nakon pristanka kruzera odlučuje se ostati u Gradu Zadru. Prema istraživanju *„Profil, ponašanje i stavovi kruzing-turista pristiglih u Luku Gaženica 2023. godine“*, koje je provelo Sveučilište u Zadru (2023), riječ je pretežno o iskusnim turistima starije životne dobi, koji su već putovali na više krstarenja te najčešće dolaze s emitivnih tržišta Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke i SAD-a. Velika većina njih prvi put posjećuje Zadar (90,93%), iako je gotovo polovica već boravila u Hrvatskoj, što pruža značajan potencijal za pretvaranje jednodnevnih posjetitelja u buduće višednevne goste. Ipak, neka istraživanja pokazuju da kruzing-turisti uglavnom nisu lojalni destinacijama te se rijetko vraćaju na duži odmor, zbog čega dugoročni ekonomski učinci ovog oblika turizma mogu biti ograničeni. Prosječna osobna potrošnja ovih turista tijekom boravka u Zadru iznimno je niska i bilježi pad od oko 10% u odnosu na 2019. godinu, te iznosi 38,14 eura po turistu, ne uključujući trošak izleta. Izvan sezone potrošnja je nešto viša (42,38 eura) nego u vršnom dijelu sezone, što upućuje na povoljnije uvjete za trošenje kada su gužve manje. Posebnu zabrinutost izaziva podatak da čak 21,91% kruzing-turista nije potrošilo ništa u Gradu Zadru.

Zadar je ovim turistima privlačan zbog sadržaja kulturne i prirodne baštine te modernih atrakcija. Najčešći motivi posjeta su kulturno-povijesna baština (57,50%), Morske orgulje i Pozdrav Suncu (32,73%) te autentična atmosfera grada. Putnici su općenito vrlo zadovoljni destinacijom, posebice osjećajem sigurnosti i kvalitetom turističke ponude, pri čemu je prosječna ocjena zadovoljstva gradom Zadrom 1,67 (na ljestvici od -2 do 2). Iako

bi 84,3% ispitanika preporučilo Zadar drugima, svega 8,7% planira ponovni dolazak u idućoj godini, što dodatno potvrđuje opći trend niske lojalnosti kruzing-turista destinacijama.
Kruzing-turizam, unatoč ekonomskim koristima, stvara niz negativnih utjecaja na destinacije u kojima se odvija. Najveći izazovi odnose se na okoliš, infrastrukturu i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Kruzing-industrija često se smatra ekološki nepovoljnim oblikom turizma zbog velike potrošnje fosilnih goriva i emisija stakleničkih plinova, što doprinosi klimatskim promjenama i onečišćenju zraka u obalnim gradovima. Značajan problem predstavlja i zbrinjavanje otpada koji se generira na plovilima, uključujući komunalni i plastični otpad, otpad od hrane te otpadne vode (sive, zauljene i pročišćene). Iako kruzing-kompanije ulažu napore u smanjenje negativnih utjecaja kroz modernizaciju sustava zbrinjavanja otpada, destinacije također moraju provoditi kontrolu nad ekološkim standardima brodova u pristajanju. Osim okolišnih, kruzing-turizam stvara i sociokulturne izazove. Velik broj putnika dolazi u kratkom vremenu, najčešće u razdobljima kada je destinacija već izrazito turistički opterećena. To dovodi do gužvi, buke i preopterećenja javne infrastrukture, što može smanjiti kvalitetu života stanovnika, ali i narušiti doživljaj turista pristiglih kruzing-plovilima, ali i onih koji su Zadar odabrali kao destinaciju svojega odmora.
Brojne destinacije poput Venecije, Barcelone i Dubrovnika uvele su ograničenja pristajanja kruzera kako bi zaštitile infrastrukturu i osigurale održivost lokalne zajednice. Stoga je važno da Grad Zadar, kako bi preveniralo moguće negativne učinke kruzing-turizma, izradi plan upravljanja i definira granice prihvatljivosti razvoja. Uspjeh luke u velikoj se mjeri temelji na raznovrsnosti izletničkih mogućnosti koje se nude kruzing-turistima. Iako destinacija Zadar već nudi širok spektar aktivnosti, potrebno je kontinuirano unapređivati i proširivati ponudu, povećavajući njezinu kvalitetu i dodanu vrijednost. Također je nužno upravljati pravcima kretanja posjetitelja kako bi se postigla ravnomjernija distribucija opterećenja prostora, uz poseban naglasak na rasterećenje povijesne jezgre grada koja je najosjetljiviji prostorni segment.

4.10. MICE TURIZAM

Tržište poslovnog turizma, poznatog i pod oznakom MICE (eng. Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions), u 2024. godini je dosegnulo vrijednost od otprilike 14,83 milijuna USD. U nadolazećim godinama, od 2025. do 2030., očekuje se stabilan rast od približno 5,91% na godišnjoj razini. MICE segment generira oko 200 milijuna međunarodnih putovanja svake godine, a posebice se izdvaja po većoj potrošnji svojih sudionika. Naime, poslovni putnici u pravilu troše 30-40% više od klasičnih turista, ponajprije zbog korištenja kvalitetnijeg smještaja, plaćanja kotizacija za svoja događanja te dodatnih korporativnih i organizacijskih usluga (Market Reports World, 2025). Promatrajući evoluciju međunarodnih poslovnih događanja na globalnoj razini u proteklih 60 godina, Sjedinjene Američke Države izdvajaju se kao vodeća država s ukupno 24.153 zabilježena događanja zaključno s 2022. godinom. Slijedi ih Njemačka, koja je u istom razdoblju ostvarila značajan obujam od 15.159 međunarodnih poslovnih događanja (ICCA, 2024).

Slika 12. Tematska područja poslovnih događanja za kombinirano razdoblje 2020.-2022.

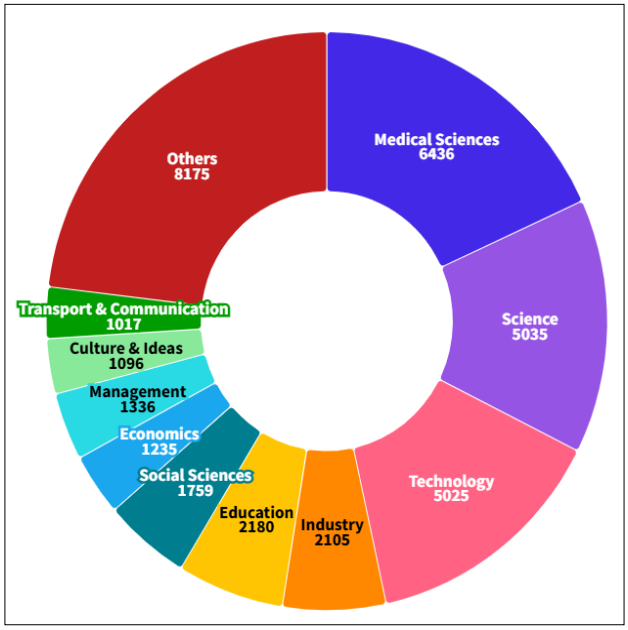

Izvor: ICCA (2024)

Analiza tematskih područja međunarodnih poslovnih događanja temeljem izvješća International Congress and Convention Association (ICCA, 2024) za kombinirano razdoblje od 2020. do 2022. godine pokazuje jasnu dominaciju pojedinih tematskih cjelina. Prema prikazanim rezultatima, najzastupljeniju kategoriju čine medicinske znanosti, koje s 6.436 događanja zauzimaju vodeću poziciju tematskih područja. Slijede prirodne znanosti s ukupno 5.035 događanja te područje tehnologije s 5.025 događanja, što odražava snažan utjecaj znanstveno-tehnološkog sektora na strukturu globalnih poslovnih događanja u suvremenom dobu. MICE turizam u velikoj mjeri ovisi o profesionalnim donositeljima odluka, koji destinacije biraju prema ključnim kriterijima poput pristupačnosti, kvalitete infrastrukture, sigurnosti i cjenovne konkurentnosti. Na konačan odabir utječu i dodatni elementi, među kojima se ističu atraktivnost i prepoznatljivost destinacije, tehnološka opremljenost te ukupna logistička učinkovitost (Turistička zajednica Grada Zadra, 2016). Grad Zadar posjeduje značajnu razvojnu prednost za takve oblike poslovnih putovanja zahvaljujući blizini i kvaliteti svojih emitivnih turističkih tržišta kao i atraktivnosti same destinacije. Među dostupnim konferencijskim prostorima u Zadru, najveće kapacitete nude novootvoreni Hyatt Regency Zadar, koji sa svojom multifunkcionalnom dvoranom može primiti do 1.088 sudionika, te Hotel Kolovare s kapacitetom od 1.036 sudionika, čime se ističu kao najrelevantniji objekti za organizaciju velikih poslovnih skupova, kongresa i korporativnih događanja. U usporedbi s njime, kapaciteti poput Hotela Pinija Congress & Event Centre te Dvorane HNK Zadar raspolažu malo manjim kapacitetom, ali još uvijek značajnim prostorima, prikladnima za srednje velika poslovna događanja.

Međutim, infrastruktura i kapaciteti predstavljaju tek jedan segment uspješnosti destinacije. Jednako je važno osigurati dodanu vrijednost kroz raznovrsne komplementarne sadržaje koji upotpunjuju cjelokupno iskustvo sudionika. Prema tome, praćenje poslovnih programa za sudionike može biti izrazito zahtjevno, osobito zbog

intenzivnog ritma predavanja, radionica i paralelnih tematskih sesija. Upravo zato destinacija mora ponuditi komplementarne sadržaje koji omogućuju fizičku i mentalnu revitalizaciju, čime ujedno povećava ukupnu atraktivnost sudjelovanja na događanju. Nužno je sustavno razvijati visokokvalitetnu wellness i spa ponudu, programe aktivnog odmora te atraktivne organizirane izlete koji sudionicima omogućuju upoznavanje lokalnog područja, prirodne baštine i kulturnog identiteta destinacije kako bi se što uspješnije pozicionirali na tržištu poslovnih putovanja. Suvremeni razvoj MICE turizma sve se intenzivnije isprepliće s transformacijama u fleksibilnosti radne snage i novim obrascima poslovnih putovanja, uključujući pojave poput digitalnih nomada i „bleisure“ turizma. Digitalni nomad je pojedinac koji obavlja svoj posao na udaljenost, neovisno o jednoj stalnoj fizičkoj lokaciji. Takav stil života bilježi značajan globalni rast, pri čemu više od 35 milijuna ljudi radi na daljinu bez stalnog mjesta boravka. Europski državljani relativno se lako mogu seliti i raditi unutar EU-a, dok osobe izvan Unije za takav način života često trebaju posebne digitalne nomadske vize. Danas ih nudi više od 67 država, uključujući Španjolsku, Portugal, Hrvatsku i Estoniju (European Youth Portal, 2025). Također, pojam „Bleisure“ turizam proizašao je iz kombinacije engleskih riječi *business* i *leisure* čime označava specifičan oblik putovanja koji integrira poslovne aktivnosti sa sadržajima u slobodno vrijeme. Riječ je o rastućem trendu unutar suvremene mobilnosti, pri čemu poslovni putnici produljuju trajanje službenih putovanja ili tijekom njih uključuju aktivnosti poput razgledavanja kulturnih i prirodnih znamenitosti, sudjelovanja u lokalnim iskustvima te rekreativnih sadržaja. Ovaj koncept ilustrira isprepletenost profesionalnih i turističkih motiva karakterističnih za današnje obrasce putovanja. Takva kombinacija omogućuje složenije i obogaćeno iskustvo boravka te može rezultirati novim mogućnostima na profesionalnoj i osobnoj razini (Chung i sur., 2020). Procjene ukazuju da je globalno tržište bleisure turizma u 2023. godini dosegnulo vrijednost od približno 594 milijarde američkih dolara, dok projekcije razvoja sugeriraju moguć porast na oko 3,5 bilijuna dolara do 2033. godine (HotelTechReport, 2025). Navedeni trendovi ilustriraju pomak od tradicionalnoga shvaćanja poslovnih putovanja prema modelu u kojem su profesionalni razvoj, iskustvo destinacije i kvaliteta boravka jednako važni kao i primarni poslovni ciljevi što dodatno otvara mogućnost za učinkovito produljenje turističke sezone.

4.11. KRAĆA PUTOVANJA (ENG. CITY BREAK)

Kraće putovanje ili *city break* turizam definira se kao kratko putovanje u grad ili mjesto, bez posjeta drugim destinacijama tijekom puta (Trew i Cockerell, 2002). Ovakav oblik putovanja odvija se na relativno malim udaljenostima, često kao dodatak godišnjem odmoru ili kao spontana odluka te se realizira tijekom cijele godine (Dunne i sur., 2010). Iako su najčešća ciljana skupina parovi ili prijatelji, u posljednje vrijeme bilježi se rast solo putnika. Pojedinci preferiraju kraće boravke u gradovima jer takva putovanja omogućuju samostalno istraživanje raznovrsne ponude, ali i fleksibilnost uz osjećaj sigurnosti i slobode (Villa-Clarke, 2024). Kraća putovanja bilježe snažan rast potaknut urbanizacijom, pri čemu se očekuje da će do 2050. čak 68% svjetskog stanovništva živjeti u gradovima. U europskim gradovima turizam čini oko 10% lokalnog BDP-a, što potvrđuje njegovu ekonomsku važnost (UNWTO, 2024). Razvoj *city break* turizma u gradu Zadru zahtijeva dobru aviopovezanost, dostupne smještajne kapacitete tijekom cijele godine te raznoliku

ponudu koja pruža *"vrijednost za novac"* čak i u nekoliko dana boravka. U tom kontekstu, nedavno otvoren hotel Hyatt Regency, smješten u rekonstruiranoj zgradi Maraske, omogućuje jednostavan pristup gradskoj jezgri i jača kapacitete grada za prihvat posjetitelja. Daljnji potencijal potvrđuje i činjenica da je Zadar proglašen najpoželjnijom city break destinacijom 2025. godini. Unatoč tome, može se zaključiti kako Zadar još uvijek nije percipiran kao takva destinacija jer samo 2,0% turista navodi city break kao jedan od motiva dolaska (Marušić i sur., 2023b). Daljnje unaprjeđenje kvalitetne ponude u Zadru strateški je važno za smanjenje sezonalnosti i jačanje cjelogodišnje turističke aktivnosti.

4.12. TURIZAM TREĆE DOBI

Gospodarski i društveni napredak, zajedno s općim poboljšanjem zdravstvenih uvjeta, pridonijeli su značajnom smanjenju stopa mortaliteta širom svijeta. Istodobno, procesi urbanizacije, viša razina obrazovanja te veća dostupnost planiranja obiteljskog života doveli su do snižavanja nataliteta u mnogim državama. Kao rezultat tih demografskih promjena, udio osoba u dobi od 60 godina i više kontinuirano raste te sve češće nadmašuje udio mlađih dobnih skupina, što doprinosi izraženom globalnom procesu starenja stanovništva. Ovaj trend dodatno potvrđuju globalni demografski pokazatelji: očekivani životni vijek dosegnuo je 73,3 godine u 2024., predstavljajući porast od 8,4 godine u odnosu na 1995. Paralelno s time, populacija starija od 60 godina bilježi snažan i ubrzan rast, pri čemu se procjenjuje da će se njihov broj povećati s oko 1,1 milijarde u 2023. na približno 1,4 milijarde do 2030. godine. Dinamika ovih promjena posebno je intenzivna u zemljama u razvoju, gdje je proces starenja stanovništva najuočljiviji (World Health Organization, 2025).

Takvi globalni trendovi ujedno ukazuju na sve izraženiju činjenicu da stariji putnici zauzimaju sve veći udio u ukupnoj potrošnji namijenjenoj turističkim i rekreativnim aktivnostima pri čemu značajno doprinosi ublažavanju sezonalnosti. Prema podatcima iz 2022. godine, putnici u Europskoj uniji u dobi od 65 godina i više ostvaruju čak 58% svojih noćenja izvan vršne turističke sezone, dok su osobe stare između 15 i 64 godine sklonije putovati u vršnom dijelu sezone, ponajprije tijekom srpnja i kolovoza. Jedna od njihovih karakteristika jest da takvi turisti putuju intenzivnije, što je vjerojatno povezano s većom količinom slobodnog vremena nakon umirovljenja iako k tome postoje i velike razlike među državama. U Švedskoj stariji od 65 godina putuju više nego što bi se očekivalo s obzirom da čine 28% svih turista, iako ih je 25% u ukupnoj populaciji. Nasuprot tome, u Bugarskoj i Hrvatskoj stariji od 65 gotovo da i ne putuju, oni predstavljaju udio od 10% svih turista, iako čine oko četvrtinu stanovništva starog 15 godina i više (Eurostat, 2024). Osim toga, turistička iskustva osoba starije životne dobi često predstavljaju produžetak njihovih svakodnevnih navika, a ne radikalni odmak od njih. Samim time, putovanja u trećoj životnoj dobi u jednakoj mjeri proizlaze iz potrebe za održavanjem društvenih kontakata i zajedničkih aktivnosti kao i iz motiva upoznavanja novih destinacija, pri čemu socijalna dimenzija putovanja ostaje važna sastavnica njihova ukupnog doživljaja (Patterson, 2021). U mnogim slučajevima intenziviranje putovanja u kasnijim godinama života započinje upravo u razdoblju kada djeca napuštaju roditeljski dom i ulaskom u mirovinu. Taj se prijelaz, često obilježen prestankom svakodnevnih roditeljskih obveza tzv. „empty nestersa", odražava u obrascima putovanja, koji se postupno vraćaju

navikama i preferencijama putovanja prije odgoja djece (Huber, 2019). Suvremeni razvoj turizma za starije osobe obilježavaju izraženi trendovi rasta iskustvenih i wellness putovanja, uz istodobno povećanje zahtjeva za pristupačnim i inkluzivnim turističkim uslugama. Digitalne inovacije unapređuju kvalitetu putničkog doživljaja, dok se sve veći naglasak stavlja na održivost i odgovorno upravljanje turističkim aktivnostima. Također, u porastu je i interes za višegeneracijska putovanja koja uključuju starije članove obitelji (Archive Market Research, 2025).

4.13. POSJETE PRIJATELJIMA I RODBINI

Prema podatcima UN Tourism oko 30% turista putuje zbog motiva posjeta prijatelja i rodbine, zdravlja i vjerskih i drugih razloga (UNWTO, 2024). Uz to, otprilike 14% Europljana je tijekom 2024. i 2025. namjeravalo putovati zbog posjeta prijatelja i rodbine (VFR – *visiting friends and relatives*) (European Travel Comission, 2025), a prema istraživanju TOMAS Hrvatska u Jadranskoj Hrvatskoj 2,4% turista došlo je zbog ovog motiva putovanja, dok ih je u Zadarsku županiju bilo 2,9% (Marušić i sur., 2023b). Radu se u jednom izrazito specifičnom segmentu turističke potražnje, koji se često ne ubraja uopće u turističke statistike. To su jako često studenti, radnici u inozemstvu, vlasnici „druge nekretnine“ u destinaciji i dr. Premda se za ovaj segment turističke potražnje smatra da stvaraju ekonomske koristi jer ne često ne odsjedaju u komercijalnim smještajima u destinaciji, ipak oni predstavljaju značajan potencijal u kontekstu turističkih atrakcija, ugostiteljskih i drugih usluga koje konzumiraju tijekom svog boravka u destinaciji. Povećane razine cijena turističkih usluga će zasigurno dodatno doprinijeti jačem razvoju ovog segmenta turističke potražnje.

Ovdje treba istaknuti jedan specifičan segment unutar ovoga tržišta, a to je „turizam dijaspore“ ili „turizam korijena“. Neke destinacije već itekako razvijaju ovaj oblik turizma, a to su Italija, Francuska, Škotska, Australija i brojne druge zemlje, budući da donosi brojne ekonomske koristi. Tako su na primjer procjene kako postoji 80 milijuna talijanskih potomaka diljem svijeta, stoga se pretpostavlja da bi ukupna potencijalna ekonomska dodana vrijednost ovog oblika turizma mogla iznositi 65 milijardi eura, premašujući 141 milijardu eura ako se ubroje i multiplikativni učinci ovog oblika turizma. Procjena je također da je 2021. godine Italiji ovaj oblik turizma generirao preko 4,2 milijarde eura ekonomske dobiti (TEHA, 2024). Prema procjenama Hrvata i njihovih potomaka u inozemstvu ima preko 3,2 milijuna, a neke procjene navode čak i brojku od 5 milijuna. Upravo to predstavlja izniman potencijal, budući da ovaj segment turističke potražnje putuje i izvan glavnih turističkih sezona, a troši na dodatne sadržaje, budući da želi upoznati baštinu i naslijeđe svojih predaka.

5. POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA GRADA ZADRA

Grad Zadar je prema izračunu osnovnih pokazatelja stupnja turističke razvijenosti kao destinacija razvrstana u I. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR). Sukladno tome, dužna je izračunati pokazatelje održivosti turizma. Pokazatelji služe za mjerenje i praćenje stanja i pritiska turizma u destinaciji. Njihova uloga je da pravovremeno ukažu na različite utjecaje i promjene koje turizam donosi u destinaciji. Temelje se na kvantitativnim i kvalitativnim podatcima iz različitih relevantnih izvora. Pokazatelji lokalnim samoupravama i turističkim zajednicama omogućuju donošenje valjanih odluka, kako bi usmjeravali turistički razvoj, odnosno kako bi smanjili negativne i intenzivirali pozitivne učinke turizma u destinaciji. Pokazatelji služe kao podrška u upravljanju održivim razvojem turizma destinacija, stoga, ako nema pokazatelja održivosti, nema ni održivog razvoja turizma destinacije.
Pravilnik o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma, definira osnovne i specifične pokazatelje u različitim kategorijama ili stupovima održivosti, i to u društvenoj održivosti, ekonomskoj održivosti, okolišnoj održivosti i prostornoj/upravljačkoj održivosti. Pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra izračunati su prema propisanoj metodologiji izračuna. Prilikom izračuna pokazatelja korišteni su dostupni podatci relevantnih dionika u destinaciji i drugih izvora na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, kao i rezultati provedenog anketnog istraživanja nad turistima i posjetiteljima, lokalnom stanovništvu i turističkim gospodarskim subjektima u destinaciji. Temeljno ograničenje prilikom izračuna pokazatelja održivosti turizma bio je izostanak podataka potrebnih za izračun, zbog čega određeni pokazatelji nisu dostupni. Sukladno navedenome, u nastavku su dane sažete tablice osnovnih i specifičnih pokazatelja za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, pripremljenim prema važećoj metodologiji i smjernicama za izračun pokazatelja održivosti turizma destinacije.

5.1. OBVEZNI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA

Sukladno prethodnom pojašnjenju, u nastavku je dana tablica osnovnih, odnosno obveznih pokazatelja održivosti turizma Grada Zadra za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 29. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Društvena održivost	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx), PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	16,86	25,74	26,57	26,98	27,22
	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma, kao jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti i održivog upravljanja	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	10,69%
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja, čime predstavlja mjeru za praćenje učinaka aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Indeks zadovoljstva: 81%; Neto spremnost za preporuku: 36,39%

	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom, stoga ujedno ukazuje na provedbu modela pristupačnog turizma	TZ Grada Zadra	83,33%	83,33%	83,33%	83,33%	83,33%
	Broj organiziranih turističkih ambulanti	Broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	Pokazatelj ukazuje na broj organiziranih turističkih ambulanti, odnosno spremnost na provođenje mjera zdravstvene zaštite zbog povećanog broja korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	TZ Grada Zadra	1	1	1	1	1

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Okolišna održivost	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	Omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji	Pokazatelj daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije	1) Vodovod d.o.o. Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	257,16%	448,81%	398,66%	342%	281%
	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	Omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje neadekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji s povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije	1) Čistoća d.o.o. Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	38,70%	50,07%	40,28%	44,08%	2,85%
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po	Udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije te	Pokazatelj ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga	Natura Jadera	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%

	kategoriji zaštite)	njihova struktura prema kategoriji zaštite							
	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje	Pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije, posebice tijekom visoke sezone	1) HEP, ODS Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	Podatci HEP-a nisu dostupni za ovu godinu	Podatci HEP-a nisu dostupni za ovu godinu	-32,03%	2,00%	2,49%
	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Postojanje sustava za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika, jer je navedeno ključno za održivost turizma	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije 2) Grad Zadar: Strategija primjene prirodnih rješenja u prilagodbi na klimatske promjene iz 2018., Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje grada Zadra (2020.-2024.), Plan djelovanja u području prirodnih nepogoda za 2024. godinu	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Ekonomska održivost	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	Ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja	Pokazatelj ukazuje na opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu	eVisitor	60.897	100.836	111.156	119.930	126.780
	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	Prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na trendove skraćenja duljine boravka, ali i nužnost održavanja ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja	eVisitor	5,19	4,52	4,10	3,75	3,63
	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (udio na razini godine u %)	Ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji	Pokazatelj daje uvid u kretanje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima, što posljedično može dovesti do poboljšanja ili pogoršanja poslovanja gospodarskih subjekata u turizmu	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	7,48%	7,89%	8,44%	8,87%	9,41%

		djelatnosti (NKD)							
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje poslovnog prihoda, što posljedično može ukazivati na poboljšanje ili pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata u turističkim djelatnostima na razini destinacije	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	1.005.583.920	1.210.350.564	1.614.806.230	1.720.814.221	1.593.205.714

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Prostorna/upravljačka održivost	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije (prirodne, kulturno-povijesne i društvene atrakcije)	Pokazatelj daje uvid u broj i strukturu turističkih atrakcija, čime se stvara temelj za njihovo očuvanje i valorizaciju te kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći time ciljne segmente turista	1) TZ Grada Zadra 2) Registar kulturnih dobara RH 3) Bioportal	Tablica 10. Plana	Tablica 10. Plana	Tablica 10. Plana	Tablica 10. Plana	Tablica 10. Plana
	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	Status implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije	Pokazatelj daje informaciju o postojanju Plana upravljanja kao preduvjeta održivog upravljanja destinacijom te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti	1) TZ Grada 2) Grad Zadar	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji
	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	Ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na pritisak turističkog prometa koji proizlazi iz korištenja prostora	1) TZ Grada 2) Grad Zadar	Podatci Grada Zadra o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Grada Zadra o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Grada Zadra o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Grada Zadra o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Grada Zadra o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Temeljem obveznih pokazatelja održivosti turizma Grada Zadra može se prije svega uočiti određeni nesrazmjer, s obzirom da je u razmatranom razdoblju (2020.-2021.) bila prisutna pandemija virusom COVID-19. Također, određeni pokazatelji temelje se na podatcima provedenog anketnog istraživanja koje osim 2024. godine u ovakvom obujmu i prema propisanoj metodologiji nije provedeno. Svakako, nakon stabilizacije vidljivo je da broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone raste, a 2024. godine u kolovozu je ostvareno prosječno dnevno 27,22 turističkih noćenja na 100 stanovnika. Dakle, više od četvrtinu ljudi/stanovnika dnevno prisutnih u destinaciji činili su turisti, što ukazuje na pritisak turizma u destinaciji. Također, prema anketi provedenoj na lokalnom stanovništvu, samo 10,69% ispitanika zadovoljni su turizmom u destinaciji, što upućuje na značajne probleme u razvoju turizma proteklih godina. S druge strane, ispitani turisti uglavnom su zadovoljni cjelokupnim boravkom u destinaciji (indeks zadovoljstva od 81%, uz neto spremnost za preporuku od 36,39%). Ovdje svakako valja istaknuti nedostatak organiziranih turističkih ambulanti (samo jedna na toliki gotovo 600 tisuća ostvarenih noćenja u kolovozu). Prema dostupnim podatcima, gotovo sve atrakcija (lokaliteti) pristupačne su osobama s invaliditetom, međutim, nema potpunih podataka o vrstama pristupačnosti, te je u budućnosti iznimno važno uspostaviti javno dostupnu ovakvu bazu podataka. Svi navedeni pokazatelji ukazuju na određena ograničenja po pitanju društvene održivosti destinacije.

Okolišni pokazatelji također upućuju na sve veće pritiske turizma u destinaciji. To se prije svega odnosi na potrošnju vode, jer je u 2024. godini prosječna potrošnja vode po noćenju turista 2,81 puta veća u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije. Što se tiče nastalog komunalnog otpada, kroz promatrane godine količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju veća je od 2,85% do 50% u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji. Potrošnja električne energije turista u odnosu na lokalno stanovništvo također je bila veća – 2,49% više potrošnja električne energije po noćenju turista u odnosu na prosječnu potrošnju električne energije po stalnom stanovniku destinacije. U destinaciji je djelomično uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (na razini županiji i grada), i na tome valja svakako poraditi u budućnosti.

Ekonomska održivost razmatra se kroz nekoliko pokazatelja, i to onih vezanih uz turističke dolaske i prosječnu duljinu boravka, te zaposlenost i ostvarene prihode u turizmu. U tom kontekstu, vidljivo je kako turistički dolasci kroz godinu rastu, a 2024. godine u vršnom mjesecu iznosili su nešto više od 126 tisuća, dakle gotovo dvostruko nego Grad Zadar ima stanovnika. Prosječna duljina boravka turista u destinaciji se smanjuje i u 2024. godini bila je na otprilike 3,5 noćenja. U istom razmatranom razdoblju broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane je rasta, a u 2024. na razini godine je iznosio 9,41%. Rasli su i poslovni prihodi gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane – u 2024. ostvareno je gotovo 1,6 milijardi eura.

Prostorna/upravljačka održivost prema pokazateljima ne može se primjereno protumačiti, jer dosadašnji plan upravljanja turizmom Grada Zadra ne postoji, a podatci o površini izrađenog građevinskog područja također ne postoje.

Zaključak

Analiza obveznih pokazatelja održivosti turizma Grada Zadra jasno ukazuje na to da se razvoj turizma u promatranom razdoblju odvijao vođen rastom turističkog prometa i ekonomskih pokazatelja, dok društveni, okolišni i upravljački pokazatelji upućuju na značajne probleme u održivom razvoju turizma. Naime, društveni pokazatelji ukazuju na prekomjerni turistički pritisak, jer trenutni turistički razvoj u dovoljnoj mjeri ne doprinosi kvaliteti života lokalne zajednice, što je u suprotnosti s temeljnim načelima održivog turizma. Nadalje, iako je uočen trend smanjenja potrošnje resursa po turističkom noćenju, što upućuje na određeni pomak prema održivijem ponašanju turista i primjenu mjera učinkovitosti, apsolutne vrijednosti i dalje ukazuju na znatan okolišni pritisak turizma. Ekonomski pokazatelji upućuju na snažan doprinos turizma lokalnom gospodarstvu. Međutim, istodobno smanjenje prosječne duljine boravka i izrazita sezonalnost turističkih tokova dovode u pitanje dugoročnu ekonomsku održivost, budući da održivi turizam ne podrazumijeva isključivo rast, već stabilan i ravnomjernije raspoređen razvoj tijekom godine. Nedostatak plana upravljanja turizmom Grada Zadra i nepostojanje ključnih prostornih podataka onemogućuju cjelovitu primjenu pokazatelja održivosti u upravljačke svrhe. Time se gubi osnovna funkcija pokazatelja održivosti, a to je pravovremeno usmjeravanje razvoja turizma i sprječavanje negativnih učinaka prekomjernog turizma u destinaciji. Stoga je iznimno važno u narednom razdoblju uspostaviti kvalitetnu bazu podatka o korištenju prostora, kao i jasno definirati prostorne planove i generalni urbanistički plan, kako bi se spriječila daljnja degradacija i devastacija prostora pod turističkim pritiscima. Cjelovito sagledavši, pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra ukazuju na neravnotežu između ekonomskih koristi i društveno-okolišnih troškova turizma, što je u suprotnosti s načelima održivog turizma. Sustavno praćenje, nadopuna i interpretacija pokazatelja održivosti, uz izradu plana upravljanja turizmom, ključni su preduvjeti za prijelaz s kvantitativnog rasta turizma na kvalitativno održivi razvoj destinacije. Sukladno svemu i u okviru temeljnih kategorija (stupova) održivosti turističke destinacije, preporuča se sljedeće:

1. **Društvena održivost**
   - Smanjiti pritisak vršne sezone – razvijati proizvode i aktivnosti koji privlače turiste izvan razdoblja srpanj-kolovoz, razviti strategije za privlačenje segmenata turista manje osjetljivih na utjecaj institucionalnih sezonskih čimbenika.
   - Uključiti lokalno stanovništvo u turistički razvoj – provoditi redovita ispitivanja stavova lokalnog stanovništva, omogućiti participativno planiranje, organizirati edukativne radionice i javne rasprave o turizmu.
   - Poboljšati turističku infrastrukturu i zdravstvenu zaštitu – povećati broj turističkih ambulanti i osigurati dostupnost hitnih i preventivnih zdravstvenih usluga u sezoni.
   - Osigurati inkluzivnost – detaljno mapirati pristupačnost turističkih lokacija i atrakcija za osobe s invaliditetom i uvesti standarde pristupačnosti.

2. **Okolišna održivost**

- Provjeravati i smanjivati razinu potrošnju resursa – kontinuirano provjeravati potrošnju vode, energije i stvaranja otpada, te uvesti mjere štednje i recikliranja u smještajnim objektima i turističkim zonama.
- Educirati turiste i turističke djelatnike –provoditi kampanje za proekološko ponašanje turista i djelatnika u turizmu.
- Donijeti lokalni plan prilagodbe klimatskim promjenama – definirati mjere, odgovorne subjekte i rokove implementacije, te pratiti učinke implementacije plana.
- Pratiti okolišni utjecaj – redovito analizirati pokazatelje održivosti i koristiti nalaze u upravljačke svrhe.
- Kontinuirano raditi na povećanju zelenih površina i uređenju javnih prostora te smanjenju CO_2 emisija.

3. **Ekonomska održivost**

- Produžiti prosječnu duljinu boravka – kreirati tematske ture, pakete i aktivnosti koje potiču duži boravak turista.
- Povećati prosječnu potrošnju turista – uvesti kontinuirano praćenje potrošnje turista i kreirati dodatne sadržaje kako bi se povećala turistička potrošnja izvan smještaja.
- Diversificirati turističku ponudu – smanjiti ovisnost o kupališnom i masovnom turizmu te razvijati proizvode veće dodane vrijednosti (ekoturizam, kulturni i zdravstveni turizam i dr.).
- Pratiti i poboljšati uvjete zaposlenosti – analizirati sezonalnost, plaće i uvjete rada u turizmu kako bi se osigurala dugoročna održivost radne snage.

4. **Prostorno upravljačka održivost**

- Izraditi plan upravljanja turizmom Grada Zadra – definirati ciljeve, strategije, operativne mjere i pokazatelje održivosti.
- Izraditi Generalni urbanistički plan Grada Zadra koji će prihvatiti i uvažiti održivi razvoj kao temeljno načelo uređenja prostora.
- Pratiti prostornu nosivost destinacije – osigurati podatke o građevinskim područjima, turističkim zonama i urbanim kapacitetima kako bi se kontrolirao prostorni pritisak turizma.
- Integrirati održivost u prostorne planove – razviti smjernice za održivu urbanističku i infrastrukturnu politiku u turističkim područjima.

5.2. SPECIFIČNI DRUŠTVENI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA

Osim obveznih pokazatelja koji ocrtavaju sve kategorije održivosti, u daljem dijelu prikazani su specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra za razmatrano razdoblje.

Tablica 30. Specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični društveni pokazatelji održivosti	Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji pozitivno percipiraju utjecaj turizma na kvalitetu života u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo stanovnika utjecajem turizma na kvalitetu života, odnosno na njegove pozitivne i negativne učinke čime ukazuje na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden u 2024. godine
	Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta u ukupnom broju stalnih stanovnika	Pokazatelj ukazuje na percepciju identiteta mjesta, jer intenzivni turistički razvoj može uzrokovati gubitak autentičnosti mjesta i narušiti njegov kulturni identitet te time smanjiti zadovoljstvo lokalnog stanovništva, ali i privlačnost destinacije	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden u 2024. godine
	Udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su pod umjerenim ili visokim stresom od turizma u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na utjecaj turizma na emocije i stres koje doživljavaju lokalni stanovnici uslijed turizma, te upućuje na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden

									u 2024. godine
	Promjena broja stanovnika u zadnjih pet godina u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja	Promjena broja stanovnika uvjetovana prirodnim kretanjima i migracijama prema promjeni turističke aktivnosti mjerene brojem noćenja u smještajnim kapacitetima	Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa broja stanovnika i turističke aktivnosti u petogodišnjem razdoblju	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	1,62	1,09	0,86	0,87	0,39
	Postotak ponovljenih/stalnih turista u smještajnim objektima destinacije	Procjena broja turista u smještajnim kapacitetima koji su već posjetili odredište tijekom posljednjih 5 godina u ukupnom broju turista u smještajnim kapacitetima u destinaciji (u %)	Pokazatelj ukazuje na ponovni povratak turista u destinaciju i njihovu lojalnost destinaciji te time na razinu zadovoljstva turista i kvalitetu destinacije	Anketa o zadovoljstvu turista	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden u 2024. godine

	Udio pristupačnih smještajnih jedinica u destinaciji	Udio smještajnih jedinica pristupačnih za osobe s motoričkim, senzornim ili mentalnim oštećenjima u destinaciji u ukupnom broju smještajnih jedinica	Pokazatelja daje uvid u udio pristupačnih smještajnih jedinica, te potiče društvenu inkluzivnost i stvara pozitivan imidž destinacije	1) eVisitor 2) TZ Grada Zadra	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a
	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	Skup informacija o lokalnim atrakcijama, kulturnim događanjima, povijesnim znamenitostima i prirodnim ljepotama u turističkoj destinaciji, koji su namijenjeni posjetiteljima	Pokazatelj daje informaciju o dostupnosti turističkih atrakcija u destinaciji koje igraju ključnu ulogu u održivom upravljanju turističkim tokovima te promicanju kulturne i prirodne baštine destinacije	TZ Grada Zadra	DA	DA	DA	DA	DA
	Postotak pristupačnih linija javnog prijevoza u destinaciji za osobe s invaliditetom	Postotak linija javnog prijevoza u destinaciji koji opslužuje javni prijevoz pristupačan osobama s invaliditetom i osobama s posebnim	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti kretanja javnim prijevozom unutar destinacije osobama s motoričkim ili osjetilnim invaliditetom, a time i njihova mogućnost da posjećuju različite sadržaje unutar destinacije	1) Liburnija doo Zadar 2) Jadrolinija dd	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni

		zahtjevima za pristup							
	Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja prijavljenih policiji po mjesecima (na godišnjoj razini)	Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja koji su prijavljeni lokalnim policijskim postajama po mjesecima u godini	Pokazatelj ukazuje na sigurnost u destinaciji te time na kvalitetu života u destinaciji i percepciju sigurnosti u destinacije od strane turista	PU Zadarska	820 kaznenih djela; 212 prekršaja javnog reda i mira	781 kaznenih djela; 256 prekršaja javnog reda i mira	802 kaznenih djela; 229 prekršaja javnog reda i mira	967 kaznenih djela; 234 prekršaja javnog reda i mira	1.047 kaznenih djela; 305 prekršaja javnog reda i mira
	Udio turista koji su uložili prigovor kod policije	Udio onih turista koji su uložili prigovor kod policije u odnosu na ukupan broj turista u destinaciji tijekom jedne godine	Pokazatelj ukazuje na problem koji uzrokuje veliku zabrinutost i strah kod stanovnika i turista te ometa njihov svakodnevni život	PU Zadarska	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni

	Sigurnosne mjere kao što su stanice prve pomoći na plažama/lokalitetima turističkih atrakcija	Informacije o broju mjera, lokalitetu primjene, i razdoblju implementacije s obveznim opisom mjera koje su implementirane u destinaciji za pomoći na plažama/lokaliteti ma turističkih atrakcija u okviru sustava za odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike	Pokazatelj prati ima li destinacija sustav za praćenje i prevenciju te odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike	TZ Grada Zadra	Podatci iz TZ Grada Zadra nisu dostupni	Podatci iz TZ Grada Zadra nisu dostupni	Podatci iz TZ Grada Zadra nisu dostupni	Podatci iz TZ Grada Zadra nisu dostupni	Podatci iz TZ Grada Zadra nisu dostupni
	Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja (turista i lokalne zajednice)	Omjer broja nesreća sa smrtnim ishodom na području destinacije i broja ostvarenih noćenja lokalnih stanovnika i turista	Pokazatelj ukazuje na moguću neadekvatnost prometne infrastrukture i potrebu za njezinom obnovom ili izgradnjom dodatnih objekata	1) eVisitor 2) PU Zadarska	0,000001	0,000001	0,000001	0,000001	0
	Broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima (na godišnjoj razini i u kolovozu)	Broj podnesenih prijava zbog buke koja je uzrokovana nekom od turističkih aktivnosti na razini destinacije, iskazan po mjesecima i ukupno u	Pokazatelj daje informaciju o razini buke okoliša koja je štetna po ljudsko zdravlje i okoliš (npr. buka izazvana ljudskom aktivnošću, pometom, postrojenjima i dr.)	PU Zadarska	U godini ukupno 212, a u kolovozu 13	U godini ukupno 226, a u kolovozu 25	U godini ukupno 228, a u kolovozu 23	U godini ukupno 234, a u kolovozu 44	U godini ukupno 305, a u kolovozu 29

		kalendarskoj godini							
	Remećenje javnog reda i mira prouzrokovano turističkom aktivnosti (na godišnjoj razini i u kolovozu)	Broj prijava za remećenja javnog reda i mira prouzrokovanih turističkom aktivnošću u destinaciji temeljem prekršajnih postupaka, i to u mjesecu s najvećim brojem noćenja	Pokazatelj daje informaciju o negativnim učincima i ekstarnalijama turizma u destinaciji, čime utječe na zadovoljstvo kvalitetom života i percepcijom sigurnosti u destinaciji	PU Zadarska	U kolovozu ukupno 13 ili 0,42 dnevno	U kolovozu ukupno 25 ili 0,81 dnevno	U kolovozu ukupno 23 ili 0,74 dnevno	U kolovozu ukupno 44 ili 1,42 dnevno	U kolovozu ukupno 29 ili 0,94 dnevno

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Iz tablice je moguće uočiti kako je izračunato samo nekoliko specifičnih društvenih pokazatelja održivosti turizma. Kao i kod pokazatelja prihvatnog kapaciteta, razlog tome je nedostatak sekundarnih podataka kojima relevantne organizacije i nadležne službe ne raspolažu. Dakle, i ovdje se radi o vrlo specifičnim podatcima koje bi one trebale voditi, no kako se ovakva metodologija prvi puta primjenjuje i do sada nije bila poznata, ne čudi da potrebnih podataka nema. Također, do sada nije postojala zakonska obveza za njihovim prikupljanjem. Po pitanju podataka prikupljenih primarnim istraživanjem, Ministarstvo turizma i sporta je mijenjalo i prilagođavalo istraživački instrument (anketu), a u trenutku kada je provedeno istraživanje nad lokalnim stanovništvo i turistima, pitanja obuhvaćena dodatnim pokazateljima nisu bila uključena u anketu. Iz toga razloga se pripadajući pokazatelji nisu ni mogli izračunati. Sukladno tome, kroz naredno razdoblje **preporuča se sustavno prikupljanje podataka za izračun specifičnih društvenih pokazatelja održivosti turizma.**

Prema dostupnim podatcima može se zaključiti sljedeće. Uzevši broj stanovnika Grada Zadra kao konstantnu vrijednost prema popisu stanovništva iz 2021. godine, vidljivo je da kroz razmatrano razdoblje dolazi do promjene omjera broja stanovnika u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja. Drugim riječima, broj stanovnika je isti, dok se broj turističkih dolazaka konstantno povećava, zbog čega je ovaj omjer sve nepovoljniji za lokalno stanovništvo. Međutim, usprkos tome, sigurnost u destinaciji je na visokoj razini, što predstavlja jedan od važnijih čimbenika privlačenja turista u destinaciju i zadovoljstva turista boravkom u njoj. Naime, iako broj kaznenih djela te prekršaja javnog reda i mira kroz petogodišnje razdoblje raste, i dalje ti podatci nisu zabrinjavajući, s obzirom na veliki broj turističkih dolazaka i noćenja. Sukladno, tome broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima te broj podnesenih prijava zbog remećenja javnog reda i mira prouzrokovano turističkom aktivnosti na godišnjoj razini i u kolovozu je vrlo malen. Pri tome je također potrebno istaknuti neznatan broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja, jer se mjeri se u promilima.

Zaključak

Nedostupnost podataka za izračun specifičnih društvenih pokazatelja trenutno otežava cjelovitu procjenu društvene održivosti turističkog razvoja destinacije. Analiza odnosa broja stalnih stanovnika te turističkih dolazaka i noćenja jedan je od ključnih pokazatelja društvene održivosti turizma, jer izravno upućuje na razinu turističkog pritiska na lokalnu zajednicu. U slučaju Grada Zadra, uz pretpostavku konstantnog broja stanovnika prema popisu iz 2021. godine, vidljivo je da kontinuirani rast broja turističkih dolazaka i noćenja dovodi do sve nepovoljnijeg omjera u odnosu na lokalno stanovništvo, što dugoročno može ugroziti društvenu nosivost destinacije. Međutim, pokazatelji vezani uz sigurnost u destinaciji, poput broja kaznenih djela, prekršaja javnog reda i mira, prijava zbog buke te prometnih nesreća sa smrtnim ishodom po 1.000 noćenja, ukazuju na visoku razinu sigurnosti, unatoč rastu turističke aktivnosti. Iako je u promatranom razdoblju zabilježen porast navedenih incidenata, njihove su vrijednosti relativno niske u odnosu na opseg turističkog prometa, što upućuje na učinkovito upravljanje javnom sigurnošću u uvjetima pojačanog turističkog pritiska. U kontekstu održivog turizma, visoka razina sigurnosti predstavlja važan kvalitativni pokazatelj društvene održivosti, jer doprinosi zadovoljstvu

turista, ali istodobno i očuvanju kvalitete života lokalnog stanovništva. Nizak broj prijava povezanih s bukom i remećenjem javnog reda dodatno potvrđuje da, unatoč nepovoljnom omjeru stanovnika i turista, negativni društveni učinci turizma u pogledu sigurnosti i javnog reda još uvijek nisu izraženi u zabrinjavajućoj mjeri. Zaključno, može se ustvrditi da Grad Zadar trenutno ispunjava jedan od temeljnih preduvjeta održivog turizma, jer predstavlja sigurnu i mirnu destinaciju. No istodobno, pokazatelji odnosa broja stanovnika te turističkih dolazaka i noćenja upućuju na potrebu kontinuiranog praćenja društvene nosivosti kako bi se dugoročno očuvala održivost turističkog razvoja. Sukladno navedenome preporuča se sljedeće:

1. **Sustavno prikupljati podatke te kroz pokazatelje mjeriti i pratiti društvenu održivost turizma**
   - Redovito prikupljati i analizirati sekundarne podatke i provoditi anketna istraživanja među lokalnim stanovništvom, turističkom privredom i turistima.
   - Definirati pragove društvene nosivosti (npr. maksimalni broj noćenja po stanovniku u vršnoj sezoni), koji bi služili kao alat za pravovremeno mjerenje, praćenje i upravljanje turističkim pritiscima.

2. **Upravljati turističkim tokovima u vršnoj sezoni**
   - Prostorno i vremenski disperzirati turističke aktivnosti.
   - Usmjeravati turiste prema manje opterećenim dijelovima grada i okolice.
   - Poticati posjete izvan vršne sezone srpanj-kolovoz.

3. **Očuvati i jačati sigurnost kao ključnog pokazatelja održivosti**
   - Kontinuirano ulagati u javnu sigurnost tijekom turističke sezone.
   - Jačati koordinaciju između turističkih i sigurnosnih službi.
   - Primijeniti preventivne mjere (npr. informiranje turista o pravilima ponašanja, noćnom redu, buci i dr.).

4. **Preventivno upravljati bukom i javnim redom**
   - Uvesti jasna pravila za turističke aktivnosti koje generiraju buku.
   - Pojačati nadzor u vršnim terminima.
   - Poticati odgovorno ponašanje turista.

5. **Integrirati sigurnosne pokazatelje u sustav održivosti**
   - Redovito pratiti, analizirati i javno objavljivati službene podatke o sigurnosti.
   - Uključiti podatke u lokalni sustav pokazatelja održivosti turizma.
   - Koristiti podatke kao alat za donošenje odluka o upravljanju destinacijom.

6. **Jačati kvalitetu života lokalnog stanovništva**
   - Balansirati turističke koristi i troškove za lokalno stanovništvo.

- Osigurati da rast turizma ne narušava osjećaj sigurnosti i mira u svakodnevnom životu građana.
- Redovito mjeriti percepciju lokalnog stanovništva o sigurnosti i turizmu, analizirati je i usvajati korektivne akcije.

5.3. SPECIFIČNI GOSPODARSKI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA

Nadalje, u donjoj tablici prikazani su specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra.

Tablica 31. Specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični gospodarski pokazatelji održivosti	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima	Godišnja stopa popunjenosti (iskorištenja) komercijalnih smještajnih kapaciteta za razdoblje mjeseca i cijele godine	Pokazatelj mjeri efikasnost korištenja komercijalnih smještajnih kapaciteta, na mjesečnoj i godišnjoj razini, te time i sezonalnost	eVisitor	0,0076	0,014	0,018	0,018	0,018
	Prosječna dnevna potrošnja turista u eurima	Prosječna dnevna potrošnja turista u komercijalnim smještajnim objektima	Pokazatelj mjeri ekonomsku održivost turističke aktivnosti u destinaciji, odnosno izravni gospodarski utjecaj turizma na destinaciju	Anketa o zadovoljstvu i potrošnji turista	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	92,86 eura dnevno
	Produktivnost rada u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja	Produktivnost rada u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske aktivnosti s obzirom na produktivnost zaposlenih	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	43.438	70.972	72.159	81.225	72.760

	Bruto dodana vrijednost ostvarena u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja	Bruto dodana vrijednost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava praćenje generiranja novostvorene vrijednosti na razini JLS koju ostvaruju gospodarski subjekti u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	-12.477.640	37.032.186	23.278.791	23.196.294	13.882.900
	Udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Gospodarska struktura u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava praćenje gospodarske strukture djelatnosti s obzirom na veličinu poduzeća te povećanje ili smanjenje broja malih i srednjih poduzeća/gospodarskih subjekata koji uobičajeno čine temelj turističke aktivnosti	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	99,79%	99,78%	95,88%	99,58%	99,79%
	Udio poslovnih subjekata u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja su u pretežitom domaćem vlasništvu	Vlasnička struktura gospodarskih subjekata u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj	Pokazatelj omogućava praćenje gospodarske strukture djelatnosti s obzirom na vlasničku strukturu	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	100%	100%	100%	100%	100%

		turističkoj djelatnost							
	Postotak muškaraca i žena zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Spolna struktura zaposlenih u JLS u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske strukture s obzirom na spolnu strukturu zaposlenih	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Muškaraca 49,37%; Žena 50,63%	Muškaraca 49,81%; Žena 50,19%	Muškaraca 48,92%; Žena 51,08%	Muškaraca 49,56%; Žena 50,44%	Muškaraca 49,44%; Žena 50,56%
	Zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema dobi, stupnju obrazovanja te vrsti ugovora	Zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava gospodarske strukture s obzirom na obilježja zaposlenih	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni

	Postotak nedomicilnih radnika zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Broj radnika zaposlenih u destinacije u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, koji nemaju prijavljeno prebivalište i/ili boravište na području Županije u kojoj se nalazi destinacija	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske strukture s obzirom na dostupnost radnika u destinaciji, kao i demografske parametre, stoga ukazuje na vitalnost destinacije	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni	Podatci iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i DZS nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Kao i kod specifičnih društvenih pokazatelja, ovdje je također vidljiv nedostatak određenih sekundarnih i primarnih podataka za izračun specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma. Iz toga razloga se kroz naredno razdoblje **preporuča sustavno prikupljati podatke za izračun specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma.** Prema dostupnim podatcima i danim pokazateljima mogu se uvidjeti određeni ekonomski učinci turizma u destinaciji. Prema stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima, u razmatranom razdoblju vidljiva je niska efikasnost korištenja komercijalnih smještajnih kapaciteta na mjesečnoj i godišnjoj razini, te time i visoka sezonalnost. Prema rezultatima anketnog istraživanja provedenog nad turistima 2024. godine, prosječna dnevna potrošnja turista od 92,86 eura je relativno niska. Produktivnost rada u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja iznosi oko 72 tisuće eura po zaposlenom, što je uglavnom zadovoljavajuće, jer turizam predstavlja radno intenzivnu djelatnost s nešto nižim primanjima, prihodima i dodanoj vrijednosti u odnosu na druge djelatnosti. Sukladno toj činjenici, po pitanju strukture zaposlenosti, prevladavaju žene. Problematično je što bruto dodana vrijednost ostvarena u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja nakon oporavka od pandemije korona virusom opada (u 2024. godini je iznosila niti 14 milijuna eura). Navedeno su gotovo u potpunosti ostvarila mala i srednje velika poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (99,79%). Pozitivno je što su ta poduzeća 100% u domaćem vlasništvu.

Zaključak

Analiza specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma ukazuje na ograničenja u dostupnosti primarnih i sekundarnih podataka, što trenutno otežava cjelovitu procjenu ekonomske održivosti turističkog razvoja destinacije. Unatoč tome, dostupni pokazatelji omogućuju uvid u osnovne ekonomske učinke turizma, pri čemu je vidljiva niska učinkovitost korištenja komercijalnih smještajnih kapaciteta te izražena sezonalnost turističke potražnje, što upućuje na strukturne slabosti postojećeg modela razvoja. Relativno niska prosječna dnevna potrošnja turista ukazuje na prevladavanje kvantitativnog pristupa turizmu, uz ograničenu razinu dodane vrijednosti po turistu. Iako je produktivnost rada u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane uglavnom zadovoljavajuća s obzirom na radno intenzivnu prirodu turizma, pad bruto dodane vrijednosti nakon oporavka od pandemije predstavlja važan signal smanjene ekonomske učinkovitosti turizma. Posebno je pritom značajno da se većina ostvarene gospodarske aktivnosti odvija kroz mala i srednje velika poduzeća u domaćem vlasništvu, što predstavlja pozitivan temelj za lokalno ukorijenjen i dugoročno održiv razvoj. Zaključno, rezultati analize upućuju na potrebu prelaska s modela turizma usmjerenog prvenstveno na obujam dolazaka i noćenja na model ekonomski održivog turizma, koji se temelji na povećanju učinkovitosti korištenja resursa, smanjenju sezonalnosti te rastu dodane vrijednosti i lokalnih koristi. Sustavno prikupljanje i praćenje specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti pritom predstavlja ključan preduvjet za donošenje razvojnih odluka u skladu s načelima održivog turizma. Sukladno navedenome preporuča se sljedeće:

1. **Sustavno prikupljati podatke te kroz pokazatelje mjeriti i pratiti gospodarsku održivost turizma**
   - Uspostaviti lokalni sustav praćenja i analiziranja specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma (npr. potrošnja po turistu, potrošnja po segmentima, sezonalnost zaposlenosti i dr.).
   - Redovito provoditi istraživanja među turistima i poduzetnicima.
   - Povezati lokalne statistike s nacionalnim i EU metodološkim okvirom.

2. **Smanjiti sezonalnost i povećati učinkovitost smještajnih kapaciteta**
   - Unaprijediti dosadašnje i razviti nove cjelogodišnje turističke proizvode.
   - Poticati razvoj proizvoda kroz specifične oblike turizma (kongresni, kulturni i drugi oblici izvan glavne sezone).
   - Diferencirati turističku promociju po sezonama.

3. **Povećati prosječnu dnevnu potrošnju turista**
   - Razvijati ponudu više dodane vrijednosti (autentična gastronomija, lokalni proizvodi, posebni doživljaji i dr.).
   - Jačati povezanost turizma s lokalnim dobavljačima i proizvodima.
   - Poticati potrošnju izvan smještaja (kultura, događanja, kreativne industrije i dr.).

4. **Jačati stvaranje dodane vrijednosti i produktivnosti rada**
   - Poticati ulaganje u znanje, digitalizaciju i inovacije u turističkom sektoru.
   - Razvijati specijalizirane i tematske proizvode i usluge.
   - Profesionalizirati i unaprijediti znanja i vještine turističkih djelatnika.

5. **Unaprjeđivati kvalitetu zaposlenosti i rodne ravnopravnosti**
   - Osigurati jednake mogućnosti napredovanja.
   - Pratit razlike u plaćama među rodovima i donijeti mjere za njihovo uklanjanje.
   - Poticati stabilnija i cjelogodišnje radne mjesta u turizmu.

6. **Jačati lokalno poduzetništvo i zadržati koristi u destinaciji**
   - Stvarati poticaje za reinvestiranje dobiti u destinaciju.
   - Poticati umrežavanje lokalnih poduzetnika.
   - Razvijati lokalne lanca vrijednosti u turizmu.

5.4. SPECIFIČNI OKOLIŠNI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA

Kao i prethodno, u donjoj tablici prikazani su specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra.

Tablica 32. Specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični okolišni pokazatelji održivosti	Udio turističkih poslovnih subjekata koji poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode	Udio turističkih poslovnih subjekata prema strukturi poslovnih subjekata po djelatnostima koja u svom poslovanju poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode u destinaciji: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila, koja u svom poslovanju poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode u destinaciji	Pokazatelj mjeri smanjenje potrošnje vode kroz implementaciju sustava, odnosno uređaja koji kontinuirano smanjuju potrošnju vode, čime se pokazuje briga za okoliš i održivo poslovanje	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni je anketiranjem nije obuhvaćen valjan uzorak

	Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode	Informacija o uspostavi sustava u destinaciji za ispitivanje kvalitete i zdravstvene ispravnost vode za ljudsku potrošnju u sustavima javne vodoopskrbe, odnosno za reakciju na probleme s kvalitetom vode	Pokazateljem se prati je li uspostavljen sustav izvještavanja u slučaju odstupanja od parametara za provjeru sukladnosti vode za ljudsku potrošnju, o monitoringu i službenoj kontroli zdravstvene ispravnosti vode za ljudsku potrošnju i dr.	1) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije 2) Vodovod d.o.o. Zadar	DA	DA	DA	DA	DA
	Udio turističkih poslovnih subjekata koji koriste recikliranu vodu	Informacija o mjerama za korištenje reciklirane vode, koje su u destinaciji implementirali gospodarski subjekti u turizmu u području gospodarenja otpadnim vodama, održivom upravljanju vodama i posredno u području kružnog gospodarstva	Pokazatelj prati uspješnost turističkih poslovnih subjekata u destinaciji u područjima gospodarenja otpadnim vodama i održivom upravljanju vodama i informacije o osiguranju kružnosti	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni je anketiranjem nije obuhvaćen valjan uzorak

			recikliranih (sivih i crnih) voda te posredno o smanjenju onečišćenja vodnih i morskih resursa						
	Udio otpadnih voda od noćenja turista u smještajnim objektima destinacije	Ukupna količina otpadnih voda po noćenju posjetitelja u smještajnoj djelatnosti (komercijalni i nekomercijalni smještaj)	Pokazatelj daje informaciju o opterećenju sustava obrade otpadnih voda destinacije svih razina pročišćavanja otpadnih voda kao posljedica noćenja turista u smještajnim objektima destinacije te o potencijalu rizika od onečišćenja voda i mora	1) eVisitor 2) DZS 3) Odvodnja d.o.o. Zadar	3,57%	6,09%	7,70%	8,24%	8,71%

	Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	Informacija o uspostavi zakonskog i podzakonskog okvira za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	Pokazatelj prati uspostavljanje zakonskog i podzakonskog okvira za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi te o potencijalu rizika od onečišćenja voda i mora	Odvodnja d.o.o. Zadar	DA	DA	DA	DA	DA
	Udio otpadnih voda destinacije tretiranih do najmanje sekundarne razine prije ispuštanja	Udio otpadnih voda koje su u destinaciji tretirane minimalno sekundarnom razinom pročišćavanja prije ispuštanja	Pokazatelj daje informaciju o opterećenju sustava obrade otpadnih voda destinacije te o potencijalu rizika od onečišćenja voda i mora	Odvodnja d.o.o. Zadar	Podatci Odvodnje d.o.o. o ukupnim nepročišćenim vodama nisu dostupni, a pročišćavanje vode do 3. stupnja u destinaciji ne postoji	Podatci Odvodnje d.o.o. o ukupnim nepročišćenim vodama nisu dostupni, a pročišćavanje vode do 3. stupnja u destinaciji ne postoji	Podatci Odvodnje d.o.o. o ukupnim nepročišćenim vodama nisu dostupni, a pročišćavanje vode do 3. stupnja u destinaciji ne postoji	Podatci Odvodnje d.o.o. o ukupnim nepročišćenim vodama nisu dostupni, a pročišćavanje vode do 3. stupnja u destinaciji ne postoji	Podatci Odvodnje d.o.o. o ukupnim nepročišćenim vodama nisu dostupni, a pročišćavanje vode do 3. stupnja u destinaciji ne postoji

	Udio komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupni komunalni otpad destinacije	Omjer komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji	Pokazateljem se prati veza između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji, što ukazuje na adekvatnu infrastrukturu gospodarenja otpadom, no može utjecati na atraktivnost destinacije i ograničavati njen turistički razvoj	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni je anketiranjem nije obuhvaćen valjan uzorak
	Udio turističkih poslovnih subjekata koji razdvajaju različite vrste otpada	Udio poslovnih subjekata u destinaciji koji u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata razdvajaju otpad	Pokazatelj prati usklađivanje poslovanja turističkih poslovnih subjekata s zakonskim odrednicama gospodarenja otpadom i njihovo održivo poslovanje te mjeri smanjenje količina otpada	Čistoća d.o.o. Zadar	Podatci Čistoće d.o.o. o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće d.o.o. o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće d.o.o. o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće d.o.o. o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće d.o.o. o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni

			koji se zbrinjava odlaganjem						
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Specifični okolišni pokazatelji održivosti	Količina recikliranog otpada (po stanovniku po godini)	Udio recikliranog otpada (u destinaciji, a može se izraziti u udjelu (%) i/ili po stanovniku u destinaciji, na godišnjoj razini	Pokazateljem se prati napredak u recikliranju otpada, što je nužno za prelazak na kružno gospodarstvo i osiguranje dugoročne konkurentnosti destinacije	Čistoća d.o.o. Zadar	0,003	0,016	0,036	0,047	0,054

	Plan gospodarenja otpadom s ciljevima za smanjenje i održivo odlaganje	Informacija o usvojenom Planu gospodarenja otpadom u destinaciji koji je donesen temeljem propisa o gospodarenju otpadom i nacionalnog plana	Pokazateljem se prati je li na razini destinacije donesen Plan gospodarenja otpadom kojim su definirani ciljevi, mjere, aktivnosti i dr., čime je stvorena pretpostavka za održivo gospodarenje otpadom u destinaciji	1) Grad Zadar 2) Zadarska županija	DA	DA	DA	DA	DA
	Sprječavanje stvaranja otpada: plan smanjenja količine otpada od posluživanja hrane	Informacija o sprječavanju i smanjenju nastajanja otpada od posluživanja hrane u turističkim poslovnim subjektima koji se bave djelatnošću pripreme i posluživanja hrane	Pokazateljem se prati jesu li na razini destinacije implementirane mjere sprječavanja stvaranja otpada, odnosno smanjenje količine otpada od posluživanja hrane, što predstavlja prioritetnu temu europskih politika, strategija i inicijativa, uključujući	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni je anketiranjem nije obuhvaćen valjan uzorak

			Europski zeleni plan						
	Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta	Informacija o mjerama, politikama i aktivnostima usmjerenih na očuvanje, zaštitu i promicanje prirodne i kulturne baštine unutar turističke destinacije	Pokazatelj daje informaciju u postojanje sustava zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta koji potiče održivi razvoj turizma i povećava svijest posjetitelja o važnosti očuvanja prirodne i kulturne baštine	Grad Zadar	DA	DA	DA	DA	DA
	Dostupne smjernice za ponašanje posjetitelja u destinaciji	Informacija o postojanju pravila i preporuka koje su dostupne turistima i posjetiteljima, a koje objašnjavaju prihvatljive obrasce	Pokazatelj daje informaciju o postojanju smjernica za očuvanje kulturnog i prirodnog	TZ Grada Zadra	NE	NE	NE	NE	NE

		ponašanja i interakcije unutar turističke destinacije	nasljeđa destinacije te zaštite prava i dobrobiti lokalnog stanovništva						
	Udio turističkih poslovnih subjekata koji su implementirali neka od rješenja za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama	Informacija o udjelu turističkih poslovnih subjekata koji sustavno provode mjere i aktivnosti ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata u destinaciji	Pokazatelj daje informaciju o udjelu turističkih poslovnih subjekata koji sustavno provode mjere i aktivnosti ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata u destinaciji, čime doprinose smanjenju okolišnog otiska u destinaciji	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni je anketiranjem nije obuhvaćen valjan uzorak
	Postotak turista i jednodnevnih posjetitelja koji koriste različita prometna sredstva za dolazak na odredište	Udio turista/jednodnevnih posjetitelja koji su koristili sredstva javnog prijevoza za dolazak na odredište	Pokazatelj daje uvid u strukturu prometnih sredstava kojima turisti dolaze u destinaciju i dostupnost destinacije putem održivih	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni je anketiranjem nije obuhvaćen valjan uzorak

	(javna/privatna i vrsta)		načina transporta						
	Uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije	Informacija o tome je li destinacija uspostavila politiku i/ili sustav poticanja za ublažavanje klimatskih promjena (dekarbonizacija) u turizmu (DA/NE)	Pokazatelj daje informaciju o uspostavljenim politikama, mjerama i instrumentima za ublažavanje klimatskih promjena (dekarbonizacija) u turizmu	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije 2) Grad Zadar: Strategija primjene prirodnih rješenja u prilagodbi na klimatske promjene iz 2018., Program zaštite zraka, ozonskog sloja,	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično

				ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje grada Zadra (2020.-2024.), Plan djelovanja u području prirodnih nepogoda za 2024. godinu					
	Razina onečišćenosti zraka u destinaciji	Broj dana s Europskim indeksom kvalitete zraka loše, vrlo loše i izuzetno loše kvalitete	Pokazatelj mjeri kvalitetu zraka u destinaciji	Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije: Izvješće o praćenju kvalitete zraka na postajama državne mreže za trajno	I.	I.	I.	I.	I.

				praćenje kvalitete zraka (Mjerne stanice Polača-Ravni kotari Vela straža-Dugi otok)					
	Udio turističkih poslovnih subjekata u destinaciji koji koriste lokalno proizvedenu hranu, pića, dobra i usluge u turističkim poslovnim subjektima u destinaciji	Udio vrijednosti lokalno proizvedene hrane, pića, dobara i usluga u turističkim poduzećima u destinaciji	Pokazateljem se prati razina korištenja lokalnih proizvoda i usluga koje povećavaju ekonomsku vrijednost turizma, odnosno pokazuju povećanje povezanosti turističkog sektora i lokalne zajednice kroz podržavanje lokalnih proizvoda, dobara, usluga i poljoprivrede	1) Zadarska županija 2) Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Nažalost, ovdje je također vidljiv nedostatak određenih sekundarnih i primarnih podataka za izračun specifičnih okolišnih pokazatelja održivosti turizma. Iz toga razloga se kroz naredno razdoblje **preporuča sustavno prikupljati podatke za izračun specifičnih okolišnih pokazatelja održivosti turizma.** Na temelju dostupnih podataka i izračunatih pokazatelja može se utvrditi kako postoji sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode. Što se tiče odvodnje otpadnih voda, postoje jasni propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi. Sukladno tome, Grad Zadar ima dobro riješen sustav pročišćavanja koji kontinuirano unaprjeđuje, a kroz veliki broj kolektora pročišćavanje otpadnih voda vrši se do 2. razine prije ispuštanja u more, što pokazuje izrazitu brigu za okoliš i more kao glavni turistički resurs. Na tragu toga, u razmatranom razdoblju vidljivo je povećanje otpadnih voda u destinaciji, kao i povećanje udjela otpadnih voda po noćenju u destinaciji. Navedeno je svakako rezultat učinkovitijeg sustava odvodnje, ali i povećanog broja turističkog prometa u destinaciji posljednjih godina. Što se tiče zbrinjavanja otpada, može se utvrditi da postoji Plan gospodarenja otpadom s ciljevima za smanjenje i održivo odlaganje, a Centar za gospodarenje otpadom Biljane Donje infrastrukturni je projekt koji čini temelj za odgovorno gospodarenje otpadom na području Grada Zadra i županije. U tom kontekstu, kroz razmatrano vidljivo je povećanje recikliranog otpada po stanovniku, pa je tako u 2024. reciklirano 54,70 kg otpada po glavi stanovnika, što je zadovoljavajuće. Međutim, pri tome treba uzeti dolaske i noćenja ostvarena u cijeloj godini, zbog čega su količine recikliranog otpada po ostvarenom noćenju stanovnika i turista deset puta manje. Uz navedeno, djelomično su uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije. Tome u prilog ide visoka kvaliteta zraka izmjerene na mjernim stanicama koje su u blizini samog grada. U konačnici, može se utvrditi da Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, čime se povećava svijest posjetitelja o važnosti očuvanja prirodne i kulturne baštine.

Zaključak

Prije svega može se zaključiti kako postoji nedostatak detaljnih primarnih i sekundarnih podataka potrebnih za izračun specifičnih okolišnih pokazatelja održivosti turizma, što ograničava mogućnost preciznog praćenja i evaluacije održivosti destinacije. Stoga se preporučuje sustavno prikupljanje i analiza relevantnih podataka kako bi se omogućilo kvalitetnije upravljanje turističkim razvojem. Usprkos tome, Grad Zadar pokazuje određeni stupanj usmjerenosti prema održivom razvoju, osobito u segmentima upravljanja okolišem, vodnim resursima i otpadom. Postojeći sustav pročišćavanja otpadnih voda, sustavno praćenje kvalitete mora i zraka te kontinuirana unaprjeđenja infrastrukture ukazuju na određenu razinu ekološke odgovornosti prema ključnim prirodnim resursima destinacije. Također, uspostava Centra za gospodarenje otpadom i rast stope recikliranja predstavljaju važan korak prema kružnom gospodarstvu i smanjenju negativnih utjecaja turističke aktivnosti na okoliš. Nadalje, iako su djelomično uspostavljene politike za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima i povećanje energetske učinkovitosti, potrebno je dodatno poticati korištenje obnovljivih izvora energije u turističkom sektoru. U konačnici, razvijen sustav zaštite prirodne i kulturne baštine

doprinosi očuvanju identiteta destinacije i povećanju svijesti posjetitelja o važnosti održivog ponašanja. Time Zadar postavlja temelje za dugoročno održiv turistički razvoj koji uravnotežuje ekološke, društvene i ekonomske ciljeve, uz nužnost daljnjeg unaprjeđenja sustava praćenja i strateškog planiranja održivosti turizma. Sukladno ovome, preporuča se sljedeće:

1. **Sustavno prikupljati podatke te kroz pokazatelje mjeriti i pratiti ekološku održivost turizma**
   - Uspostaviti integrirani sustav prikupljanja primarnih i sekundarnih podataka za izračun ekoloških pokazatelja održivosti turizma koji će omogućiti donošenje utemeljenih upravljačkih odluka.

2. **Unaprjeđivati sustav upravljanja otpadnim vodama i smanjiti potrošnju vode**
   - Poticati racionalno korištenje vode u turističkim objektima kroz edukaciju pružatelja usluga i turista.
   - Kontinuirano uvoditi tehnologije za uštedu vode.
   - Poticati certificiranje objekata prema standardima održivog poslovanja.

3. **Povećati učinkovitost sustava gospodarenja otpadom u turizmu**
   - Uvoditi i poticati posebne mjere za turizam usmjerene smanjenju stvaranja otpada i razdvajanju otpada.
   - Provoditi kontinuirane kampanje podizanja svijesti posjetitelja, turističke privrede i lokalnog stanovništva.

4. **Jačati energetsku učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora energije**
   - Poticati ulaganja u obnovljive izvore energije u javnom i turističkom sektoru (npr. solarni sustavi, dizalice topline) kroz financijske poticaje, subvencije i porezne olakšice.
   - Poticati ulaganja u energetski učinkovite standarde u novoj i postojećoj turističkoj infrastrukturi.

5. **Razvijati održivu mobilnost u destinaciji**
   - Razvijati održive oblika prijevoza, poput javnog prijevoza niske emisije, biciklističke infrastrukture i pješačkih zona, kako bi se smanjila ovisnost o fosilnim gorivima i negativni utjecaji turizma na kvalitetu zraka.

6. **Zaštititi i održivo valorizirati prirodnu i kulturnu baštinu**
   - Kontinuirano unaprjeđivati programe zaštite prirodne i kulturne baštine uz razvoj interpretacijskih centara, edukativnih programa i digitalnih alata koji posjetitelje informiraju o važnosti očuvanja lokalnih resursa.

5.5. SPECIFIČNI PROSTORNI I UPRAVLJAČKI POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA

U konačnici, u nastavku su prikazani specifični prostorni i upravljački pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra.

Tablica 33. Specifični prostorni/upravljački pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični prostorni/upravljački pokazatelji održivosti	Broj ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu aktivnih na 30.1. i 30.7 u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu i broja stanovnika u destinaciji u razdoblju izvan glavne sezone i u središtu glavne sezone	Pokazatelj ukazuje na postojanje većeg broja objekata koji rade tijekom cijele godine, pri čemu veća vrijednost pokazatelja sugerira veću atraktivnost destinacije	Zadarska županija	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	409 ukupno
	Javno dostupan plan odgovora na krizne situacije i izvanredne situacije koji razmatra sektor turizma	Informacija o dostupnosti plana smanjenja rizika, upravljanja kriznim i izvanrednim situacijama i hitnog odgovora	Pokazatelj ukazuje na postojanje plana smanjenja rizika, upravljanja kriznim i izvanrednim situacijama i hitnog odgovora, čime se smanjenje izloženost prijetnjama, ranjivosti ljudi i imovine, mudro	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije 2) Grad Zadar: Strategija primjene prirodnih rješenja u	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično

			upravljanje zemljištem i okolišem, poboljšanje pripravnosti i rano upozoravanje na štetne događaje predstavljaju primjere smanjenja rizika od katastrofa	prilagodbi na klimatske promjene iz 2018., Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje grada Zadra (2020.-2024.), Plan djelovanja u području prirodnih nepogoda za 2024. godinu				
	Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine	Postojanje akcijskog plana za izvansezonska događanja na razini destinacije	Pokazatelj ukazuje na postojanje akcijskog plana za izvansezonska događanja na razini destinacije, čime se stvara pretpostavka za diversifikaciju turističke ponude, produljenje	TZ Grada Zadra	NE	NE	NE	NE	NE

			sezone i održivo poslovanje						
	Efikasnost ostvarenja ciljeva strateškog planiranja u turizmu	Informacija o postojanju strateškog plana razvoja turizma destinacije	Pokazateljem se utvrđuje je li definiran, objavljen i javno dostupan službeni dokument o strateškom planiranju na razini destinacije	TZ Grada Zadra	NE	NE	NE	NE	NE
	Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata u kojima se stalno živi	Odnos između broja kuća i stanova za odmor i broja stalnih stambenih objekata u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje mogući problem koji nastaje kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	Grad Zadar	9,61	9,46	9,97	10,41	13,35

	Smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje prostora	Informacija o postojanju službenog dokumenta s pravilima i smjernicama koje reguliraju korištenje zemljišta i resursa na način koji štiti i čuva okoliš i prirodne resurse	Pokazatelj daje informaciju o postojanju smjernica i propisa koje osiguravaju da se prostor koristi na način koji smanjuje negativni utjecaj na okoliš i promiče održivost, odnosno cilja na ravnotežu između razvojnih potreba i zaštite prirodnih resursa za buduće generacije	Urbanistički plan za Grad Zadar, Prostorni plan uređenje grada, Plan održive mobilnosti za Grad Zadar, Grad Zadar: Strategija kulture, Lokalni Plan upravljanja „Obrambenim sustavom Zadra“	NE	NE	Djelomično	Djelomično	Djelomično
	Razvijen i implementiran sustav praćenja i ublažavanja utjecaja turizma na atrakcije	Informacija o postojanju i implementaciji mjera i procesa usmjerenih na identifikaciju, praćenje i smanjenje negativnih učinaka turističkih aktivnosti na	Pokazatelj omogućuju redovito praćenje broja posjetitelja, utjecaja na okoliš, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, s ciljem razvoja strategije koja	Urbanistički plan za Grad Zadar, Prostorni plan uređenje grada, Plan održive mobilnosti za Grad Zadar, Grad Zadar: Strategija kulture, Lokalni Plan upravljanja „Obrambenim	NE	NE	Djelomično	Djelomično	Djelomično

		prirodne i kulturne atrakcije	omogućuje održiv turizam, štiteći atrakcije od prekomjerne eksploatacije	sustavom Zadra“					
	Izrađene i implementirane smjernice upravljanja prostorom sa ciljem zaštite resursa	Informacija o postojanju i implementaciji politike i pravila koja reguliraju korištenje prostora i resursa u turističkim destinacijama kako bi se osigurala njihova održiva uporaba i zaštita	Pokazatelj omogućuje redovito praćenje smjernica usmjerenih planiranju i korištenja zemljišta (prostorni plan), zaštitu okoliša i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa (urbanistički plan), s ciljem uravnoteženja razvoja turizma s očuvanjem ekosustava i resursa	Urbanistički plan za Grad Zadar, Prostorni plan uređenje grada, Plan održive mobilnosti za Grad Zadar, Grad Zadar: Strategija kulture, Lokalni Plan upravljanja „Obrambenim sustavom Zadra“	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično

	Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu	Informacija o provedenoj analizi o tome kako turističke aktivnosti utječu na očuvanje, integritet i dostupnost kulturnih dobara i povijesnih lokaliteta unutar turističke destinacije	Pokazatelj mjeri utjecaj turizma na fizičko stanje, očuvanje i prezentaciju kulturne baštine, i to kroz inventarizaciju baštine, analizu utjecaja razvoja turizma na lokalnu zajednicu te studiju utjecaja turizma na kulturnu baštinu	Urbanistički plan za Grad Zadar, Prostorni plan uređenje grada, Plan održive mobilnosti za Grad Zadar, Grad Zadar: Strategija kulture, Lokalni Plan upravljanja „Obrambenim sustavom Zadra“	NE	NE	Djelomično	Djelomično	Djelomično

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podatcima

Navedeni pokazatelji više su kvalitativne naravi, jer se njima daje informacija o postojanju strategija, planova i mjera usmjerenih odgovornom upravljanju prostorom. Temeljem dostupnih podataka može se uočiti kako relevantni dokumenti djelomično postoje. To znači da na razini županije i grada postoje određeni dokumenti koji s različitih područja djelomično pokrivaju potrebne elemente propisane pripadajućim pokazateljem. To se primjerice odnosi na plan odgovora na krizne situacije i izvanredne situacije koji ne razmatra specifično sektor turizma, već općenito. Također, ne postoje smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje prostora, niti su izrađene i implementirane smjernice upravljanja prostorom sa ciljem zaštite resursa. Također, nije razvijen i implementiran sustav praćenja i ublažavanja utjecaja turizma na atrakcije, niti je izrađena procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu. Međutim, postoji Prostorni i urbanistički plan Grada Zadra, Strategija kulture, Lokalni plan upravljanja za Obrambeni sustav Zadra, Plan održive mobilnosti za Grad Zadar i drugi dokumenti koji na različite načine reguliraju korištenje prostora. Među ovime valja istaknuti kako trenutno ne postoji strateški plan razvoja turizma niti specifična marketinška strategija na razini destinacije. Po pitanju kvantitativnih podataka o korištenju prostora, podatci o broju ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu u odnosu na 100 stanovnika postoje samo za 2024. godinu (bilo ih je ukupno 409 ili 0,058 na 100 stanovnika). Osim toga, vidljivo je da kroz petogodišnje razdoblje broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata u kojima se stalno živi raste, a u 2024. godini od 100 objekata u kojima se stalno čak 13,35 njih su bile kuće i stanovi za odmor.

Zaključak

Analiza dostupnih pokazatelja ukazuje na to da upravljanje prostorom u kontekstu turizma u Gradu Zadru još uvijek nije sustavno i cjelovito usklađeno s načelima održivosti. Iako postoje pojedini strateški i planski dokumenti (prostorni i urbanistički plan, strategija kulture, plan održive mobilnosti i drugi), oni nisu integrirani u jedinstveni okvir održivog razvoja turizma, niti su posebno usmjereni na upravljanje turističkim pritiscima i zaštitu prostornih i kulturnih resursa. Izostanak strateškog plana razvoja turizma, marketinške strategije destinacije, sustava praćenja utjecaja turizma te smjernica za održivo korištenje prostora predstavlja značajan nedostatak u institucionalnom i upravljačkom okviru destinacije. Kvantitativni pokazatelji dodatno upućuju na rast izgradnje smještajnih kapaciteta, osobito kroz porast kuća i stanova za odmor u odnosu na objekte stalnog stanovanja, što može upućivati na pritisak na stambeni fond, prostor i lokalnu zajednicu. Ovakvi trendovi, ako nisu praćeni odgovarajućim regulativnim i planskim mjerama, mogu dovesti do degradacije prostora, gubitka identiteta destinacije te smanjenja kvalitete života lokalnog stanovništva. Stoga je za postizanje održivog razvoja turizma nužno razviti integrirani strateški okvir koji uključuje specifične politike i smjernice za održivo korištenje prostora, sustavno praćenje i ublažavanje utjecaja turizma, procjenu pritiska na kulturnu i prirodnu baštinu te jačanje institucionalne koordinacije. Time bi se osiguralo uravnoteženo korištenje prostora, očuvanje resursa i dugoročna konkurentnost destinacije u skladu s principima održivog turizma. Temeljem svega preporuča se sljedeće:

1. **Razviti integrirani strateški plan razvoja turizma destinacije**

   - Izraditi i kontinuirano pratiti sveobuhvatan strateški plan razvoja turizma na razini Grada Zadra koji će biti usklađen sa strategijom razvoja, prostornim planiranjem i drugim važećim planskim dokumentima.

2. **Razviti specifičnu marketinšku strategiju održive destinacije**

   - Izraditi marketinšku strategiju sukladno načelima i ciljevima održivog razvoja turizma Grada Zadra s fokusom na disperziju posjetitelja u prostoru i vremenu te razvoj proizvoda koji smanjuju prostorni pritisak i sezonalnost.

3. **Razviti smjernice i politike za održivo korištenje prostora**

   - Izraditi i implementirati posebne smjernice i propise za održivo korištenje prostora u turizmu, koja uključuju ograničenja izgradnje, regulaciju apartmanizacije te zaštitu prirodnih i kulturnih resursa.

4. **Uspostaviti sustav praćenja utjecaja turizma na prostor i atrakcije**

   - Razviti sustav praćenja (monitoring) pritisaka turizma na prirodne i kulturne atrakcije, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, sukladno granicama prihvatnog kapaciteta.

5. **Procijeniti pritisak turizma na kulturnu i prirodnu baštinu**

   - Izraditi analizu utjecaja razvoja turizma na kulturnu baštinu i prostor, kako bi se osigurala dugoročna zaštita resursa i očuvanje identiteta destinacije.

6. **Osmisliti sustav upravljanja turističkim tokovima, kapacitetima i resursima**

   - Osmisliti sustav kojim bi se zaštitila kvaliteta života lokalnog stanovništva, upravljalo turističkim tokovima i zaštitio stambeni fond destinacije.

7. **Jačati institucionalnu koordinaciju i participaciju dionika**

   - Jačati suradnju između lokalne samouprave, turističkih zajednica, kulturnih institucija, stanovnika i privatnog sektora, uz uključivanje javnosti u proces planiranja.
   - Prikupljati podatke potrebne za izračun pokazatelja kojima će se mjeriti i pratiti korištenja prostora.

6. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA

Kako bi se definirao smjer budućeg razvoja destinacije, uz analizu stanja provedena je analiza okruženja. Ona predstavlja jedan od preduvjeta za kvalitetan odabir strateškoga pravca razvoja. Stoga se pristupilo izradi SWOT analize koja utvrđuje stanje vanjskih i unutarnjih čimbenika turističkoga tržišta Grada Zadra.

6.1. SWOT ANALIZA TURIZMA GRADA ZADRA

Ova kvalitativna analiza prikazuje unutrašnje snage i slabosti te vanjske prijetnje i prilike turističke ponude Zadra. Snage predstavljaju jake točke turističke destinacije, dok slabosti predstavljaju one karakteristike destinacije na čije se unaprjeđenje može utjecati, ali njihov potencijal nije dostatno iskorišten. Slabosti je potrebno iskreno priznati i suočiti se s njima, što je težak proces za dionike u destinaciji za koju su najčešće emocionalno vezani. Prilike predstavljaju mogućnosti za razvoj destinacije, a njihovo prepoznavanje i korištenje često dovodi do konkurentske prednosti na tržištu. Prijetnje su vanjski čimbenici koji su donositeljima odluka izvan kontrole, ali ih je važno pravovremeno prepoznati kako bi se mogle uključiti u proces odlučivanja.
Za potrebe izrade SWOT analize korištena je metodologija koju donosi Dodatak priručniku o strateškom planiranju, Verzija: 3.0, svibanj 2020., Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije. U okviru ovog procesa organizirana je razmjena ideja (eng. *brainstorming*) u koju su bili uključeni predstavnici relevantnih dionika u destinaciji. Skupine dionika koje su bile prepoznate kao relevantne činili su:

- Predstavnici lokalne i regionalne vlasti - upravnih odjela Grada Zadra,
- Predstavnici gradskih ustanova i poduzeća,
- Predstavnici gradskih ustanova u kulturi,
- Predstavnici turističke zajednice,
- Predstavnici turističke ponude – smještajni kapaciteti,
- Predstavnici turističke ponude – ugostiteljski objekti,
- Predstavnici turističkih agencija i turoperatora,
- Ostali predstavnici turističke ponude,
- Predstavnici nevladinih organizacija povezanih s turizmom,
- Predstavnici ostalih važnih dionika,
- Stručnjaci iz područja turizma.

Pozivi za sudjelovanje u fokus (grupnoj) radionici bio je poslan na 255 adresa, te je poziv ponavljan kako bi se povećao odaziv. Radionica je održana 9. rujna 2025. godine u prostorima Studentskog doma Sveučilišta u Zadru, Put stanova 1a, Zadar. Ukupno je radionici prisustvovalo 47 dionika. Uočen je nedostatan broj dionika iz sektora ugostiteljskih objekata, iako je poziv poslan na ukupno 149 subjekata, te su im poslani podsjetnici. Vođena radionica je trajala 3 sata, a sudionici su pokazali visoku motiviranost. Sudionici su bili podijeljeni u sedam heterogenih skupina, kako bi se postigla bolja interakcija među njima. Kroz niz iteracija bili su pozvani da prepoznaju snage, slabosti,

prilike i prijetnje Grada Zadra kao turističke destinacije i zapišu ih na papir kao skupina, a potom i da ih rangiraju prema važnosti i utjecaju. Potom su rezultati objedinjeni u konačan popis sukladno broju spominjanja i mjestu koja je čimbeniku/ tvrdnji dodijeljena.

Tablica 34. SWOT analiza turizma Grada Zadra

SNAGE	SLABOSTI
Bogatstvo povijesne i kulturne baštine Sigurnost u destinaciji Ugodna mediteranska klima Dobra prometna povezanost Povoljan geografski položaj Očuvana prirodna raznolikost i blizina nacionalnih parkova Bogatstvo gastronomske baštine Autohtonost prostora i način življenja Čistoća mora Gradski otoci Poznati sportaši Prepoznatljivost Grada Zadra kao turističke destinacije	Prekomjerna izgradnja koja utječe na okoliš Nedostatak parkirnih mjesta Razvijenost infrastrukture (komunalne, prometne i dr.) ne prati razvoj turizma Neizražavanje gastronomskog identiteta kroz ugostiteljsku ponudu Nedostatno kvalitetno zbrinjavanje otpada Djelomični izostanak jasne vizije razvoja turizma Nedostatna suradnja dionika u turizmu Nedostatak kvalitetne radne snage Sezonalnost turizma Nedostatna kvaliteta smještajnih objekata, s posebnim naglaskom na apartmane u stambenim zgradama Prometne gužve Nedostatak biciklističkih staza Nedostatna povezanost javnim prijevozom unutar destinacije Loša dostupnost medicinske skrbi na prostoru cijelog grada s posebnim naglaskom na otoke Nedovoljno povoljan omjer vrijednosti za novac Pritisci na očuvanje kulturnog identiteta Nedovoljna informiranost turista/ posjetitelja Nedovoljna podrška MSP-ova u razvoju diversificiranih proizvoda i usluga od strane javnog sektora Smanjenje broja stanovnika u gradskoj jezgri Problemi prekomjerne naplate taksi prijevoza Nedostatak željezničkog prijevoza Nedovoljna vidljivost ponude kulturnih programa Nedovoljna informiranost lokalnog stanovništva o turizmu

PRILIKE	PRIJETNJE
EU izvori financiranja Mogućnosti privlačenja novih niša turista u cilju produženja sezone Porast turističkog prometa na globalnoj razini Novi Zakon o turizmu i njegova implementacija Novi trendovi u ponašanju potrošača u turizmu Digitalizacija i korištenje AI u turizmu Novi trendovi u radnoj snazi u turizmu Aktivacija *brownfield* investicija koje nisu vlasništvu Grada Poboljšanje željezničkog prometa kao strateškog državnog interesa Unaprjeđenje zračne luke i uspostavljanje cjelogodišnjeg stabilnog poslovanja Razvoj i implementacija novih tehnologija i procesa u turizmu Unaprjeđenje nacionalne politike privlačenja stranih investicija Nacionalne potpore za razvoj MSP-ova u poljoprivredi i ribarstvu	Terorizam te globalna i regionalna ratna događanja Klimatske promjene Nedostatna kontrola strane radne snage na tržištu rada Promjene turističkih trendova Zdravstvene prijetnje Razvoj turizma u trećim zemljama Loša demografska slika Hrvatske Ekonomske krize svijetu i emitivnim zemljama Visoka stopa inflacije Onečišćenje mora Mentalno zdravlje društva Ekološke katastrofe Negativna medijska slika Hrvatske, posebice preko društvenih medija Smanjenje interesa za Hrvatskom kao turističkom destinacijom Smanjenje turističke potražnje zbog razvoja digitalnih tehnologija

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

Grad Zadar kao turistička destinacija kao svoju atrakcijsku snagu vidi u iznimnom bogatstvu povijesne i kulturne baštine, što uključuje razdoblja od antike do suvremenog doba. Ovi elementi stvaraju prepoznatljiv identitet destinacije i značajno doprinose njezinoj atraktivnosti za posjetitelje zainteresirane za kulturni i urbani turizam, posebice nakon ulaska Zadarskih bedema na listu zaštićene UNESCO baštine. Uz to, sigurnost destinacije predstavlja važan čimbenik privlačnosti, jer je turistima sigurnost preduvjet i najvažniji motiv kod odabira destinacije. Podneblje je obilježeno ugodnom mediteranskom klimom, koja omogućava boravak i aktivnosti na otvorenome i u prirodi kroz veći dio godine, što je važna komparativna prednost u odnosu na mnoge konkurentske destinacije, poput onih s kontinentalnom pustinjskom klimom. Dobra prometna povezanost, uključujući zračnu luku, autocestu, trajektne linije i blizinu nacionalnih i međunarodnih destinacija, dodatno olakšava dostupnost i potiče turistički promet.

Geografski položaj Zadra omogućuje brzu dostupnost nacionalnih parkova, parkova prirode, otoka i drugih prirodnih atrakcija, čime se otvara široka mogućnost razvoja rekreacijskog, sportskog, avanturističkog i ekoturizma. Gastronomska baština te autohtonost načina života dodatno obogaćuju doživljaj destinacije, dok čistoća mora i prirodna očuvanost prostora doprinose njezinoj percepciji kao zdrave i ekološki vrijedne destinacije. Zadar ujedno posjeduje prepoznatljiv brend na nacionalnoj i međunarodnoj razini, koji se dodatno učvršćuje kroz prisutnost poznatih sportaša i drugih ambasadora

grada. Gradski otoci predstavljaju dodatnu posebnost prostora, s velikim potencijalom za razvoj diferencirane i doživljajne turističke ponude.
Unatoč brojnim prednostima, destinacija se suočava s nizom izazova prema mišljenju dionika. Prostorno planiranje i devastacija prostora predstavljaju dugoročni problem koji negativno utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva i percepciju gostiju. Nedostatak parkirališta, prometne gužve te javni prijevoz koji ne zadovoljava potrebe stanovnika i turista stvaraju osjećaj nepovezanosti i funkcionalne opterećenosti destinacije, osobito tijekom ljetnih mjeseci. Infrastruktura, osobito komunalna, prometna i turistička, ne prati tempo rasta turizma, što dovodi do pritiska na prostor. Uz to, struktura smještajnih kapaciteta, posebice visoki udio privatnih apartmana, često ne odgovara standardima koje zahtijevaju suvremeni turisti, što može negativno utjecati na ukupni doživljaj i ocjene kvalitete destinacije. Ovdje se sve češće javlja i problem apartmanizacije stambenih zgrada, kao i smanjenje priuštivosti stanovanja lokalnog stanovništva.
Iako je gastronomija važna sastavnica identiteta i istaknuta je kao jedna od snaga destinacije, gastronomska ponuda često ne odražava lokalnu tradiciju, što rezultira gubitkom autentičnosti. Sezonalnost turizma i nedostatak kvalificirane radne snage, osobito sezonskih djelatnika, dodatno smanjuju kvalitetu usluge i održivost poslovanja.
Slabosti se očituju i na razini upravljanja destinacijom – nedostatak koordinacije među dionicima, kao i nedovoljno strateško upravljanje razvojem turizma, rezultiraju fragmentiranim pristupom i izostankom jasnog smjera razvoja. Nedovoljna promocija kulturnih sadržaja, smanjenje broja stanovnika u staroj gradskoj jezgri, problemi sa zbrinjavanjem otpada, kao i negativne percepcije poput pretjerane naplate usluge turistima, posebno taksi usluga, narušavaju imidž destinacije. Dodatno, nedostatak edukacije lokalnog stanovništva o turizmu otežava razvoj kvalitetne komunikacije i odnosa s posjetiteljima, dok nedostatna podrška malim poduzetnicima usporava razvoj inovativnih usluga i raznolikosti ponude.
Destinacija ima i značajan potencijal za korištenje EU fondova i drugih izvora financiranja, što može omogućiti ulaganja u infrastrukturu, obnovu kulturne baštine, razvoj održivog turizma i poduzetništva. Paralelno, prisutan je trend privlačenja novih tržišnih niša, kao što su digitalni nomadi, ljubitelji aktivnog odmora, kulturnog, sportskog, vjerskog i zdravstvenog turizma, što može doprinijeti produženju turističke sezone i smanjenju sezonalnosti. Rast turističkog prometa na globalnoj razini, kao i novi trendovi u ponašanju turista, otvaraju mogućnost kreiranja jedinstvene, održive, autentične i kvalitetne turističke ponude. U tom procesu važnu ulogu može imati digitalizacija i primjena umjetne inteligencije u promociji destinacije, upravljanju posjetiteljima i personalizaciji usluga, čime se povećava zadovoljstvo gostiju i efikasnost poslovanja.
Novodoneseni Zakon o turizmu s pripadajućim pravilnicima, uz odgovarajuću implementaciju može omogućiti kvalitetnije upravljanje destinacijom, ravnomjeran razvoj te bolju suradnju između dionika. Također, postoji prostor za aktivaciju *brownfield* lokacija i njihovo pretvaranje u turističke, kulturne ili poslovne sadržaje, posebno u slučajevima kada nisu u vlasništvu grada, ali imaju značajan potencijal za investicije. Dodatne prilike uključuju poboljšanje željezničkog prometa kroz državne strategije, kao i razvoj zračne luke s ciljem stabilnog cjelogodišnjeg poslovanja, što bi znatno povećalo dostupnost destinacije u predsezoni i posezoni. Razvoj novih tehnologija i poboljšanje

nacionalnog okvira za privlačenje stranih investicija mogu dovesti do povećanja konkurentnosti lokalnog turističkog sektora. Također, nacionalne potpore za MSP-ove u poljoprivredi i ribarstvu pružaju priliku za jače povezivanje turizma s lokalnom proizvodnjom i gastronomijom, jačajući identitet destinacije i održivi razvoj.
Međutim, destinacija se suočava s nekoliko značajnih vanjskih prijetnji. Terorizam, ratni sukobi i političke nestabilnosti u svijetu mogu negativno utjecati na sigurnosnu percepciju putovanja. Istovremeno, klimatske promjene uzrokuju porast temperature zraka i mora, ekstremne vremenske uvjete te ugrožavanje obalne i prirodne baštine, što direktno utječe na destinacije koje se oslanjaju na sunce, more i prirodu, kao što je to slučaj s Gradom Zadrom. Nedostatna kontrola strane radne snage i promjene u strukturi tržišta rada mogu dovesti do pada kvalitete usluge, dok promjene turističkih trendova zahtijevaju stalno prilagođavanje ponude. Zdravstvene prijetnje, poput pandemija, pokazuju kako turistički sektor može biti izrazito ranjiv, što otvara prostor u budućem razdoblju za prilagodbu razvoja kako bi turizam postao otporniji. Razvoj turizma u trećim zemljama koje se agresivno promoviraju i imaju povoljnije cijene, predstavlja konkurentsku prijetnju. Paralelno, loša demografska slika u Hrvatskoj smanjuje domaću radnu snagu i usporava gospodarski razvoj. Ekonomske krize i visoka stopa inflacije mogu smanjiti potrošnju turista iz ključnih emitivnih tržišta, dok rast cijena smanjuje konkurentnost destinacije. Onečišćenje mora, ekološke katastrofe i narušavanje okoliša direktno ugrožavaju ključne resurse destinacije. Mentalno zdravlje društva, kao i negativna medijska slika i viralni sadržaji na društvenim mrežama mogu brzo narušiti reputaciju. Dodatno, razvoj digitalnih tehnologija može smanjiti potrebu za putovanjem (npr. virtualna iskustva), što dugoročno može utjecati na smanjenje potražnje za putovanja određenog tipa.
Temeljem izrađene SWOT analize može se zaključiti da Grad Zadar trenutno raspolaže s većim brojem slabosti u odnosu na snage. Takav odnos otežava strateško planiranje budućega razvoja jer upućuje na potrebu sustavnih ulaganja u jačanje unutarnjih kapaciteta. Nadalje, uočeno je da dionici nisu prepoznali značajan broj razvojnih prilika, što dodatno naglašava potrebu za boljom komunikacijom, umrežavanjem i analizom potencijala grada u širem gospodarskom, društvenom i turističkom kontekstu. Iako su prisutne i vanjske prijetnje na koje Grad ne može izravno utjecati, njihov se učinak može ublažiti pravovremenim planiranjem, praćenjem trendova i razvojem obrambenih mehanizama. Stoga je u procesu definiranja razvojne strategije nužno jasno osmisliti i razraditi ciljeve, mjere i prioritete te precizno definirati nositelje i odgovornosti za provedbu pojedinih aktivnosti. Kroz sustavno jačanje snaga i interveniranje na uočene slabosti te kroz aktivno i plansko prepoznavanje novih prilika, Grad Zadar može postupno potaknuti transformaciju trenutnoga stanja i postaviti temelje za konkurentniji, održiviji i prepoznatljiv razvoj u budućnosti.

6.2. IDENTIFICIRANJE OPĆIH NAČELA I CILJEVA TURIZMA

Kroz ovo poglavlje cilj je odgovoriti na pitanje „Koliko je turizam važan za lokalnu zajednicu te što relevantni dionici destinacije žele od daljnjeg razvoja turizma na svome području?“. Iz prethodne analize jasno je vidljivo kako su ekonomski učinci turizma u Gradu Zadru iznimno visoki, kako kroz ostvarivanje prihoda, tako i kroz visoki udio zaposlenih u turizmu u ukupnom broju zaposlenih. Osim toga, kroz svoju multiplikativnu

funkciju turizam doprinosi razvoju gotovo svih drugih gospodarskih djelatnosti na prostoru Grada Zadra, posebice prijevozu, prehrambenoj industriji, trgovini i dr.

Sukladno nalazima na radionici s relevantnim dionicima turizma definirana su **osnovna načela** kojima se Grad Zadra vodi u razvoju turističke destinacije.

1. **Održivost**

Zadar se razvija u skladu s načelima ekološke, ekonomske i sociokulturne održivosti. Priroda, resursi i prostor koriste se odgovorno, a turizam ne narušava kvalitetu života stanovnika.

2. **Autentičnost**

Poštuje se i promiče lokalna tradicija, kulturna baština i jedinstveni identitet grada, uključujući povijesnu ostavštinu, mediteranski način života i suvremene oblike umjetnosti.

3. **Kvaliteta života stanovnika**

Stanovnici su u središtu razvoja destinacije. Zadar teži biti grad sretnih ljudi, uređenog javnog prostora, zelenila i čistoće.

4. **Sigurnost i povjerenje**

Destinacija je sigurna, ugodna i predvidiva, što turistima i stanovnicima pruža osjećaj mira, brige i dobrodošlice.

5. **Multikulturalnost i otvorenost**

Zadar njeguje otvorenost prema različitim kulturama i posjetiteljima, potiče međusobno poštovanje i stvaranje pozitivnih odnosa.

6. **Kvaliteta i raznovrsnost ponude**

Destinacija teži stvaranju ponude koja zadovoljava potrebe turista veće platežne moći, ali ostaje inkluzivna, raznolika i dostupna.

7. **Sklad prirode i urbanizma**

Prirodne ljepote, parkovi i more usklađeni su s urbanim razvojem i modernim načinom života.

U Zadru se očituje rijetka i dragocjena ravnoteža između tisućljetne baštine i suvremenog stvaralaštva, između mirnoće mediteranskog načina života i dinamičnih promjena globalnog turizma, između tradicije koja živi i budućnosti koja se planira. Zadar je jedan od onih prostora u kojem su povijest, priroda i ljudi istodobno temelj i pokretači razvoja, ali i izazov koji traži mudro upravljanje. Današnji Zadar je destinacija prepoznatljive snage. Njegove prirodne ljepote, poput mora, obale, otoka, klime i spektakularnog zalaska sunca stvaraju okruženje gotovo arhetipske mediteranske privlačnosti. Istodobno, njegova kulturna i povijesna baština svjedoči o mnogim civilizacijama koje su tu ostavile trag, čineći grad slojevitim, dubokim i vizualno i emocionalno prepoznatljivim. No, jednako je važna i suvremena dimenzija Zadra, i to kreativna inicijativa, kulturni programi, manifestacije, inovativne atrakcije poput Pozdrava Suncu i Morskih orgulja, te specifičan, ležeran, ali samosvjestan mediteransko-dalmatinski stil života. Upravo iz te slojevitosti nastaju očekivanja. Lokalna zajednica, gospodarski sektor, posjetitelji i gradske institucije sve jasnije prepoznaju da Zadar posjeduje jedinstvenu kombinaciju potencijala, ali i da se suočava sa sve snažnijim pritiscima i globalnim izazovima. Turizam

donosi znatne koristi, ali istodobno zahtijeva odgovornost i dugoročno promišljanje, posebice u očuvanju prostora, kvaliteti života stanovnika te stabilnosti i održivosti gospodarskog modela.

Rezultati analize destinacije pokazuju da je Zadar danas snažno turističko središte s izrazitim sezonskim vrhuncem, neravnomjernom prostornom raspodjelom aktivnosti i vrlo prepoznatljivim identitetskim točkama. Turisti dolaze zbog ljepote krajolika, baštine i atmosfere, ali sve više očekuju raznovrsnost sadržaja, autentičan doživljaj, sigurnost, održivost i kvalitetu usluge. S druge strane, lokalna zajednica želi turizam koji je potpora kvaliteti života, koji unapređuje prostor umjesto da ga opterećuje, i koji nudi dugoročne koristi, a ne samo sezonski intenzitet. Upravo na spoju tih očekivanja gostiju i stanovnika nalazi se ključna razvojna pozicija Zadra. Analize također pokazuju da Zadar raspolaže snažnim resursima, ali i da dio potencijala ostaje neiskorišten. Smještajni kapaciteti nisu ravnomjerno raspoređeni, ponuda nije dovoljno cjelogodišnja, a kvaliteta ljudskih potencijala u sektoru turizma traži stalna ulaganja. Infrastrukturni sezonski pritisci, prometna opterećenja, prostorno korištenje plaža, opterećenost javnih površina i nedostatak sadržaja izvan vrhunca ljetne sezone dovode do potrebe za novim modelima upravljanja. Tržišni trendovi jasno pokazuju da se globalni turizam ubrzano mijenja. Naime, gosti su informirani, vrijednosno orijentirani, tehnološki povezani te sve osjetljiviji na održivost i autentičnost. Upravo zato potrebno je odgovoriti na promjene, ne samo kratkoročnim rješenjima, nego promišljenim i integriranim pristupom. Unatoč izazovima, Zadar zadržava izrazitu turističku privlačnost koja je istodobno povijesno bogata i suvremeno relevantna, odnosno prirodno atraktivna i ugodna za život. To je grad u kojem se lokalni identitet ne prikazuje samo kroz kulturne institucije ili turističke proizvode, nego i kroz svakodnevni život, način komunikacije, stil življenja, odnos prema gostima i prema prostoru. U Zadru su ljudi ključni nositelji identiteta destinacije, a njihova gostoljubivost, prisutnost u javnom prostoru, kreativnost i otvorenost prema suradnji čine atmosferu grada privlačnom. Ipak, nalazi pokazuju smanjeno zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom.

Turizam Zadra nije i ne može biti samo industrija, nego dio šireg društvenog i kulturnog tkiva koje oblikuje svakodnevni život stanovnika. Međutim, nalazi istraživanja lokalne zajednice pokazuju da se, uz jasnu svijest o vrijednostima turizma, sve izraženije pojavljuje osjećaj smanjenog utjecaja na njegov razvoj te blagi pad zadovoljstva kvalitetom života u razdobljima intenzivnog turističkog prometa. Stanovnici rijetko doživljavaju ozbiljne smetnje, no redovito navode povremeni porast stresa, osjećaj gubitka kontrole i opterećenost obvezama koje se gomilaju tijekom sezone. Posebno je naglašena percepcija da se turizam ne razvija onako kako oni žele, što je jedan od najznačajnijih pokazatelja nezadovoljstva. U takvom okruženju budući razvoj turizma mora istaknuti elemente koji Zadar čine posebnim, ali istodobno otvoriti prostor modelu upravljanja koji aktivno uključuje zajednicu, jača povjerenje i vraća osjećaj sudjelovanja u kreiranju smjera razvoja. To podrazumijeva sustavno ulaganje u znanja i vještine, razvoj održive infrastrukture, bolje korištenje prostora i snažniju suradnju dionika, kao i stvaranje proizvoda i sadržaja koji smanjuju sezonske pritiske i donose vrijednost tijekom cijele godine. Samo takav pristup može istovremeno čuvati vrijednosti i identitet destinacije te osigurati napredak koji će biti prihvatljiv i koristan lokalnoj zajednici.

Budućnost turizma Zadra ovisi o tome kako će grad odgovoriti na globalne promjene, koliko će uspješno aktivirati svoje resurse, i kako će usklađivati interese stanovnika, gospodarstva i posjetitelja. Turizam ne smije postati teret, već resurs koji unapređuje život, prostor i identitet. Stoga je važno jasno definirati ulogu turizma u razvoju Zadra, jer turizam mora biti instrument koji stvara ravnotežu između gospodarskog rasta i zaštite prostora, inovacija i očuvanja tradicije te interesa posjetitelja i interesa lokalnog stanovništva. Stvaranje takvog modela zahtijeva zajedničku viziju, snažan sustav upravljanja i posvećenost svim dionicima turizma da djeluju u skladu s vrijednostima grada.

Ovaj dokument polazi od saznanja da Zadar može dosegnuti konkurentnost i kvalitetu koju zaslužuje samo ako se upravljanje turizmom temelji na jasnim principima, a to su: održivost, autentičnost, znanje, inovacije, suradnje i visoka kvaliteta iskustva. Da bi Zadar ostvario svoj puni potencijal, potrebno je definirati misiju koja jasno izražava identitet, vrijednosti, smjer i ambicije destinacije. Misija destinacije izražava temeljne vrijednosti i smjernice ponašanja koje usmjeravaju razvoj turizma i način upravljanja destinacijom. Ona povezuje dugoročnu viziju s konkretnim djelovanjem te služi kao stabilna osnova za donošenje odluka, unatoč tome što pojedini ciljevi i prioriteti mogu mijenjati kroz vrijeme. Misija turističkog razvoja Grada Zadra treba jasno komunicirati svrhu razvoja turizma, odnosno korist koju turizam donosi stanovnicima, gospodarstvu i prostoru. Ujedno, misija izražava vrijednosti koje destinacija želi isticati i živjeti u svakom segmentu svojega djelovanja. Ona mora odražavati i strateško ambiciju Zadra na turističkom tržištu: način na koji se želi razlikovati od konkurentskih destinacija, svoje ključne prednosti i dugoročno pozicioniranje temeljem prirodnih ljepota, baštine, posebnosti prostora i kreativnosti zajednice. Uz to, misija definira i standarde ponašanja koji podupiru razvoj kompetentne, gostoljubive i profesionalne destinacije temeljene na suradnji dionika i kvalitete usluge, ali i načina na koji se brine o prostoru, ljudima i iskustvu gosta. Kao takva, misija pruža temelj za dosljedan, odgovoran i usmjeren razvoj turizma u Zadru te predstavlja jezgru svih budućih strateških odluka i aktivnosti.

MISIJA TURISTIČKE DESTINACIJE ZADAR

Suradnjom svih dionika stvoriti inspirativne doživljaje temeljene na zadarskim ljepotama, baštini i ljudima u sigurnoj, autentičnoj i inovativnoj destinaciji koja živi cijele godine.

Sve navedene spoznaje vode prema formuliranju vizije razvoja turizma, odnosno slike gdje se Grad Zadar kao turistička destinacija vidi 2030. godine.

VIZIJA TURIZMA GRADA ZADRA

Zadar je održiva, sigurna i kulturom bogata, autentična cjelogodišnja destinacija u kojoj se priroda, povijest i suvremeni način života stapaju u skladan prostor za sretne stanovnike i zadovoljne goste.

Iz svega navedenog mogu se istaknuti i temeljni ciljevi koji se u Gradu Zadru kao turističkoj destinaciji žele ostvariti u budućem razdoblju razvoja turizma.

Tablica 35. Ciljevi budućeg razvoja turizma Grada Zadra

1.	**Ekonomski**	• Povećanje prihoda od turizma • Povećanje BDP per capita • Povećanje stope zaposlenosti • Poticanje investicija • Osnaživanje multiplikativne funkcije turizma i poticanje lokalnog gospodarstva • Unaprjeđenje konkurentnosti destinacije
2.	**Kulturološki**	• Očuvanje kulturnog nasljeđa • Unaprjeđenje razumijevanja između različitih kultura • Jačanje kulturnog identiteta zajednice • Razvoj kulturnih industrija • Oživljavanje tradicionalnih zanata
3.	**Ekološki**	• Unaprjeđenje zaštite zaštićenih područja prirode • Očuvanje prirodnih resursa • Smanjenje količine otpada i njegovo kvalitetnije zbrinjavanje • Sprječavanje daljnje devastacije prostora i regeneracija postojećih kritičnih područja • Stvaranje novih zelenih površina te zaštita flore i faune • Unaprjeđenje brige o očuvanju morskih i obalnih površina • Unaprjeđenje sustava kontrole kvalitete zraka
4.	**Socijalni**	• Poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva • Unaprjeđenje povezanosti lokalne zajednice kroz turističke projekte • Razvijanje osjećaja ponosa pripadnosti zajednici kod lokalnog stanovništva • Poboljšanje socijalne infrastrukture • Unaprjeđenje razumijevanja različitih kultura, smanjenje netrpeljivosti i stereotipa • Poboljšanje demografske strukture
5.	**Infrastrukturni**	• Očuvanje i unaprjeđenje javnih prostora • Unaprjeđenje prometne infrastrukture, s posebnim naglaskom na promet u mirovanju • Poboljšanje komunalne infrastrukture • Razvoj turističke infrastrukture, posebice plaža i obalnog pojasa • Modernizacija digitalne infrastrukture

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

6.3. OBLIKOVANJE STRATEŠKOG PRAVCA I PRIORITETA

Strateško oblikovanje razvoja turizma Grada Zadra temelji se na cjelovitoj analizi stanja, SWOT nalazima te definiranim načelima održivog, uključivog i identitetski usmjerenog razvoja turizma. Nakon što su postavljeni opći ciljevi i načela razvoja, potrebno je jasno odrediti strateški pravac koji će usmjeriti turistički razvoj u razdoblju 2026.–2029.

godine. U tom procesu ključna je identifikacija prioritetnih područja intervencije, kao i usklađivanje tih prioriteta s potencijalima postojećih i budućih tržišta. Temeljem navedenoga definirani su temeljni izazovi turističke destinacije Grada Zadra.

Tablica 36. Izazovi budućeg razvoja turizma Grada Zadra

1.	**Izražena sezonalnost i neravnomjerna prostorna opterećenost destinacije**
	Turistički promet izrazito je koncentriran u srpnju i kolovozu te prostorno neravnomjerno raspoređen. Iznimno velik broj smještajnih objekata nalazi se na području mjesnih odbora Puntamika, Poluotok, Petrčane, Brodarica i Silba. Istodobno, kada se promatra gustoća smještajnih jedinica po km², posebno se ističu MO Poluotok, Voštarnica, Jazine I, Maslina i Višnjik. Ovakva prostorna i sezonska koncentracija stvara snažan pritisak na infrastrukturu, javne površine, radnu snagu i kvalitetu života stanovnika, a istodobno negativno utječe na zadovoljstvo turista.
2.	**Neuravnotežena struktura smještajnih objekata**
	Privatni smještaj čini preko 60% ukupnih kapaciteta, uz neujednačenu kvalitetu i nisku iskorištenost izvan sezone. Hotelski kapaciteti ostvaruju visoku popunjenost i raste njihova kvaliteta u proteklom razdoblju, ali su brojčano nedostatni. Prema podatcima TOMAS istraživanja 2022.-2023. prosječna potrošnja po gostu je relativno niska (95,60 EUR u Zadarskoj županiji), a prosječan boravak se kreće oko 3,5 dana što je relativno nisko u odnosu na prosječan boravak turista u Zadarskoj županiji i Republici Hrvatskoj.
3.	**Nedostatna iskorištenost atrakcijske osnove**
	Zadar posjeduje snažnu kulturnu, povijesnu, prirodnu i gastronomsko-autohtonu atrakcijsku osnovu, no dio potencijala ostao je neprepoznat, a dio prepoznat ali nedostatno iskorišten osobito u području interpretacije baštine, kulturnog programa, doživljaja otoka i autohtonosti gastronomije.
4.	**Manjak suradnje među dionicima turističkog sustava i nedostatak jedinstvene baze podataka neophodne za strateško upravljanje**
	Unatoč velikom broju uključenih dionika, suradnja unutar turističkog sustava Zadra još je uvijek nedovoljno razvijena i nedostatno koordinirana. Fragmentiranost i slaba međusektorska komunikacija otežavaju usklađivanje zajedničkih prioriteta i stvaranje jedinstvene razvojne vizije. Dodatno, nedostatak integrirane i pouzdane baze turističkih podataka otežava strateško upravljanje, praćenje učinaka turizma te donošenje informiranih odluka, osobito u području prostornog planiranja i razvoja turističkih proizvoda. Posljedica je sporiji razvoj, veća operativna nesnalaženja i smanjenje povjerenja među dionicima i lokalnom zajednicom.
5.	**Infrastrukturni pritisci**
	Zadar je infrastrukturno snažno opterećen tijekom sezone. Problem se očituje kroz: prometne gužve, nedostatak parkirališta, nedostatnu komunalna infrastruktura (posebice nestašica vode u dijelovima destinacije), nedostatak biciklističkih staza i neadekvatna povezanost otoka.
6.	**Nedostatna prilagodba novim trendovima na turističkom tržištu**
	Unatoč globalnom trendu rasta autentičnih, održivih i doživljajnih putovanjima, dio zadarske ponude još uvijek nije usklađen s očekivanjima novih segmenata potražnje. Dominacija privatnog smještaja, slaba vidljivost kulturnih sadržaja, nedovoljna digitalizacija te spor razvoj cjelogodišnjih proizvoda ograničavaju privlačnost destinacije gostima veće platežne moći.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Dosadašnje analize jasno pokazuju da Zadar ostvaruje znatne koristi od turizma, ali i da postoje izazovi koji proizlaze iz jake ovisnosti o toj djelatnosti. Iako turizam donosi važne ekonomske koristi i potiče razvoj brojnih sektora, istovremeno može generirati niz negativnih učinaka, poput opterećenja lokalnog stanovništva, porasta društvenih rizika, narušavanja prostora te pritiska na kulturnu baštinu. Budući da turizam djeluje na čitavu zajednicu, njegov razvoj ne smije biti prepušten slučaju. Potrebno ga je promišljeno usmjeravati, sustavno nadzirati i temeljiti na mjerljivim pokazateljima kako bi koristi bile maksimalne, a negativni utjecaji minimalni. Stoga se, kao odgovor na izazove identificirane u analizi stanja te u skladu s ciljevima nacionalne Strategije održivog razvoja turizma Republike Hrvatske, mogu se definirati prioriteti razvoja turizma Grada Zadra.

Tablica 37. Prioriteti razvoja turizma Grada Zadra

Prioritet 1.	**Razvoj cjelogodišnjeg turizma više vrijednosti**
	Analiza pokazuje da Zadar posjeduje bogatu i raznoliku resursnu osnovu: kulturno-povijesne atrakcije, aktivne i sportske sadržaje, prirodne ljepote, gastronomske posebnosti, manifestacijski potencijal i suvremene turističke doživljaje. Unatoč tome, turistički promet izrazito je koncentriran u srpnju i kolovozu, što stvara pritiske na prostor, infrastrukturu i kvalitetu života stanovnika, dok se značajan dio potencijala nedovoljno koristi u ostatku godine. Struktura smještajnih kapaciteta dodatno pojačava sezonalnost. Privatni smještaj čini najveći udio ukupnih kapaciteta, ali bilježi najnižu godišnju popunjenost te ograničen doprinos razvoju cjelogodišnjeg turizma. Hotelski kapaciteti, iako ostvaruju najvišu popunjenost tijekom većeg dijela godine, brojčano su nedostatni i kvalitativno još nisu na razini koja bi omogućila snažniji razvoj izvan glavne sezone. Kampovi pokazuju konkurentne rezultate po krevetu, ali nisu dovoljno zastupljeni da bi značajnije utjecali na ukupan turistički promet. Kako bi se ostvario iskorak prema cjelogodišnjem turizmu, nužno je razvijati turističke proizvode koji generiraju motiv dolaska neovisno o ljetnim temperaturama i kupališnoj sezoni. To uključuje razvoj kulturnih, kreativnih, rekreacijskih, sportskih, *outdoor*, eno-gastro, zdravstvenih i manifestacijskih sadržaja, kao i inovativnih doživljaja koji nadilaze motiv sunce i more. Poseban naglasak treba biti na segmentima koji su manje osjetljivi na institucionalne faktore sezonalnosti.
Prioritet 2.	**Stvaranje otpornog turizma u Gradu Zadru**
	Analiza pokazuje da je turistički razvoj Zadra snažno izložen sezonskim opterećenjima, infrastrukturnim pritiscima i sve izraženijim klimatskim rizicima. Najveći dio turističkog prometa koncentriran je u ljetnim mjesecima, što dovodi do zagušenja prometa, preopterećenja komunalnih sustava, opterećenja javnih prostora i smanjenja zadovoljstva stanovnika. Istodobno, stanje infrastrukture i javnih površina nije ujednačeno, a pojedini dijelovi grada i otoka trpe posljedice intenzivnog turističkog korištenja. Klimatske promjene dodatno pojačavaju ranjivost destinacije

	kroz porast temperatura, češće toplinske valove, eroziju obale i povećani pritisak na vodne resurse. Upravljanje turističkim razvojem otežano je i zbog nedostatka jedinstvenog, pouzdanog i integriranog sustava podataka, što onemogućuje kvalitetno praćenje promjena i donošenje informiranih odluka. Kako bi Zadar ostao sigurna, funkcionalna i privlačna destinacija za posjetitelje i stanovnike, nužno je jačati upravljačke mehanizme, modernizirati infrastrukturu i javne prostore te razvijati mjere prilagodbe klimatskim rizicima. Stoga je ovaj prioritet usmjeren je na sustave upravljanja, otpornost infrastrukture i javnog prostora te prilagodbu klimatskim trendovima kao ključne uvjete dugoročne održivosti i konkurentnosti destinacije.
Prioritet 3.	**Turistički razvoj Grada Zadra temeljem na inovacijama**
	Snažan kreativni sektor, suvremene atrakcije, uz bogatu baštinsku podlogu i prepoznatljivi identitet čine Grad Zadar atraktivnom turističkom destinacijom. No, dio turističke ponude još uvijek nije dovoljno inovativan ni diferenciran da bi u potpunosti iskoristio te prednosti. Ključni turistički proizvodi i dalje se djelomično oslanjaju na tradicionalni model odmora temeljenog na suncu i moru, dok su kulturni, digitalni, tematski, eno-gastro i interpretacijski sadržaji razvijeni tek u ograničenom opsegu. Istodobno, digitalni razvoj destinacije napreduje neujednačeno: sustavi informiranja, interpretacije baštine, digitalnog marketinga i upravljanja podatcima još uvijek nisu dovoljno integrirani, što smanjuje vidljivost ponude i otežava upravljanje turističkim tokovima. Suradnja među dionicima često je fragmentirana, a inovacije najčešće ovise o pojedinačnim inicijativama umjesto o strukturiranom, destinacijski koordiniranom pristupu. U kontekstu brzih promjena na turističkom tržištu, jačanja konkurencije i potrebe za oblikovanjem proizvoda veće dodane vrijednosti, nužno je jačati inovacijski kapacitet destinacije i poticati kreativne, digitalne i integrirane pristupe razvoju turističkih doživljaja. Stoga se u okviru ovog prioriteta aktivnosti usmjeravaju je na poticanje kreativnih koncepata, digitalnu transformaciju destinacije, unapređenje suradničkih modela upravljanja i stvaranje ponude visoke dodane vrijednosti koja će diferencirati Zadar i povećati njegovu konkurentnost tijekom cijele godine.
Prioritet 4.	**Ublažavanje pritisaka turizma na prostor i lokalnu zajednicu**
	Turistički razvoj Zadra donosi i brojne izazove koji izravno utječu na svakodnevni život stanovnika, osobito u prostorno najopterećenijim područjima poput Poluotoka te u osjetljivim otočnim zajednicama. Gužve, buka, pritisak na javne površine, promjene u strukturi stanovanja i narušavanje tradicionalnih funkcija grada često stvaraju osjećaj opterećenosti i smanjene kontrole nad prostorom. Istodobno, lokalna zajednica nositelj je identiteta, običaja i vrijednosti koje čine Zadar jedinstvenom i prepoznatljivom destinacijom. Njihovo očuvanje i jačanje ključno je za dugoročno održiv suživot turizma i stanovnika. Ovaj prioritet usmjeren je na upravljanje ponašanjem posjetitelja i smanjenje negativnih učinaka turizma u zajednicama pod najvećim pritiskom, jačanje društvene kohezije, očuvanje identiteta i kulturnog

	krajolika te aktivno uključivanje stanovnika u turistički razvoj. Poseban naglasak stavljen je na zadarske otoke, gdje se turizam odvija u uvjetima veće osjetljivosti prostora i snažnijih sezonskih oscilacija. U konačnici, cilj ovog prioriteta je unaprijediti kvalitetu života lokalne zajednice i osigurati da turizam postane ravnotežan, odgovoran i poželjan dio svakodnevice, a ne izvor napetosti i opterećenja.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.4. IDENTIFICIRANJE CILJEVA

Postavljena misija, vizija i prioriteti razvoja predstavljaju smjer za postavljanje strateških ciljeva. U skladu s postavljenim prioritetima definirani su ciljevi razvoja kojim je utvrđeno što se točno želi postići u okviru svakog pojedinog prioriteta. Uz svaki cilj definiraju se i mjere kojima će se to postići, kao i mjerljivi ishodi istoga. Nadalje je uz svaku mjeru postavljen nositelj koji je zadužen za provedbu cilja. Za praćenje izvršenja ciljeva kroz zadane pokazatelje nadležna je TZ Grada Zadra, koja će biti i podnositelj izvještaja o ostvarenju.

Prioritet 1.	**Razvoj cjelogodišnjeg turizma više vrijednosti**

Razvoj turizma tijekom cijele godine važan je i zbog niza izazova otkrivenih u analizi stanja: smanjenog zadovoljstva stanovnika tijekom vršnih ljetnih mjeseci, opterećenosti infrastrukture, nedostatka kvalitetne radne snage zbog sezonalnosti te nedovoljne ekonomske koristi izvan ljetnog razdoblja. Produkcijom sadržaja izvan sezonskog vrhunca, rasterećuje se ljeto, povećava atraktivnost destinacije u prijelaznim razdobljima, potiče zapošljavanje i osigurava ravnomjernija raspodjela koristi turizma. U potpunosti svjesni da ne postoji u potpunosti sezonski neosjetljiva turistička destinacija, ovim ciljem se pokušava što je moguće ravnomjernije kroz godinu raspodijeliti broj turističkih dolazaka i noćenja u destinaciji.

Cilj 1.1. Unaprjeđenje kvalitete smještajno-ugostiteljskih kapaciteta
Cilj je usmjeren na podizanje kvalitete smještajno-ugostiteljskih kapaciteta u gradu Zadru kako bi se osigurala konkurentnija, ujednačenija i cjelogodišnja turistička ponuda. Fokus je na podizanju standarda u privatnom smještaju te jačanju profesionalizacije kroz poticaje za prekategorizaciju i osposobljavanje malih iznajmljivača. Istodobno je potrebno razviti sustav za poticanje cjelogodišnjeg rada ugostiteljskih objekata.
Mjera 1.1.1. Razvoj i implementacija sustava za podizanje standarda u privatnom smještaju
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Cilj mjere je stvoriti ujednačeniju i konkurentniju ponudu koja može odgovoriti na potrebe cjelogodišnjih posjetitelja te osigurati višu razinu kvalitete i usluge u gradu Zadru. Mjera obuhvaća razvoj preporučenih viših standarda kvalitete, edukaciju iznajmljivača, savjetodavnu podršku i osmišljavanje i implementaciju sustava poticanje ulaganja u modernizaciju smještajnih jedinica (npr. sufinanciranje kamate)
Mjera 1.1.2. Poticanje prekategorizacije i profesionalizacije malih iznajmljivača dodjelom vaučera
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na podizanje kvalitete privatnog smještaja kroz financijsko i savjetodavno poticanje iznajmljivača na prekategorizaciju, modernizaciju objekata i unapređenje

profesionalnih kompetencija. U okviru ove mjere osmislit će se i provesti sustav malih poticaja u obliku vaučer-sheme, putem koje će mali iznajmljivači moći ostvariti stručne usluge, edukacije i manja ulaganja potrebna za podizanje kategorizacije i kvalitete usluge.

Mjera 1.1.3. Uspostava sustava za poticanje cjelogodišnjeg poslovanja ugostitelja

Nositelj: Grad Zadar

Uspostava sustava za poticanje cjelogodišnjeg poslovanja ugostitelja temelji se na stvaranju poticajnih uvjeta za one objekte koji rade tijekom cijele godine. Ključni element mjere je prilagodba modela najma gradskih prostora, pri čemu se ugostiteljima i trgovinama s cjelogodišnjim radom daje prednost pri najmu prostora i omogućuju im se niže najamnine, dok se za eventualne sezonske subjekte predviđaju više naknade. U okviru ove mjere predviđa se uvođenje sustava označavanja (markacija) i postavljanja QR kodova na javnim površinama, putem kojih će biti dostupne transparentne informacije o statusu prostora (je li u najmu), korisniku javne površine te površini i trajanju zakupa, čime se osigurava veća preglednost, informiranost i učinkovitije upravljanje javnim prostorom. Istodobno, Grad i Turistička zajednica pružit će im podršku kroz edukacije o kreiranju izvansezonske ponude te promotivnu pomoć za ugostitelje koji razvijaju programe u predsezoni i posezoni. Kao jedna od potpornih mjera uvest će se potpora za nabavku opreme za grijane terase kako bi se produlji rad na otvorenim površinama. Ovim se pristupom potiče stabilnije poslovanje, povećava dostupnost sadržaja izvan ljetnog vrhunca te jača cjelogodišnja atraktivnost destinacije.

Mjera 1.1.4. Razvoj sustava cjeloživotnoga obrazovanja za dionike iz turističke ponude

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na jačanje stručnih kompetencija svih dionika u turizmu kroz kontinuirane edukacije i programe cjeloživotnog učenja, s ciljem podizanja kvalitete usluge i profesionalizacije turističke ponude u gradu Zadru. Aktivnosti obuhvaćaju uspostavu godišnjeg programa edukacija namijenjenih iznajmljivačima, ugostiteljima, turističkim vodičima i drugim pružateljima usluga. Mjera uključuje i uspostavu digitalne platforme na webu TZ-a s edukacijskim materijalima, vodičima i online sadržajima.

Cilj 1.2. Unaprjeđenje strukture smještajnih kapaciteta

Cilj je usmjeren na transformaciju i uravnoteženje strukture smještajnih kapaciteta u gradu Zadru kako bi se smanjila ovisnost o privatnom smještaju niže kategorizacije i potaknula izgradnja kvalitetnijih, raznovrsnijih i tržišno konkurentnijih oblika smještaja. Naglasak je na poticaju ulaganja u hotelski smještaj, posebno objekte više kategorije koji omogućuju cjelogodišnje poslovanje i višu potrošnju po gostu. Paralelno se potiče diverzifikacija ponude kroz tematske i specijalizirane smještajne objekte koji odgovaraju suvremenim trendovima i novim tržišnim nišama.

Mjera 1.2.1. Poticanje diverzifikacije smještajnih objekata kroz uvođenje specijalizirane ponude (*wellness*, sportski, seniorski smještaj i sl.)

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na poticanje razvoja tematski profiliranih i specijaliziranih smještajnih objekata koji odgovaraju suvremenim turističkim trendovima i ciljanim tržišnim segmentima. Cilj je unaprijediti strukturu smještajne ponude Grada Zadra kroz razvoj sadržajno diferenciranih, kvalitetnijih i tržišno konkurentnijih oblika smještaja.

Aktivnosti obuhvaćaju informiranje i savjetovanje investitora i postojećih iznajmljivača o mogućnostima razvoja specijaliziranih proizvoda, organizaciju stručnih radionica i umrežavanje dionika, promociju primjera dobre prakse te provedbu ciljanih, financijski umjerenih poticajnih aktivnosti. Naglasak je na stvaranju poticajnog okruženja i povećanju vidljivosti ovakvih projekata, čime se postupno potiče transformacija smještajne strukture prema održivijim i cjelogodišnjim oblicima ponude.

Mjera 1.2.2. Razvoj sustava za regulaciju broja smještajnih kapaciteta

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na plansko i postupno upravljanje brojem smještajnih kapaciteta, ali i strukturom smještajnih kapaciteta s ciljem reguliranja broja smještaja nižih kategorija kako bi se osiguralo uravnotežen, održiv i kvalitetan turistički razvoj.
Aktivnosti obuhvaćaju izradu smjernica koje definiraju zoniranje, preporučen broja smještajnih jedinica sukladno opterećenosti prostora, definiranje poželjne strukture smještaja i željenih standarda, sustavno praćenje podataka o kapacitetima i pritiscima na prostor te izradu analitičkih podloga kao temelja za upravljačke odluke.
Ovim pristupom Grad i TZ stvaraju okvir za dugoročno uravnotežen razvoj, uz očuvanje kvalitete života stanovnika i održivost turističke ponude i destinacije same.

Mjera 1.2.3. Potpora investitorima u hotelski smještaj i promocija Grada Zadra kao pogodnog za investiranje u turizam

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na povećanje vidljivosti Zadra kao atraktivne destinacije za ulaganja u kvalitetan i cjelogodišnji hotelski smještaj, uz stvaranje jasnog i informativnog okvira koji investitorima olakšava donošenje odluka. Cilj je unaprijediti dostupnost informacija, istaknuti razvojne mogućnosti te potaknuti interes investitora za projekte koji doprinose diversifikaciji i podizanju kvalitete smještajne ponude.
Aktivnosti uključuju izradu investicijskih informativnih paketa s pregledom prostornih mogućnosti, mjera i procedura za poticanje investicijskih ciklusa, promociju Zadra na investicijskim događanjima te potporu provedbi Uredbe o poticanju ulaganja u sektor turizma. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2024_04_39_678.html).

Mjera 1.2.4. Edukacija i profesionalizacija iznajmljivača radi kvalitativnog rasta

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na podizanje profesionalnih kompetencija iznajmljivača i unapređenje kvalitete privatnog smještaja kroz sustavan razvoj znanja, praktičnih vještina i alata za samoprocjenu. Aktivnosti obuhvaćaju izradu „Start paketa za nove iznajmljivače“ s osnovnim smjernicama i preporukama, razvoj minimalnih preporučenih standarda u obliku check-liste koja služi kao instrument za samoprocjenu, te organizaciju kontinuiranih edukacijskih programa o upravljanju smještajem, kvaliteti usluge, digitalnom marketingu i održivim praksama. Također se razvijaju digitalni edukacijski sadržaji dostupni svim iznajmljivačima, uz poticanje međusobne razmjene iskustava i predstavljanja dobrih praksi kroz organizirane prezentacije i studijske primjere. Na ovaj se način stvara pristupačan, jasan i poticajan sustav profesionalizacije koji podupire kvalitativni rast privatnog smještaja u destinaciji.

Mjera 1.2.5. Poticanje suradnje između iznajmljivača, ugostitelja i pružatelja drugih pružatelja usluga u turizmu radi unaprijeđena kvalitete boravka i zadovoljstva turista

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na razvoj kvalitetnije i povezanije ponude privatnog smještaja kroz udruživanje iznajmljivača te unaprjeđenje njihove suradnje s ugostiteljskim objektima i drugim pružateljima usluga u destinaciji. Cilj je posjetiteljima ponuditi dodatne sadržaje poput centralne recepcije, zajedničkih usluga dobrodošlice, wellnessa, sportskih i rekreativnih aktivnosti ili drugih pogodnosti do kojih mogu pristupati putem jedinstvene kartice za goste privatnog smještaja. Na taj se način jača razina profesionalizacije privatnog smještaja, razvijaju novi servisi, podiže konkurentnost i poboljšava ukupno iskustvo boravka u destinaciji.
Mjera je nadalje usmjerena na povezivanje različitih dionika radi stvaranja integriranih i doživljajnih turističkih proizvoda koji mogu funkcionirati tijekom cijele godine. TZ Grada Zadra organizirat će umrežavanje dionika (matchmaking) kako bi se povezale kulturne institucije, vodiči, obrtnici, ugostitelji, kreativne radionice i outdoor ponuđači te potaknulo zajedničko osmišljavanje doživljaja.
Aktivnosti obuhvaćaju razvoj tematskih ruta i programa u kojima sudjeluje više ponuđača, izradu zajedničkog kalendara izvansezonskih doživljaja te promociju takvih proizvoda kroz kanale TZ-a

Cilj 1.3. Razvoj doživljajnih turističkih proizvoda s naglaskom na izvansezonske sadržaje
Cilj je usmjeren na razvoj doživljajnih turističkih proizvoda koji jačaju atraktivnost destinacije izvan ljetnog vrhunca te omogućuju ravnomjerniji i održiviji turistički promet tijekom cijele godine. Naglasak je na unaprjeđenju kulturnih, kreativnih, sportskih, eno-gastronomskih i MICE sadržaja kroz poticanje njihovog razvoja, profesionalizacije i bolje vidljivosti. Kroz koordinaciju dionika, jačanje kapaciteta i ciljanu podršku manifestacijama, destinacija može unaprijediti kvalitetu i raznovrsnost ponude, odgovoriti na suvremene trendove i povećati motivaciju dolaska u predsezoni i posezoni.
Mjera 1.3.1. Edukacija i jačanje kapaciteta dionika za razvoj doživljajnih proizvoda
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Aktivnost obuhvaća edukaciju i jačanje kapaciteta lokalnih dionika za razvoj doživljajnih turističkih proizvoda, osobito onih koji se mogu provoditi izvan glavne sezone. U okviru aktivnosti organizirat će se programi edukacije o kreiranju kulturnih, outdoor, wellness, eno-gastro i MICE sadržaja, kao i radionice o interpretaciji baštine, upravljanju događanjima te razvoju izvansezonskih programa. Sudionicima će se pružiti i mentorska podrška za razvoj konkretnih kulturnih, sportskih i gastronomskih inicijativa, čime se potiče kvalitativni rast ponude.
Mjera 1.3.2. Sustav potpore manifestacijama i događanjima izvan sezone
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na jačanje i diversifikaciju manifestacija koje doprinose smanjenju sezonalnosti te potiču posjete u predsezoni i posezoni. Aktivnosti obuhvaćaju unaprjeđenje dosadašnjeg modela financijske i logističke podrške događanjima koja se održavaju izvan ljetnog vrhunca, te uspostavu nagradnog modela „Zadar 365“ koji stimulira razvoj kvalitetnih, autentičnih i cjelogodišnjih turističkih proizvoda.

Cilj 1.4. Privlačenje segmenata turista smanjene sezonske osjetljivosti
Cilj je usmjeren na privlačenje turističkih segmenata koji putuju tijekom cijele godine te manje ovise o sezoni, poput seniora, kulturnih i edukacijskih turista, digitalnih nomada, nautičara te gostiju sa udaljenih tržišta. U tom kontekstu posebno je važna dostupnost destinacije tijekom cijele godine, pa cilj uključuje i jačanje zračne, cestovne i pomorske povezanosti kroz suradnju i sufinanciranje linija u razdobljima izvan ljetnog vrhunca. Razvojem prilagođenih programa, unapređenjem sadržaja i poboljšanjem dostupnosti, destinacija postiže stabilniji turistički promet i veću cjelogodišnju atraktivnost.
Mjera 1.4.1. Razvoj programa za cjelogodišnje posjetitelje
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Razvoj programa za cjelogodišnje posjetitelje temelji se na oblikovanju kulturnih, edukacijskih i zdravstveno-rekreativnih sadržaja koji su dostupni tijekom cijele godine, osobito za seniore te kulturne i edukacijske turiste. Aktivnosti obuhvaćaju kreiranje tematskih tura i interpretacijskih programa, organizaciju radionica u suradnji s muzejima, kreativnim radionicama i lokalnim ustanovama te razvoj laganih rekreativnih i wellness sadržaja prilagođenih ovoj ciljnoj skupini. TZ Grada Zadra koordinira suradnju dionika, osigurava vidljivost programa kroz svoje promotivne kanale te potiče unapređenje kvalitete interpretacije i vođenja.
Mjera 1.4.2. Ciljana promocija uz jačanje zračne povezanosti
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra, Turistička zajednica Zadarske županije
Mjera uključuje provedbu ciljane promocije destinacije u kombinaciji s jačanjem zračne povezanosti kroz partnerstva sa zračnim prijevoznicima. Osim nastavka modela zajedničkog oglašavanja, aktivnosti obuhvaćaju poticanje uvođenja novih izvansezonskih ruta, suradnju s turoperatorima koji nude cjelogodišnje pakete te razvoj kampanja usmjerenih na tržišta koja su dobro povezana Zračnom lukom Zadar. Istovremeno je potrebno raditi na unaprjeđenju zadovoljstva turista sa Zračnom lukom Zadar. Time se povećava dostupnost destinacije u predsezoni i posezoni te privlače segmenti gostiju veće platežne moći. Osim toga mjera uključuje sufinanciranje izravne autobusne linije između Zadra i Zračne luke Split radi preusmjeravanja dijela zračnih putnika prema Zadru kao destinaciji boravka.

Mjera 1.4.3. Ciljana promocija uz jačanje cestovne i pomorske povezanosti
Nositelj: Grad Zadar i Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na povećanje dostupnosti Grada Zadra s ključnih emitivnih tržišta kroz sufinanciranje autobusnih i pomorskih linija te provedbu ciljane promotivne podrške. Cilj je potaknuti dolaske iz bližih i srednje udaljenih europskih tržišta uz istovremeno poticanje održivijih oblika putovanja. Aktivnosti uključuju sufinanciranje uspostave ili održavanja izravnih međunarodnih autobusnih linija, kao i katamaranskih veza s inozemnim lukama, provedbu zajedničkih promotivnih kampanja s prijevoznicima te razvoj paket-aranžmana u suradnji s turoperatorima. Poseban naglasak stavlja se na povećanje dostupnosti u predsezoni i posezoni te usklađivanje linija s turističkim proizvodima i događanjima. Poticanjem dolazaka organiziranim autobusnim prijevozom doprinosi se smanjenju individualnih dolazaka osobnim automobilima, čime se smanjuje prometno opterećenje i karbonski otisak destinacije. Mjera istodobno jača tržišnu diversifikaciju, produžuje sezonu i potiče održiviji model turističke mobilnosti.
Mjera 1.4.4. Razvoj okruženja za privlačenje digitalnih nomada
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Grad Zadar je u prethodnim razdobljima snažno radio na razvoju okruženja za digitalne nomade posebice na stvaranju modernih radnih prostora i kvalitetne digitalne infrastrukture. U ovom razdoblju potrebno je osmisliti programe koji olakšavaju integraciju nomada u lokalnu zajednicu. Aktivnosti nadalje uključuju unapređenje i umrežavanje postojećih co-working prostora, organizaciju društvenih susreta, kao i promociju Zadra kao destinacije za dugotrajan boravak. TZ Grada Zadra poticat će organizaciju tematskih meet-upova, stručnih predavanja i zajedničkih aktivnosti kako bi se nomadima omogućilo brže povezivanje s lokalnim stanovništvom i poduzetnicima.
Mjera 1.4.5. Privlačenje i podrška organizatorima sportskih, poslovnih i kulturnih događanja
Nositelj: Grad Zadar, Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na privlačenje organizatora sportskih, poslovnih i kulturnih događanja koja svojim održavanjem povećavaju turističku aktivnost izvan glavne sezone. Također će se u ovom razdoblju istražiti mogućnosti i pristupiti apliciranju za organizaciju velikih sportskih događanja. Aktivnosti uključuju pružanje informacijske, promotivne i logističke podrške organizatorima, pojednostavljenje procedura i dodatne popuste za korištenje gradskih prostora i infrastrukture te ciljane poticaje za događanja koja doprinose smanjenju sezonalnosti.

Ostvarivanje postavljenih ciljeva i pripadajućih mjera dovesti će do unaprjeđenje održivosti destinacija i prihvatnim kapacitetom primjerenom destinaciji što će se mjeriti pokazateljima u prikazanima u tablici u nastavku.

Tablica 38. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnjeg turizma više vrijednosti

Prioritet 1.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Razvoj cjelogodišnjeg turizma više vrijednosti	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Hoteli – 11,30% Kampovi – 2,29% Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu) – 0,01% Objekti u domaćinstvu – 45,40% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj – 10,73% Nekomercijalni smještaj – 30,27%	Hoteli – 15% Kampovi – 5% Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu) – 0,01% Objekti u domaćinstvu – 40% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj – 12% Nekomercijalni smještaj – 28%

	Zadovoljstvo kvalitetom smještaja	6,859	7,5
	Udio smještajnih kapaciteta više kategorije (4★ i 5★)	Nema podatka	30%
	Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u destinaciji	74,53% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipcira apartmanizaciju u destinaciji	60% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipcira apartmanizaciju u destinaciji
	Indeks zadovoljstva turista	81,75	85
	Prosječna duljina boravka turista	3,628	3,8
	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	71	69
	Ukupan broj turističkih noćenja u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja	25.084	30.000

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Prioritet 2.	**Stvaranje otpornog turizma u Gradu Zadru**

Otporni turizam predstavlja model turističkog razvoja koji omogućuje destinaciji da učinkovito podnese, prilagodi se i oporavi od sezonskih pritisaka, infrastrukturnih opterećenja, okolišnih promjena i kriznih situacija, uz istovremeno očuvanje prirodnih i kulturnih resursa te kvalitetu života lokalne zajednice. Temelji se na dobro organiziranom upravljanju, održivoj upotrebi prostora i resursa te sustavnoj prilagodbi klimatskim rizicima, kako bi turizam ostao stabilan, siguran i konkurentan u dugom roku. Otpornost turizma ključna je jer omogućuje destinaciji da učinkovito odgovori na izazove koje pred nju stavlja pritisak sezonskog masovnog turizma.

Tijekom procesa prikupljanja temeljnih podataka za određivanje pokazatelja održivog razvoja turizma i nosivog kapaciteta destinacije, pokazalo kako pojedini podatci uopće nisu dostupni, kako metodologija prikupljanja nije jasno definirana, te da različite baze podataka daju međusobno neusklađene podatke. Ovakva situacija ukazuje na nužnost razvoja sustavnog, pouzdanog i integriranog sustava prikupljanja podataka, bez kojeg nije moguće kvalitetno upravljati destinacijom i donositi informirane odluke. Kako bi se ostvarila vizija otpornog i održivog turističkog razvoja, ovaj je prioritet razrađen kroz tri međusobno povezana cilja.

Cilj 2.1. Razvoj i unaprjeđenje sustava upravljanja turizmom
Cilj je uspostaviti učinkovit, integriran i podatkovno utemeljen sustav upravljanja destinacijom koji omogućuje koordinirano djelovanje dionika, transparentno praćenje razvoja i pravovremeno donošenje odluka. To uključuje izgradnju jedinstvene baze pokazatelja održivosti, jasnu metodologiju prikupljanja podataka, bolju međuinstitucionalnu suradnju te razvoj GIS baze koja će pružiti pregled smještajnih kapaciteta, ugostiteljske ponude, turističkih atrakcija i javnih prostora. Takav sustav ključan je za stabilno upravljanje resursima, kontrolu pritisaka te planiranje razvoja u skladu s nosivim kapacitetima destinacije.
Mjera 2.1.1. Razvoj jedinstvene baze za praćenje pokazatelja održivog razvoja turizma
Nositelj: Grad Zadar, Turistička zajednica Grada Zadra
Ova mjera usmjerena je na uspostavu centraliziranog, pouzdanog i metodološki ujednačenog sustava prikupljanja, obrade i praćenja podataka relevantnih za održivi razvoj turizma. Aktivnosti obuhvaćaju definiranje metodologije i seta pokazatelja, mapiranje postojećih izvora podataka te uspostavu centralizirane digitalne baze s analitičkim alatima i vizualnim prikazima. Sustav će se redovito ažurirati, evaluirati i nadopunjavati, uz edukaciju dionika kako bi se osigurala pravilna i učinkovita upotreba prikupljenih podataka .Jedinstvena baza omogućit će kontinuirano praćenje ključnih pokazatelja, pravovremeno prepoznavanje trendova i izazova, te donošenje informiranih odluka u upravljanju destinacijom. Time se osigurava transparentan, učinkovit i dugoročno održiv pristup planiranju i upravljanju turističkim razvojem.
Mjera 2.1.2. Unaprjeđenje sustava koordinacije dionika
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na jačanje suradnje i komunikacije između ključnih dionika u destinaciji kako bi se osiguralo usklađeno planiranje, brža razmjena informacija i učinkovitije upravljanje turističkim razvojem. Sustavna koordinacija omogućuje pravovremeno rješavanje izazova, bolju provedbu razvojnih politika i usklađeno djelovanje javnog i privatnog sektora. Redoviti sastanci dionika, participativno uključivanje u donošenje odluka te edukacija o važnosti međusektorske suradnje dodatno jačaju kapacitete i osiguravaju aktivno sudjelovanje svih relevantnih aktera u upravljanju destinacijom te time čini razvoj turizma Grada Zadra otpornijim na različite izazove.
Mjera 2.1.3. Razvoj GIS baze s prikazom smještajnih kapaciteta, ugostiteljskih objekata, turističkih atrakcija i javnih prostora
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Ova mjera usmjerena je na uspostavu sveobuhvatne GIS baze koja će na jedinstvenoj platformi objediniti prostorne podatke o ključnim elementima turističke ponude i javnog prostora. Baza omogućuje precizno praćenje opterećenja prostora, planiranje kapaciteta i donošenje informiranih odluka temeljenih na ažurnim i pouzdanim podatcima. Za funkcioniranje GIS sustava ključno je jasno definirati tko dostavlja podatke, u kojem formatu i u kojim vremenskim intervalima, što se postiže izradom metodologije i strukture baze te mapiranjem svih dionika odgovornih za pojedine skupove podataka. Nadležni gradski odjeli, turistička zajednica, komunalne službe i drugi relevantni subjekti dostavljaju podatke centralnom administrativnom tijelu prema unaprijed utvrđenim standardima i dinamici ažuriranja, uz obaveznu validaciju i usklađivanje kako bi se osigurala točnost i kompatibilnost baze. Razvoj i tehnička implementacija GIS platforme uključuju izradu digitalnih kartografskih slojeva, testiranje funkcionalnosti kroz pilot-fazu te prilagodbu sustava u skladu s uočenim potrebama. Sustav se kontinuirano održava i evaluira, uz redovitu edukaciju korisnika kako bi se osiguralo njegovo pravilno korištenje i dugoročna operativnost. Ovaj sustav predstavlja i temelj za donošenje strateških odluka o upravljanju tokova posjetitelja.
Mjera 2.1.4. Uspostava sustava za mjerenje buke i upravljanje razinom buke u destinaciji
Nositelj: Grad Zadar
Mjera je usmjerena na uspostavu sustavnog praćenja razine buke u javnom prostoru radi zaštite kvalitete života stanovnika i održivog upravljanja prostorom. Sustav omogućuje prikupljanje pouzdanih podataka kao podloge za donošenje odluka i provedbu mjera smanjenja buke. Nakon analize prikupljenih podataka Grad Zadar donijeti će se i implementirati mjere za upravljanje razinom buke u destinaciji.

Aktivnosti uključuju definiranje mjernih lokacija i metodologije, nabavu i postavljanje mjernih uređaja, uspostavu centralnog sustava za prikupljanje i analizu podataka te redovito održavanje i evaluaciju sustava.

Mjera 2.1.5. Izrada plana za krizne situacije

Nositelj: Grad Zadar

Ova mjera obuhvaća pripremu koordiniranog i jasno strukturiranog plana postupanja u slučaju ekstremnih vremenskih uvjeta, požara, poplava, toplinskih valova i drugih kriznih okolnosti koje mogu ugroziti posjetitelje, turistički sektor i funkcioniranje destinacije. Plan definira protokole komunikacije, odgovornosti ključnih institucija, načine informiranja posjetitelja te postupke koji osiguravaju brzu reakciju i minimalne poremećaje u turističkom sustavu. Njegovom izradom i redovitim ažuriranjem jača se spremnost destinacije na izvanredne situacije te osigurava sigurnost i povjerenje posjetitelja i lokalne zajednice.

Cilj 2.2. Jačanje otpornosti infrastrukture i javnog prostora

Cilj je usmjeren na unapređenje komunalne, prometne i javne infrastrukture te uređenje obalnih i urbanih prostora kako bi destinacija bila funkcionalna, sigurna i otporna tijekom vršnih turističkih opterećenja, ali i na dugoročne izazove poput klimatskih promjena.
Provedba i upravljanje infrastrukturnim projektima u nadležnosti Grada Zadra i drugih nadležnih institucija, a Turistička zajednica Grada Zadra može značajno doprinijeti ostvarenju cilja kroz podizanje svijesti o važnosti infrastrukturne otpornosti, edukaciju dionika, iniciranje suradnje, zagovaranje održivih rješenja te sudjelovanje u planiranju i strateškom usmjeravanju razvoja. U mjerama u kojima je Grad Zadar nositelj, Turistička zajednica prati njihovu provedbu.
Kroz ovaj cilj doprinosi se jačanju otpornosti prostora, unapređenju infrastrukture, zaštiti i odgovornom korištenju obalnih zona i javnih površina te razvoju održivih prometnih rješenja. Aktivnosti uključuju i informiranje i usmjeravanje posjetitelja prema održivim oblicima kretanja te suradnju s lokalnim zajednicama i otočnim dionicima radi prepoznavanja ključnih potreba i poticanja infrastrukturnih unapređenja, uključujući potporu poboljšanju prometne povezanosti zadarskih otoka s gradom.

Mjera 2.2.1. Modernizacije i otpornosti komunalne infrastrukture

Nositelj: Grad Zadar, komunalna poduzeća u vlasništvu grada Zadra

Mjera je usmjerena na unapređenje i modernizaciju komunalne infrastrukture Grada Zadra radi osiguranja njezina učinkovitog i pouzdanog funkcioniranja u uvjetima povećanih opterećenja, osobito tijekom turističke sezone. Cilj je povećati kapacitete sustava, unaprijediti kvalitetu usluge te osigurati dugoročnu održivost komunalnih sustava.
Aktivnosti obuhvaćaju modernizaciju vodovodne infrastrukture, kao i odvodnje, unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom kroz povećanje kapaciteta i radne snage u vršnim mjesecima, optimizaciju prikupljanja i obradu otpada, modernizaciju energetske i prometne infrastrukture te uvođenje digitalnih i pametnih rješenja za upravljanje komunalnim sustavima. Provedba mjere temelji se na koordinaciji nadležnih gradskih odjela, komunalnih društava i drugih relevantnih dionika, uz faznu realizaciju i redovito praćenje učinkovitosti ulaganja.
TZ će u okviru ove mjere sustavno prikupljati povratne informacije turista i turističkog sektora o stanju komunalne infrastrukture, izrađivati preporuke za nadležne gradske službe te provoditi edukacije o odgovornom korištenju komunalnih resursa tijekom sezone. Kroz redovitu komunikaciju, informiranje i sudjelovanje u radnim skupinama, TZ će zagovarati potrebna poboljšanja i doprinositi boljoj pripremi destinacije za vršna opterećenja.

Mjera 2.2.2. Zaštite i odgovorno korištenja obalnih zona i javnih površina

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na sustavno upravljanje, zaštitu i održivo korištenje obalnog pojasa i javnih površina na području Grada Zadra, s ciljem očuvanja prostora kao javnog dobra, zaštite krajobraznih i ambijentalnih vrijednosti te osiguravanja ravnoteže između potreba lokalnog stanovništva i turističkih aktivnosti.
Aktivnosti obuhvaćaju unapređenje planskih i regulatornih mehanizama u okviru nadležnosti Grada, nadzor nad korištenjem pomorskog dobra i javnih površina te jasno definiranje uvjeta i kriterija za privremeno korištenje prostora (terase, montažni objekti, događanja i dr.). Poseban

naglasak stavlja se na sprječavanje prekomjerne komercijalizacije, očuvanje vizualnog identiteta prostora te osiguravanje javne dostupnosti obale i ključnih javnih površina. U okviru mjere propisat će se obveza izrade krajobraznog idejnog rješenja za sve veće prometne i obalne zahvate, kojim se osigurava zaštita prostora, unapređenje estetske vrijednosti i integracija zelene komponente u skladu s ambijentalnim i krajobraznim obilježjima područja. U ovom planskom razdoblju predviđa se izrada konceptualnih i projektnih rješenja za uređenje i krajobrazno oblikovanje dužobalne šetnice od Gaženice do Petrčana, s ciljem dugoročnog povezivanja obalnih zona u kontinuiranu, ozelenjenu i javno dostupnu rekreacijsku cjelinu koja doprinosi kvaliteti života stanovnika, atraktivnosti destinacije i ukupnog zadovoljstva turista.
Predviđa se uspostava sustava prikupljanja i analize podataka o opterećenosti gradskih plaža, njihovu infrastrukturnom stanju, kvaliteti mora i razini ponude, kao podloga za izradu cjelovitog Plana upravljanja plažama kojim će se definirati kapaciteti, standardi uređenja i modeli korištenja prostora. Na temelju izrađenog plana pristupit će se postupnom uređenju gradskih plaža na potezu od Punte Bajlo do Petrčana. Uređenje će uključivati krajobrazno oblikovanje prostora, stvaranje zelenih oaza i zasjenjenih zona, unapređenje komunalne i sanitarne infrastrukture te primjenu rješenja koja sprječavaju prekomjernu komercijalizaciju i devastaciju obalnog pojasa. Provedba mjere podrazumijeva i kontinuirano praćenje stanja plaža, kvalitete mora i razine opterećenja, uz redovitu evaluaciju učinaka uređenja radi dugoročnog očuvanja prirodnih vrijednosti i osiguravanja ravnoteže između rekreacijske, turističke i javne funkcije obale.
Mjera uključuje sustavno praćenje stanja i opterećenja obalnih zona, redovitu evaluaciju učinaka korištenja prostora te jačanje koordinacije nadležnih gradskih odjela i komunalnih društava. U suradnji s Turističkom zajednicom, organizacijama civilnog društva i drugim relevantnim dionicima provode se informativne i edukativne aktivnosti usmjerene na podizanje svijesti o odgovornom korištenju prostora, kao i inicijative za očuvanje čistoće i uređenosti obalnog područja.

Mjera 2.2.3. Podrška razvoju održivih prometnih rješenja, informiranje i usmjeravanje posjetitelja

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na razvoj održivog, protočnog i sigurnog prometnog sustava koji smanjuje prometna opterećenja, potiče korištenje javnog prijevoza i alternativnih oblika mobilnosti te unapređuje iskustvo boravka u destinaciji. Grad Zadar, u okviru svojih nadležnosti, planira i provodi mjere unapređenja javnog prijevoza, razvoja pješačke i biciklističke infrastrukture, uvođenja sezonskih i dodatnih *shuttle* linija te uspostave sustava park & ride radi rasterećenja najopterećenijih zona. U sklopu modernizacije sustava predviđena je i postupna nabava električnih autobusa, čime se doprinosi smanjenju emisija CO_2 i povećanju energetske učinkovitosti javnog prijevoza. Potaknut će se i aktivno promovirati uspostava dužobalne brodske linije na relaciji Petrčane – Kožino – Diklo – Poluotok – Gaženica, s ciljem poboljšanja povezanosti obalnih naselja, rasterećenja cestovnog prometa te unaprjeđenja održive i atraktivne mobilnosti za stanovnike i posjetitelje. U okviru ove mjere uključit će se i aktivnosti optimizacije prometne regulacije u sezoni, primjenu digitalnih rješenja za praćenje prometa i informiranje u stvarnom vremenu te koordinaciju s prijevoznicima i drugim relevantnim dionicima. Kao aktivnost predviđa se razvoj Gaženice kao intermodalnog prometnog čvorišta koje integrira pomorski, autobusni i biciklistički prijevoz, čime se osigurava učinkovitije presjedanje, bolja povezanost grada i otoka te poticanje održivih oblika mobilnosti za stanovnike i posjetitelje.
Predviđa se uspostava nove zone za održavanje kulturnih i zabavnih događanja izvan Poluotoka, s ciljem rasterećenja povijesne jezgre, smanjenja buke i pritiska na stambene zone te osiguravanja bolje prometne dostupnosti i funkcionalnijih infrastrukturnih uvjeta za organizaciju većih manifestacija.
Mjera obuhvaća i sustavno informiranje i usmjeravanje posjetitelja putem fizičke i digitalne signalizacije, mobilnih aplikacija, informativnih materijala i kampanja koje promoviraju "car-free" kretanje i korištenje održivih oblika prijevoza. U suradnji s Turističkom zajednicom i turističkim sektorom prikupljaju se povratne informacije od turista i lokalnog stanovništva o prometnim izazovima te se one integriraju u daljnje planiranje i prilagodbu sustava.

Provedbom ove mjere osigurava se smanjenje prometnih zagušenja, bolja raspodjela posjetitelja u prostoru, povećanje sigurnosti svih sudionika u prometu te postupno smanjenje emisija stakleničkih plinova u sektoru prometa.

Mjera 2.2.4. Podrška poboljšanju infrastrukture i povezanosti zadarskih otoka

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na unapređenje infrastrukturnih uvjeta i prometne povezanosti zadarskih otoka s ciljem osiguravanja njihovog turističkog razvoja, ravnomjernog turističkog razvoja u Gradu Zadru uz istovremeno podizanja kvalitete života otočnog stanovništva.
Grad Zadar, u okviru svojih nadležnosti, koordinira planiranje i unapređenje komunalne i javne infrastrukture na otocima, potiče modernizaciju lučke i pristanišne infrastrukture te zagovara poboljšanje pomorske povezanosti prema nadležnim državnim i regionalnim tijelima. Mjera uključuje potporu uvođenju dodatnih i frekventnijih brodskih linija, osobito izvan glavne sezone i u razdobljima održavanja otočnih događanja, kao i prilagodbu voznih redova potrebama stanovnika i posjetitelja. U svrhu potpore otočnim manifestacijama, Turistička zajednica Grada Zadra može, sukladno prethodno definiranim programima, sudjelovati u modelu sufinanciranja privremenih ili dodatnih brodskih linija, čime se osigurava usklađenost prometne povezanosti s programima događanja i potiče ravnomjerniji razvoj otočnog prostora. Poseban naglasak stavlja se na osiguravanje cjelogodišnje dostupnosti otoka, povećanje funkcionalnosti javnih usluga te razvoj održivih modela mobilnosti.
Provedbom mjere doprinosi se smanjenju prometne izoliranosti otoka, boljoj dostupnosti osnovnih i turističkih sadržaja te uravnoteženom i dugoročno održivom razvoju turizma na otočnom prostoru Grada Zadra.

Cilj 2.3. Otpornost turizma na klimatske rizike

Ovaj cilj usmjeren je na jačanje sposobnosti destinacije da se prilagodi klimatskim promjenama i smanji ranjivost na ekstremne vremenske pojave, porast temperatura, erozijske procese te pritisak na prirodne resurse. Grad Zadar i Turistička zajednica, svaki u okviru svojih nadležnosti i djelokruga rada, partnerski djeluju na usklađivanju turističkog razvoja s predviđenim klimatskim trendovima, osobito u području održivog planiranja i uređenja prostora te zaštite morskih i obalnih ekosustava. Ključni elementi cilja uključuju poticanje razvoja zelene i klimatizacijske infrastrukture u turističkim zonama, odgovorno upravljanje vodnim resursima tijekom vršnih opterećenja, te prilagodbu turističkih proizvoda uvjetima koje donosi sve toplija klima. Važna je i edukacija turističkih dionika te uspostava učinkovitih protokola kako bi se unaprijedila otpornost turističkog sustava. Kroz ove mjere destinacija jača svoju otpornost, podiže kvalitetu boravka i dugoročno osigurava održivu konkurentnost.

Mjera 2.3.1. Jačanje klimatske otpornosti obalne i morske zone

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na jačanje klimatske otpornosti obalne i morske zone Grada Zadra s ciljem očuvanja prirodnih resursa koji čine temelj turističke atraktivnosti i konkurentnosti destinacije. Očuvanje kvalitete mora, plaža, podmorja i krajobraza preduvjet je održivog razvoja turizma i dugoročnog pozicioniranja Zadra kao kvalitetne mediteranske destinacije. Grad Zadar integrira mjere prilagodbe klimatskim promjenama u planiranje i upravljanje obalnim prostorom, s posebnim naglaskom na zaštitu turistički najvrjednijih zona, sprječavanje erozije obale, očuvanje kvalitete mora i smanjenje degradacije podmorja. Aktivnosti uključuju izradu stručnih podloga, praćenje stanja obalnih i morskih ekosustava te provedbu projekata usmjerenih na zaštitu i obnovu prirodnih vrijednosti koje izravno utječu na turistički doživljaj i sigurnost boravka.
U suradnji s Turističkom zajednicom, turističkim sektorom i lokalnom zajednicom provode se edukativne i komunikacijske aktivnosti kojima se potiče odgovorno korištenje obalnog prostora, smanjenje pritiska na osjetljive zone te razvoj održivih turističkih praksi. Turistička zajednica kroz promociju i partnerske inicijative doprinosi jačanju svijesti o važnosti očuvanja morskih i obalnih ekosustava kao ključne komponente turističkog identiteta destinacije. Provedbom mjere osigurava se dugoročna zaštita prirodnih resursa, očuvanje kvalitete turističke ponude te

povećanje otpornosti destinacije na klimatske izazove, čime se štiti gospodarska održivost turizma kao jedne od strateških djelatnosti Grada Zadra.

Mjera 2.3.2. Održivo upravljanje vodnim resursima u vršnim opterećenjima

Nositelj: Grad Zadar, komunalna poduzeća u vlasništvu grada Zadra

Mjera je usmjerena na sustavno i odgovorno upravljanje vodnim resursima tijekom razdoblja vršne potrošnje u ljetnim mjesecima, kada turistički promet značajno povećava opterećenje sustava vodoopskrbe. Cilj je osigurati stabilnu, sigurnu i kontinuiranu opskrbu vodom uz istodobno smanjenje pritiska na komunalnu infrastrukturu i očuvanje raspoloživih resursa.

Grad Zadar osigurava strateško planiranje i koordinaciju aktivnosti, dok komunalna poduzeća provode operativno upravljanje sustavom vodoopskrbe, uključujući kontinuirano praćenje potrošnje, analizu vršnih opterećenja, optimizaciju upravljanja mrežom te smanjenje gubitaka u sustavu. Poseban naglasak stavlja se na unapređenje infrastrukture u područjima s izraženim sezonskim opterećenjem, uključujući otočna naselja.

Mjera obuhvaća i provedbu informativnih i edukativnih aktivnosti usmjerenih na racionalnu potrošnju vode, posebno prema turističkom sektoru i pružateljima smještaja. U suradnji s Turističkom zajednicom potiče se primjena učinkovitijih tehnoloških i organizacijskih rješenja u turističkim objektima, osobito na otocima gdje je sustav opskrbe dodatno osjetljiv, čime se doprinosi smanjenju potrošnje i dugoročnoj održivosti resursa.

Aktivnosti uključuju kontinuirano praćenje i analizu potrošnje vode u vršnim razdobljima, optimizaciju upravljanja vodoopskrbnim sustavom, plansko unapređenje infrastrukture u sezonski opterećenim zonama, osobito na otocima. Dodatno, provode se informativne i edukativne aktivnosti usmjerene na racionalnu potrošnju vode u turističkom sektoru te poticanje primjene učinkovitijih tehnoloških rješenja u smještajnim i ugostiteljskim objektima.

Provedbom mjere osigurava se otporniji i učinkovitiji sustav vodoopskrbe, smanjuje rizik poremećaja tijekom vršnih turističkih razdoblja te čuva kvaliteta usluge kao važan element konkurentnosti destinacije.

Mjera 2.3.3. Prilagodba turističkih proizvoda klimatskim uvjetima

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Ova mjera potiče razvoj turističkih sadržaja prilagođenih sve višim temperaturama i promijenjenim obrascima boravka na otvorenom. Naglasak je na poticanju večernjih i noćnih programa, aktivnostima u hladu, klimatiziranim indoor sadržajima te razvoju ruta i itinerara koji izbjegavaju najtoplije dijelove dana. Posebno važan element je stvaranje i označavanje *cool spot* lokacija koje čine zone sa sjenom, zelenilom, vodom ili klimatizacijom, a koje posjetiteljima osiguravaju ugodnije i sigurnije kretanje kroz destinaciju. Istodobno se promiču preporuke za siguran boravak na otvorenom, kako bi se prilagodba klimatskim promjenama odrazila i na zadovoljstvo i kvalitetu doživljaja, ali i na zaštitu zdravlja posjetitelja.

Mjera 2.3.4. Razvoj zelene i klimatizacijske infrastrukture u turističkim zonama Grada Zadra

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na razvoj zelene i klimatizacijske infrastrukture u turističkim zonama Grada Zadra s ciljem ublažavanja učinaka toplinskih valova, smanjenja urbanih toplinskih otoka te unapređenja kvalitete boravka stanovnika i posjetitelja. Poseban naglasak stavlja se na očuvanje funkcionalnosti i atraktivnosti javnih i obalnih prostora tijekom vršnih turističkih razdoblja.

Grad Zadar u okviru svojih nadležnosti planira i provodi uvođenje konkretnih rješenja ublažavanja toplinskih učinaka, uključujući sustavnu sadnju stabala i autohtonog zelenila, stvaranje hladnih zona i ozelenjenih koridora, postavljanje sjenila, pergola i nadstrešnica te ugradnju urbane opreme prilagođene visokim temperaturama i intenzivnoj uporabi tijekom ljetnih mjeseci. Ova rješenja prioritetno se implementiraju na lokacijama s izraženim toplinskim opterećenjem, osobito u najfrekventnijim turističkim i javnim zonama.

Mjera uključuje integriranje zelene infrastrukture u prostorno-plansku dokumentaciju i projekte uređenja turističkih zona, kao i koordinaciju s komunalnim službama, Turističkom zajednicom i lokalnom zajednicom radi identifikacije prioritetnih lokacija.

Provedbom mjere doprinosi se smanjenju toplinskih opterećenja, povećanju atraktivnosti i ugodnosti javnih prostora te jačanju klimatske otpornosti i konkurentnosti Grada Zadra kao mediteranske turističke destinacije. Kroz ove aktivnosti doprinosi se većoj atraktivnosti javnih površina i boljem iskustvu boravka za posjetitelje i stanovnike.

Postavljeni ciljevi i pripadajuće im mjera svojim ostvarenjem dovesti će do unaprjeđenja održivosti destinacije što će mjeriti pokazateljima u prikazanima u tablici u nastavku.

Tablica 39. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Stvaranje otpornog turizma u Gradu Zadru

Prioritet 2.	Pokazatelj	Pokazatelj (početak razdoblja)	Pokazatelj (kraj razdoblja)
Stvaranje otpornog turizma u Gradu Zadru	Razvoj GIS baze za praćenje razvoja turizma	0	1
	Razvoj jedinstvenog sustava za prikupljanje podataka održivog razvoja turizma	0	1
	Izrađen jedinstveni plan upravljanja krizama	0	1
	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	2,49	2,4
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	344	300
	Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	Ne postoji	Dostupni podatci
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 38,99% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 30% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Udio otpadnih voda od noćenje turista u destinaciji (%)	8,71	8,00
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	81,55% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	70% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	39,45% ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)	50% ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji

			(protočnost prometa, parkirališta)
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsna	Izvrsna
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Izvrsna	Izvrsna
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsna	Izvrsna
	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	0,000043	0,00005
	Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	397 djelatnika 121 vozilo za prikupljanje otpada 64 vozila ostale namjene	420 djelatnika 150 vozila za prikupljanje otpada 70 vozila ostale namjene
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	68,45% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	50% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Prioritet 3.	Turistički razvoj Grada Zadra temeljem na inovacijama

Kako bi Zadar ostvario puni potencijal svojih kulturnih, kreativnih i suvremenih resursa, potrebno je sustavno poticati razvoj novih doživljaja, jačati digitalne kapacitete i unaprijediti suradnju među dionicima. Inovacije u turizmu ne proizlaze samo iz pojedinačnih ideja, već iz koordiniranog pristupa koji povezuje kreativne sektore, tehnologiju, destinacijski menadžment i lokalnu zajednicu. Zadar se u svom razvoju opredjeljuje za turizam namijenjen svima, stvarajući proizvode i iskustva koja su dostupna, uključiva i prilagođena različitim potrebama i mogućnostima posjetitelja. U tom kontekstu, ciljevi unutar ovog prioriteta usmjereni su na poticanje kreativnosti, izgradnju digitalno integrirane i svima pristupačne destinacije, razvoj učinkovitih modela suradnje te oblikovanje turističkih proizvoda visoke dodane vrijednosti koji će osigurati dugoročnu prepoznatljivost i konkurentnost Zadra.

Cilj 3.1. Poticanje inovacija i kreativnosti u turizmu
Ovaj cilj usmjeren je na razvoj inovativnih, kreativnih i tehnološki naprednih turističkih doživljaja koji jačaju prepoznatljivost Zadra i podižu kvalitetu iskustva turista. Naglasak je na modernim interpretacijskim modelima, digitalnim rješenjima i inovativnim konceptima koji nadilaze tradicionalni turistički pristup. Posebno se potiče uključivanje kulturnog, kreativnog i tehnološkog sektora u zajedničko oblikovanje novih proizvoda, kao i razvoj pristupačnih turističkih sadržaja namijenjenih osobama s invaliditetom. Zadar se time opredjeljuje za turizam namijenjen svima, stvarajući destinaciju koja je suvremena, inkluzivna i usklađena s potrebama različitih skupina posjetitelja.
Mjera 3.1.1. Digitalna transformacija turističkih doživljaja i baštine
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na razvoj suvremenih turističkih doživljaja i unapređenje interpretacije kulturne i prirodne baštine kroz primjenu digitalnih i tehnoloških rješenja. Cilj je povećati interaktivnost, dostupnost i kvalitetu informiranja posjetitelja, posebice u segmentu kulture i baštine, te prilagoditi destinaciju potrebama modernih ciljnih skupina. Primjenom AR/VR tehnologija, interaktivnih storytelling platformi, multimedijalnih vodiča i virtualnih tura obogaćuje se interpretacija baštinskih vrijednosti te stvaraju novi, atraktivni oblici prezentacije koji nadilaze tradicionalne modele turističke interpretacije .Poticat će se razvoj i primjena digitalnih rješenja u suradnji s kulturnim institucijama, tehnološkim partnerima i kreativnim sektorom, uz koordiniranu promociju i osiguravanje njihove veće vidljivosti. Aktivnosti uključuju digitalizaciju muzejskih i arhivskih sadržaja, razvoj AR interpretacija povijesnih i prirodnih lokaliteta, izradu interaktivnih multimedijalnih platformi te postavljanje QR kodova i solarnih digitalnih info točaka u destinaciji, posebice na prepoznatim atrakcijama. Time se posjetiteljima, s posebnim naglaskom na međunarodne goste, mlađe generacije i osobe s invaliditetom, omogućuje bogatiji, personaliziran i pristupačan doživljaj baštine.
Mjera 3.1.2. Uključivanje kulturnog, kreativnog i umjetničkog sektora u razvoj turističkih proizvoda
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra, kulturne institucije (muzeji, galerije...), udruge
Ova mjera naglašava važnost povezivanja kulturnog i kreativnog sektora s turističkom ponudom kako bi se stvorili autentični, identitetski prepoznatljivi i suvremeni turistički sadržaji. Umjetnici, dizajneri, muzeji, kreativne industrije i turistički akteri mogu zajednički oblikovati iskustva koja obogaćuju doživljaj destinacije i doprinose razvoju održive kulturne scene. Ojačana suradnja između kreativnog i turističkog sektora može rezultirati novim kulturnim instalacijama, interpretacijskim sadržajima, craft radionicama i suvremenim umjetničkim programima koji privlače i turiste i lokalnu zajednicu tijekom cijele godine. U okviru ove mjere kao aktivnosti organizirat će se tematski radni sastanci i razvojne radionice radi oblikovanja integriranih turističkih proizvoda u suradnji kulturnog i turističkog sektora.

Osiguravat će se institucionalna i financijska potpora razvoju interpretacijskih programa, autorskih vođenja, umjetničkih instalacija, kreativnih radionica, tematskih ruta i cjelogodišnjih manifestacija koje povezuju baštinu i suvremeno stvaralaštvo. Aktivnosti će obuhvatiti i promociju razvijenih proizvoda putem komunikacijskih kanala Turističke zajednice te umrežavanje s regionalnim i međunarodnim partnerima radi razmjene dobrih praksi.

Mjera 3.1.3. Razvoj pristupačnih turističkih proizvoda i baze dostupnosti za osobe s invaliditetom

Nositelj: Grad Zadar, Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na sustavno jačanje inkluzivnosti turističke ponude Zadra kroz unapređenje pristupačnosti infrastrukture, javnih prostora, turističkih atrakcija i usluga te razvoj turističkih proizvoda prilagođenih osobama s invaliditetom. S obzirom na nedostatak jedinstvenih i pouzdanih podataka o pristupačnosti atrakcija, javnih površina, prometne infrastrukture i smještajnih objekata, uspostavit će se sveobuhvatna baza podataka o dostupnosti. Baza će obuhvatiti fizičke, digitalne i komunikacijske elemente pristupačnosti (pristup objektima, sanitarni čvorovi, taktilne i zvučne oznake, pristupačnost mrežnih stranica, prilagođeni informativni materijali i dr.).

Grad Zadar, u okviru svojih upravnih i razvojnih ovlasti, koordinirat će proces prikupljanja podataka, definiranje standarda pristupačnosti te poticati prilagodbu javne infrastrukture i objekata u svojoj nadležnosti. Grad će također osigurati institucionalnu podršku i međusektorsku suradnju s ustanovama, trgovačkim društvima i udrugama osoba s invaliditetom.

Turistička zajednica grada Zadra bit će zadužena za uključivanje turističkog sektora u proces prikupljanja podataka, poticanje razvoja pristupačnih turističkih proizvoda i iskustava te promociju Zadra kao inkluzivne destinacije u skladu s međunarodnim smjernicama *„Tourism for All"*. TZ će integrirati podatke o pristupačnosti u promotivne kanale, digitalne platforme i informacijske materijale. Na temelju prikupljenih podataka poticat će se razvoj tematski oblikovanih turističkih iskustava prilagođenih različitim vrstama invaliditeta (motoričkim, senzoričkim, intelektualnim i dr.), čime Zadar gradi identitet društveno odgovorne i svima dostupne destinacije.

Cilj 3.2. Razvoj digitalno integrirane destinacije

Cilj 3.2. usmjeren je na uspostavu digitalno povezanog i tehnološki naprednog sustava koji omogućuje učinkovitije upravljanje turističkim tokovima, bolju vidljivost ponude i kvalitetnije iskustvo posjetitelja. Fokus je na razvoju zajedničkih digitalnih platformi, integraciji podataka i modernim rješenjima koja unapređuju informiranje, navigaciju i interpretaciju te olakšavaju suradnju dionika u turizmu.

U ostvarenju ovog cilja Zadar se oslanja na postojeću digitalnu infrastrukturu i pametna rješenja koja je Grad već razvijao u području javnog prijevoza, upravljanja prometom, urbanih servisa i digitalnih usluga. Ta rješenja služe kao snažna podloga za nadogradnju turističkim funkcijama, uključujući digitalnu signalizaciju, integrirane informacijske sustave i alate za praćenje opterećenosti prostora. Korištenjem ovih tehnologija može se unaprijediti navigacija posjetitelja, povećati dostupnost informacija i omogućiti donošenje informiranih odluka o upravljanju turističkim tokovima tijekom cijele godine.

Razvojem digitalno integrirane destinacije Grad Zadar jača svoju prepoznatljivost kao moderna, inovativna i organizirana turistička sredina koja tehnologiju koristi za održivi razvoj, kvalitetnije iskustvo posjetitelja i učinkovitije upravljanje turizmom.

Mjera 3.2.1. Integrirani sustav podataka i pametna rješenja za upravljanje turističkim tokovima

Nositelj: Grad Zadar

Mjera je usmjerena na razvoj jedinstvenog digitalnog sustava koji prikuplja, analizira i povezuje podatke iz različitih izvora te na implementaciju pametnih tehnologija za upravljanje javnim prostorom i turističkim tokovima. Integracijom podataka o kretanju posjetitelja, prometu, opterećenju plaža i javnih prostora omogućuje se pravovremeno reagiranje na vršna opterećenja, bolja organizacija prometa, sigurniji boravak posjetitelja i veća kvaliteta upravljanja destinacijom. Pametna rješenja doprinose optimizaciji korištenja prostora i resursa te stvaraju

temelje za donošenje informiranih strateških i operativnih odluka. Cilj ove mjere je stvoriti SMART turističku destinaciju Grad Zadar. U okviru ove mjere predviđa se i izrada aplikacije „Smart destinacija“ namijenjene turistima i lokalnom stanovništvu, koja će objedinjavati ažurne informacije o trajektnim i autobusnim linijama, dostupnosti zdravstvenih i hitnih službi, digitalne karte svih naselja te pregled pružatelja usluga na kopnu i otocima. Aplikacija će biti povezana s jedinstvenom destinacijskom data-platformom koja integrira podatke iz IoT sustava, javnih WiFi mreža, mobilnih operatera i CRM alata, omogućujući Gradu i Turističkoj zajednici naprednije upravljanje, analitiku i donošenje odluka temeljenih na podatcima. U ovom strateškom periodu predviđa se napraviti pripremne radnje kako bi u narednom periodu ova aplikacija bila u potpunosti operativna. Sustavna evaluacija iskustva posjetitelja provodit će se kontinuirano putem QR kodova postavljenih u naseljima i na ključnim lokacijama, kratkih digitalnih anketa te ciljnih istraživanja među trajektnim putnicima, čime će se osigurati pravovremene i relevantne povratne informacije za daljnje unaprjeđenje ponude
Mjera 3.2.2. Jačanje digitalne pismenosti
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na podizanje digitalne pismenosti i operativne spremnosti turističkih dionika, uključujući iznajmljivače, ugostitelje, kulturne institucije i širu lokalnu zajednicu, kako bi se osigurala bolja upotreba digitalnih alata u promociji, upravljanju i komunikaciji s gostima. Kroz ciljane edukacije i praktične radionice dionicima će se omogućiti kvalitetnije korištenje alata za digitalni marketing, online nastup, upravljanje recenzijama, rad sa zajedničkim destinacijskim platformama te primjenu osnovnih principa digitalne transformacije. Izrada online priručnika i vodiča dodatno će olakšati usvajanje znanja i osigurati dugoročnu održivost učinaka mjere.

Cilj 3.3. Razvoj turističkih proizvoda visoke dodane vrijednosti
Ulaganje u turističke proizvode visoke dodane vrijednosti ključno je za jačanje konkurentnosti Zadra, produženje sezone i privlačenje tržišnih segmenata veće platežne moći. Iako grad raspolaže izrazito bogatim kulturnim resursima, kreativnim inicijativama, gastronomijom, aktivnim i outdoor ponudama, njihova tržišna valorizacija još uvijek nije u potpunosti ostvarena. Cilj je stoga razvoj autentičnih, tematski specijaliziranih i integriranih doživljaja koji povezuju grad, prigradska područja i otoke te stvaranje kvalitetnih proizvoda koji nadilaze osnovni motiv „sunce i more“. Poseban naglasak stavlja se na jačanje kvalitete sadržaja, profesionalizaciju ponude i razvoj premium iskustava koja doprinose većoj potrošnji, prepoznatljivosti i reputaciji destinacije.
Mjera 3.3.1. Razvoj tematskih i specijaliziranih turističkih proizvoda visoke dodane vrijednosti
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Ova mjera usmjerena je na razvoj autentičnih i visokokvalitetnih turističkih proizvoda koji se temelje na kulturi, kreativnosti, gastronomiji, outdoor doživljajima, nautici, wellnessu i suvremenom identitetu Zadra. Cilj je oblikovati prepoznatljive i diferencirane doživljaje koji povećavaju vrijednost boravka, privlače goste veće platežne moći i doprinose cjelogodišnjoj turističkoj aktivnosti. Poseban naglasak stavlja se na profesionalnu interpretaciju, kvalitetu sadržaja i stvaranje proizvoda koji ističu jedinstvene karakteristike destinacije. U okviru mjere potiče se razvoj kulturnih i baštinskih ruta, premium eno-gastro iskustava, kreativnih radionica i programa, plovnih ruta za nautičare, wellness i vitality sadržaja, visokokvalitetnih vodičkih tura, City-brake aranžmana, doživljaja Mediteranskog životnog stila, te outdoor i aktivnih proizvoda višeg ranga. Time se gradi raznolika i prepoznatljiva ponuda visoke dodane vrijednosti koja jača identitet grada i povećava tržišnu konkurentnost destinacije. Uz to, TZ će intenzivno poticati jačanje ponude namijenjene gostima veće platežne moći kroz razvoj luksuznih i personaliziranih iskustava, ekskluzivnih događanja i visokokvalitetnih usluga. Obuhvaća *premium* vodičke usluge, VIP pristup kulturnim sadržajima, privatne doživljajne pakete, *boutique* charter i nautičku ponudu te poslovna događanja manjeg obujma, uz naglasak na cjelogodišnje pozicioniranje Zadra kao destinacije izvrsnosti.
Mjera 3.3.2. Razvoj integriranih doživljajnih paketa koji povezuju grad i otoke

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na oblikovanje integriranih turističkih doživljaja koji povezuju kulturne, prirodne, outdoor i eno-gastro resurse grada, prigradskih područja i zadarskih otoka. Cilj je produžiti boravak gostiju, potaknuti veću potrošnju i uravnotežiti turističke tokove izvan najopterećenijih zona. Naglasak je na razvoju tematskih paketa koji uključuju više pružatelja usluga te nude jedinstvena iskustva, od interpretacije baštine na Poluotoku, do aktivnih doživljaja i autentičnih otočnih proizvoda. TZ Grada Zadra poticat će suradnju među dionicima, promociju novih doživljajnih paketa i jačanje njihove tržišne prisutnosti tijekom cijele godine.
Mjera 3.3.3. Podrška razvoju premium eno-gastro proizvoda i lokalnih brendova
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra, TD Tržnice Zadar
Ova mjera potiče razvoj gastronomskih iskustava temeljenih na lokalnim namirnicama, eno-gastro tradiciji i prepoznatljivim zadarskim brendovima. Povezivanjem ugostitelja, vinara, sommeliera, OPG-ova, ribara, lokalnih proizvođača i kreativnog sektora razvijaju se eno-gastro rute, degustacijski programi, cooking class iskustva i tematska događanja koja unapređuju kvalitetu ponude i potiču veću potrošnju. Poseban naglasak stavlja se na proizvode i priče vezane uz maraschino, marašku, maslinovo ulje, ribarsku baštinu na otocima i vinograde u zaleđu kao autentične diferencijatore destinacije. TZ Grada Zadra organizirat će i edukativne izlete i programe profesionalnog razvoja za kuhare, sommeliere i kreatore proizvoda, s ciljem inoviranja jelovnika i stvaranja jedinstvenih eno-gastro doživljaja koji ističu lokalni identitet i stvaraju premium percepciju destinacije. U provedbu mjere aktivno će se uključiti gradske tržnice kao autentični prostori susreta proizvođača, ugostitelja i potrošača, kroz organizaciju tematskih sajmova, degustacija i promotivnih događanja usmjerenih na lokalne proizvode i brendove. Tržnice će se pozicionirati i kao interpretacijske točke eno-gastro identiteta destinacije, kroz označavanje podrijetla proizvoda, prezentaciju tradicionalnih namirnica te suradnju s kuharima i proizvođačima u razvoju novih premium ponuda.

Kroz mjere i aktivnosti povezane s njima doći će do ostvarivanje postavljenih ciljeva vezanih uz Prioritet 3., što će se mjeriti pokazateljima ostvarenja prikazanim u tablici u nastavku.

Tablica 40. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Turistički razvoj Grada Zadra temeljem na inovacijama

Prioritet 3.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Turistički razvoj Grada Zadra temeljem na inovacijama	Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom (%)	83	90
	Udio pristupačnih smještajnih jedinica u ukupnom broju smještajnih jedinica (%)	Nema podatka	Postoji podatak
	Prosječna dnevna potrošnja turista (EUR)	Nema podataka	150,00 EUR
	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima	50 atrakcija na 0,5 km^2 poluotoka	55 atrakcija na 0,5 km^2 poluotoka

	destinacije/definiranim zonama		
	Koncentracija događanja i večernjih zabavnih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Nema podataka	Postoji podatak
	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	DA	DA, unaprijeđen i dostupniji
	Oštećenja/degradacija baštine uslijed turističke aktivnosti	Nema oštećenja na UNESCO baštini	Nema oštećenja na UNESCO baštini

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Prioritet 4.	**Ublažavanje pritisaka turizma na prostor i lokalnu zajednicu**

Kako bi se učinkovito odgovorilo na utvrđene pritiske turizma na prostor i svakodnevni život stanovnika, potrebno je uspostaviti ciljani set mjera koje će osigurati uravnotežen razvoj destinacije uz očuvanje identiteta lokalne zajednice. Prioritet se provodi kroz ciljeve koji su usmjereni na očuvanje kvalitete života u najopterećenijim područjima, jačanje uloge lokalne baštine i vrijednosti u turističkoj ponudi te unapređenje participativnog upravljanja koje uključuje stanovnike u donošenje odluka. Takav pristup omogućava da turizam ostane poželjna aktivnost koja doprinosi društvenoj koheziji, ponosu zajednice i zaštiti kulturnog krajolika, uz smanjenje negativnih učinaka na prostor i lokalno stanovništvo.

Cilj 4.1. Smanjenje negativnih učinaka turizma na svakodnevni život stanovnika
Cilj je usmjeren na očuvanje kvalitete života stanovnika u zonama najvećeg turističkog opterećenja kroz razvoj komunikacijskih i operativnih mehanizama koji potiču odgovorno ponašanje posjetitelja, osiguravaju visoku razinu sigurnosti te omogućuju učinkovitu razmjenu informacija između građana i nadležnih službi. Fokus je na jačanju suživota lokalne zajednice i turizma, sprječavanju neprimjerenih ponašanja, smanjenju pritisaka na javne površine te pravovremenom upravljanju incidentima i izazovima koji proizlaze iz turističkih aktivnosti. Provedbom mjera unutar ovog cilja jača se povjerenje između stanovnika i turističkog sustava te stvara poželjno okruženje u kojem turizam doprinosi, a ne narušava svakodnevni život zajednice.
Mjera 4.1.1. Promicanje odgovornog ponašanja posjetitelja i suživota u turističkim zonama
Nositelj: Grad Zadar, Turistička Zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na uspostavu sustava poticanja odgovornog ponašanja posjetitelja te očuvanje kvalitete života u turistički opterećenim zonama, osobito na Poluotoku. Kroz jasno definirana pravila korištenja javnih površina i komunalnog reda, kao i primjenu informativnih i preventivnih mjera, Grad će osigurati ravnotežu između turističkih aktivnosti i potreba lokalne zajednice. Uz edukativne i komunikacijske aktivnosti, poruke turistima usmjerene na podizanje svijesti o poštivanju javnog prostora, mira stanara i lokalnih običaja, mjera uključuje i pojačan

nadzor te primjenu prekršajnih sankcija za neprimjereno ponašanje. Time se osigurava bolja ravnoteža između kvalitete života stanovnika i turističkog doživljaja te dugoročno očuvanje urbanog i društvenog identiteta grada.

Mjera 4.1.2. Sustav prijave i upravljanja pritužbama stanovnika

Nositelj: Grad Zadar, komunalna poduzeća u vlasništvu grada Zadra

Ova mjera usmjerena je na poboljšanje komunikacije između stanovnika i turističkog sustava kroz jednostavne i učinkovite kanale za prijavu problema povezanih s turizmom. Uspostavit će se digitalna kontakt točka ili integrirani sustav za prikupljanje pritužbi, sugestija i prijava koje će zatim biti proslijeđene nadležnim službama na postupanje.

Kroz redovitu analizu prikupljenih podataka i povratne informacije stanovnicima, omogućit će se bolje praćenje problematičnih lokacija i ponašanja, brže reakcije te transparentnost u rješavanju izazova koje turizam može stvoriti u svakodnevnom životu zajednice. Time se gradi veće povjerenje i osjećaj uključenosti lokalnog stanovništva u upravljanje turizmom.

Mjera 4.1.3. Suradnja s pružateljima usluga u provedbi pravila ponašanja

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na jačanje uloge pružatelja usluga kao ključnih partnera u promicanju pravila odgovornog ponašanja posjetitelja. U suradnji s turističkim sektorom osigurat će se komunikacijski materijali i smjernice koje će se prenositi turistima u trenutku dolaska, prilikom korištenja usluga ili sudjelovanja u turističkim aktivnostima.

Aktivnosti uključuju edukaciju i distribuciju vizualnih i digitalnih materijala, informiranje o pravilima ponašanja, te razvoj standardiziranih poruka koje će dionici lako integrirati u svoju svakodnevnu komunikaciju s gostima. Takav pristup omogućuje multiplikacijski učinak, gdje svaki pružatelj usluga postaje sudionik u očuvanju javnog reda i kvalitete života u lokalnoj zajednici.

Mjera 4.1.4. Očuvanje i unaprjeđenje sigurnosti u turističkim zonama

Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera je usmjerena na održavanje i jačanje visoke razine sigurnosti posjetitelja i stanovnika, osobito u zoni Poluotoka, na plažama i u područjima povećane turističke frekvencije. Sigurnost obuhvaća javni red, kontrolu rizika i pravovremeno informiranje, ali i percepciju sigurnosti koja snažno utječe na reputaciju destinacije. Aktivnosti će uključivati redovitu suradnju s nadležnim službama, vidljive preventivne mjere i informiranje posjetitelja o pravilima i sigurnom korištenju prostora. Pružit će se potpora u proširenju usluge kružne noćne autobusne linije koja će povezivati ključne gradske zone i turistička područja, s ciljem povećanja sigurnosti, smanjenja individualnog automobilskog prometa te osiguravanja dostupnog i održivog prijevoza u večernjim i noćnim satima.

Kroz koordinirane akcije s policijom, vatrogascima, komunalnim službama, HGSS-om i zdravstvenim sustavom, kao i edukaciju turističkih djelatnika o postupanju u kriznim situacijama, osigurat će se brže reagiranje i smanjenje rizika u javnim prostorima. Sustavno praćenje sigurnosnih pokazatelja i povremene kampanje za posjetitelje doprinijet će očuvanju Zadra kao sigurne i poželjne destinacije za život i posjet.

Cilj 4.2. Očuvanje identiteta i autentičnosti destinacije

Cilj je usmjeren na očuvanje i aktiviranje lokalnog identiteta, tradicijskih vrijednosti i kulturnog krajolika kao temelja autentičnosti destinacije. Snažnije uključivanje lokalne baštine i svakodnevnih običaja u turističku ponudu doprinosi očuvanju karaktera naselja, jačanju ponosa stanovnika te ravnomjernijem razvoju turizma koji je u skladu s vrijednostima i prepoznatljivošću zajednice. Posebna pozornost usmjerena je na otoke, gdje je osjetljivost prostora veća, a uloga baštine ključna za dugoročno očuvanje lokalnog načina života.

Mjera 4.2.1. Aktivacija tradicijskih sadržaja i nematerijalne baštine u turističkoj ponudi
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na valorizaciju i veću vidljivost lokalne nematerijalne baštine kroz turističke sadržaje koji njeguju identitet zajednice i uključuju lokalne sudionike. TZ Grada Zadra poticat će uključivanje kulturno-umjetničkih društava, klapa, zborova, folklornih skupina i drugih dionika u kulturi u turističku ponudu, te bi se tako njihov rad snažnije integrirao u turistička događanja i iskustva dostupna tijekom cijele godine. Posebno će se poticati uključivanje mladih u različite udruge koje njeguju nematerijalnu baštinu kroz organizaciju radionica i natjecanja te potporu gostovanjima. Kroz interpretacijske programe, male kvartovske i otočne manifestacije, prezentacije tradicijskih vještina te tematske ture koje povezuju posjetitelje s pričama lokalne zajednice, baština postaje živa, vidljiva i održiva uz očuvanje njezine autentičnosti i poštovanje prema nositeljima tradicije.
Mjera 4.2.2. Očuvanje, interpretacija i promocija sakralne baštine i duhovne tradicije
Nositelj: Turistička zajednica Grada Zadra
Mjera je usmjerena na jačanje vidljivosti i pristupačnosti bogate sakralne baštine Zadra, uključujući katedralu, crkve i samostane, crkvenu umjetnost, arhive i glazbene tradicije. Kroz razvoj interpretacijskih sadržaja, tematskih ruta, edukativnih programa i digitalne prezentacije omogućuje se kvalitetnije razumijevanje duhovne i kulturne ostavštine koja stoljećima oblikuje identitet grada. Aktivnosti će obuhvatiti suradnju s crkvenim institucijama, kulturnim dionicima i lokalnim zajednicama u kreiranju turističkih programa, unapređenju dostupnosti sakralnih zbirki i muzejskih postava te promociji crkvene umjetnosti kroz specijalizirane događaje i digitalne kanale. Na taj se način potiče održivo upravljanje posjetama i oživljavanje baštine koja i dalje ima ključnu ulogu u društvenom i kulturnom životu grada.
Mjera 4.2.3. Očuvanje karaktera naselja i potpora lokalnim zajednicama u turističkom razvoju
Nositelj: Grad Zadar
Usmjerena je na zaštitu lokalnih funkcija i ambijentalnih vrijednosti u naseljima pod intenzivnim turističkim pritiskom. U okviru mjere dodatno će se unaprijediti orijentacija na život i identitet kvartova kroz poticanje lokalnog sudjelovanja u planiranju prostora i sadržaja. Grad će podržati izradu kvartovskih programa razvoja, uključujući mapiranje mikro-središta s funkcijama poput javnih zelenih površina, društvenih sadržaja i osnovnih usluga, te osnažiti uključivanje mjesnih odbora i građana u odlučivanje o kvartovskim projektima i prioritetima Na ovaj način doprinijet će se kvaliteti života lokalnog stanovništva ali i zadovoljstvu turista koji borave u različitim kvartovima. Aktivnosti nadalje uključuju i promociju lokalnih obrta, kvartovskih sadržaja i društvenih vrijednosti te suradnju s mjesnim odborima u definiranju pravila korištenja prostora u turističke svrhe a u skladu s identitetom zajednice.
Mjera 4.2.4. Održivi razvoj kulturnog krajolika i tradicijskih vrijednosti otok
Nositelj: Grad Zadar, Turistička zajednica Grada Zadra
Otočna naselja u sastavu Grada Zadra predstavljaju njegovu posebnu prostornu i identitetsku vrijednost, oblikujući jedinstvenu kombinaciju urbanog središta i razvedenog arhipelaga koji gradu daje prepoznatljivu mediteransku i pomorsku dimenziju. Stoga je ova mjera usmjerena na očuvanje i aktivno vrednovanje specifičnog otočnog identiteta kroz zaštitu kulturnog krajolika, tradicijskih djelatnosti, lokalnih običaja i autentičnih oblika života, uz osiguravanje ravnoteže između turističkog razvoja i kvalitete života otočnog stanovništva. Aktivnosti u okviru mjere obuhvaćaju izradu smjernica za očuvanje otočnog kulturnog krajolika (suhozidi, maslinici, vinogradi, ribarske luke, tradicijska arhitektura), poticanje obnove i održavanja krajobraznih elemenata te integraciju tih vrijednosti u turističku interpretaciju. Predviđa se razvoj tematskih otočnih staza i interpretacijskih ruta (npr. ribarske, maslinarske, sakralne i krajobrazne rute),

postavljanje diskretne interpretacijske signalizacije kroz solarne digitalne info punktove i QR kodove te izrada digitalnih sadržaja koji prezentiraju povijest i način života otočnih zajednica.
Poticat će se mali lokalni poticajni programi, zajednička promocija otočnih proizvoda te njihovo uključivanje u eno-gastro i doživljajne programe, kao i organizacija autentičnih manifestacija koje valoriziraju ribarsku baštinu, otočne običaje i tradicijske vještine, uz izbjegavanje sadržaja koji stvaraju prekomjerni pritisak na prostor. Dodatno, provodit će se edukativne radionice i programi za lokalno stanovništvo usmjereni na upravljanje malim održivim turističkim inicijativama, očuvanje tradicijskih znanja i prijenos vještina mlađim generacijama. U suradnji s mjesnim odborima osigurat će se redovito praćenje utjecaja turističkih aktivnosti na otočna naselja te prilagodba modela razvoja u skladu s nosivim kapacitetom i specifičnostima svakog otoka.

Mjera 4.2.5. Integrirano upravljanje i održiva turistička valorizacija UNESCO zone

Nositelj: Grad Zadar, Turistička zajednica Grada Zadra

Mjera objedinjuje zaštitu, upravljanje turističkim tokovima i održivu turističku valorizaciju prostora Obrambeni sustav Zadra, s ciljem očuvanja njegove iznimne univerzalne vrijednosti, autentičnosti i integriteta, uz razvoj kvalitetnih kulturno-turističkih sadržaja. Naglasak je na uspostavi uravnoteženog modela koji omogućuje dostupnost prostora posjetiteljima, ali sprječava preopterećenje i degradaciju baštine.
Radi zaštite UNESCO baštine i osiguravanja njezine dugoročne održivosti potrebno je donijeti odgovarajuće planske dokumente za upravljanje turističkim tokovima i korištenjem prostora na području Obrambenog sustava Zadra, kojima će se definirati protokoli upravljanja posjetiteljskim tokovima, modeli monitoringa i zaštite baštine te institucionalne odgovornosti, kao temelj za kasniju primjenu digitalnih alata i pametnih sustava upravljanja.
Aktivnosti u ovoj mjeri po izradi Plana upravljanja posjetiteljima za područje Obrambeni sustav Zadra uključuju definiranje protokola postupanja u razdobljima vršnih opterećenja, uključujući regulaciju događanja i organiziranih dolazaka, razvoj interpretacijskih točaka, tematskih ruta i alternativnih pravca kretanja radi disperzije posjetitelja. Poticat će se kreiranje specifičnih, interpretacijski utemeljenih turističkih proizvoda s ograničenim kapacitetom sudionika i jasno definiranim pravilima korištenja prostora, uz uspostavu sustava kontinuiranog monitoringa opterećenja i korištenje digitalnih alata kao potpore upravljačkim odlukama

Cilj 4.3. Unaprjeđenje suradničkog modela upravljanja turizmom

Kako bi se osiguralo usklađeno, transparentno i održivo upravljanje turizmom, potrebno je razviti strukturiran, otvoren i participativan model u kojem dionici, institucije i lokalna zajednica zajednički oblikuju razvojne smjerove destinacije. Ključ naglaska stavlja se na jačanje međusektorske suradnje, sustavnu razmjenu znanja i podataka te uključivanje stanovnika u procese odlučivanja, što potiče povjerenje i omogućuje bolje usklađivanje turističkih aktivnosti s potrebama zajednice. Širenjem postojećih i razvojem novih platformi, mehanizama koordinacije i stalne komunikacije stvaraju se uvjeti za inkluzivan i strateški usklađen turistički razvoj, temeljen na partnerstvu i odgovornom upravljanju.

Mjera 4.3.1. Razvoj participativnog modela upravljanja turizmom

Nositelj: Grad Zadar, Turistička zajednica Grada Zadra

Ova mjera usmjerena je na uspostavu koordiniranog, transparentnog i participativnog sustava upravljanja turizmom u kojem javni, privatni i civilni sektor, zajedno s lokalnom zajednicom, aktivno sudjeluju u oblikovanju i provedbi razvojnih smjerova destinacije. Predviđa se redovito održavanje tematskih sastanaka i javnih konzultacija, kao i objava sažetih izvješća o stanju turizma i provedbi mjera radi osiguravanja transparentnosti u kojima će sudjelovati predstavnici Grada, Turističke zajednice, gospodarstva, civilnog društva, mjesnih odbora i akademske zajednice.

Razvit će se digitalna platforma za razmjenu podataka i komunikaciju među dionicima, koja će omogućiti dostupnost ključnih pokazatelja održivosti, rezultata istraživanja i informacija o planiranim projektima te služiti kao alat za koordinaciju i transparentno upravljanje. Uspostavom mehanizama periodičnog savjetovanja s lokalnim stanovništvom (ankete, tematske radionice i sl.) i uključivanjem akademske zajednice u procese planiranja jača se povjerenje, unapređuje kvaliteta donošenja odluka i osigurava usklađeno djelovanje svih ključnih aktera.. Cilj je stvoriti funkcionalan model koji omogućuje pravovremenu komunikaciju, dijeljenje znanja, uključivanje u proces upravljanje te koordinaciju aktivnosti vezanih uz turistički razvoj.

Ostvarivanje postavljenih ciljeva i pripadajućih mjera dovesti će do unaprjeđenje održivosti destinacije i prihvatnim kapacitetom primjerenom destinaciji što će se mjeriti pokazateljima u nastavku.

Tablica 41. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Ublažavanje pritisaka turizma na prostor i lokalnu zajednicu

Prioritet 4.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Ublažavanje pritisaka turizma na prostor i lokalnu zajednicu	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	41,19% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	50% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji
	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	0,21	0,18
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	11,01% ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama	8% ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	25,89% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	30% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	11,03% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	15% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora

	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	82,87% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 58,72% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 62,69% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija	85% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 60% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 65% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 38,99% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 30% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	27	25
	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	0,000043	0,00005
	Oštećenja/degradacija baštine uslijed turističke aktivnosti (UNESCO lokalitet)	Nema oštećenja	Nema oštećenja
	Prosječan dnevni broj prekršaja protiv javnog reda i mira u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista u destinaciju	0,94	0,8

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.5. SCENARIJI RAZVOJA

Scenariji predstavljeni u ovom dokumentu predstavljaju alternativne razvojne putanje destinacije Zadar temeljene na ranije prikazanoj analizi stanja, identificiranim izazovima održivosti, ali i smjernicama nacionalne Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine. Scenariji se ne promatraju kao prognoze, već kao alati za strateško odlučivanje i upravljanje razvojem destinacije.

SCENARIJ 1. ***Pad intenziteta turističke potražnje – negativni scenarij***

U okviru ovog scenarija Grad Zadar bilježi pad turističke potražnje, zatvaranje dijela smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta te smanjenje prihoda u cijelom lancu vrijednosti. Grad postaje manje opterećen, ali i ekonomski ranjiviji, uz pad kvalitete života dijela stanovništva ovisnog o turizmu. U okviru vanjskih rizika koji prijete destinaciji, poput recesije na nekim emitivnim turističkih tržištima, klimatskih promjena i visoke inflacije u Hrvatskoj, može doći do stagnacije ili smanjenja potražnje te smanjenja prihoda od turizma. Osim ovih vanjskih rizika do istog ishoda može dovesti i smanjenje kvalitete ponude i konkurentnosti destinacije, čime bi se došlo do gubitka tržišnog udjela u odnosu na konkurentne destinacije koje nude višu vrijednost. Ovako osmišljen scenariji utjecao bi na pad prihoda i stopu zaposlenosti u Gradu Zadru. Istovremeno dio privatnog kapaciteta niže kvalitete vjerojatno bi bio prisiljen zatvoriti se zbog smanjene potražnje. Ovo bi u konačnici dovelo do pada životnog standarda stanovnika, a time i do povećanja nezadovoljstva stanovništva i iseljavanja dijela populacije. Smanjenje prihoda dovodi i do slabijeg ulaganja u infrastrukturu destinacije. Smanjenje turističkih dolazaka, zajedno sa smanjenjem prihoda dovelo bi smanjenja ulaganja u očuvanje i valorizaciju baštine što bi u konačnici dovelo do njezinog propadanja.
Ipak ovaj scenariji ima i svoje prednosti koje su uzrokovane manjim brojem turističkih dolazaka, a to je smanjeni pritisak na okoliš. To može dovesti i do nepokretanja zelene tranzicije nužne za unaprjeđenje ukupne kvalitete destinacije. Ovaj scenarij može se promatrati kao i prilika destinaciji za rekonstrukciju turističke ponude. Promatrana u ovom scenariju destinacija gubi reputaciju na turističkom tržištu, te se time smanjuje njezina ukupne poželjnosti.

Kretanja pokazatelja u okviru ovog scenarija bila bi:

- Prihod po noćenju turista → pad
- Broj noćenja po stanovniku → pad
- Kretanje broja stanovnika → daljnji pad

SCENARIJ 2. ***Nekontrolirani rast turizma – negativan scenarij***

Ovaj scenarij promatra daljnji razvoj turizma u Gradu Zadru u slučaju nastavka nekontroliranog rasta obiteljskog smještaja. Broj dolazaka i noćenja u destinaciji raste, ali bez kvalitativnog iskoraka u turističkoj ponudi. Povećavaju se sezonalnost te pritisci na prostor i infrastrukturu Grada, dok prihod po gostu stagnira ili se smanjuje. Na ovaj način Zadar se razvija u destinaciju masovnog turizma, ponajprije u okviru proizvoda „sunce i more“, uz relativno kratko vrijeme zadržavanja posjetitelja u destinaciji. Nastavak nekontrolirane apartmanizacije, osobito u stambenim zgradama, dovodi do pogoršanja dostupnosti stanovanja za lokalno stanovništvo, što rezultira daljnjim smanjenjem zadovoljstva lokalne zajednice razvojem turizma u destinaciji. Ovaj scenarij dovodi i do dodatnog povećanja prometnih gužvi, opterećenja plaža i komunalne infrastrukture te degradacije i neadekvatnog korištenja javnih prostora. Posljedično se smanjuje kvaliteta života lokalnog stanovništva, ali i kvaliteta iskustva posjetitelja tijekom boravka u Gradu

Zadru. U slučaju nekontroliranog rasta turizma dolazi do pada autentičnosti destinacije i gubitka identiteta, osobito u staroj povijesnoj jezgri Poluotoka koja je turistički i najopterećeniji dio grada.
U ovom scenariju ukupna kvaliteta turističke ponude stagnira ili se smanjuje te se razvija turizam niske dodane vrijednosti, dok Grad Zadar postaje primjer prenapučene i infrastrukturno preopterećene destinacije. Kratkoročno se bilježi rast prihoda od turističke potrošnje, povećanje broja dolazaka i noćenja te potencijalno bolja popunjenost smještajnih kapaciteta, no dugoročni negativni učinci nadmašuju ostvarene koristi.

Kretanja pokazatelja u okviru ovog scenarija bila bi:

- Broj kreveta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju / 100 stanovnika → raste
- Prosječan duljina boravka u destinaciji → pada
- Iritacija gužvom stanovnika → raste
- Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom → pada
- Razina opterećenja bukom buke → raste
- Zadovoljstvo turista cjelokupnim boravkom u destinaciji → pada

SCENARIJ 3. ***Stagnacija kvalitete turizma i blagi rast turističkih dolazaka – neutralan scenarij***

Ovaj scenarij razmatra razvoj turizma u kojem ne dolazi do značajnijih promjena u diverzifikaciji i kvaliteti turističke ponude, uz istodobne tek minimalne pomake u području održivosti. Nastavlja se poslovanje po ustaljenom modelu, u kojem je turistička aktivnost izrazito sezonski koncentrirana i odvija se pretežito u srpnju i kolovozu. Ovaj scenarij i dalje podupire niskotarifne zračne prijevoznike te je orijentiran prema tradicionalnim tržištima niže platežne moći i snažne sezonske orijentacije. U okviru ovog scenarija nastavlja se deficit radne snage, koji se nadomješta uvoznom radnom snagom, što postupno dovodi do smanjenja autentičnosti turističke destinacije. Istodobno dolazi do rasta životnih troškova u destinaciji, smanjuje se zadovoljstvo lokalnog stanovništva razvojem turizma, ali i zadovoljstvo turista ukupnim boravkom u destinaciji. Može se zaključiti da se radi o usporenom, ali i dalje jasno vidljivom približavanju pragu potpune neodrživosti turizma u destinaciji.
U ovom scenariju bilježi se blag rast ukupnih prihoda od turizma, ali istodobno i postupno pogoršanje ranije prepoznatih izazova vezanih uz sezonalnost, nedostatak radne snage i održivost destinacije, osobito u segmentima ekološke i prostorne održivosti te zadovoljstva lokalnog stanovništva.

Kretanja pokazatelja u okviru ovog scenarija bila bi:

- Intenzitet turizma u vršnim danima → stagnira
- Struktura smještaja bez značajnih promjena
- Digitalna rješenja → sporo napreduju
- Zadovoljstvo turista → stagnira ili blago pada
- Zadovoljstvo lokalnog stanovništva → blago pada ili stagnira

SCENARIJ 4. *Transformacija destinacije – pozitivan scenarij*

Ovaj scenarij kao svoj cilj postavlja uspostavu održivog, visokokvalitetnog i cjelogodišnjeg turizma u Gradu Zadru. Kako bi se to postiglo, potrebno je snažno kontrolirati rast turizma te se usmjeriti prema kvalitetnoj ponudi koja će biti prostorno i vremenski ravnomjernije raspoređena. Turistički proizvodi bit će diferencirani i uključivat će one temeljene na suncu i moru, kulturi, aktivnom odmoru, lokalnoj zajednici, nautici i drugim oblicima ponude. Destinacija će graditi identitet raznovrsnog turističkog odredišta koje svojom privlačnom snagom odgovara na potrebe različitih ciljnih skupina, nudeći proizvode visoke dodane vrijednosti. Ovaj scenarij predviđa značajna ulaganja usmjerena na uređenje i zaštitu javnih prostora, plaža i Poluotoka (stare povijesne jezgre). Istodobno će se provesti obnova i valorizacija znatnog broja objekata kulturne baštine koji do sada nisu bili adekvatno valorizirani. Jačat će se aktivni, kulturni, gastro i MICE turizam, uz provedbu digitalne i zelene tranzicije turističkog sektora. Kroz implementaciju pametnih rješenja omogućit će se učinkovitije upravljanje posjetiteljima u prostoru i u razdobljima vršnih opterećenja. U ovom scenariju značajnu ulogu ima uključivanje lokalne zajednice, lokalnih neprofitnih organizacija i obrtnika u turistički lanac vrijednosti, čime se stvaraju kvalitetni doživljajni turistički proizvodi. Ovaj scenarij razvija otoke kao autentične doživljajne cjeline koje nadopunjuju i oplemenjuju turističku ponudu užeg dijela Grada, koristeći njihov puni potencijal. Na taj način, uz stagnaciju broja gostiju, rast će prihod po gostu, a time i ukupni prihodi od turizma. Grad Zadar postat će atraktivna destinacija koja privlači posjetitelje jednako u predsezoni i posezoni kao i u glavnoj sezoni. Istodobno se unapređuje kvaliteta i struktura ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta te smanjuje pritisak na stanovanje i infrastrukturu.
Ovim scenarijem poboljšava se kvaliteta života stanovnika kroz uređenje javnih prostora, unaprjeđenje infrastrukture i valorizaciju baštine, ali i kroz povećanje ekonomskih učinaka turizma. Raste i kvaliteta rada u turizmu, primanja zaposlenika te atraktivnost turističkog sektora kao izvora stabilnog i cjelogodišnjeg zapošljavanja.

Kretanja pokazatelja u okviru ovog scenarija bila bi:

- Broj turističkih noćenja na 100 stanovnika u vrhu sezone → pad
- Ukupan broj dolazaka u mjesecu s najvećim opterećenjem → pad
- Prihod po noćenju (uvesti mjerenje) → raste
- Udio hotelskog smještaja i smještaja više kvalitete → raste
- Omjer gostiju u predsezoni/posezoni u odnosu na one u sezoni → raste
- Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata stalnog stanovanja → pad
- Zadovoljstvo lokalne zajednice turizmom→ raste
- Inovacije i digitalna pismenost → raste
- Pristupačnost destinacije turistima s invaliditetom→ raste

SCENARIJ 5. ***Scenarij uravnoteženog upravljanja turizmom – pozitivan scenarij***

Ovaj scenarij promatra razvoj turizma u Gradu Zadru u fazi aktivnog upravljanja prijelazom s dominantno sezonskog i kvantitativnog modela turizma prema održivijem, kvalitetnijem i uravnoteženijem sustavu. Ne dolazi do naglog zaokreta, već se kroz planske i postupne intervencije započinje kontrola rasta turističke potražnje, osobito u najopterećenijim zonama i razdobljima, uz istovremeno poticanje kvalitativnog unaprjeđenja ponude. U okviru ovog scenarija i dalje se bilježi umjeren rast dolazaka i noćenja, ali se sve veći naglasak stavlja na upravljanje strukturom gostiju, prostornu distribuciju turističkih tokova i razvoj proizvoda veće dodane vrijednosti. Postupno se regulira nekontrolirani rast obiteljskog smještaja, potiče se podizanje kvalitete postojećih kapaciteta te se jača uloga hotela, cjelogodišnjih i specijaliziranih oblika smještaja. Time se usporava rast sezonalnosti i započinje proces rasterećenja najopterećenijih dijelova destinacije. Scenarij predviđa početna ulaganja u uređenje javnih prostora, unapređenje komunalne i prometne infrastrukture te uvođenje alata za praćenje i upravljanje turističkim tokovima. Digitalna rješenja, sustavi informiranja i pametna infrastruktura koriste se za usmjeravanje posjetitelja i smanjenje vršnih opterećenja, čime se postupno poboljšava kvaliteta boravka turista i svakodnevnog života lokalnog stanovništva. U ovom scenariju jača se suradnja između javnog i privatnog sektora te se aktivnije uključuje lokalna zajednica u oblikovanje turističke ponude. Razvijaju se manji, autentični i doživljajni proizvodi povezani s kulturom, gastronomijom, aktivnim odmorom i otočnim prostorom, koji postupno nadopunjuju dominantni proizvod „sunce i more“. Time se započinje proces jačanja identiteta destinacije i stvaranja temelja za turizam veće dodane vrijednosti. Poseban naglasak se stavlja na edukaciju svih dionika u destinaciji i njihovo povezivanje. Iako pritisci turizma na prostor, infrastrukturu i stanovanje i dalje postoje, u ovom scenariju dolazi do njihove stabilizacije i postupnog smanjenja rasta negativnih učinaka. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva prestaje padati, a percepcija turizma se postupno poboljšava, dok se kod posjetitelja bilježi porast zadovoljstva ukupnim iskustvom boravka.

Ovaj scenarij ne donosi trenutačne strukturne promjene, ali predstavlja ključnu fazu u izbjegavanju scenarija prekomjernog turizma i stvaranju preduvjeta za ostvarenje pozitivnog, održivog modela razvoja. Kroz kontrolirani rast, jačanje upravljačkih kapaciteta i postupno unaprjeđenje kvalitete ponude, Grad Zadar se pozicionira na put prema dugoročno održivoj, konkurentnoj i uravnoteženoj turističkoj destinaciji.

Kretanja pokazatelja u okviru ovog scenarija bila bi:

- Broj turističkih noćenja na 100 stanovnika u vrhu sezone → stagnacija ili blagi pad
- Ukupan broj dolazaka u mjesecu s najvećim opterećenjem → stagnacija
- Omjer gostiju u predsezoni/posezoni u odnosu na one u sezoni → raste
- Zadovoljstvo lokalne zajednice turizmom→ raste
- Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata stalnog stanovanja → blagi pad
- Pristupačnost destinacije turistima s invaliditetom→ raste

U idućoj tablici dana je matrica s prikazom ključnih rizika i prilika za svaki od ranije opisanih scenarija.

Tablica 42. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija

Scenarij	Rizici	Prilike
1. Pad intenziteta	Značajan pad prihoda od turizma i smanjenje ekonomske aktivnosti u povezanim sektorima. Gubitak radnih mjesta, osobito sezonskih, te rast socijalne nesigurnosti dijela stanovništva ovisnog o turizmu. Smanjena atraktivnost destinacije za nova ulaganja i odgoda ili obustava razvojnih projekata. Slabljenje kapaciteta destinacije za ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju zbog manjka financijskih sredstava. Povećani rizik depopulacije, osobito na otocima i u prigradskim područjima.	Smanjenje pritiska na prostor, infrastrukturu i okoliš. Privremeno rasterećenje javnih prostora, plaža i povijesne jezgre. Smanjenje količine otpada i emisija povezanih s turističkim aktivnostima. Otvaranje prostora za strateško promišljanje novog razvojnog smjera turizma.
2. Nekontrolirani rast turizma	Prekomjerno opterećenje infrastrukture, javnih prostora i prirodnih resursa. Daljnje jačanje sezonalnosti i masovnog turizma niske dodane vrijednosti. Pad kvalitete života lokalnog stanovništva (gužve, buka, rast troškova života, dostupnost stanovanja). Gubitak identiteta destinacije, osobito povijesne jezgre (Poluotoka). Pad kvalitete turističkog iskustva i dugoročno narušavanje imidža Zadra. Povećane emisije, rast količina otpada i degradacija okoliša.	Kratkoročni rast ukupnih prihoda od turizma. Visoka popunjenost smještajnih kapaciteta. Privremeni porast zaposlenosti u sezoni.
3. Stagnacija kvalitete turizma i blagi rast turističkih dolazaka	Postupno približavanje pragu neodrživosti bez jasnog strateškog zaokreta. Očuvanje visoke sezonalnosti uz ograničene pomake u predsezoni i posezoni. Dugoročno nezadovoljstvo lokalnog stanovništva zbog neriješenih infrastrukturnih i prostornih pritisaka. Stagnacija prihoda po gostu i ograničena konkurentnost destinacije.	Stabilnost sustava bez naglih poremećaja. Blagi rast prihoda i turističkog prometa. Postojanje institucionalnih i infrastrukturnih preduvjeta za promjenu smjera, ako se donesu pravovremene odluke.

	Ovisnost o uvozu radne snage i daljnje slabljenje autentičnosti destinacije.	
4. Transformacija destinacije	Potreba za snažnom koordinacijom dionika i dugoročnom političkom i institucionalnom stabilnošću. Početna financijska ulaganja u infrastrukturu, digitalizaciju i upravljanje. Sporiji kratkoročni rast u usporedbi s masovnim turizmom.	Rast prihoda po gostu uz stabilan ili kontroliran broj dolazaka. Razvoj cjelogodišnje i diferencirane turističke ponude. Unaprjeđenje kvalitete života lokalnog stanovništva. Jačanje otpornosti destinacije na krize i klimatske promjene. Razvoj inovativnih, digitalnih i inkluzivnih turističkih proizvoda. Dugoročna zaštita prostora, baštine i okoliša. Jačanje imidža Zadra kao destinacije kvalitete, kulture i inovacija.
5. Uravnoteženo upravljanje turizmom	Ograničen doseg promjena ako se mjere provode parcijalno ili bez jasnog prioritiziranja. Sporija vidljivost rezultata u odnosu na ambicioznji pozitivni scenarij. Ovisnost o kapacitetima lokalnih institucija i spremnosti dionika na suradnju.	Zaustavljanje negativnih trendova vezanih uz prostor, stanovanje i infrastrukturu. Postupno smanjenje sezonalnosti kroz ciljane proizvode i događanja. Poboljšanje upravljanja turističkim tokovima bez naglog smanjenja prihoda. Jačanje uloge lokalne zajednice i malih poduzetnika u lancu vrijednosti. Priprema destinacije za prijelaz prema punom pozitivnom scenariju. Balansiranje ekonomskih koristi turizma s očuvanjem prostora i kvalitete života

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i scenarijima

Kako bi se u definiralo koji od scenarija je najprihvatljiviji za razvoj turizma u destinaciji razmatrano je kako pojedini scenarij utječe na odabrane dimenzije destinacije, što je prikazano u tablici u nastavku.

Tablica 43. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Grada Zadra

Dimenzija	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.	Scenarij 4.	Scenarij 5.
Ekonomski učinci					
Kvaliteta života					
Pritisak na prostor					
Inovacije i digitalizacija					
Otpornost i održivost					

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i scenarijima

U gornjoj tablici crvena boja predstavlja izrazito negativan utjecaj, narančasta snažno negativan utjecaj, dok žuta označava umjereno negativan ili neutralan utjecaj. Pozitivne utjecaje prikazuje svijetlo zelena boja kao umjereno pozitivan utjecaj i tamno zelena kao izrazito pozitivan utjecaj. Analiza scenarija razvoja turizma pokazuje kako nastavak postojećih trendova ili nekontrolirani rast turističkog intenziteta dugoročno dovode do povećanih pritisaka na prostor, infrastrukturu i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Istodobno, scenarij pada intenziteta turizma nosi značajne društvene i posebno ekonomske rizike za destinaciju snažno oslonjenu na turizam.

Scenarij 4. predstavlja dugoročno najpoželjniji razvojni smjer, ali u postojećem kontekstu Grada Zadra zahtijeva visoku razinu institucionalne spremnosti, financijskih ulaganja i koordinacije dionika koja u kratkom i srednjem roku nije u potpunosti ostvariva. Istovremeno, destinacija se suočava s izraženim aktualnim pritiscima (sezonalnost, prostor, stanovanje, infrastruktura) koje je potrebno hitno stabilizirati, a ne istodobno provoditi duboku strukturnu transformaciju. **Scenarij 5.** omogućuje realističan i upravljiv prijelaz, usmjeren na zaustavljanje negativnih trendova i postupno uvođenje održivih praksi bez narušavanja gospodarske stabilnosti turizma. On stvara preduvjete za buduću realizaciju Scenarija 4., ali uz manji rizik, veću prihvatljivost za lokalnu zajednicu i veću provedivost u zadanom planskom razdoblju.

U tom kontekstu, Plan upravljanja destinacijom Grada Zadra temelji se na Scenariju 5. Uravnoteženo upravljanje turizmom, koji predstavlja realističan i izvediv put prema pozitivnom, održivom scenariju razvoja. Ovaj pristup omogućuje postupni iskorak prema turizmu više dodane vrijednosti, jačanje inovacija, digitalne integracije i dostupnosti, uz istodobno očuvanje prostora i unapređenje kvalitete života stanovnika. Sustavno praćenje definiranih pokazatelja održivosti omogućit će pravovremeno prepoznavanje rizika, prilagodbu mjera i donošenje informiranih odluka, čime se Zadar pozicionira kao destinacija koja aktivno upravlja svojim razvojem u skladu s načelima održivosti, otpornosti i uključivosti.

7. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA

Uspješna provedba Plana zahtijeva koordinirano djelovanje svih lokalnih dionika – Turističke zajednice Grada Zadra, javnog sektora i komunalnih poduzeća Grada Zadra, gospodarstva, mjesnih odbora, otočnih zajednica, kulturnih institucija, udruga civilnog društva, akademske zajednice i obrazovnih institucija, medija i dr. Osim lokalnih dionika, postoji i niz vanjskih dionika koji izravno ili neizravno utječu na ostvarenje ciljeva Plana, kao što su Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, Hrvatska turistička zajednica, nacionalni brodski i zračni prijevoznici, Hrvatska gospodarska komora te Ministarstvo unutarnjih poslova. Razvoj turizma Grada Zadra u razdoblju 2026.–2030. temelji se na načelima održivosti, ravnoteže između interesa lokalne zajednice i turističke potražnje te odgovornog upravljanja prostorom i resursima. U svrhu uspostave uravnoteženog i kontroliranog razvoja destinacije, preporučuje se donošenje regulatornih mjera u skladu s nalazima ovog Plana.

Sukladno ovlastima propisanim člankom 31. Zakona o turizmu (NN 156/2023), predlaže se predstavničkom tijelu jedinice lokalne samouprave Grada Zadra da na temelju nalaza Plana i u skladu s prostornim planovima, razmotri donošenje odluka kojima bi se:

- regulirao broj i kvaliteta smještajnih objekata u domaćinstvu, osobito u *buffer* zoni UNESCO baštine,
- na razini cijelog Grada unaprijedila kvaliteta i kategorizacija svih vrsta smještaja, uz poticanje povećanja udjela hotelskog smještaja,
- izradio i donio Plan upravljanja turističkim tokovima radi sustavnog praćenja i regulacije opterećenja prostora.

Također, prema dosadašnjim nalazima nužno je hitno provesti zoniranje prostora na **uži grad, prigradska kopnena naselja i otočka naselja Grada Zadra** te uvesti sustavno prikupljanje podataka potrebnih za izračun prihvatnog kapaciteta pojedinih zona. Na temelju tih pokazatelja potrebno je prilagoditi odluke o regulaciji otvaranja novih smještajnih objekata, odnosno poticanju njihova razvoja u određenim zonama. Nadalje, nužno je definirati jasne uvjete i kriterije za izdavanje dozvola za otvaranje novih objekata s obzirom na vrstu i kategoriju smještaja. Nakon druge godine provedbe Plana potrebno je ponovno razmotriti odluku o uvođenju turističkog ekološkog doprinosa.

Budući da je u prvoj fazi kao temeljni problem prepoznat sveobuhvatni nedostatak podataka, hitno je potrebno:

- osmisliti i izraditi bazu za prikupljanje podataka nužnih za praćenje razvoja turizma u destinaciji i to kroz izračun svih pokazatelja prihvatnog kapaciteta te svih osnovnih i specifičnih pokazatelja održivosti,
- educirati dionike o važnosti donošenja odluka temeljenih na prikupljenim i analiziranim podatcima, te njihovoj transparentnosti,
- osnažiti suradnju između dionika s ciljem umrežavanja i postizanja sinergijskih efekata koji će dovesti do održivog razvoja turizma u destinaciji.

- provoditi ranije opisane mjere i aktivnosti radi ostvarenja postavljenih ciljeva i prioriteta, mjeriti postignute rezultate putem definiranih pokazatelja, a prema potrebi, pristupiti korekciji utvrđenih mjera i aktivnosti,
- jasno komunicirati sveukupnu određenost prema održivom razvoju turizma u svim strateškim odlukama i njihovoj provedbi, bez obzira na potencijalno smanjene ekonomske učinke u kratkom roku, s jasnom vizijom kvalitetnijeg budućeg turizma i očuvanog prostora u kojem se odvija.

7.1. SMJERNICE ZA GRAD ZADAR

Grad Zadar ima ključnu ulogu u prostornom, infrastrukturnom i regulatornom upravljanju destinacijom. Na temelju provedene analize stanja, izračunatih pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma, odabranog scenarija razvoja, postavljenih prioriteta, ciljeva i mjera preporučuje se:

- sustavno usklađivanje prostornog planiranja s pokazateljima prihvatnog kapaciteta destinacije,
- ograničavanje prekomjerne komercijalizacije javnih površina, osobito u povijesnoj jezgri,
- donošenje i implementacija Plana upravljanja posjetiteljima u UNESCO zaštićenom području „Obrambeni sustav Zadra“,
- donošenje i implementacija Plana upravljanja održivim razvojem kruzing turizma,
- donošenje Plana upravljanja kriznim situacijama,
- razvoj Plana upravljanja plažnim prostorom,
- razvoj sustava za mjerenje buke,
- razvoj sustava za poticanje cjelogodišnjeg turističkog poslovanja kroz sustav upravljanja najmom gradskih prostora, osobito u povijesnoj jezgri,
- unaprjeđenje prometne infrastrukture kroz razvoj pametnih prometnih rješenja, unaprjeđenje prometa u mirovanju izgradnjom garaža i parkirališta te njihov integracija u intermodalna rješenja,
- prioritetno ulaganje u održivu mobilnost, uvođenje brodskih i unaprjeđenje noćnih autobusnih linija,
- snažnije povezivanje otočnih zajednica s gradskim središtem,
- razvoj kvartovskih i otočnih zajednica i prostora, radi ravnomjernije raspodjele sadržaja i unaprjeđenja kvalitete života lokalnog stanovništva, očuvanja autohtonosti destinacije i unaprjeđenje zadovoljstva lokalne zajednice,
- izrada i provedba plana upravljanja plažama,
- obvezna primjena krajobraznih rješenja kod većih zahvata u prostoru,
- kontinuirano jačanje komunalnog nadzora i transparentnosti korištenja javnih površina.

Grad bi trebao dodatno jačati participativne modele upravljanja razvojem digitalnih platformi i tematskih tribina te poticati razvoj projekata koji doprinose kvaliteti života lokalnog stanovništva.

7.2. SMJERNICE ZA TURISTIČKU ZAJEDNICU GRADA ZADRA

Turistička zajednica ima ključnu ulogu u oblikovanju turističkih proizvoda, koordinaciji dionika i komunikaciji destinacije. Iako postoje zakonska ograničenja u uključivanju turističke zajednice kao kreatora ponude u destinaciji, ovim planom dana joj je uloga koordinatora u praćenju održivog razvoja turizma. Stoga se preporuča da:

- kreira i održava sustav za prikupljanje podataka za izračun pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivog razvoja turizma, analizira ih te donosi smjernice za daljnje postupanje sukladno nalazima,
- integrira podatke u sustav upravljanja destinacijom i daje prijedloge Gradu Zadru za donošenje odluka vezanih za turistički razvoj,
- potiče dionike turističke ponude kroz institucionalnu i financijsku potporu na produljenje sezone,
- kreira tematske programe i događanja izvan glavne sezone,
- razvija i održava destinacijsku digitalnu platformu,
- daje potporu razvoju diferenciranih proizvoda,
- osmisli i implementira Digitalnu akademiju destinacije, kao cjelogodišnji program edukacija s tematskim modulima usmjerenim na jačanje digitalnih kompetencija lokalne zajednice, turističkih djelatnika i poduzetnika, radi dugoročne održivosti i učinkovitog korištenja digitalnih alata,
- ostvari aktivnu suradnja s kulturnim institucijama i kreativnim sektorom, kako bi unaprijedila turističku ponudu,
- potiče kvalitativni, a ne kvantitativni rast turizma u Gradu Zadru,
- kontinuirano istražuje zadovoljstvo lokalnog stanovništva i turista, s ciljem osmišljavanja aktivnosti za unaprjeđenje,
- ciljano promovira turističke proizvode i usluge po kojima će Grad Zadar biti prepoznatljiv i konkurentan na turističkom tržištu.

Turistička zajednica Grada Zadra treba djelovati kao koordinator i katalizator suradnje, jasno opredijeljena za održivi razvoj turističke destinacije i rast kvalitete, a ne kvantitete turizma.

7.3. SMJERNICE ZA DRUGE DIONIKE

Ove se smjernice odnose na turističko gospodarstvo (smještajne i ugostiteljske objekte, turističke agencije, prijevoznike i druge pružatelje usluga), organizacije u području kulture i umjetnosti, vjerske zajednice, akademsku zajednicu te organizacije civilnog društva i druge neprofitne subjekte. Smjernice nisu obvezujuće, ali njihovim prihvaćanjem i provedbom navedeni dionici izravno doprinose ostvarivanju ciljeva Plana i dugoročnoj održivosti turističkog razvoja Grada Zadra. Preporučuje se da navedeni dionici:

- aktivno sudjeluju u participativnim procesima planiranja i upravljanja turizmom (okrugli stolovi, radionice, tematske tribine, istraživanja i sl.), radi zajedničkog definiranja prioritetnih smjernica i razvojnih inicijativa,

- međusobno snažno i aktivno surađuju u cilju održivog razvoja Grada Zadra i ostvarenja opće dobrobiti svih,
- razvijaju specifične i diferencirane turističke proizvode temeljene na načelima održivosti koji uključuju kulturne, kreativne, eno-gastronomske, edukativne, duhovne i interpretacijske programe, valorizirajući lokalne resurse bez njihovog prekomjernog korištenja,
- oblikuju proizvode više dodane vrijednosti (npr. tematske ture, radionice, studijska putovanja, programi iskustvenog učenja, rezidencijalni umjetnički programi, interpretacijske šetnje), s naglaskom na kvalitetu doživljaja, a ne masovnost,
- potiču održivi razvoj kroz primjenu načela kružnog gospodarstva, smanjenje otpada, racionalno korištenje energije i vode te uključivanje lokalnih dobavljača u lance vrijednosti i o istom izvještavaju sukladno ESG načelima,
- preferiraju kratke lance opskrbe, čime se osigurava da turistička potrošnja ostaje u lokalnom gospodarstvu,
- integriraju elemente interpretacije baštine, autohtonosti i identiteta prostora u svoje proizvode, pridonoseći očuvanju nematerijalne i materijalne kulturne baštine,
- usmjeravaju poslovanje prema cjelogodišnjem djelovanju i razvoju izvansezonskih sadržaja, osobito onih koji su komplementarni lokalnom načinu života,
- kontinuirano ulažu u edukaciju zaposlenika i volontera, digitalne kompetencije i inovacije, kako bi povećali konkurentnost i otpornost poslovanja,
- primjenjuju standarde pristupačnosti i inkluzivnosti te razvijaju proizvode prilagođene različitim skupinama posjetitelja,
- aktivno sudjeluju u sustavnom prikupljanju i dostavi podataka potrebnih za praćenje pokazatelja održivosti i prihvatnog kapaciteta,

Preporučuje se da dionici preuzmu aktivnu ulogu u transformaciji destinacije prema modelu kvalitativnog rasta, u kojem je prioritet stvaranje uravnoteženog odnosa između gospodarskih koristi, očuvanja prostora i zadovoljstva lokalnog stanovništva. Razvoj specifičnih turističkih proizvoda utemeljenih na održivim načelima treba biti usmjeren prema stvaranju autentičnih, lokalno ukorijenjenih i iskustveno bogatih sadržaja koji dugoročno povećavaju imidž destinacije, a istodobno smanjuju pritisak na najopterećenije prostorne i sezonske segmente.

8. POPIS PROJEKATA

U ovome dijelu navedeni su i opisani projekti koji prema svome značaju doprinose razvoju destinacije, odnosno doprinose ostvarenju postavljenih prioriteta, ciljeva i mjera. Opis pojedinog projekta sa svim ostalim elementima definiranim pravilnikom i smjernicama Ministarstva za upravljanje turističkom destinacijom dan je kao prilog Plana u zasebnoj tablici.

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja kongresno-koncertne dvorane**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju suvremene kongresno-koncertne dvorane u Gradu Zadru namijenjene održavanju glazbenih, kulturnih, kongresnih, konferencijskih i poslovnih događanja. Planirana infrastruktura uključuje veliku koncertnu dvoranu kapaciteta oko 1.100 sjedećih mjesta, manju multifunkcionalnu dvoranu kapaciteta oko 450 mjesta, prateće prostore za izvođače i organizaciju događanja, prostore za probe i produkciju, foyer, tehničke i servisne sadržaje te podzemnu garažu. Nova dvorana bit će stalni dom Zadarskog komornog orkestra i ključni prostor za provedbu koncertnih, festivalskih i edukativnih programa javnih ustanova Grada Zadra s naglaskom na glazbenu i izvedbene djelatnosti, uz mogućnost organizacije programa različitih vanjskih organizatora i održavanja znanstvenih, stručnih i poslovnih skupova, koncertnih i drugih izvedbi s područja izvedbenih umjetnosti s područja kulture i zabave .
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kulturnu i kongresnu infrastrukturu Grada Zadra te osigurati adekvatne prostorne i tehničke uvjete za cjelogodišnje održavanje koncerata, festivala, konferencija, kongresa i drugih javnih događanja. Projektom se želi ojačati kapacitet grada za razvoj kulturnog i MICE turizma, proširiti ponuda događanja više dodane vrijednosti, povećati međunarodna prepoznatljivost Zadra te stvoriti preduvjete za jačanje gospodarske aktivnosti, produljenje turističke sezone i razvoj kulturnih i kreativnih industrija.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima smanjenja sezonalnosti, broja noćenja u mjesecima slabije potražnje, prosječne dnevne potrošnje turista, poslovnih prihoda, zaposlenosti, zadovoljstva turista, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom i utjecaja turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, a ujedno jača i pokazatelje vezane uz kulturnu infrastrukturu, identitet mjesta i atraktivnost destinacije.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2032.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada projektne dokumentacije i ishođenje potrebnih dozvola Provedba postupaka javne nabave
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.– izrada projektne dokumentacije i ishođenje dozvola 2027.–2028. – provedba javne nabave
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	50.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje plaže Kolovare (fazno)**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća cjelovito, fazno uređenje plaže Kolovare i neposrednog kontaktnog prostora, s ciljem njezine sanacije, funkcionalnog unaprjeđenja i kvalitetnije integracije u urbanu strukturu grada. Predmetna lokacija danas je obilježena neujednačenim i stihijski formiranim prostorom nastalim nakon Drugog svjetskog rata, bez cjelovitog urbanističkog i krajobraznog rješenja. Projekt zahvaća tri osnovna prostorna pojasa. Prvi pojas obuhvaća samu obalu i plažni prostor, uključujući pješčanu plažu, zidanu obalu, malu lučicu i zaštićeni lokalitet Carske fontane s kamenim mulom, uz sanaciju obale izgradnjom novih školjera i obalnih pera, dohranom pijeska, izvedbom novih obalnih zidova te uređenjem kvalitetne plažne arhitekture. Drugi pojas odnosi se na prostor denivelacije između prometnice i plaže, gdje je predviđena sanacija potpornih zidova, sprječavanje odrona i hortikulturno uređenje zelenog pojasa. Treći pojas obuhvaća rekonstrukciju prometnice Ulice Kolovare i šetnice Karma te njihovu prenamjenu iz pretežito kolnog prostora u kolno-pješački koridor, kao dio šireg gradskog koncepta povezivanja obalne šetnice od povijesne jezgre do Punte Bajlo.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obnoviti i unaprijediti plažu Kolovare kao jednu od najvažnijih gradskih obalnih zona, osigurati kvalitetniji, sigurniji i funkcionalniji javni prostor za lokalno stanovništvo i posjetitelje te podići razinu uređenosti, pristupačnosti i atraktivnosti obalnog područja. Projektom se želi uspostaviti uravnotežen odnos između kupališne, rekreacijske, krajobrazne, prometne i baštinske funkcije prostora, uz očuvanje vrijednih lokaliteta i stvaranje preduvjeta za kvalitetnije korištenje obalnog pojasa tijekom cijele godine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama, razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta te pokazateljima koji se odnose na održivo korištenje prostora i upravljanje posjetiteljskim tokovima, jer uređenjem plaže Kolovare, obnovom prostora Carske fontane i uspostavom kolno-pješačkog koridora jača kvalitetu, prepoznatljivost i funkcionalnost jednog od najvažnijih javnih obalnih prostora grada. Projekt doprinosi i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom, pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva te udjelu atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom, jer unapređuje sigurnost, pristupačnost, inkluzivnost i svakodnevnu funkcionalnost plaže i kontaktnog prostora. Ujedno može doprinijeti i održivijim obrascima kretanja te razini onečišćenosti zraka u destinaciji, jer kvalitetnije uređena gradska plaža i šetnica potiču dolazak pješice i biciklom te smanjuju potrebu za korištenjem osobnih automobila.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Završena II. faza
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	2028.

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	15.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje i opremanje gradskih plaža: od Punte Bajlo do Petrčana**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća cjelovito uređenje i opremanje plaža Kolovare, Marex, Puntamika, Diklo i Petrčane te obalne šetnice u Kožinu i pripadajućeg kontaktnog prostora, s ciljem njihove sanacije, funkcionalnog unaprjeđenja i kvalitetnije integracije u urbanu strukturu grada. Projekt uključuje zahvate usmjerene na povećanje sigurnosti, pristupačnosti, uređenosti i atraktivnosti obalnog područja, uz unaprjeđenje kupališne, rekreacijske i javne funkcije prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obnoviti i unaprijediti plaže kao veoma važna turistička infrastruktura, ali i osigurati kvalitetniji, sigurniji i funkcionalniji javni prostor za lokalno stanovništvo i posjetitelje te podići razinu uređenosti, pristupačnosti i atraktivnosti obalnog područja. Projektom se želi uspostaviti uravnotežen odnos između kupališne, rekreacijske, krajobrazne, prometne i baštinske funkcije prostora, uz očuvanje vrijednih prostornih cjelina i stvaranje preduvjeta za kvalitetnije korištenje obalnog pojasa tijekom cijele godine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Uređenjem i opremanjem plaža i obalnih šetnica projekt pridonosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama, održivom korištenju prostora i upravljanju posjetiteljskim tokovima te udjelu atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom, jer podiže razinu sigurnosti, pristupačnosti, inkluzivnosti i funkcionalnosti obalnog prostora. Istodobno doprinosi zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom i pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, budući da unapređuje prostor koji je istodobno važan turistički resurs i svakodnevno korišten javni prostor grada. Kvalitetnije uređene plaže i šetnice mogu posredno pridonijeti i održivijim obrascima kretanja te razini onečišćenosti zraka u destinaciji, jer potiču dolazak pješice i biciklom te smanjuju potrebu za korištenjem osobnih automobila.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar

LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uređene i opremljene gradske plaže i obalne šetnice stavljene u funkciju korištenja
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2030.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	12.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Rekonstrukcija Trg tri bunara**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća parternu rekonstrukciju Trga Tri bunara u povijesnoj jezgri Zadra, s ciljem njegova uređenja kao kvalitetne, funkcionalne i reprezentativne javne površine. Zahvat uključuje obnovu i uređenje partera trga, unaprjeđenje njegove prostorne organizacije, estetskih obilježja i uvjeta korištenja, uz poštivanje kulturno-povijesne vrijednosti prostora i njegovog značenja u urbanoj strukturi grada. Projekt je usmjeren na očuvanje i valorizaciju ovog vrijednog gradskog lokaliteta kao mjesta susreta, boravka i kretanja, važnog za lokalno stanovništvo, ali i za posjetitelje grada.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obnoviti i unaprijediti Trg Tri bunara kao vrijedan javni prostor i atraktivan dio kulturno-povijesne cjeline grada Zadra, radi podizanja kvalitete boravka i života lokalnog stanovništva te jačanja privlačnosti grada za posjetitelje. Projektom se želi osigurati kvalitetnije korištenje prostora, očuvanje njegovih ambijentalnih i baštinskih vrijednosti te njegovo snažnije uključivanje u svakodnevni život grada i turističku ponudu destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer uređeni i obnovljeni trg dodatno afirmira vrijednost povijesne jezgre i uključuje se u kvalitetniju i prepoznatljivu ponudu destinacije. Ujedno može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji,

	zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, budući da se unapređuje kvaliteta javnog prostora, njegova funkcionalnost i doživljajna vrijednost za stanovnike i posjetitelje.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Ishodovane potrebne suglasnosti i dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	9.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Nabava električnih autobusa**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Predmet projekta je modernizacija javnog gradskog linijskog autobusnog prijevoza putnika kroz nabavu 13 novih niskopodnih / niskoulaznih SOLO autobusa na električni pogon za područje Zadar. Projekt je usmjeren na unaprjeđenje kvalitete javnog prijevoza, osobito u turističkoj sezoni, te na smanjenje cestovnog prometa osobnim automobilima i pritiska prometa u mirovanju.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je poticanje korištenja ekološki prihvatljivog javnog prijevoza s niskom emisijom CO_2, uz istodobno povećanje dostupnosti i sigurnosti prijevoza za lokalno stanovništvo i posjetitelje. Projekt doprinosi poboljšanju urbane mobilnosti, smanjenju prometnih gužvi i jačanju ukupne atraktivnosti destinacije.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt nabave električnih niskopodnih autobusa najizravnije doprinosi pokazateljima razine onečišćenosti zraka u destinaciji, smanjenja ovisnosti o fosilnim gorivima i povećanja energetske učinkovitosti te, s obzirom na pristupačnost vozila, pokazatelju postotka pristupačnih linija javnog prijevoza za osobe s invaliditetom. Posredno može doprinijeti i većem korištenju javnog prijevoza, zadovoljstvu turista i lokalnog stanovništva te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života u destinaciji.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Liburnija d.o.o.
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Zadarska županija
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Stavljanje u promet električnih autobusa
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	8.835.250,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uspostava dužobalne brodske linije: Petrčane-Kožino-Diklo-Poluotok-Gaženica**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uspostavu dužobalne brodske linije na relaciji Petrčane–Kožino–Diklo–Poluotok–Gaženica, uključujući izradu projektne dokumentacije za gradnju i dogradnju potrebne pristanišne infrastrukture. U okviru projekta predviđena je dogradnja pristaništa u Petrčanima te izgradnja novih pristaništa u Kožinu i Diklu, dok su pristaništa na Poluotoku i u Gaženici već izgrađena. Sva pristaništa planiraju se opremiti potrebnim sadržajima za siguran pristanak brodova i prihvat putnika, kako bi se uspostavila funkcionalna i kvalitetna dužobalna linija kao dio održivog prometnog sustava grada.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti održivu prometnu povezanost duž obalnog područja Grada Zadra te rasteretiti cestovni promet između Petrčana i Zadra, osobito u ljetnoj sezoni kada dolazi do pojačanih prometnih opterećenja i zagušenja. Projektom se želi osigurati alternativan i učinkovit oblik javnog prijevoza za stanovnike i posjetitelje, pridonijeti boljoj dostupnosti obalnih naselja i gradskih sadržaja te unaprijediti kvalitetu boravka i funkcioniranja destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Uspostavom dužobalne brodske linije projekt doprinosi pokazateljima koji se odnose na održivu mobilnost, smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima i razinu onečišćenosti zraka u destinaciji, jer potiče korištenje javnog prijevoza i smanjuje potrebu za individualnim dolascima automobilom. Ujedno može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer rasterećuje prometnice, smanjuje gužve i poboljšava dostupnost grada i obalnih naselja. Posredno može doprinijeti i boljem upravljanju posjetiteljskim tokovima te kvalitetnijem korištenju prostora u ljetnim mjesecima.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrađena sva potrebna projektno-tehnička dokumentacija.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	4.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje Park-šume Musapstan**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje Park-šume Musapstan kao strateški važnog zelenog resursa Grada Zadra s ciljem unaprjeđenja infrastrukture, povećanja dostupnosti prostora te očuvanja i revitalizacije njegovih prirodnih vrijednosti. Projekt uključuje razvoj šumskih, poučnih i rekreacijskih staza, zoniranje sadržaja na edukativne, rekreacijske i zone odmora, uređenje mjesta za boravak, odmor i igru, uvođenje interpretacijskih i digitalnih sadržaja, postavljanje urbane opreme te osiguranje pristupačnosti za sve korisnike. Poseban naglasak stavlja se na očuvanje prirodnih obilježja prostora primjenom ekološki prihvatljivih i prirodnih rješenja te na razvoj Musapstana kao novog sadržaja za rekreaciju, edukaciju i održivi turizam.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je pozicionirati Park-šumu Musapstan kao prepoznatljiv prostor održivog turizma, rekreacije i edukacije te pridonijeti diversifikaciji turističke ponude Grada Zadra. Projektom se želi rasteretiti obalno područje, potaknuti ravnomjernija prostorna raspodjela turističkih kretanja, povećati atraktivnost destinacije izvan glavne sezone te istodobno unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz dostupniji, uređeniji i funkcionalniji zeleni javni prostor.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima koji se odnose na održivo korištenje prostora, upravljanje posjetiteljskim tokovima, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija te javno dostupne informacije o atrakcijama, jer Park-šumu Musapstan oblikuje kao uređen, interpretiran i dostupan prostor prirodne i rekreacijske ponude. Ujedno doprinosi i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer razvija sadržaje koji rasterećuju najopterećenije dijelove grada i povećavaju kvalitetu korištenja javnog prostora. Projekt može pridonijeti i ravnomjernijoj prostornoj raspodjeli turističkih kretanja, većoj dostupnosti sadržaja različitim skupinama korisnika te jačanju svijesti o zaštiti okoliša i održivom ponašanju.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar – Park- šuma Musapstan
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.

PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada cjelokupne projektne tehničke dokumentacije Izvođenje radova uređenja (staze, zone, opremanje, sadnja stabala)
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2026. – izrada projektne dokumentacije i početak radova 2028. – izvedba ključne infrastrukture (zone, staze, opremanje cjelokupno)
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Advent u Zadru**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Advent u Zadru je sezonski turističko-kulturni projekt koji se organizira u razdoblju došašća i božićno-novogodišnjih blagdana, s ciljem stvaranja prepoznatljivog zimskog doživljaja grada te poticanja posjećenosti i potrošnje izvan glavne turističke sezone. Projekt obuhvaća program događanja, uređenje javnih prostora i prigodnu rasvjetu, te ponudu gastro i pratećih sadržaja (kućice, lokalni proizvodi, topli napici, tematske degustacije). Središnje lokacije uključuju Trg Petra Zoranića, Narodni trg, Poluotok i druge gradske punktove, a program se nadopunjuje koncertima, dječjim sadržajima, kulturnim i zabavnim događanjima
OPIS SVRHE PROJEKTA	Ključna svrha projekta je produženje turističke sezone, jačanje imidža Zadra kao cjelogodišnje destinacije, te povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva kroz stvaranje atraktivne gradske atmosfere i zajedničkog doživljaja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazatelju ostvarenog broja turističkih noćenja u mjesecu s najmanjim brojem ostvarenih turističkih noćenja, čime pridonosi smanjenju sezonalnosti, jer privlači posjetitelje i potiče turističku aktivnost u razdobljima slabije potražnje. Ujedno može doprinijeti pokazateljima prosjeka broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih, ukupnog broja zaposlenih – godišnjeg prosjeka i poslovnog prihoda gospodarskih subjekata ostvarenog tijekom godine, jer povećava gospodarsku aktivnost, potrošnju i prodaju lokalnih proizvoda, uključujući suvenire, eno i gastroponudu. Projekt može posredno doprinijeti i

	pokazateljima društvene održivosti i kvalitete života građana, kao i učinkovitijem upravljanju posjetiteljima i rasterećenju ljetnog pritiska, budući da potiče prostorno i vremenski uravnoteženije korištenje destinacije. Istodobno doprinosi pokazateljima koji se odnose na kulturu i identitet, jer se temelji na očuvanju, interpretaciji i aktivnom korištenju lokalne baštine.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra; Grad Zadar, Tržnica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Svake godine se organizira
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Prosinac/siječanj svake godine
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2,500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**„Citadela perivoj kulture“ – Turistička valorizacija perivoja bastiona Citadela**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Predmet projekta je obnova i turistička valorizacija Perivoja bastiona Citadela, vrijednog dijela povijesnih bedema grada Zadar, s ciljem njegovog uređenja u funkcionalan prostor kulturnog turizma. Projekt obuhvaća revitalizaciju perivoja i izgradnju ljetne pozornice, čime se prostor pretvara u mjesto održavanja kulturnih, edukativnih i znanstvenih sadržaja, povezanih s lokalnom zajednicom i Sveučilištem u Zadru.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je jačanje konkurentnosti kulturno-turističke ponude Zadra kroz zaštitu, obnovu i aktivno korištenje kulturne baštine. Stavljanjem perivoja u funkciju kulturnog turizma potiče se produljenje turističke sezone, povećanje potrošnje i duljine boravka gostiju te snažnije uključivanje kulturnog i akademskog sektora u turistički proizvod destinacije.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi statusu implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom jer predstavlja konkretnu aktivnost obnove i turističke valorizacije kulturne baštine. Ujedno doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta. Razvojem kulturnih, edukativnih i znanstvenih sadržaja tijekom cijele godine projekt može doprinijeti i turistovu zadovoljstvu ukupnim boravkom u destinaciji, a posredno i prosječnoj duljini boravka turista u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada projektne dokumentacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Postavljanje stalnog postava Muzeja Grada Zadra kroz multimediju i priče ljudi**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća osmišljavanje, projektiranje i realizaciju stalnog muzejskog postava Muzeja Grada Zadra u prostoru kompleksa II Palače, namijenjenog građanima i turistima. Postav je zamišljen kao suvremeni multimedijski interpretacijski prostor koji kroz povijesne predmete, digitalne sadržaje, audiovizualne instalacije i osobna svjedočanstva prikazuje povijest, identitet i razvoj grada Zadra. Poseban naglasak stavlja se na priče ljudi, svakodnevni život i društvene promjene kroz različita povijesna razdoblja, čime se omogućuje pristupačna i suvremena interpretacija povijesti grada. Projekt

	uključuje izradu muzeološkog koncepta, oblikovanje programa stalnog postava, projektiranje prostora, produkciju multimedijalnih sadržaja te realizaciju i postavljanje stalnog postava.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostaviti stalni muzejski postav koji će na suvremen, pristupačan i interpretativno snažan način predstavljati povijest, identitet i razvoj grada Zadra. Projektom se želi povećati dostupnost kulturnih sadržaja građanima i turistima, ojačati razumijevanje lokalnog identiteta i kulturne baštine te unaprijediti uloga II Palače kao važnog kulturnog i interpretacijskog središta povijesne jezgre grada.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer uspostavlja suvremen interpretacijski prostor posvećen povijesti i identitetu grada. Ujedno doprinosi i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta. Kroz stalnu dostupnost muzejskog sadržaja projekt doprinosi i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te poslovnim prihodima gospodarskih subjekata u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar, Narodni muzej
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada muzeološkog koncepta stalnog postava Projektiranje izložbenog prostora i multimedijalnih instalacija
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027. izrada muzeološkog koncepta i programskog scenarija 2028. – projektiranje postava i produkcija sadržaja

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje Muzeja Domovinskog rata s trajnim postavom**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća prijenos prava korištenja objekta u Ulici Stjepana Radića u Zadru s Republike Hrvatske na Grad Zadar te njegovu adaptaciju i prenamjenu u suvremeni muzejski prostor namijenjen uspostavi Muzeja Domovinskog rata s trajnim postavom. Polazište projekta je potreba za sustavnom interpretacijom stradanja Zadra u Domovinskom ratu, s obzirom na veliku razinu razaranja, ljudske gubitke i važnu obrambenu ulogu grada u tom razdoblju. Projekt predviđa uređenje izložbenih prostora za stalni muzejski postav, depoa za čuvanje muzejske građe, edukativnih i multimedijalnih prostora, prostora za povremene izložbe te prostora za javne i edukativne programe. Planirani su građevinski, instalacijski i muzeološki radovi potrebni za prilagodbu objekta suvremenim muzeološkim standardima. Smještaj objekta u sklopu bivše vojarne dodatno pridonosi njegovoj tematskoj i povijesnoj povezanosti s temom Domovinskog rata.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostava Muzeja Domovinskog rata u Zadru kao mjesta trajnog očuvanja, prezentacije i interpretacije događaja iz razdoblja Domovinskog rata na području grada Zadra i šire zadarske regije. Projektom se želi osigurati trajno čuvanje građe, dokumentacije i svjedočanstava, pridonijeti očuvanju povijesnog pamćenja i edukaciji mladih generacija te razviti sadržaj važan za memorijalni i dark turizam, koji se temelji na interpretaciji mjesta stradanja, ratnih iskustava i kolektivnog sjećanja. Ujedno se jača identitet Zadra kao mjesta važnog povijesnog značenja u novijoj hrvatskoj povijesti te se kulturna i turistička ponuda grada proširuje sadržajem koji ima snažnu edukativnu, memorijalnu i društvenu vrijednost.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi zaštiti i prezentaciji kulturno-povijesne baštine, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, jer uspostavlja novi muzejski i interpretacijski prostor posvećen važnom dijelu novije povijesti Zadra. Ujedno doprinosi i očuvanju identiteta mjesta kroz sustavno predstavljanje uloge Zadra u Domovinskom ratu. Kroz uspostavu trajnog muzeološkog postava projekt

	doprinosi i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, a posredno i obogaćivanju kulturne i memorijalne ponude grada.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2032.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i osiguravanje prava korištenja objekta Izrada muzeološkog koncepta i projektne dokumentacije Provedba postupaka javne nabave Sanacija i građevinska adaptacija zgrade Uređenje muzejskih prostora i depoa Izrada i postavljanje trajnog muzeološkog postava Otvaranje Muzeja Domovinskog rata za javnost
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027. – rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izrada projektne dokumentacije 2028. – priprema projektne dokumentacije i postupci javne nabave 2029.–2030. – sanacija i adaptacija zgrade 2031.– uređenje muzejskih prostora i postavljanje stalnog postava 2032. – završetak projekta i otvaranje muzeja za javnost
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje biciklističkih i pješačkih staza sa pratećom infrastrukturom na području grada Zadra**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća povezivanje, uređenje i umrežavanje biciklističkih i pješačkih staza na području Grada Zadra kroz nužne infrastrukturne zahvate i formiranje ključnih pravaca kretanja. U okviru projekta predviđa se uređenje i opremanje staza odgovarajućom pratećom infrastrukturom, uključujući signalizaciju, odmorišta, informativne točke i druge elemente koji doprinose sigurnijem, kvalitetnijem i funkcionalnijem korištenju prostora. Projekt je usmjeren na unapređenje aktivne mobilnosti, bolju prostornu povezanost i kvalitetnije korištenje prirodnih, obalnih i urbanih prostora grada.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti održivu mobilnost, dostupnost i prostornu povezanost na području Grada Zadra kroz razvoj kvalitetne mreže biciklističkih i pješačkih staza s pratećom infrastrukturom. Projektom se želi potaknuti aktivno kretanje, obogatiti ponuda destinacije, pridonijeti ravnomjernijem korištenju prostora te unaprijediti kvalitetu boravka turista i kvalitetu života lokalnog stanovništva.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti vezanima uz održivu mobilnost i smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima, razinu onečišćenosti zraka u destinaciji, održivo korištenje prostora i upravljanje posjetiteljskim tokovima, identifikaciju i dostupnost atrakcija te zadovoljstvo turista i lokalnog stanovništva, jer unapređuje aktivnu mobilnost, prostornu povezanost, sigurnost i kvalitetu korištenja gradskog prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Ishodovane potrebne suglasnosti i dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.700.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Unaprjeđenje prometne povezanost sa zadarskom otocima**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća aktivnosti usmjerene na unapređenje prometne dostupnosti i infrastrukturnih uvjeta na zadarskim otocima radi jačanja njihove funkcionalnosti i ravnomjernijeg turističkog razvoja. U okviru projekta predviđa se koordinacija planiranja i unapređenja komunalne i javne infrastrukture, potpora modernizaciji lučke i pristanišne infrastrukture te zagovaranje poboljšanja pomorske povezanosti prema nadležnim državnim i regionalnim tijelima. Projekt uključuje i potporu uvođenju dodatnih i frekventnijih brodskih linija, osobito izvan glavne sezone i u razdobljima održavanja otočnih događanja, kao i prilagodbu voznih redova potrebama stanovnika i posjetitelja. Po potrebi, projekt može uključivati i modele sufinanciranja privremenih ili dodatnih brodskih linija radi bolje usklađenosti prometne povezanosti s programima na otocima.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osigurati bolju, redovitiju i funkcionalniju prometnu povezanost zadarskih otoka kako bi se unaprijedila dostupnost javnih i turističkih sadržaja, smanjila prometna izoliranost otočnih područja, podigla kvaliteta života lokalnog stanovništva te stvorili preduvjeti za ravnomjerniji, uključiviji i održiviji turistički razvoj otočnog prostora Grada Zadra.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi provedbi aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom te unapređenju zadovoljstva turista i lokalnog stanovništva, kvaliteti života otočnog stanovništva, boljoj dostupnosti sadržaja i ravnomjernijem turističkom razvoju otočnog prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Zadarska županija
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uspostavljen sustav potpora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	900.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Mapiranje i digitalizacija kulturno-povijesnih objekata na području Grada Zadra s postavljanje kulturne signalizacije i pristupačnih ploča s QR kodovima**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt je usmjeren na izradu i primjenu interaktivnog pristupa baštini korištenjem modernih tehnologija koje vizualno ne narušavaju urbani prostor, nego pažljivim promišljanjem prostora i primjenom alternativnih oblika prezentacije omogućuju doživljaj i konzumaciju kulturnog sadržaja izvan kulturnih ustanova. Na taj način kulturni sadržaj postaje dostupniji širem krugu posjetitelja, uključujući i osobe s invaliditetom. U okviru projekta predviđa se mapiranje i digitalizacija kulturno-povijesnih objekata na području Grada Zadra te postavljanje kulturne signalizacije i pristupačnih ploča s QR kodovima. Projekt je usmjeren na zaštitu, očuvanje i promociju materijalne i nematerijalne kulturne baštine kroz povezivanje fizičke i digitalne interpretacije sadržaja te njihovu nenametljivu integraciju u gradski prostor. Ujedno doprinosi većoj dostupnosti kulturne baštine, suvremenijoj interpretaciji lokaliteta te diversifikaciji kulturno-turističke ponude kroz razvoj inovativnih kulturno-turističkih proizvoda.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti zaštitu, dostupnost i interpretaciju kulturne baštine Grada Zadra kroz primjenu suvremenih digitalnih rješenja i pristupačne kulturne signalizacije. Projektom se želi povećati vidljivost i razumijevanje kulturno-povijesnih lokaliteta, obogatiti kulturno-turistička ponuda grada i otoka te omogućiti dostupniji, suvremeniji i uključiviji pristup baštini za lokalno stanovništvo i posjetitelje.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi javno dostupnim informacijama o atrakcijama, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer omogućuje sustavno mapiranje, digitalnu interpretaciju i veću dostupnost kulturno-povijesnih lokaliteta. Ujedno može doprinijeti i pozitivnijoj percepciji

	utjecaja turizma na identitet mjesta, jer jača vidljivost i razumijevanje lokalne baštine. Kroz suvremeniju, interaktivnu i pristupačniju prezentaciju kulturnih sadržaja projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Projekt doprinosi i pokazatelju udjela atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Mapirani i digitalizirani kulturno-povijesni objekti
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova kuće Ratka Petrića i uređenje parka skulptura – Centar za likovnu kulturu i obrazovanje**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i adaptaciju kuće akademskog kipara Ratka Petrića u Zadru te uređenje pripadajućeg parka skulptura s ciljem uspostave Centra za likovnu kulturu i obrazovanje kao novog kulturno-turističkog sadržaja grada. Projekt predviđa adaptaciju kuće uz očuvanje izvornog karaktera prostora, uređenje unutarnjih prostora za izložbenu i edukativnu namjenu te uređenje depoa i radionice za umjetnički rad. Istodobno će se urediti park skulptura s prezentacijom postojećih skulptura, interpretacijskim elementima i parkovnom infrastrukturom, čime će se stvoriti atraktivan prostor za posjetitelje i cjelogodišnje kulturne programe. Centar će djelovati u suradnji s Muzejom Grada Zadra te služiti za

	radionice, izložbe, predavanja i druge sadržaje koji obogaćuju kulturnu i turističku ponudu grada.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvati i prezentirati umjetničku ostavštinu Ratka Petrića te je uključiti u suvremenu kulturnu i turističku ponudu Zadra kroz uspostavu centra koji povezuje umjetnost, obrazovanje i doživljaj prostora. Projektom se želi stvoriti novi kulturno-turistički sadržaj više dodane vrijednosti koji pridonosi diversifikaciji ponude, jačanju kulturnog turizma i prepoznatljivosti Zadra kao grada umjetnosti i baštine. Ujedno se želi povećati dostupnost kulturnih sadržaja građanima i turistima, potaknuti cjelogodišnje korištenje prostora te ojačati identitet destinacije kroz autentičan lokalni sadržaj.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer kuću i park skulptura Ratka Petrića uspostavlja kao interpretiran i dostupan kulturno-turistički sadržaj. Ujedno pridonosi i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, budući da valorizira autentičnu umjetničku baštinu Zadra i diversificira kulturnu ponudu, što je u skladu s logikom drugih kulturno-baštinskih projekata iz učitanog materijala. Kroz izložbene, edukativne i parkovne sadržaje projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, a posredno i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima, jer stvara dodatni motiv dolaska i dužeg zadržavanja posjetitelja u gradu.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Početak adaptacije kuće i uređenja okoliša
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028. – početak adaptacije kuće i uređenja okoliša

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**E-kultura Grada Zadra**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uspostavu integriranog informacijsko-komunikacijskog sustava za agregaciju, prezentaciju i dostupnost digitalizirane kulturne baštine grada Zadra. Sustav će objediniti postojeće digitalne sadržaje kulturnih institucija (muzeja, knjižnica, arhiva i drugih dionika) te omogućiti njihovo centralizirano pretraživanje, pregled i interpretaciju putem jedinstvene digitalne platforme. Projekt uključuje razvoj digitalne infrastrukture, uspostavu standarda za razmjenu i prikaz podataka, razvoj e-usluga u kulturi te unaprjeđenje pristupačnosti sadržaja kroz različite digitalne formate. Poseban naglasak stavlja se na povezivanje postojećih sustava i povećanje vidljivosti kulturne baštine bez zadiranja u autonomiju institucija koje upravljaju izvornom građom.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osigurati veću dostupnost, vidljivost i suvremenu interpretaciju digitalizirane kulturne baštine grada Zadra kroz uspostavu jedinstvene digitalne platforme. Projektom se želi unaprijediti korisničko iskustvo pristupa kulturnim sadržajima, ojačati kulturni identitet grada te pridonijeti kvaliteti života lokalnog stanovništva i atraktivnosti destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi javno dostupnim informacijama o atrakcijama, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer omogućuje digitalno evidentiranje, zaštitu, interpretaciju i veću dostupnost kulturne baštine. Ujedno može doprinijeti i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta. Kroz veću dostupnost digitalnih kulturnih sadržaja projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te poslovnim prihodima gospodarskih subjekata u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2031.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uspostavljena i testirana e-baza spremana za unošenje digitalizirane baštine
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje biciklističkih puteva i staza s pratećom infrastrukturom na zadarskim otocima**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje, povezivanje i opremanje biciklističkih puteva i staza na zadarskim otocima, s naglaskom na otoke Iž, Molat i Olib. U okviru projekta predviđa se uređenje i/ili nadogradnja postojećih puteva i staza, njihovo povezivanje s naseljima, uvalama i drugim važnim točkama otoka te postavljanje odgovarajuće prateće infrastrukture, uključujući signalizaciju, odmorišta, putokaze i turističke oznake. Projekt uključuje i detaljnije označavanje prirodnih i kulturnih lokaliteta te usmjeravanje prema postojećim OPG-ovima i drugim gospodarskim subjektima, čime se biciklistička infrastruktura povezuje s lokalnom ponudom i svakodnevnim korištenjem prostora. Projekt je namijenjen i stanovnicima i turistima.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti održivu mobilnost, dostupnost i prostornu povezanost zadarskih otoka kroz razvoj uređene mreže biciklističkih puteva i staza s pratećom infrastrukturom. Projektom se želi obogatiti otočna turistička ponuda, potaknuti aktivno i cjelogodišnje korištenje prostora, povećati dostupnost prirodnih, kulturnih i gospodarskih sadržaja te pridonijeti kvaliteti života lokalnog stanovništva i ravnomjernijem razvoju otočnog područja.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i dostupnosti atrakcija, ravnomjernijoj prostornoj raspoređenosti turističkih kretanja, zadovoljstvu turista, duljini boravka i turističkoj potrošnji, poslovnim prihodima lokalnih subjekata, zadovoljstvu i kvaliteti života lokalnog stanovništva te pokazateljima održive mobilnosti i kvalitete okoliša, jer uređene i označene biciklističke staze povezuju naselja, lokalitete i gospodarske sadržaje te imaju turističku, rekreacijsku i svakodnevnu funkciju za otočno stanovništvo.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otoci u sastavu Grada Zadra
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Ishodovane potrebne suglasnosti i dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.200.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Sanacija, adaptacija i valorizacija vojne fortifikacije (bunkera) sa pripadajućim parternim uređenjem okoliša na položaju panoramskog pogleda na grad Zadar – faza III.**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća daljnje uređenje i razvoj lokaliteta bunkera C-47 na Vidikovcu kroz izgradnju sjevernog platoa, dovršetak južne pješačke staze, uređenje parkirališta za osobna vozila i autobuse, izgradnju vidikovca te uspostavu i označavanje pješačke rute kroz područje Musapstana. Projektom se više bunkera i pripadajućih prostora povezuje u jedinstvenu kulturno-turističku cjelinu, s naglaskom na interpretaciju vojne baštine, panoramski doživljaj prostora i razvoj sadržaja izvan najopterećenijih dijelova grada.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je daljnja valorizacija i turistička aktivacija zapuštene vojne baštine kroz razvoj atraktivne, edukativne i održive kulturno-turističke destinacije, uz naglasak na razvoj vojnog turizma i širenje ponude izvan najuže gradske jezgre. Projektom se želi povećati dostupnost lokaliteta, stvoriti novi motiv dolaska i zadržavanja posjetitelja, pridonijeti ravnomjernijoj prostornoj raspoređenosti turističkih kretanja te istodobno očuvati i interpretirati vrijedan dio lokalne povijesne baštine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer vojnu fortifikaciju i rutu kroz Musapstan oblikuje kao dostupan i interpretiran kulturno-turistički sadržaj. Ujedno doprinosi i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, jer valorizira specifičnu vojnu i povijesnu baštinu grada. Kroz razvoj pješačkih ruta, vidikovca i sadržaja izvan najopterećenijih zona projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te ravnomjernijoj prostornoj raspoređenosti turističkih kretanja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada projektne dokumentacije i početak radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.200.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izrada aplikacije Smart Destination**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Aplikacija bi turistima i stanovnicima nudila ažurne informacije o trajektnim i autobusnim linijama, dostupnosti zdravstvenih i hitnih službi, digitalne karte svih naselja te pregled pružatelja usluga na kopnu i otocima. Sve to trebalo bi biti podržano jedinstvenom data-platformom koja bi integrirala podatke iz IoT sustava, javnih WiFi mreža, mobilnih operatera i CRM alata, čineći ih dostupnima Gradu i Turističkoj zajednici za naprednije upravljanje i donošenje odluka
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha izrade aplikacije Smart Destination je unaprijediti informiranost, mobilnost i dostupnost ključnih usluga za turiste i lokalno stanovništvo kroz jedinstveno digitalno rješenje, te istodobno omogućiti Gradu i Turističkoj zajednici naprednije upravljanje destinacijom na temelju integriranih podataka i digitalnih alata.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Ovim projektom doprinijelo bi se identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija te osiguravanju javno dostupnih informacija o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima. Ujedno bi projekt pridonio provedbi aktivnosti predviđenih planom upravljanja destinacijom, odnosno unapređenju statusa njihove implementacije. Ako aplikacija uključuje informacije o hitnim službama, zdravstvenim punktovima, evakuacijskim postupcima i kriznim protokolima, može predstavljati važan operativni alat za ostvarenje pokazatelja koji se odnosi na javno dostupan plan odgovora na krizne i izvanredne situacije u sektoru turizma. Nadalje, projekt bi pridonio većem zadovoljstvu turista cjelokupnim boravkom u destinaciji, a posredno bi mogao utjecati i na produljenje prosječne duljine boravka turista u destinaciji.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrađena i testirana aplikacija

PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	400.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Posjetiteljski centar svjetske baštine u Zadru**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uspostavu Posjetiteljskog centra svjetske baštine u Zadru kao središnjeg mjesta interpretacije kulturnog dobra „Obrambeni sustav Zadra“, koje je dio serijskog UNESCO lokaliteta „Obrambeni sustavi Republike Venecije između 16. i 17. stoljeća: Stato da Terra, zapadni Stato da Mar“. Projekt predviđa izradu stalnog postava kojim će se posjetiteljima predstaviti povijest izgradnje zadarskog obrambenog sustava, njegova izvanredna univerzalna vrijednost te širi povijesni i europski kontekst venecijanskih fortifikacija. Uz interpretacijski postav, projekt uključuje razvoj obrazovnih programa, komunikacijskih aktivnosti i suradnji s lokalnim i međunarodnim institucijama, s ciljem boljeg razumijevanja i očuvanja materijalne, pokretne i nematerijalne baštine. Kao najprikladnije rješenje za smještaj centra predviđa se prilagodba prostora povezanih sa zadarskim zidinama ili smještenih unutar njih.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostaviti suvremen interpretacijski centar koji će unaprijediti prezentaciju, zaštitu i razumijevanje UNESCO baštine u Zadru te ojačati kulturnu i turističku ponudu grada. Projektom se želi povećati dostupnost i vidljivost svjetske baštine široj javnosti, razviti kvalitetni interpretacijski i edukativni sadržaji te pridonijeti održivom upravljanju fortifikacijskom baštinom i jačanju identiteta prostora. Projektom se dodatno doprinosi razvoju kulturne infrastrukture i interpretacijskih kapaciteta grada Zadra, jačanju identiteta prostora te unapređenju kulturno-turističke ponude, uz promicanje održivog upravljanja materijalnom, pokretnom i nematerijalnom baštinom.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te procjeni pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu, jer uspostavlja središnje mjesto interpretacije i prezentacije UNESCO fortifikacijskog sustava Zadra. Ujedno doprinosi i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, jer jača razumijevanje i vidljivost baštine

	iznimne univerzalne vrijednosti. Kroz stalni postav, edukativne programe i interpretacijske sadržaje projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima, jer obogaćuje kulturnu ponudu i stvara dodatne motive dolaska i zadržavanja posjetitelja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2031.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada projektne dokumentacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	900.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova plašta zidina utvrde Forte**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i konzervatorsko-restauratorske radove na plaštu zidina utvrde Forte u Zadru, dijelu povijesnog fortifikacijskog sustava grada uključenog u UNESCO lokalitet „Venecijanski obrambeni sustavi 16. i 17. stoljeća“. Za potrebe pripreme projekta već su provedena geodetska i arhitektonska snimanja postojećeg stanja, a u sljedećoj fazi planirana je izrada konzervatorskog elaborata, nakon čega će se pristupiti radovima sanacije i obnove zidina. Planirani zahvati uključuju sanaciju oštećenih dijelova, čišćenje i obradu kamenih površina, fugiranje, stabilizaciju strukture i obnovu oštećenih elemenata kamenog zida. Projektom se osigurava zaštita i očuvanje vrijednog dijela fortifikacijske baštine grada.

OPIS SVRHE PROJEKTA	**Svrha projekta** je zaštita i očuvanje utvrde Forte kao vrijednog dijela povijesnog fortifikacijskog sustava grada Zadra i UNESCO lokaliteta, uz osiguravanje dugoročne stabilnosti i zaštite zidina. Projektom se želi očuvati kulturno-povijesna vrijednost lokaliteta te unaprijediti njegova prezentacija i uključivanje u kulturnu i turističku ponudu grada, na način koji pridonosi održivom razvoju turizma, očuvanju baštine i jačanju atraktivnosti destinacije bez dodatnog pritiska na prostor.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, procjeni pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu te identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, jer obnova utvrde Forte izravno pridonosi očuvanju i boljoj prezentaciji UNESCO baštine. Ujedno doprinosi i javno dostupnim informacijama o atrakcijama, budući da obnovljeni lokalitet postaje kvalitetnije uključen u sustav kulturne interpretacije grada. Kroz očuvanje i uređenje povijesnog prostora projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, pozitivnijoj percepciji stanovnika o utjecaju turizma na identitet mjesta te boljoj kvaliteti korištenja javnog prostora u povijesnoj jezgri.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada konzervatorskog elaborata i projektne dokumentacije Konzervatorsko-restauratorski radovi na plaštu zidina
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.– izrada konzervatorskog elaborata i projektne dokumentacije 2028. – početak konzervatorsko-restauratorskih radova
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	800.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Prenamjena prostora „Menze“ u galeriju suvremene umjetnosti**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća prijenos prava korištenja prostora nekadašnje Menze u kompleksu bivše vojarne na Grad Zadar te njegovu prenamjenu u suvremeni galerijski prostor namijenjen prezentaciji suvremene umjetnosti. Prostor se nalazi u blizini Centra za mlade i Gradske knjižnice Zadar, čime se otvara mogućnost daljnjeg jačanja kulturne infrastrukture i razvoja novog kulturnog središta izvan povijesne jezgre. Projekt predviđa adaptaciju postojećeg prostora uz minimalne građevinske intervencije, uređenje izložbenih, tehničkih i produkcijskih prostora te stvaranje uvjeta za organizaciju izložbi, umjetničkih rezidencija i drugih programa suvremene umjetnosti.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostaviti novi prostor za prezentaciju i razvoj suvremene likovne umjetnosti u Zadru te obogatiti kulturnu turističku ponudu grada sadržajem više dodane vrijednosti. Projektom se želi potaknuti razvoj suvremene umjetničke scene, jačati međunarodnu kulturnu suradnju i rezidencijalne programe te pridonijeti revitalizaciji kompleksa bivše vojarne kao važnog kulturnog i društvenog središta grada. Ujedno se proširuje kulturna ponuda izvan povijesne jezgre, čime se pridonosi uravnoteženijem prostornom razvoju kulturnih i turističkih sadržaja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, jer prenamjenom prostora bivše Menze stvara novi prostor suvremene umjetnosti i širi kulturnu ponudu grada izvan povijesne jezgre. Ujedno može doprinijeti zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom i pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer revitalizira postojeći prostor i jača kulturne sadržaje dostupne građanima i posjetiteljima. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima, kroz dodatne motive dolaska i zadržavanja u gradu.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.

PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2031.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i osiguravanje prava korištenja objekta Izrada projektne dokumentacije i koncepta galerijskog prostora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	**2028.** – rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izrada projektne dokumentacije
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	800.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Unaprjeđenje noćne mobilnosti i kvalitete okoliša u funkciji noćne ekonomije Zadra**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća razvoj mjera i rješenja za unaprjeđenje noćne mobilnosti, dostupnosti i kvalitete okoliša u Zadru, s ciljem uspostave održivog i uključivog sustava upravljanja noćnom ekonomijom. Aktivnosti uključuju uvođenje noćnih autobusnih linija, proširenje gradske iskaznice na kulturne objekte, razvoj programa javnih bicikala za noćne radnike i posjetitelje, izradu karata onečišćenja bukom, uvođenje mjera za smanjenje negativnih utjecaja noćnih aktivnosti na okoliš te pilotiranje prilagodljivog prostornog uređenja. Projekt povezuje prometne, komunalne, kulturne i prostorne aspekte upravljanja gradom u noćnim satima.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je poboljšati dostupnost, sigurnost i kvalitetu života u noćnim satima za stanovnike, radnike i posjetitelje Zadra te uspostaviti održiviji model upravljanja noćnom ekonomijom. Projektom se želi razviti učinkovit sustav noćne mobilnosti, smanjiti negativne utjecaje buke i prometnih opterećenja, unaprijediti korištenje javnog prostora i omogućiti bolji suživot noćnih gospodarskih aktivnosti i prava stanovnika na odmor i zdrav okoliš.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima koji se odnose na održivu mobilnost, razinu onečišćenosti zraka u destinaciji, utjecaj turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva i zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, jer unaprjeđuje noćni promet, smanjuje pritisak individualnog automobilskog prometa i uvodi mjere za praćenje i ublažavanje negativnih utjecaja noćnih aktivnosti. Ujedno može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u

	destinaciji te održivom korištenju prostora i upravljanju posjetiteljskim tokovima, kroz kvalitetnije upravljanje noćnim sadržajima, prometom i okolišnim opterećenjima.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Liburnija d.o.o., Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uvođenje noćnih autobusnih pilot linija na najmanje 2 glavna koridora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2026.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	800.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje Komunjskog magazina na Premudi**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje i obnovu Komunjskog magazina na Premudi s ciljem njegovog stavljanja u funkciju društvenog, kulturnog i turističkog prostora od značaja za lokalnu zajednicu i posjetitelje otoka. Zahvat uključuje građevinsko uređenje objekta, prilagodbu prostora za različite namjene te njegovo opremanje sadržajima primjerenima javnoj, kulturnoj, interpretacijskoj ili prezentacijskoj funkciji. Projekt je usmjeren na očuvanje i aktiviranje vrijednog otočnog prostora kroz njegovu obnovu i uključivanje u svakodnevni život zajednice i ponudu otoka.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obnoviti i urediti Komunjski magazin kao funkcionalan i višestruko iskoristiv prostor koji će doprinijeti kvaliteti života lokalnog stanovništva, očuvanju identiteta mjesta i obogaćivanju društvene i turističke ponude Premude. Projektom se želi osigurati kvalitetniji javni prostor za okupljanje, predstavljanje lokalne baštine, turistički informativni centar, provedbu manjih događanja i sadržaja te jačanje prepoznatljivosti otoka kao prostora autentičnog i održivog razvoja.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer obnovljeni objekt može biti uključen u kulturnu, društvenu i interpretacijsku ponudu otoka. Ujedno može doprinijeti i zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, budući da unapređuje javni prostor i stvara dodatne sadržaje korisne i za zajednicu i za posjetitelje. Posredno može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, kroz obogaćivanje ponude i jačanje identiteta otočnog prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Premuda
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2031.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Ishodovane potrebne suglasnosti i dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.100.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova plašta zidina utvrde Ponton – Perivoj kraljice Jelene**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i konzervatorsko-restauratorske radove na plaštu zidina utvrde Ponton u Perivoju kraljice Jelene, dijelu povijesnog obrambenog sustava grada Zadra uključenog u UNESCO lokalitet „Venecijanski obrambeni sustavi 16. i 17. stoljeća“. Planirani zahvati uključuju izradu konzervatorske dokumentacije i provedbu radova na sanaciji oštećenih dijelova zidina, stabilizaciji konstrukcije, čišćenju i obradi kamenih površina, fugiranju kamenih spojeva te obnovi oštećenih elemenata kamene strukture. Za potrebe pripreme projekta već su provedena geodetska i arhitektonska snimanja postojećeg stanja fortifikacijskih struktura, a u sljedećoj fazi planirana je izrada konzervatorskog elaborata kojim će se definirati potrebni

	zahvati zaštite i obnove, nakon čega će se pristupiti provedbi radova na sanaciji i obnovi plašta zidina. Projektom se osigurava očuvanje fortifikacijskog sklopa i njegovo kvalitetnije uključivanje u javni i kulturni prostor grada.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i obnova dijela povijesnog fortifikacijskog sustava grada Zadra kao važnog segmenta UNESCO lokaliteta i urbanog identiteta grada, što je ujedno i najvažnija turistička atrakcija Grada Zadra. Obnovom zidina utvrde Ponton osigurava se njihova dugoročna zaštita, povećava sigurnost i kvaliteta prostora te unapređuje turistički doživljaj i interpretacija ovog dijela povijesne jezgre.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, procjeni pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu te identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, jer obnavlja i stabilizira dio UNESCO fortifikacijskog sustava koji je važan element kulturne ponude grada. Ujedno doprinosi i javno dostupnim informacijama o atrakcijama, jer obnovljeni lokalitet postaje kvalitetnije uključen u interpretaciju povijesne jezgre. Kroz povećanje sigurnosti, uređenosti i doživljajne vrijednosti prostora projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada konzervatorskog elaborata Izrada projektne dokumentacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.– izrada konzervatorskog elaborata i projektne dokumentacije
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	600.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uspostava destinacijske digitalne platforme i interaktivne karte destinacije**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uspostavu integrirane destinacijske digitalne platforme koja uključuje digitalnu bazu pokazatelja održivosti i prihvatnog kapaciteta, interaktivnu kartu destinacije te odgovarajuće funkcionalnosti za prikupljanje, povezivanje, pregled i ažuriranje podataka relevantnih za praćenje stanja u destinaciji. U sklopu projekta predviđena je i edukacija dionika uključenih u unos i korištenje podataka radi osiguravanja ujednačenog i kvalitetnog korištenja sustava.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti digitalnu osnovu za praćenje, analizu i upravljanje razvojem destinacije, osigurati strukturirano prikupljanje i korištenje podataka o održivosti i prihvatnom kapacitetu te povećati dostupnost relevantnih prostornih i informativnih sadržaja za različite skupine korisnika.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi statusu implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom jer predstavlja konkretnu mjeru jačanja digitalnih alata za upravljanje destinacijom. Doprinosi i identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija kroz uspostavu digitalne baze podataka i interaktivne karte destinacije. Nadalje, projekt doprinosi razvoju i implementaciji sustava praćenja i ublažavanja utjecaja turizma na atrakcije jer uključuje bazu pokazatelja održivosti i prihvatnog kapaciteta te omogućuje sustavno praćenje relevantnih podataka. Kroz bolju dostupnost informacija i lakše snalaženje u prostoru može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, a posredno i zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Projekt može doprinijeti i pokazatelju udjela atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom u dijelu koji se odnosi na evidentiranje i prikaz podataka o pristupačnosti lokaliteta i usluga.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.

PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrađena i testirana digitalna platforma i interaktivna karta destinacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uspostava sustava praćenja okolišne održivosti destinacije**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća postavljanje mjernih uređaja, uspostavu sustava redovitog praćenja odabranih okolišnih pokazatelja, razvoj baze podataka te analizu prikupljenih podataka radi praćenja stanja okoliša i ekološke održivosti destinacije.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostaviti sustav mjerenja, prikupljanja, pohrane i analize podataka o buci, kvaliteti zraka, kvaliteti mora radi kontinuiranog praćenja ekološke održivosti destinacije i osiguravanja podloge za donošenje informiranih upravljačkih odluka.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizravnije doprinosi pokazatelju razine onečišćenosti zraka u destinaciji, kvaliteti mora te posredno pokazateljima vezanima uz buku, zaštitu prirodnih lokaliteta i uspostavu sustava za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Projektiran sustav praćenja
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	2029.

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	450.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Tuna, Sushi & Wine Festival**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Tuna, Sushi & Wine Festival je gastronomsko-turistički projekt usmjeren na promociju Zadra kao destinacije vrhunske gastronomije, kroz povezivanje lokalne tradicije tunolova i ribarstva s modernim kulinarskim trendovima poput sushija i japanske kuhinje, uz prezentaciju i kušanje kvalitetnih hrvatskih vina. Festival okuplja restorane, chefove, vinare i partnere iz sektora turizma i ugostiteljstva te kroz niz događanja (degustacije, show cooking, tematske večere, radionice i promotivne aktivnosti) potiče razvoj eno-gastro ponude, povećanje potrošnje posjetitelja i jačanje prepoznatljivosti destinacije na međunarodnom tržištu. Projekt doprinosi produženju turističke sezone, razvoju događanja kao turističkog proizvoda i pozicioniranju Zadra kao autentične mediteranske destinacije s naglaskom na kvalitetu, lokalne namirnice i inovativan gastronomski doživljaj.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Ključna svrha projekta je produženje turističke sezone, jačanje imidža Zadra kao cjelogodišnje destinacije, jačanje imidža Zadra kao vrhunske gastro destinacije, te povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva kroz stvaranje atraktivne gradske atmosfere i zajedničkog doživljaja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima broja ostvarenih dolazaka i noćenja po mjesecima te smanjenja sezonalnosti, jer privlači posjetitelje i generira potrošnju u razdoblju slabije turističke aktivnosti, čime pridonosi produljenju sezone i većem korištenju smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta u gradu. Ujedno može doprinijeti pokazateljima prosjeka broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih, ukupnog broja zaposlenih – godišnjeg prosjeka i poslovnog prihoda gospodarskih subjekata ostvarenog tijekom godine, jer potiče gospodarsku aktivnost, povećava potrošnju i otvara prostor za jačanje lokalnog poduzetništva, uključujući prodaju lokalnih proizvoda, suvenira i gastroponude .Projekt može posredno doprinijeti i pokazateljima društvene održivosti, osobito kroz jačanje kvalitete života građana, te pokazateljima koji se odnose na kulturu i identitet, budući da

	se temelji na očuvanju, prezentaciji i aktivnom korištenju lokalne baštine.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Održan festival
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Svake godine u travnju održat će se festival
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	950.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Zadar Jazz & Blues festival**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu međunarodnog glazbenog festivala Zadar Jazz & Blues Festival, koji se kontinuirano održava od 2015. godine u prostoru Muzeja antičkog stakla u Zadru. Festival okuplja renomirane domaće i inozemne jazz i blues glazbenike te publici pruža vrhunski glazbeni program u jedinstvenom ambijentu muzeja pod otvorenim nebom. Projekt uključuje osmišljavanje i provedbu koncertnog programa, angažman izvođača, organizaciju produkcije i logistike, promociju festivala te provedbu popratnih kulturnih aktivnosti. Kroz međunarodno relevantan glazbeni sadržaj festival doprinosi obogaćivanju kulturne ponude grada i jačanju njegove prepoznatljivosti kao destinacije kvalitetnih kulturnih događanja.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obogatiti kulturnu i turističku ponudu grada Zadra organizacijom međunarodno prepoznatljivog glazbenog festivala koji pridonosi kulturnom identitetu grada i njegovoj vidljivosti na europskoj kulturnoj karti. Projekt je usmjeren na razvoj kulturnog turizma, privlačenje domaćih i stranih posjetitelja te jačanje pozicije Zadra kao destinacije kvalitetnih i sadržajno prepoznatljivih kulturnih događanja..
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi statusu implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer povijesne lokacije grada uključuje u prepoznatljivu kulturnu ponudu destinacije. Kroz kontinuirani festivalski program projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom, pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te posredno poslovnim prihodima gospodarskih subjekata u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Hrvatsko narodno kazalište Zadar, TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Održan festival
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Srpanj svake godine
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	320.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova francuskog dijela zadarskih zidina kod TIZ-a**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i konzervatorsko-restauratorske radove na francuskom dijelu zadarskih zidina na području TIZ-a u Zadru, nastalom u razdoblju francuske uprave početkom 19. stoljeća. Planirani zahvati uključuju izradu konzervatorske dokumentacije, analizu stanja zidina te provedbu radova na sanaciji oštećenih dijelova kamenog plašta, stabilizaciji strukture, čišćenju i obradi kamenih površina te obnovi oštećenih elemenata fortifikacije. Projekt se nadovezuje na obnovu drugih dijelova zadarskog fortifikacijskog sustava, s ciljem njegova cjelovitijeg očuvanja i prezentacije.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvati i valorizirati francuski dio zadarskih zidina kao vrijedan segment povijesnog obrambenog sustava grada te ga uključiti u suvremenu kulturnu i turističku interpretaciju Zadra. Projektom se želi zaštititi kulturno-povijesna baština, unaprijediti vizualni identitet prostora na području TIZ-a i pridonijeti održivom razvoju kulturnog turizma kroz očuvanje i prezentaciju fortifikacijske baštine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija te javno dostupnim informacijama o atrakcijama, jer obnovom i prezentacijom fortifikacijskog sklopa jača vidljivost i interpretaciju baštine izvan najuže povijesne jezgre. Ujedno može doprinijeti i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, jer čuva i naglašava slojevitost povijesnog razvoja grada. Kroz obnovu i uređenje lokaliteta projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer unapređuje kvalitetu prostora i kulturnu ponudu grada.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Početak radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	400.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Postava stalne izložbe i uređenje prostora Peškarije**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća postavu stalne izložbe o povijesti i tradiciji ribarstva zadarskog kraja te uređenje prostora Peškarije kao mjesta interpretacije, edukacije i predstavljanja lokalne ribarske baštine. Izložba bi kroz tekstualne, vizualne i multimedijalne sadržaje prikazivala razvoj ribarstva na zadarskom području, tradicijske alate i tehnike ribolova, svakodnevni život ribara, značaj ribarstva za lokalno gospodarstvo i identitet prostora te povezanost ribarske tradicije s načinom života obalnih i otočnih zajednica. Projekt uključuje i oblikovanje prostora na način koji omogućuje kvalitetniji doživljaj posjetitelja te povezivanje Ribarnice s kulturnom, edukativnom i turističkom funkcijom.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvati, interpretirati i predstaviti bogatu ribarsku tradiciju zadarskog kraja te posjetiteljima Ribarnice, lokalnom stanovništvu i turistima približiti njezinu povijesnu, gospodarsku i kulturnu vrijednost. Ujedno se želi unaprijediti prepoznatljivost Peškarije kao autentičnog mjesta lokalnog identiteta, doprinijeti očuvanju nematerijalne i materijalne baštine te obogatiti kulturnu i održivu turističku ponudu grada Zadra.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta. Kroz edukativnu i interpretacijsku funkciju izložbe projekt može doprinijeti i turistovu zadovoljstvu ukupnim boravkom u destinaciji, a posredno i zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Tržnica Zadar d.o.o.
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	400.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje okoliša crkvice sv. Stošije na Puntamici**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća parterno uređenje okoliša crkvice sv. Stošije na Puntamici s ciljem stvaranja uređenog i funkcionalnog javnog prostora za svakodnevni boravak i okupljanje stanovnika i turista u ovom dijelu grada. Planirani zahvati uključuju uređenje zelenih površina, sadnju hortikulturnog zelenila, postavljanje urbane opreme, parkovno uređenje prostora, kameno popločanje pješačkih površina te prometno uređenje prostora kroz uspostavu jednosmjernog prometnog režima na pristupnoj cesti. Projektom se unapređuje kvaliteta javnog prostora i naglašava društvena, identitetska i simbolička vrijednost lokaliteta.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu javnog prostora u gradskoj četvrti Puntamika te stvoriti uređeno lokalno središte za okupljanje, odmor i svakodnevni boravak stanovnika i turista. Uređenjem okoliša crkvice sv. Stošije želi se naglasiti društvena, identitetska i simbolička vrijednost prostora, povećati sigurnost i funkcionalnost te podići ukupna kvaliteta života u ovom dijelu grada, te smanjiti negativan utjecaj turističkog pritiska na prostor.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt prije svega doprinosi utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva i zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom, ali i samih turista, jer uređuje javni prostor u turistički opterećenom dijelu grada koji je primarno namijenjen svakodnevnom korištenju stanovnika, ali istodobno podiže uređenost, funkcionalnost i identitet naselja. Ujedno doprinosi i pokazateljima koji se odnose na održivo korištenje prostora i kvalitetu javnih površina, jer uključuje parkovno uređenje, sadnju zelenila, urbanu

	opremu i sigurnije prometno rješenje. S obzirom na simboličku vrijednost lokaliteta, projekt može doprinijeti i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, a kroz uređeniji i atraktivniji prostor posredno i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Postavljanje kamene popločane površine i parkovne infrastrukture
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	400.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Glazbene večeri u Sv. Donatu**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Predmet projekta je ambijentalni glazbeno-scenski festival Glazbene večeri u Sv. Donatu, međunarodno prepoznat kulturni program s dugom tradicijom koji više od 65 godina afirmira klasičnu i ranu glazbu kroz inovativne umjetničke formate i suradnju s drugim umjetnostima. Festival se održava tijekom srpnja i kolovoza svake godine na više lokacija u gradu, uključujući trgove, perivoje te kulturne i baštinske objekte, a okuplja vrhunske umjetnike iz Hrvatske i inozemstva. Projekt doprinosi valorizaciji kulturne baštine, jačanju identiteta Zadra kao kulturne destinacije te obogaćivanju kulturno-turističke ponude grada.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i promicanje vrhunske glazbene umjetnosti u autentičnom povijesnom ambijentu grada Zadra, uz istodobnu valorizaciju hrvatske i europske glazbene baštine te aktivno korištenje kulturno-povijesnih lokaliteta. Projekt pridonosi jačanju kulturnog identiteta lokalne zajednice, međunarodnoj prepoznatljivosti Zadra i razvoju kvalitetne kulturno-turističke ponude, povezivanjem umjetničke izvrsnosti, baštine i suvremenog turističkog doživljaja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi statusu implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom jer predstavlja konkretnu aktivnost jačanja kulturno-turističke ponude grada. Ujedno doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, budući da kulturnu baštinu i festivalske lokacije uključuje u prepoznatljivu i strukturiranu ponudu destinacije. Kroz razvoj kvalitetnog kulturnog sadržaja projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te poslovnim prihodima gospodarskih subjekata u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar i Javna ustanova u kulturi Koncertni ured Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	Srpanj 2026
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	Kolovoz 2030
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uspješna provedba festivalskog programa na planiranim lokacijama.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Kolovoz svake godine
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova Kapetanove kule na Trgu pet bunara**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i revitalizaciju Kapetanove kule u Zadru, povijesnog objekta smještenog unutar UNESCO zaštićenog obrambenog sustava grada. U okviru projekta predviđa se izrada konzervatorskog elaborata i projektne dokumentacije te provedba radova obnove i sanacije objekta. Planirani zahvati uključuju restauraciju i sanaciju konstruktivnih i arhitektonskih elemenata, obnovu fasade, unutarnjih prostora i instalacija te druge konzervatorsko-restauratorske radove potrebne za očuvanje kulturno-povijesne vrijednosti objekta. Projektom se stvaraju uvjeti za daljnje korištenje Kapetanove kule kao izložbenog i galerijskog prostora te mjesta održavanja kulturnih i umjetničkih programa u povijesnoj jezgri grada.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvati i revitalizirati vrijednu kulturno-povijesnu baštinu grada Zadra te osigurati kvalitetne prostorne uvjete za izložbene, umjetničke, edukativne i kulturne programe. Projektom se želi unaprijediti kulturna infrastruktura grada, povećati dostupnost umjetničkih sadržaja građanima i turistima, s ciljem diverzifikacije i unaprjeđenja ponude kulturnog turizma.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi zaštiti i aktiviranju kulturne baštine kroz obnovu Kapetanove kule kao vrijednog povijesnog objekta unutar UNESCO zaštićenog obrambenog sustava, čime se unapređuje njezina prezentacija, dostupnost i uključivanje u kulturnu ponudu grada. Ujedno pridonosi i očuvanju identiteta mjesta, jer povijesnom lokalitetu vraća funkciju prostora umjetnosti, izložbi i kulturnih događanja. Stavljanjem objekta u punu funkciju projekt može doprinijeti zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer povećava dostupnost kulturnih sadržaja u povijesnoj jezgri. Posredno može pridonijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te poslovnim prihodima gospodarskih subjekata u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, kroz veću atraktivnost jezgre i dodatne motive dolaska i zadržavanja posjetitelja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada konzervatorskog elaborata i projektne dokumentacije Ishođenje potrebnih suglasnosti i dozvola Provedba postupaka javne nabave Izvođenje konzervatorsko-restauratorskih i građevinskih radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027. – izrada konzervatorskog elaborata i projektne dokumentacije 2027.–2028. – provedba javne nabave i početak radova 2028.–2029. – izvođenje radova obnove
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uspostava sustava za mapiranje i praćenje noćne ekonomije u Zadru**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uspostavu sveobuhvatne baze podataka o zadarskoj noćnoj ekonomiji kroz mapiranje kulturnih lokaliteta, javnih prostora i potencijalnih zona aktivnosti primjenom digitalnih GIS alata. U okviru projekta predviđa se praćenje noćne mobilnosti i prijevoza pomoću pametnih alata, pilotiranje zona posebnog prometnog režima te provedba noćnih revizija i pješačkih obilazaka, uključujući i otoke. Rezultati mapiranja i praćenja služit će kao podloga za planiranje temeljeno na podacima i prilagodljivo upravljanje noćnom ekonomijom, uz bolje usklađivanje kulturnih, prometnih, komunalnih i turističkih funkcija grada u noćnim satima.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostaviti sustav za donošenje odluka temeljenih na podacima u upravljanju noćnom ekonomijom Zadra te omogućiti učinkovitije, sigurnije i održivije upravljanje gradom u noćnim satima. Projektom se želi identificirati postojeće i potencijalne zone noćnih aktivnosti, pratiti obrasce mobilnosti i korištenja prostora te razviti podlogu za oblikovanje mjera koje istodobno pridonose

	kvaliteti života stanovnika, atraktivnosti destinacije i kvalitetnijem upravljanju noćnim sadržajima.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima koji se odnose na održivo korištenje prostora, upravljanje posjetiteljskim tokovima i utjecaj turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer omogućuje preciznije praćenje noćnih aktivnosti, mobilnosti i opterećenja prostora. Ujedno može doprinijeti i zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, kroz kvalitetnije upravljanje noćnim sadržajima, prometom i sigurnošću u javnim prostorima. Posredno može doprinijeti i održivijim obrascima kretanja te kvalitetnijem planiranju kulturnih i turističkih sadržaja u različitim dijelovima grada.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar , Liburnija d.o.o., Mjesni odbori, Sveučilište u Zadru
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada sveobuhvatne GIS karte kulturnih lokaliteta, javnih prostora i zona aktivnosti
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Sustavna evaluacija iskustva posjetitelja i lokalnog stanovništva**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izradu anketa, postavljanje QR kodova u svim naseljima, postavljanje QR kodova u smještajnim i ugostiteljskim objektima, anketiranje zračnih, autobusnih i trajektnih putnika te osmišljavanje sustava nagrađivanja za poticanje sudjelovanja u anketiranju. U konačnici projektom se provodi kontinuirana analiza prikupljenih podataka radi praćenja zadovoljstva i potreba turista te donošenja informiranih odluka.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osigurati kontinuirano praćenje zadovoljstva, stavova i potreba turista i lokalnog stanovništva radi donošenja informiranih odluka, unaprjeđenja kvalitete boravka i života u destinaciji te praćenja ključnih pokazatelja održivosti i lojalnosti posjetitelja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti uspostavom kontinuiranog sustava prikupljanja i analize podataka o iskustvima, stavovima i potrebama posjetitelja i lokalnog stanovništva. Provedbom anketa putem QR kodova postavljenih u naseljima, smještajnim i ugostiteljskim objektima te anketiranjem zračnih, autobusnih i trajektnih putnika omogućuje se redovito praćenje zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom i turistova ukupnog zadovoljstva boravkom u destinaciji. Projekt ujedno doprinosi praćenju udjela stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta, kao i pokazatelja lojalnosti posjetitelja, uključujući postotak ponovljenih odnosno stalnih turista u smještajnim objektima destinacije. Sustavna analiza tako prikupljenih podataka predstavlja osnovu za pravodobno prepoznavanje problema i potreba, prilagodbu upravljačkih mjera te donošenje informiranih odluka usmjerenih prema održivom razvoju destinacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrađena anketa i postavljeni QR kodovi u svim naseljima
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	250.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	Zadarsko kazališno ljeto
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu festivala Zadarsko kazališno ljeto, tradicionalne ljetne kulturne manifestacije koja se od 1995. godine održava na otvorenim povijesnim lokacijama grada Zadra. Festival uključuje kazališne predstave, vlastite produkcije, koprodukcije te gostovanja kazališnih, plesnih i glazbenih ansambala iz Hrvatske i inozemstva.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obogatiti kulturnu i turističku ponudu grada Zadra organizacijom kontinuiranog festivalskog programa koji promiče kazališnu i glazbenu umjetnost, potiče kulturnu razmjenu te jača identitet grada kao važnog kulturnog središta. Projekt doprinosi razvoju kulturnog turizma, povećanju atraktivnosti destinacije tijekom ljetnih mjeseci te dostupnosti kvalitetnih kulturnih sadržaja lokalnoj zajednici i posjetiteljima.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija, javno dostupnim informacijama o atrakcijama te razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, jer povijesne lokacije grada uključuje u kulturnu ponudu destinacije. Kroz festivalski program projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom, pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima te posredno poslovnim prihodima gospodarskih subjekata u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Hrvatsko narodno kazalište Zadar, TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Održan festival
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	Rujan svake godine

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	250.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja suvremenog javnog urbanog paviljona**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća projektiranje i izgradnju suvremenog javnog urbanog paviljona na području grada Zadra, koji će objediniti funkciju javne komunalne infrastrukture s kvalitetno oblikovanim javnim prostorom. Planirani objekt bit će koncipiran kao arhitektonski oblikovan mali paviljon integriran u urbani prostor, a sadržavat će javni sanitarni prostor i prateće elemente javne infrastrukture, uz uređenje neposrednog okoliša. Važna odrednica projekta je pristup prema kojem se javni sanitarni objekti ne promatraju isključivo kao utilitarna infrastruktura, nego kao kvalitetno oblikovani elementi urbanog identiteta, što je u skladu sa suvremenim praksama u brojnim svjetskim gradovima. Poseban poticaj za razvoj projekta predstavlja međunarodno nagrađeni koncept javnog toaleta zadarskog arhitekta Krešimira Damjanovića, čije je rješenje osvojilo prvu nagradu na međunarodnom arhitektonskom natječaju u Japanu. Projekt uključuje izradu arhitektonskog rješenja, projektne dokumentacije, izgradnju paviljona te uređenje okolnog javnog prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti javnu komunalnu infrastrukturu i kvalitetu javnog prostora u Zadru kroz izgradnju suvremenog, funkcionalnog i arhitektonski kvalitetno oblikovanog urbanog paviljona. Projektom se želi povećati standard boravka u gradu za lokalno stanovništvo i posjetitelje, unaprijediti dostupnost osnovne javne infrastrukture te pridonijeti kvalitetnijem doživljaju destinacije i uređenijem urbanom identitetu grada.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt prije svega doprinosi zadovoljstvu turista cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom i njegovim utjecajem na kvalitetu života lokalnog stanovništva, jer podiže standard javne infrastrukture i kvalitetu boravka u gradu. Ujedno doprinosi pokazateljima koji se odnose na održivo korištenje prostora i kvalitetu javnih površina, jer komunalnu funkciju integrira u uređen i arhitektonski kvalitetan javni prostor. Ako se paviljon izvede kao pristupačan i inkluzivan, projekt

	doprinosi i pristupačnosti sadržaja za različite skupine korisnika.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada arhitektonskog rješenja i projektne dokumentacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	250.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova crkve na Silbi i uređenje izložbe crkvene umjetnosti**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća dovršetak obnove crkve Gospe od Karmena na Silbi (Mostir), dijela nekadašnjeg franjevačkog samostana, te njezinu prenamjenu u prostor stalne izložbe sakralne baštine otoka Silbe. Na objektu su već provedeni radovi građevinske sanacije, obnove krovišta, izrade osnovne konstrukcije novog kora te dijela instalacija, a projektom se predviđa nastavak obnove i uređenje interpretacijskog i izložbenog prostora. U okviru projekta planira se postav crkvene umjetnosti s vrijednim umjetninama i liturgijskim predmetima iz silbenskih crkvi i kapela, koji svjedoče o vjerskom, povijesnom i pomorskom identitetu otoka..

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je dovršiti obnovu crkve Gospe od Karmena i uspostaviti funkcionalan interpretacijski prostor sakralne baštine koji će pridonijeti očuvanju kulturne baštine, jačanju identiteta otoka Silbe i obogaćivanju kulturno-turističke ponude. Projektom se želi povećati dostupnost baštinskih sadržaja turistima i lokalnom stanovništvu, stvoriti novi motiv dolaska i zadržavanja posjetitelja te pridonijeti održivom razvoju otoka kroz valorizaciju postojećih kulturnih resursa.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija te javno dostupnim informacijama o atrakcijama, jer obnovljeni objekt i stalni postav sakralne baštine uspostavljaju novi interpretirani kulturno-turistički sadržaj na otoku. Ujedno doprinosi i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, jer valorizira vjersku, povijesnu i pomorsku baštinu Silbe. Kroz novi izložbeni i interpretacijski sadržaj projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima, jer obogaćuje otočnu ponudu i stvara dodatne motive dolaska i zadržavanja posjetitelja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar, MO Silba
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada konzervatorskog elaborata, idejnog rješenja i glavnog projekta
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	250.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Razvoj sustava digitalne signalizacije putem solarnih info-punktova na otocima**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća postavljanje solarnih digitalnih info-punktova na svakom otoku kao oblika pametne i održive signalizacije u prostoru. Info-punktovi bili bi opremljeni QR kodovima koji korisnike usmjeravaju na digitalne karte mjesta, rasporede trajektnih linija, informacije o najbližim uslugama, zdravstvenim i hitnim službama te druge relevantne sadržaje za snalaženje i boravak u destinaciji. Projekt uključuje oblikovanje sadržaja, postavljanje opreme i redovito ažuriranje informacija kako bi sustav bio funkcionalan, pregledan i prilagođen različitim skupinama korisnika.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti dostupnost ključnih informacija, snalaženje u prostoru i pristup uslugama na otocima kroz održivo i digitalno podržano informiranje korisnika, uz istodobno jačanje kvalitete boravka, sigurnosti i funkcionalnosti destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizravnije doprinosi pokazateljima koji se odnose na javno dostupne informacije o atrakcijama, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija te, ovisno o sadržaju, krizno i sigurnosno informiranje. Posredno može doprinijeti i zadovoljstvu turista, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom, pristupačnosti informacija te provedbi aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra, Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar, MO na otocima Grada Zadra
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Ugovorena nabava i postavljanje solarnih panela
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	240.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Program jačanja kompetencija dionika**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća osmišljavanje i provedbu edukacija za dionike u turizmu kroz predavanja uživo, radionice, terenske obilaske i digitalne obrazovne sadržaje. Aktivnosti bi uključivale edukacije o održivom razvoju turizma, lokalnoj baštini, interpretaciji prostora, gostoprimstvu, razvoju doživljaja, digitalnoj promociji, upravljanju kvalitetom, uključivosti i pristupačnosti te odgovornom poslovanju. Poseban dio projekta odnosio bi se na male iznajmljivače, ugostitelje, turističke vodiče, pružatelje usluga na otocima i druge lokalne dionike. Projekt bi uključivao i organizaciju ruta i studijskih obilazaka na otoke i zaleđe, razgledavanje grada i interpretacijske programe na terenu za dionike, radi boljeg upoznavanja destinacije, njezine baštine i razvojnih potencijala. Na taj bi se način jačali znanje, suradnja i sposobnost oblikovanja raznovrsnije i prostorno uravnoteženije turističke ponude.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti znanja, vještine i kompetencije svih dionika u turizmu radi razvoja kvalitetnije, održivije, uključivije i sadržajno raznovrsnije destinacijske ponude, uz jačanje interpretacije lokalne baštine i poticanje disperzije turističkih aktivnosti na manje opterećena područja, uključujući otoke.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti kroz edukaciju dionika, jačanje interpretacije lokalne baštine, unaprjeđenje kvalitete usluga i poticanje prostorne disperzije turističke ponude. Time može pridonijeti zadovoljstvu turista i lokalnog stanovništva, pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, boljoj identifikaciji i prezentaciji atrakcija te provedbi aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar i Zadarska županija
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uspostavljena digitalna baza edukacijskih materijala, izrađena baza dionika za sudjelovanje u edukaciji

PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	220.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova kule na Olibu i uređenje Etnografske zbirke**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i revitalizaciju obrambene kule Kaštel na otoku Olibu te njezinu prenamjenu u izložbeni prostor za prezentaciju Etnografske zbirke otoka Oliba. Kula, sagrađena u 16. stoljeću, u vlasništvu je Grada Zadra i trenutačno se ne koristi, zbog čega je izložena propadanju. Projektom se predviđa provedba građevinske sanacije i rekonstrukcije u skladu s konzervatorskim smjernicama, uspostava stalnog izložbenog postava te osiguravanje odgovarajućih uvjeta za zaštitu i prezentaciju etnografske građe. Projekt se provodi uz suradnju s Narodnim muzejom Zadar, Konzervatorskim odjelom u Zadru i lokalnom udrugom KUU Zora, koja je do sada financirala izradu projekta sanacije i rekonstrukcije. Također je tijekom 2022. i 2023. o vlastitom trošku uredila prilaz Kuli i očistila okoliš.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obnoviti i staviti u funkciju vrijedan objekt graditeljske baštine te uspostaviti interpretacijski i izložbeni prostor koji će pridonijeti očuvanju etnografske i kulturne baštine otoka Oliba. Projektom se želi povećati dostupnost kulturnih sadržaja, ojačati lokalni identitet i stvoriti preduvjete za razvoj održive kulturno-turističke ponude otoka.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi razvijenom sustavu zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, identifikaciji i klasifikaciji turističkih atrakcija te javno dostupnim informacijama o atrakcijama, jer obnovljena kula i etnografski postav uspostavljaju novi interpretirani kulturno-turistički sadržaj na otoku. Ujedno doprinosi i pozitivnijoj percepciji utjecaja turizma na identitet mjesta, jer valorizira lokalnu povijest, tradiciju i baštinu Oliba. Kroz novi izložbeni sadržaj projekt može doprinijeti i zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom te pozitivnijem utjecaju turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Posredno može doprinijeti i prosječnoj dnevnoj potrošnji turista u eurima, jer obogaćuje otočnu ponudu i stvara dodatne motive dolaska i zadržavanja posjetitelja.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar, MO Olib
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Ishođenje potrebnih suglasnosti
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	200.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Obnova multimedije u TIC-u**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća preslagivanje video zida; instalacija 55“ ekrana dvojake namjene – za slanje *selfie* razglednica; tri monitora u video zidu; unaprjeđenje funkcionalnosti video zida novim kontrolerom, koji omogućuje bolju rezoluciju i kvalitetu slike uz postojeće monitore, te mogućnošću upravljanja pametnim telefonom; tri nove konfiguracije video zida, prva sastavljena od LED modula najnovije generacije za besprekidnu površinu prikaza, druga konfiguracija 3x3 monitora dijagonale 55“, treća konfiguracija 4x4 monitora dijagonale 46“; novi dizajn aplikacija
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu informiranja i interpretacije destinacije u Turističko-informativnom centru kroz suvremena multimedijalna rješenja koja posjetiteljima omogućuju lakši pregled sadržaja, jednostavnije snalaženje i atraktivniji doživljaj ponude grada. Projektom se želi povećati dostupnost i preglednost informacija o atrakcijama, uslugama i sadržajima destinacije te modernizirati način njihove prezentacije.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi zadovoljstvu cjelokupnim boravkom u destinaciji jer unaprjeđuje preglednost, dostupnost i kvalitetu informacija u TIC-u. Ujedno doprinosi pokazatelju javno dostupnih informacija o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima, budući da se obnovom multimedije i razvojem novih aplikacija unapređuje prezentacija atrakcija, sadržaja i usluga. Projekt može posredno doprinijeti i pokazatelju prosječne dnevne potrošnje turista u eurima, dok kroz jačanje digitalnih alata doprinosi i statusu implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom. Prelaskom na digitalne sadržaje ujedno se smanjuje potreba za tiskanim promotivnim materijalima.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Grada Zadra
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Grad Zadar
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Uređen prostor TIC s multimedijalnim sadržajem
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	150.000,00 EUR

9. MJERENJE NAPRETKA I IZVJEŠĆE O PROVEDBI

U postupku izrade plana upravljanja destinacijom, Turistička zajednica Grada Zadra obvezna je uključiti relevantne dionike u turističkom sustavu koji iskazuju interes i/ili imaju mogućnost utjecaja na turistički razvoj Grada Zadra kao turističke destinacije. Cilj takvog uključivanja jest prepoznavanje i usklađivanje različitih funkcija dionika radi učinkovitog upravljanja razvojem destinacije u smjeru održivosti, kako bi plan upravljanja odražavao specifične interese i razvojne prioritete. Na taj način postiže se punu svrha mjerenja i praćenja napretka provedbe Plana, kao i izvještavanje relevantnih dionika turizma u destinaciji o istome.

9.1. PODRŠKA I IMPLEMENTACIJA PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM

Obveza donošenja Plana propisana je Zakonom o turizmu i pripadajućim pravilnikom. Sukladno tome, Plan upravljanja usvaja predstavničko tijelo Grada Zadra i ima zakonsku osnovu. Donošenjem odluke o usvajanju plana upravljanja na predstavničkom tijelu Grada Zadra, plan stječe obvezujući učinak te omogućuje primjenu i implementaciju odredbi plana upravljanja. Njegova provedba usmjerava razvoj turizma prema načelima održivosti i dugoročnim razvojnim ciljevima, uz kontinuirano prilagođavanje promjenjivim okolnostima i potrebama zajednice. U tom kontekstu, provedba Plana upravljanja destinacijom Grad Zadar zahtijeva koordiniran i partnerski pristup svih dionika u sustavu turizma. To uključuje lokalnu i regionalnu samoupravu, javni i privatni sektor, kulturne i turističke organizacije, obrazovne ustanove te organizacije civilnog društva. Suradnja u provedbi Plana treba se dodatno osnažiti uključivanjem lokalnog stanovništva i turista. Takav integrirani pristup omogućuje učinkovitu realizaciju planiranih aktivnosti, usklađenost sa strateškim i zakonodavnim okvirom u području turizma te prilagodbu specifičnostima lokalne zajednice Grada Zadra i njegovom kulturnom identitetu, ali i potrebama turističkog tržišta. Kao nositelj procesa, Turistička zajednica Grada Zadra odgovorna je za uključivanje svih relevantnih dionika u proces izrade i provedbe Plana. Učinkovitost njihove koordinacije ovisi o prepoznavanju različitih funkcija i interesa dionika, uvažavanju potreba lokalne zajednice, razumijevanju tržišnih kretanja i praćenju razvojnih smjerova. Složenost ovoga procesa zahtjeva snažnu podršku, stoga su ključni dionici u provedbi Plana:

- **Turistička zajednica Grada Zadra** – odgovorna je za izradu smjernica, praćenje napretka, izvještavanje te osiguravanje provedbe svih aktivnosti u skladu s definiranim ciljevima i prioritetima. Koordinira provedbu Plana, prikuplja relevantne podatke za izračun pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma te druge podatke potrebne za upravljanje destinacijom, osigurava aktivnu suradnju svih dionika, organizira redovite sastanke, radionice i savjetovanja te provodi potrebne edukacije. Razvija zajedničke turističke proizvode koji pridonose povećanju vidljivosti, posjećenosti i tržišne konkurentnosti Grada Zadra u cilju

multipliciranja gospodarskih i društvenih učinaka turizma, a u skladu s načelima održivosti.

- **Grad Zadar** – nositelj vlasti i društveno-gospodarskog razvoja koji osigurava političku potporu, odgovarajući normativni okvir i financijske preduvjete za provedbu Plana. Uloga Grada je uskladiti Plan s lokalnim strategijama, prostornim planovima, programima zaštite i razvojnim dokumentima, uključujući osiguranje javne, komunalne i turističke infrastrukture te mehanizme financijskih potpora i subvencija usmjerenih na razvoj i unapređenje turizma, poduzetništvo i kvalitetu života lokalnog stanovništva.
- **Javna poduzeća** – osiguravaju javne usluge i prostore te prometnu, komunalnu i turističku infrastrukturu potrebnu za razvoj turizma u destinaciji, čime stvaraju okvir u kojem turizam može funkcionirati, razvijati se i biti održiv. Bez kvalitetne i učinkovite infrastrukture i javnih usluga nema dostupnog, konkurentnog i održivog turizma.
- **Privatni sektor** – temeljni pokretač gospodarskog i turističkog razvoja Grada Zadra koji sudjeluje u provedbi Plana. Obuhvaća smještajne kapacitete, ugostiteljske objekte, turističke agencije, prijevoznike i druge poslovne organizacije izravno i neizravno uključene u turističku ponudu Grada Zadra. Iako se od upravljačkih struktura u turizmu očekuje planski i koordiniran razvoj turizma, upravo privatni sektor ima ključnu ulogu u razvoju novih i održivih proizvoda i usluga, a posebice u kreiranju jedinstvenih, autentičnih i atraktivnih ponuda više dodane vrijednosti, čime se prilagođava zahtjevima potražnje i osigurava konkurentnost Grada Zadra na turističkom tržištu.
- **Kulturne ustanove i vjerske organizacije** – imaju značajnu ulogu u osmišljavanju i provedbi kulturnih, vjerskih i edukativnih programa koji doprinose obogaćivanju turističke ponude. Razne kulturne ustanove i Katolička crkva, kao prevladavajuća vjerska organizacija u Gradu Zadru, upravljaju materijalnom i nematerijalnom baštinom koja čini vrijednu resursno-atrakcijsku osnovu destinacije. Njihovo aktivno sudjelovanje ključno je za razvoj održivog turizma utemeljenog na očuvanju kulturnog identiteta, zaštiti i valorizaciji kulturne baštine, prijenosu znanja te međukulturalnoj toleranciji i razumijevanju.
- **Udruge civilnog društva** – omogućuju očuvanje kulturne i tradicijske baštine kao važnog aspekta održivog razvoja turizma. Naime, autentičnost, jedinstvenost i tradicija lokalnog stanovništva dodana je vrijednost doživljaja destinacije. Razvojem specifičnih sadržaja i proizvoda, udruge doprinose očuvanju lokalnih posebnosti turističke ponude.
- **Odgojno-obrazovne ustanove i Sveučilište u Zadru** – raspolažu znanjima i kompetencijama potrebnima za obrazovanje stručnog kadra koji će odgovoriti potrebama tržišta rada u turizmu, ali i za izradu analiza, provedbu istraživanja, studija, planova i programa, te raznih drugih edukacijskih aktivnosti. Hotelijersko-turističko i ugostiteljska škola Zadar te Sveučilište u Zadru središta su znanja i inovacija u razvoju turističke ponude i podrške upravljanju destinacijom. Uključivanje studenata i mladih stručnjaka u turistički sustav ključno je u osiguranju autentičnosti destinacije temeljenoj na domaćoj radnoj snazi.

Iako nisu u izravnoj nadležnosti Grada Zadra, ovdje valja istaknuti i druge relevantne organizacije koje komplementarno doprinose provedbi ovoga plana i pružaju podršku. To se prije svega odnosi na Zadarsku županiju te krovne organizacije u turizmu, Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske i Hrvatsku turističku zajednicu. Osim toga, nužno je istaknuti potrebu kontinuirane i intenzivne suradnje s javnim ustanovama za zaštitu i očuvanje prirode, poput nacionalnih parkova i parkova prirode, kao i drugim gradovima i općinama koji se nalaze u bliskom okruženju, a koji svojom ponudom doprinose održivom turističkom razvoju Grada Zadra. Dakle, provedba Plana složen je i dinamičan proces koji zahtijeva aktivnu suradnju svih relevantnih dionika na užem i širem području grada. Kroz učinkovitu koordinaciju, sustavno praćenje napretka, redovite evaluacije i osiguranje financijske održivosti, Plan stvara pretpostavku osiguranju dugoročnog i održivog razvoja turizma Grada Zadra. Kako bi se Plan uspješno proveo, nužno je osigurati sljedeće preduvjete:

- **Omogućiti koordinaciju i partnersku suradnju provedbi Plana** – središnju koordinacijsku ulogu ima Turistička zajednica Grada Zadra koja treba uspostaviti stabilne partnerske odnose s gore navedenim partnerima.
- **Jasno i sustavno komunicirati Plan upravljanja** – putem dostupnih komunikacijskih kanala jasno i sustavno komunicirati ciljeve Plana, njegove prioritete, mjere i projekte.
- **Redovito usklađivati aktivnosti Plana** – redoviti održavati suradnju i povjerenje kroz sastanke, radionice i edukacije za dionike.
- **Poticati razvoj javno-privatnih partnerstava** – kontinuirano jačati suradnju između javnog i privatnog sektora te civilnog društva kroz zajedničke projekte i ulaganja.
- **Redovito pratiti napredak provedbe Plana** - Turistička zajednica Grada Zadra u suradnji s partnerima uspostavlja sustave i mehanizme za kontinuirano praćenje napretka, primjerice, definiranje ciljeva i prioriteta, praćenje ostvarenja putem mjerljivih pokazatelja, provođenje istraživanja stavova lokalnog stanovništva i turista o turizmu i dr. Redovita izvješćivanja, sukladno važećim pravilnicima Zakona o turizmu, osiguravaju transparentnost provedbe te stvaraju podatkovnu osnovu za izradu budućih planova upravljanja, dok godišnje evaluacije omogućuju pravodobno usklađivanje Plana s promjenama na tržištu.
- **Omogućiti financijsku održivost projekata Plana** – osiguravanje stabilnih financijskih izvora putem poticaja, subvencija i kreditnih linija predstavlja jedan od ključnih, ali i najzahtjevnijih segmenata provedbe Plana. Dostupni mehanizmi financiranja na razini Europske unije, države, županije i grada mogu osigurati dugoročnu financijsku stabilnost projekata Plana.
- **Kontinuirano educirati i jačati kapacitete lokalne zajednice** – edukacija svih relevantnih dionika o održivom razvoju turizma i digitalnoj transformaciji uslužnih djelatnosti predstavlja važan preduvjet uspješne provedbe Plana. Jačanjem kapaciteta lokalnih institucija, poduzetnika i zajednice kroz specijalizirane programe, radionice i treninge omogućuje se kvalitetnije upravljanje destinacijom i turističkim proizvodima.

- **Revidirati i prilagođavati Plan potrebama turističkog tržišta, lokalne zajednice i okruženja** – dinamične i stalne promjene u društveno-gospodarskom i političkom okruženju, razvoj tehnologije, nepovoljne klimatske promjene, promjene na turističkom tržištu i drugo nameću potrebu za kontinuiranom prilagodbom. U tom smislu, kontinuiranom koordinacijom i suradnjom Turističke zajednice Grada Zadra i partnera stvara se pretpostavka za pravodobnu prilagodbu aktivnosti, mjera i projekata Plana. Sustavno praćenje okruženja, rano prepoznavanje izazova i pravovremena prilagodba osiguravaju donošenje učinkovitih odluka na razini destinacije.

9.2. IZVJEŠĆE O PROVEDBI

Prema Pravilniku o metodologiji izrade Plana upravljanja destinacijom (NN 122/24), redovito praćenje provedbe i sustavno izvješćivanje o napretku u realizaciji Plana upravljanja destinacijom Grad Zadar ključan je element razvoja turističke destinacije. Sve aktivnosti predviđene Planom podliježu periodičnoj evaluaciji, pri čemu je nužno unaprijed definirati jasne vremenske okvire za praćenje ostvarenja ciljeva, kao i za pravodobno prepoznavanje mogućih izazova i prepreka u provedbi. U slučaju utvrđivanja odstupanja ili poteškoća u provedbi, potrebno je pristupiti prilagodbi Plana, za što je odgovorna Turistička zajednica Grada Zadra. Ona je dužna o uočenim okolnostima pravodobno izvijestiti predstavničko tijelo Grada Zadra. Takav sustav povratnih informacija omogućuje donošenje pravodobnih odluka o potrebnim izmjenama i dopunama Plana te osigurava kontinuitet njegove uspješne provedbe.

Radi učinkovitog praćenja napretka, Turističko vijeće, kao tijelo zaduženo za provedbu Plana, obvezno je predstavničkom tijelu Grada Zadra dostaviti Izvješće o realizaciji Plana upravljanja destinacijom za prethodnu godinu najkasnije do 31. ožujka tekuće godine. Izvješće treba obuhvatiti pregled ostvarenih ciljeva, identificirane izazove u provedbi te prijedloge daljnjih aktivnosti i mogućih prilagodbi Plana u skladu s novim potrebama i promijenjenim okolnostima.

Prema Pravilniku, izmjene i dopune Plana upravljanja destinacijom moraju sadržavati:

- obrazloženje razloga za izmjene i dopune,
- ocjenu razine ostvarenja postavljenih ciljeva,
- sažeti prikaz mjera i aktivnosti predviđenih Planom koje nisu provedene, uz navođenje razloga njihove neprovedbe,
- sažetak dodatnih mjera i aktivnosti koje izvorno nisu bile planirane, a nužne su za postizanje ciljeva i ostvarenje definiranog razvojnog smjera.

Prilikom izrade izvješća preporučuje se primjena sljedećih smjernica:

- uspostaviti jasnu strukturu izvješćivanja u skladu s Planom upravljanja destinacijom,
- identificirati prioritetna pitanja izvješća te utvrditi sadržaje, podatke i informacije o kojima je potrebno izvijestiti, u skladu s važećim propisima,

- definirati odgovarajuće skupove podataka, informacija i pokazatelja za potrebe izvješćivanja,
- uspostaviti organizacijski okvir za prikupljanje, obradu i provjeru podataka i pokazatelja,
- razviti jasne procedure za izradu, pregled i osiguranje kvalitete izvješća.

10. ZAKLJUČAK

Grad Zadar predstavlja ključno turističko središte Zadarske županije zahvaljujući bogatoj kulturno-povijesnoj baštini, ugodnoj klimi i moru te povoljnom geoprometnom položaju i dobroj prometnoj povezanosti. Blizina zaštićene prirodne baštine, pripadajućih otoka i drugih dalmatinskih kulturnih destinacija dodatno povećava njegovu privlačnost. Tijekom posljednjih desetljeća Zadar bilježi kontinuirani turistički razvoj, no bez jasnih ciljeva i sustavnog praćenja učinaka. Iz tih razloga izrađen je Plan upravljanja destinacijom Grad Zadar 2026.–2030., usklađen s relevantnim strateškim, prostornim i kulturno-baštinskim planovima te zakonskim propisima. Plan pruža sustavan okvir za održivo i koordinirano upravljanje destinacijom. Kroz analizu stanja, procjenu prihvatnog kapaciteta, definiranje resursne osnove i pokazatelja održivosti, plan omogućuje prepoznavanje ključnih područja za poboljšanje i donošenje strateških odluka. Predložene mjere, aktivnosti i projekti usmjeravaju razvoj turizma prema dugoročnim ciljevima, istovremeno čuvajući resurse i baštinu grada. Uspješna provedba ovog plana zahtijeva kontinuiranu suradnju svih dionika – javnog i privatnog sektora, lokalne zajednice, vjerskih, kulturnih i obrazovnih organizacija te udruga civilnog društva. Provedbom ovog plana Grad Zadar može se osigurati visoko kvalitetno turističko iskustvo koje doprinosi održivom gospodarskom razvoju i blagostanju lokalne zajednice uz očuvanje resursa i identiteta grada za buduće generacije.

BIBLIOGRAFIJA

1. Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA. (2022). *Program razvoja športa Zadarske županije za razdoblje do 2027. godine. Zadar: Zadarska županija*. Pristupljeno 25. studenoga 2025., s https://www.zadra.hr/images/dokumenti/stratesko_planiranje/Program%20razvoja%20%C5%A1porta%20Zadarske%20%C5%BEupanije%20za%20razdoblje%20do%202027.%20godine.pdf
2. Alcover, A., Alemany, M., Jacob, M., Payeras, M., García, A., & Martínez-Ribes, L. (2011). The Economic Impact of Yacht Charter Tourism on the Balearic Economy. *Tourism Economics, 17*(3), 625-638. https://doi.org/10.5367/te.2011.0045
3. Archive Market Research. (2025). *Senior Tourism 2026-2033 Analysis: Trends, Competitor Dynamics, and Growth Opportunities*. Pristupljeno 12. studenoga 2025., s https://www.archivemarketresearch.com/reports/senior-tourism-51918#summary
4. Belošević, B., Tokić, K., Marušić, Z., & Čorak, S. (2018). *Konkurentnost turističke destinacije i vrste turizma: Prijedlog prijevoda UNWTO-ovih definicija*. Zagreb: Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180926_unwto_definicije.pdf
5. Boranić Živoder, S., & Tomljenović, R. (2022). *Priručnik za razvoj gastronomskog turizma*. Zagreb: Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/230614_prirucnik_gastro_t.pdf
6. CBI Ministry of Foreign Affairs. (2021). *The European market potential for food tourism*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.cbi.eu/market-information/tourism/food-tourism/market-potential
7. Chung, J. Y., Choi, Y.-K., Yoo, B.-K., & Kim, S.-H. (2020). Bleisure tourism experience chain: Implications for destination marketing. *Asia Pacific Journal of Tourism Research, 25*(3), 300–310. https://doi.org/10.1080/10941665.2019.1708760
8. Collins-Kreiner, N. (2020). Pilgrimage tourism—past, present and future rejuvenation: A perspective article. *Tourism Review, 75*(1), 145–148. https://doi.org/10.1108/TR-04-2019-0130
9. Craig, D. (2025). *Everything you need to know about sports tourism*. National Geographic. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://www.nationalgeographic.com/travel/article/why-sports-tourism-is-on-the-rise
10. Cruise Lines International Association (2025). *State of the cruise industry report 2025*. Pristupljeno 13. siječnja 2026., s https://cruising.org/sites/default/files/2025-07/State%20of%20the%20Cruise%20Industry%20Report%202025.pdf
11. Cruise Retail Academy (2025). *https://www.cruiseretailacademy.com/post/what-the-latest-state-of-the-cruise-industry-report-tells-us*. Pristupljeno 13. siječnja 2026., s https://www.cruiseretailacademy.com/post/what-the-latest-state-of-the-cruise-industry-report-tells-us
12. Državna geodetska uprava Republike Hrvatske. (n.d.). *Geoportal DGU*. https://geoportal.dgu.hr/
13. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (n.d.). *Popis stanovništva 2011*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://dzs.gov.hr/istaknute-teme-162/popisi-stanovnistva-2/popis-stanovnistva-2011/196
14. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (2022). *Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021.* Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270
15. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (2024). *Muzeji, galerije i zbirke, knjižnice, arhivi*. Pristupljeno 8. srpnja 2025., s https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/kultura/muzeji-galerije-i-zbirke-knjiznice-arhivi/

16. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2025a). *Nautički turizam – Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2024.* Pristupljeno 28. studenoga 2025., s https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76899
17. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (2025b). *Statistika u nizu: Gradovi i općine u statistici*. Pristupljeno 31. prosinca 2025., s https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/
18. Dunne, G., Flanagan, S., & Buckley, J. (2010). Towards an understanding of international city break travel. *International Journal of Tourism Research*, *12*(5), 409-417. https://doi.org/10.1002/jtr.760
19. Espeso-Molinero, P. (2022). Trends in cultural tourism. *Smart Tourism, 3*(2), 13. https://doi.org/10.54517/st.v3i2.2147
20. ETC, & UNWTO. (2018). *Exploring health tourism – Executive summary*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://doi.org/10.18111/978928442030.8
21. European Travel Commission. (2025). *Monitoring sentiment for intra-European travel (Summer–Autumn 2025)*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://etc-corporate.org/reports/monitoring-sentiment-for-intra-european-travel-summer-autumn-2025/
22. European Youth Portal. (2025). *What is a Digital Nomad and Why Are They Everywhere?* Pristupljeno 12. studenoga 2025., s https://youth.europa.eu/news/what-digital-nomad-and-why-are-they-everywhere_en
23. Eurostat. (2024). *Seniors travel closer to home and outside peak season*. Pristupljeno 27. studenoga 2025. s https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240219-1
24. Feral Bar. (2025). *Istorijat kruzinga*. Pristupljeno 15. prosinca 2025., s https://feral.bar/post/33359
25. Getz, D. (2024). Festival and Event Tourism. U J. Jafari, & H. Xiao (ur.), Encyclopedia of Tourism (str. 391-395). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1_84
26. Global Wellness Institute. (2025). *Global Wellness Economy Monitor*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/2025-global-wellness-economy-monitor/
27. Grad Zadar. (n.d.). *Osnovne škole na području Grada Zadra.* Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.grad-zadar.hr/osnovne-skole-na-podrucju-grada-zadra-486/
28. Grad Zadar, & Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO. (2020.) *Plan razvoja kulture Grada Zadra 2019.-2026.* Pristupljeno 15. prosinca 2025. s https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/PLAN%20RAZVOJA%20KULTURE%20GZ%202019.-2026..pdf
29. Grad Zadar. (2021). *Nacrt Plana održive mobilnosti Grada Zadra.* Pristupljeno 21. studenoga 2025., s https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Nacrt%20Plana%20odrzive%20urbane%20mobilnosti%20Grada%20Zadra_09092021.pdf
30. Grad Zadar. (2023). *Strategija razvoja urbanog područja Zadar 2021. - 2027.* Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/SRUP-ZD-v.6.7.%20s%20gan_akc_pl_pmkv.pdf
31. Grad Zadar, & Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA. (2023). *Agenda za prelazak na čiste oblike energije otoka Grada Zadra*. Pristupljeno 23. ožujka 2026. s https://www.zadra.hr/images/dokumenti/stratesko_planiranje/CETA%20for%20the%20City%20of%20Zadar%20islands%20FV%20in%20PDF.pdf
32. Gradsko društvo Crvenog križa Zadar. (n.d.). O nama. Pristupljeno 17. prosinca 2025., s https://www.crvenikrizzadar.com/o-nama
33. Grand View Research (n.d.). *Yacht Charter Market (2025 - 2030)*. Pristupljeno 13. siječnja 2026., s https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/yacht-charter-market
34. Griffin, K. i Raj, R. (2018). The Importance of Religious Tourism and Pilgrimage: reflecting on definitions, motives and data. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, 5*(3), Article 2. https://doi.org/10.21427/D7242Z
35. Hellenic Statistical Authority. (n.d.). *Statistics*. Pristupljeno 27. prosinca 2025., s https://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO12/2023?

36. Hina. (2023). *U Zadru otvoren prvi senzorički park za promicanje socijalne inkluzije djece*. Pristupljeno 15. studenoga 2025., s https://www.hina.hr/vijest/11235094
37. HotelTechReport. (2025). *50 bleisure travel statistics for 2026*. Pristupljeno 12. studenoga 2025., s https://hoteltechreport.com/news/bleisure-statistics
38. Hrvatska gorska služba spašavanja. (n.d.). *Stanica Zadar*. Pristupljeno 4. prosinca 2025., s https://www.hgss.hr/stanice/stanica-zadar/
39. Hrvatska turistička zajednica. (n.d.). *Top events in Zadar*. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://visitzadar.croatia.hr/en-gb/top-dogadanja-u-zadru
40. Hrvatska turistička zajednica. (2021). *Croatian Eno-Gastronomy*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.htz.hr/sites/default/files/2021-12/HTZ_brosura_ENG_2021_0.pdf
41. Hrvatska turistička zajednica. (2023). *Strateški marketinški i operativni plan hrvatskog turizma za razdoblje 2023.–2027.* Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-08/SMOPHT_2023-2027_sazetak.pdf
42. Huber, D. (2019). A life course perspective to understanding senior tourism patterns and preferences. *International Journal of Tourism Research, 21*(3), 372–387. https://doi.org/10.1002/jtr.2268
43. Inovativni Zadar. (n.d.). *IKT infrastruktura i usluge*. Pristupljeno 12. studenoga 2025. s https://www.inzad.hr/hr/ict/usluge
44. ICCA. (2024). *Beyond borders – How associations business events bring the world together (1963–2022)*. Pristupljeno 10. studenoga 2025., s https://assets.simpleviewinc.com/simpleview/image/upload/v1/clients/iccaweb/60_Year_Report_V8_7c2e7836-6b20-4e25-b712-dd35ac0b317d.pdf
45. Jacob, M., & Florido, C. (2025). *Nautical Tourism*. J. Jafari, & H. Xiao (ur.), *Encyclopedia of Tourism* (str. 725-726). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01669-6_134-1
46. Javna vatrogasna postrojba Zadar. (n.d.). *O postrojbi*. Pristupljeno 4. prosinca 2025., s https://jvp-zadar.hr/o_nama.htm
47. Klarin, T. (2014). Sacred Heritage and Cultural Tourism: A case of Dalmatian region (Croatia). U M. Katić, T. Klarin, & M. McDonald (ur.), *Pilgrimage and Sacred places in Southeast Europe: History, Religious Tourism and Contemporary Trends* (str. 159–172). Zürich – Berlin: LIT Verlag.
48. Berthier & Associés. (n.d.). *Evolution du marché du tourisme à la Rochelle en 2024*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.berthier-associes.com/biens/hospitality/evolution-du-marche-du-tourisme-a-la-rochelle-en-2024/?utm_source=chatgpt.com;%20https://www.insee.fr/en/statistiques/serie/010607111
49. Lucintel (n.d.). *Recreational Boat Market Report: Trends, Forecast and Competitive Analysis to 2030*. Pristupljeno 13. siječnja 2026., s https://www.lucintel.com/recreational-boat-market.aspx
50. Lück, M., & Orams, M. (2023). *Coastal Tourism*. U J. Jafari, & H. Xiao (ur.), *Encyclopedia of Tourism* (str. 1-2). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01669-6_247-2
51. Market Reports World. (2025). *Outbound MICE Tourism Market Size, Share, Growth, and Industry Analysis, By Type (Corporate Meetings, Incentive Travel, Conferences, Exhibitions), By Application (Corporate Clients, Event Planners, Travel Agencies), Regional Insights and Forecast to 2033*. Pristupljeno 10. studenoga 2025., s https://www.marketreportsworld.com/market-reports/outbound-mice-tourism-market-14720056
52. Market Research (2025). *Wellness Tourism*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.marketresearch.com/Global-Industry-Analysts-v1039/Wellness-Tourism-42669300/
53. Marques, J. F. (2024). Sun, Sand, Sea and Sex Tourism. U J. Jafari, & H. Xiao (ur.), *Encyclopedia of Tourism* (str. 1008-1009). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1_536
54. Marušić, Z., Sever, I., & Beroš, I. (2023a). *Tomas nautika 2022 – Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj u 2022. godini*. Zagreb: Institut za turizam. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-08/TOMAS%20NAUTIKA%202022%20Zavrsni%20izvjestaj.pdf

55. Marušić, Z., Beroš, I., Sever, I., Ivandić, N., & Čorak, S. (2023b). *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS Hrvatska 2022./2023.* Zagreb: Institut za turizam. https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-12/TOMAS%20Hrvatska%202022%20-%202023.pdf
56. McKinsey & Company (2025). *The $2 trillion global wellness market gets a millennial and Gen Z glow-up*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/future-of-wellness-trends
57. Metusela, C. (2016). Beach tourism. U J. Jafari, & H. Xiao (ur.), *Encyclopedia of Tourism* . Cham: Springer (str. 89-90). https://doi.org/10.1007/978-3-319-01384-8_432
58. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. (n.d.a). *Nepokretna kulturna dobra upisana na UNESCO-ov Popis svjetske baštine*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244
59. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. (n.d.b). *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://registar.kulturnadobra.hr/#/
60. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (n.d.). *Kategorizacija luka nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj*. Pristupljeno 13. siječnja 2026., s https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/kategorizacija_marina_uvod.htm
61. Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine Republike Hrvatske. (2023). *Pregled tržišta nekretnina Republike Hrvatske 2023*. Zagreb: Ekonomski institut. Pristupljeno 21. studenoga 2025., s https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/stambeno/Pregled-trzista-nekretnina-2023.pdf
62. Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske. (n.d.a). *Godišnja izvješća o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.haop.hr/hr/godisnja-izvjesca-o-pracenju-kvalitete-zraka-na-podrucju-republike-hrvatske
63. Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske. (n.d.b). *Državna mreža za trajno praćenje kvalitete zraka*. Pristupljeno 17. prosinca 2025., s https://iszz.azo.hr/iskzl/index.html
64. Odjel za primijenjene komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. (n.d.). *Odjel za primijenjene komunikacijske znanosti*. Pristupljeno 12. prosinca 2025. s https://tikz.unizd.hr/informacije-o-odjelu
65. Opća bolnica Zadar. (n.d.). *O nama*. Pristupljeno 8. prosinca, s https://www.bolnica-zadar.hr/o-nama/
66. Olsen, D. H. (2003). Heritage, Tourism, and the Commodification of Religion. *Tourism Recreation Research, 28*(3), 99–104. https://doi.org/10.1080/02508281.2003.11081422
67. Patterson, I., Balderas-Cejudo, A., & Pegg, S. (2021). Tourism preferences of seniors and their impact on healthy ageing. *Anatolia, 32*(4), 553–564. https://doi.org/10.1080/13032917.2021.1999753
68. Policijska uprava Zadarska. (n.d.). Policijske postaje. Pristupljeno 4. prosinca 2025., s https://zadarska-policija.gov.hr/policijske-postaje/87
69. Praesri, S., Meekun, K., Lee, T. J. i Hyun, S. S. (2022). Marketing mix factors and a business development model for street food tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 52*, 123–127. https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.06.007
70. Raj, R., & Griffin, K. (2015). *Religious tourism and pilgrimage management: an international perspective* (2. izd.). CABI.
71. Raj, R., & Griffin, K. (2017). *Conflicts, Challenges, Religion and Culture*. CABI.
72. Sail Croatia. (2024). *Yacht charter statistics 2022*. Pristupljeno 13. siječnja 2026., s https://www.sail-croatia.com/industry-news/yacht-charter-statistics
73. Shepherd, R. J. (2018). When Sacred Space becomes a Heritage Place: Pilgrimage, Worship, and Tourism in Contemporary China. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, 6*(1), 34–46. https://doi.org/10.21427/D7TM64

74. Stausberg, M. (2011). *Religion and Tourism: Crossroads, destinations and encounters*. London: Routledge.
75. Taoriminanews24. (2025). *Turismo, Taormina chiude il 2024 in lieve calo (-1,45%). Schuler (AAT): "Destinazione conferma grande appeal"*. Pristupljeno 26. siječnja 2026., s https://taorminanews24.com/turismo-taormina-chiude-il-2024-in-lieve-calo-145-schuler-aat-destinazione-conferma-grande-appeal/
76. TEHA. (2024). *Roots tourism can generate up to 141 billion in Italy*. Pristupljeno 12. studenoga 2025., s https://www.ambrosetti.eu/en/news/roots-tourism-can-generate-up-to-141-billion-in-italy/
77. The European Consumer Organisation (2020). *One bite at a time: consumers and transition to sustainable food. Analysis of a survey of European consumers on attitudes towards sustainable food*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2020-042_consumers_and_the_transition_to_sustainable_food.pdf
78. Thouki, A. (2022). Heritagization of religious sites: in search of visitor agency and the dialectics underlying heritage planning assemblages. *International Journal of Heritage Studies, 28*(9), 1036–1065. https://doi.org/10.1080/13527258.2022.2122535
79. Trew, J., & Cockerell, N. (2002). The European market for UK city breaks. *Insights, 14*(58), 85–111.
80. Turistička zajednica Grada Šibenika. (2025). *Prijedlog godišnjeg programa rada TZ Grada Šibenika za 2025. godinu*. Pristupljeno 26. siječnja 2026., s https://www.sibenik-tourism.hr/stranice/dokumenti/95.html
81. Turistička zajednica Grada Zadra. (n.d.a). *Korisne usluge i aplikacije*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://zadar.travel/hr/korisne-informacije/korisne-usluge-i-aplikacije/
82. Turistička zajednica Grada Zadra. (n.d.b). *Pristupačnost u Zadru*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://zadar.travel/hr/istrazi/pristupacnost-u-zadru/
83. Turistička zajednica Grada Zadra. (n.d.c). *Printed Promotional Materials*. Pristupljeno 12. veljače 2026., s https://zadar.travel/useful-information/printed-promotional-materials/
84. Turistička zajednica Grada Zadra. (2016). *Strategija razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016.–2026*. Zadar: Sveučilište u Zadru. Pristupljeno 10. studenoga 2025. s, https://zadar-travel.s3.amazonaws.com/91bf2029-5dea-4d01-a02c-a97a6077bef2/Strategija-razvoja-turizma-Grada-Zadra-2016.-2026.pdf
85. Turistička zajednica grada Zadra. (2024). *More than 8000 Runners at the Wings for Life World Run*. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://zadar.travel/news/more-than-8000-runners-at-the-wings-for-life-world-run
86. UN Tourism (n.d.a). *UN Tourism Data Dashboard*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.untourism.int/tourism-data/un-tourism-tourism-dashboard
87. UN Tourism (n.d.b). *Tourism and culture*. Pristupljeno 5. prosinca 2025., s https://www.untourism.int/tourism-and-culture
88. UNWTO (n.d.a). *Gastronomy and Wine Tourism*. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://www.untourism.int/gastronomy-wine-tourism
89. UNWTO (n.d.b). *Sports Tourism*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.untourism.int/sport-tourism
90. UNWTO. (2024). *Quantifying tourism in city destinations: towards a better understanding of urban tourism*. Madrid: UNWTO. https://doi.org/10.18111/9789284425341
91. Villa-Clarke, A. (2024). *Travel trends report 2025: Solo travel*. Forbes. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.forbes.com/sites/angelinavillaclarke/2024/11/27/travel-trends-report-2025-solo-travel/
92. World Food Travel Association (2024). *2024 State of the Food & Beverage Tourism Industry Annual Report*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.worldfoodtravel.org/annual-industry-report

93. World Health Organization. (2025). *Population ageing*. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/population-ageing
94. World Tourism Organization. (2024). *International Tourism Highlights, 2024 Edition, November 2024*. Madrid: UN Tourism. https://doi.org/10.18111/9789284425808
95. WTM. (2025). *WTM Global Travel Report (2025)*. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.wtm.com/london/en-gb/forms/download-global-travel-report.html
96. Yamashita, S. (2024). *Cultural Tourism*. U J. Jafari, & H. Xiao (ur.), *Encyclopedia of Tourism* (str. 236-238). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1_45
97. Zadarska županija. (n.d.a). *Zdravstvene ustanove*. Pristupljeno 12. prosinca 2025., s https://www.zadarska-zupanija.hr/upravni-odjeli/upravni-odjel-za-zdravstvo/zdravstvene-ustanove
98. Zadarska županija. (n.d.b). Kulturno-povijesna baština. Pristupljeno 15. veljače 2025., s https://www.zadarska-zupanija.hr/o-nama/kulturno-%E2%80%93-povijesna-ba%C5%A1tina
99. Zadarski sport. (n.d.). *Javna ustanova za upravljanje sportskim objektima*. Pristupljeno 17. prosinca 2025., s https://zadarskisport.hr/o-nama/
100. *Zakon o zaštiti prirode*. (2013). Narodne novine 80/2013. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1658.html
101. *Zakon o pružanju usluga u turizmu*. (2021). Narodne novine 70/2021. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://www.zakon.hr/z/343/zakon-o-pruzanju-usluga-u-turizmu
102. *Zakon o turizmu*. (2023). Narodne novine 156/2023. Pristupljeno 21 studenoga 2025., s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_12_156_2382.html
103. Zavod za javno zdravstvo Zadar. (n.d.). *O nama*. Pristupljeno 12. prosinca 2025., s https://www.zjz-zadar.hr/hr/o-nama
104. Sveučilište u Zadru. (2023). *Profil, ponašanje i stavovi kruzing-turista pristiglih u Luku Gaženica 2023. godine.*
105. *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*. (2023). Narodne novine 2/2023. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html

POPIS TABLICA

Tablica 1. Profil grada Zadra kao turističke destinacije 11

Tablica 2. Prosječan broj noćenja po krevetu u Gradu Zadru (2024.) 14

Tablica 3. Pregled ukupnih dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista, te duljine boravka na području Grada Zadra u promatranom razdoblju 16

Tablica 4. Udio dolazaka i noćenja po naseljima (2024.) 16

Tablica 5. Detaljni pregled dolazaka i noćenja domaćih turista, te duljine njihovog boravka na području Grada Zadra u promatranom razdoblju 17

Tablica 6. Detaljni pregled dolazaka i noćenja stranih turista, te duljine njihovog boravka na području Grada Zadra u promatranom razdoblju 17

Tablica 7. Popis objekata po naseljima i kategorijama 19

Tablica 8. Popis objekata za kopnena naselja Grada Zadra 21

Tablica 9. Popis objekata za otoke Grada Zadra 22

Tablica 10. Pregled turističkih atrakcija Grada Zadra 23

Tablica 11. Kultura života i rada grada Zadra 31

Tablica 12. Znamenite osobe i povijesni događaji grada Zadra – sažetak 33

Tablica 13. Manifestacije na području Grada Zadra 34

Tablica 14. Kulturne i vjerske ustanove na području Grada Zadra 36

Tablica 15. Popis kongresnih centara i njihovih kapaciteta u destinaciji 40

Tablica 16. Popis plaža u Gradu Zadru i njihov tip 42

Tablica 17. Pješačke staze Grada Zadra 45

Tablica 18. Popis zaštićenih i privremeno zaštićenih kulturnih dobara u Gradu Zadru 51

Tablica 19. Kongresni centri u Gradu Zadru 68

Tablica 20. Pristupačnost plaža u Gradu Zadar 69

Tablica 21. Struktura radnih mjesta u Turističkoj zajednici Grada Zadra 76

Tablica 22. Usporedna analiza Zadra i Šibenika 85

Tablica 23. Usporedna analiza nautičkog turizma Zadra i Kotora 87

Tablica 24. Usporedna analiza nautičkog turizma Zadra i Taormina 88

Tablica 25. Usporedna analiza nautičkog turizma Zadra i La Rochelle 90

Tablica 26. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Grada Zadra za 2024. godinu 92

Tablica 27. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Grada Zadra za 2024. godinu 109

Tablica 28. Gustoća smještajnih objekata po km² površine mjesnih odbora 121

Tablica 29. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra 147

Tablica 30. Specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra 158

Tablica 31. Specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra 167

Tablica 32. Specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra 173

Tablica 33. Specifični prostorni/upravljački pokazatelji održivosti turizma Grada Zadra 188

Tablica 34. SWOT analiza turizma Grada Zadra 197

Tablica 35. Ciljevi budućeg razvoja turizma Grada Zadra 204

Tablica 36. Izazovi budućeg razvoja turizma Grada Zadra 205

Tablica 37. Prioriteti razvoja turizma Grada Zadra 206

Tablica 38. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnjeg turizma više vrijednosti 212

Tablica 39. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Stvaranje otpornog turizma u Gradu Zadru 219

Tablica 40. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Turistički razvoj Grada Zadra temeljem na inovacijama 224

Tablica 41. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Ublažavanje pritisaka turizma na prostor i lokalnu zajednicu 229

Tablica 42. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija 235

Tablica 43. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Grada Zadra 236

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Najvažnija emitivna tržišta po dolascima u 2024. godini 18

Grafikon 2. Broj zaposlenih i udio zaposlenih u području smještaja te pripreme i usluživanja hrane 74

Grafikon 3. Broj vezova s obzirom na duljinu veza u Republici Hrvatskoj u 2023. i 2024. godini *137*

Grafikon 4. Broj kruzing-putnika u Luci Zadar i Luci Gaženica od 2018.-2024. ..... *139*

Grafikon 5. Udio dolazaka kruzing-turista po mjesecima u 2024. godini *140*

POPIS SLIKA

Slika 1. Administrativno područja Grada Zadra s pripadajućim naseljima *11*

Slika 2. Spominjanja Zadra prema izvoru *80*

Slika 3. Prikaz prema vremenu i izvoru *80*

Slika 4. Korisnici po zemljama *81*

Slika 5. Poziv na poštivanje lokalnog stanovništva *89*

Slika 6. Prostorna distribucija smještajnih jedinica u Gradu Zadru *121*

Slika 7. Prostorna distribucija smještajnih jedinica u užem gradu *123*

Slika 8. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na prigradskim kopnenim naseljima i užem gradu *124*

Slika 9. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na otocima Olibu, Premudi i Silbi *125*

Slika 10. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na otocima Istu i Molatu *126*

Slika 11. Prostorna distribucija smještajnih jedinica na otocima Ižu i Ravi *127*

Slika 12. Tematska područja poslovnih događanja za kombinirano razdoblje 2020.-2022. ..... *142*